De la autoarea bestsellerului
ÎN TIMP CE PARISUL DORMEA

ULTIMELE ORE LA PARIS

Războiul i-a adus împreună.
Eliberarea îi va despărți.

RUTH DRUART

LITERA

BLUE MOON

Table of Contents

Prolog
Partea întâi
1963
CAPITOLUL 1
CAPITOLUL 2
CAPITOLUL 3
CAPITOLUL 4
CAPITOLUL 5
CAPITOLUL 6
Partea a doua
1944
CAPITOLUL 7
CAPITOLUL 8
CAPITOLUL 9
CAPITOLUL 10
CAPITOLUL 11
CAPITOLUL 12
CAPITOLUL 13
CAPITOLUL 14
CAPITOLUL 15
CAPITOLUL 16
CAPITOLUL 17
CAPITOLUL 18
CAPITOLUL 19
CAPITOLUL 20
CAPITOLUL 21
CAPITOLUL 22
CAPITOLUL 23
CAPITOLUL 24
CAPITOLUL 25
CAPITOLUL 26
CAPITOLUL 27
CAPITOLUL 28
CAPITOLUL 29
CAPITOLUL 30

CAPITOLUL 31
CAPITOLUL 32
CAPITOLUL 33
CAPITOLUL 34
CAPITOLUL 35
CAPITOLUL 36
CAPITOLUL 37
CAPITOLUL 38
CAPITOLUL 39
CAPITOLUL 40
CAPITOLUL 41
CAPITOLUL 42
CAPITOLUL 43
CAPITOLUL 44
CAPITOLUL 45
CAPITOLUL 46
CAPITOLUL 47
CAPITOLUL 48
Partea a treia
1963
CAPITOLUL 49
CAPITOLUL 50
CAPITOLUL 51
CAPITOLUL 52
CAPITOLUL 53
CAPITOLUL 54
Partea a patra
1944
CAPITOLUL 55
CAPITOLUL 56
CAPITOLUL 57
CAPITOLUL 58
CAPITOLUL 59
CAPITOLUL 60
CAPITOLUL 61
Partea a cincea
1963
CAPITOLUL 62
CAPITOLUL 63
CAPITOLUL 64

CAPITOLUL 65
CAPITOLUL 66
CAPITOLUL 67
CAPITOLUL 68
CAPITOLUL 69
CAPITOLUL 70
CAPITOLUL 71
CAPITOLUL 72
CAPITOLUL 73
CAPITOLUL 74
CAPITOLUL 75
CAPITOLUL 76
CAPITOLUL 77
CAPITOLUL 78
CAPITOLUL 79
CAPITOLUL 80
CAPITOLUL 81
Epilog
Nota autoarei
Mulțumiri

BLUE
MOON

RUTH DRUART

ULTIMELE ORE LA PARIS

Traducere din limba engleză și note
MIHAELA-MAGDALENA DUMITRU

LITERA
București

The Last Hours in Paris
Ruth Druart
Copyright © 2022 Ruth Druart
Ruth Druart și-a declarat dreptul de a fi identificată drept autoarea acestei lucrări în conformitate cu Copyright, Designs and Patents Act 1988.
Ediție publicată pentru prima dată în 2022 de Headline Review, un imprint al HEADLINE PUBLISHING GROUP
Imagini copertă: Joanna Czogala / Arcangel; Shutterstock

Editura Litera
tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19
e-mail: contact@litera.ro
www.litera.ro

Ultimele ore la Paris
Ruth Druart

Copyright © 2023 Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright și este destinat exclusiv utilizării în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcat. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul, schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, vânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, este strict interzisă. Dreptul de folosință al prezentei lucrări nu este transferabil. Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin companiei Grup Media Litera SRL.

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor: Mona Apa
Corector: Dorina Lipan
Copertă: Flori Zahiu-Popescu
Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.

ISBN 978-630-319-255-0
ISBN EPUB 978-630-319-586-5

Părinților mei, Sandra și Michael.Vă sunt recunoscătoare pentru că m-ați lăsat să mă cațăr în toți copacii. Și ați fost gata să mă prindeți dacă aș fi căzut.

„A iubi, sau a fi iubit, ajunge. Nu mai cereţi nimic. Nici un alt mărgăritar nu mai e de găsit în cutele întunecate ale vieţii.“[1]

Din *Mizerabilii* de Victor Hugo

Prolog

— Când te-am cunoscut, nici nu m-am uitat la tine.

— Nu ai văzut decât o uniformă.

— Da, și m-a înfricoșat.

— Ei, nici eu nu m-am uitat prea atent la tine.

Ea l-a ciupit ușor de obraji.

— Zău?

— Mi-am dat seama că nu voiai să fii privită. Mai ales de către mine. Dar te-am remarcat, a zis el, jucându-se cu degetele ei. Mi-ai părut fascinantă.

— Continuă, l-a încurajat ea.

Îl înduioșa dorința ei de a-l auzi vorbind despre ea.

— Și sfidătoare, a mai zis el. Curajoasă. Știam că ți-e teamă de polițiștii aceia, dar nu te-ai făcut mică în fața lor, a zis, dând drumul degetelor ei. Te-am admirat, a adăugat el, începând să-și treacă mâna prin părul ei. Dar am înțeles că ai fi putut să ai probleme.

— Te-ai gândit să mă salvezi?

— Nu, a zis el, privind-o drept. Știam că tu vei fi cea care mă va salva pe mine.

Partea întâi

1963

CAPITOLUL 1

Bretania, mai 1963

Élise

Privesc pe fereastra bovindoului, la valurile care biciuie stâncile de culoarea ardeziei și la spuma albă ce sare peste marginile lor colțuroase. Dintr-un impuls, deschid geamul și las țipetele pescărușilor și freamătul neobosit al valurilor să pătrundă în casă. Doi porumbei se leagănă pe un fir de telegraf. Își ițesc capetele înspre mine, privindu-mă curioși.

— Élise, răzbește până la mine glasul domnului Beaufort, care tocmai a intrat în cameră. Ai terminat? Te pot duce la gară.

— Vă mulțumesc.

Închid fereastra, șterg de praf pervazul și mă întorc cu fața spre el, arborând un zâmbet politicos. Apoi îmi scot tunica de lucru și îl urmez în jos pe scări, atârnând tunica pe spatele ușii de la bucătărie, în timp ce ne îndreptăm spre aleea de acces.

Domnul Beaufort îmi deschide portiera.

— *Merci, monsieur*.

Este un domn, iar eu apreciez lucrul ăsta. Mă face să mă simt ca un om, nu ca o menajeră.

— Ai planuri pentru sfârșitul de săptămână? întreabă el, în timp ce înaintăm pe drumurile străjuite de copaci, spre gara din Saint-Brieuc.

— Nimic special, iau prânzul acasă cu fiica mea, apoi poate mergem la o plimbare pe plajă.

— Ce mai face Joséphine?

Mă înduioșează faptul că își amintește cum o cheamă.

— Bine, mulțumesc. Luna viitoare dă bacalaureatul. Vrea să se ducă la facultate. Îmi surprind mândria din voce și mă opresc înainte de a-i spune ce fată inteligentă este Joséphine. Luna trecută a împlinit optsprezece ani.

— Deja? Era o copiliță când ai început să lucrezi la noi.

— Da.

Mă las pe spate, întrebându-mă dacă acest capitol al vieții mele a luat sfârșit. Am reușit ce mi-am propus. Joséphine a ajuns la maturitate și, în scurtă vreme, îi voi spune adevărul. Minciunile pe care le-am ridicat în jurul copilăriei sale au crescut ca niște zăbrele invizibile, care mi-au stat în cale, m-au prins într-o capcană. Numai

adevărul mă va elibera acum. Dar, în același timp, adevărul mă îngrozește.

Parcurgem restul drumului în tăcere și mă simt ușurată când mașina oprește în fața gării. Trenul este deja acolo, iar eu îi mulțumesc lui Monsieur Beaufort înainte de a mă grăbi spre peron, unde mă urc într-un vagon gol și mă instalez pe bancheta îmbrăcată în catifea. Mă gândesc că aș putea să fac o plimbare cu Joséphine în după-amiaza aceasta; pe de altă parte, nu vreau să îi abat atenția de la studiu. După ce va termina cu examenele, vom avea mai mult timp să discutăm. Să discutăm deschis. O văd pregătită să își desfacă aripile și să își ia zborul, dar nu o pot lăsa să plece înainte de a-i spune tot ce trebuie să știe. Când trenul ajunge în Lannion, cobor și străbat gara, spre șosea. Vechiul Renault 4CV verde al lui Soizic este parcat în același loc ca în fiecare sâmbătă, când mă ia de la gară.

— *Bonjour*, Soizic. Deschid portiera din dreapta și intru, sărutând-o ușor pe ambii obraji. Ce faci?

— Joséphine vine abia diseară, zice ea, în chip de răspuns.

Mă simt decepționată, dar mă adun și întreb:

— Ia prânzul la cineva acasă?

— Da, la Hervé.

Întoarce cheia în contact și mașina pleacă de pe loc.

O privesc cu coada ochiului.

— Pare să petreacă mult timp cu el.

— E frumos că are un prieten. Nu te îngrijora, am vorbit cu ea despre băieți și…

Vocea i se stinge, lăsând aluzia să plutească în aer.

— O să vorbesc și eu cu ea.

Încerc să îmi reafirm poziția de mamă a lui Joséphine, ceva ce fac de când s-a născut.

Atentă la drum, Soizic ridică o sprânceană. Eu întorc capul și mă uit pe geam. Bărcile cu pânze din Baie de Sainte-Anne au fost abandonate lângă mare și zac acolo, culcate pe o parte, în așteptarea următorului flux. Marea a măturat tot ce se afla în calea ei și nu era ancorat sau înrădăcinat în pământ. Uneori îmi doresc să pot șterge și eu trecutul în același fel, să las valurile să îl poarte departe, în larg, unde nu va mai fi găsit niciodată. Dar trecutul face parte din noi, iar pentru mine a venit timpul să îl înfrunt. A venit timpul ca Joséphine să îl cunoască.

— Am pregătit prânzul, zice ea, aruncându-mi o privire. Supă de ceapă și baghetă proaspătă.

— *Merci*.

Am ajuns să înțeleg că acesta este felul lui Soizic de a arăta că ține la noi. Știu că ține la noi. În ciuda replicilor ei caustice și a felului ei rece de a fi, știu că ține foarte mult la Joséphine, ba chiar și la mine. Poate că nu ne curge prin vene același sânge, dar Soizic a ajuns să facă parte din mica noastră familie. Nu știu însă dacă și-a asumat rolul de mamă, bunică sau tată. Uneori mi se pare că a intrat în toate trei.

Cotim și tragem în dreptul căsuței vechi, din piatră, care mi-a fost cămin încă de când am părăsit Parisul. Când intrăm, mă întâmpină mirosul de usturoi și ceapă și mi se face brusc foame. Soizic toarnă supa cu polonicul; brânza topită se întinde printre crutoane și inelele groase de ceapă. Înainte de a ridica lingura, își face semnul crucii.

— Doamne, îți mulțumim pentru mâncarea aceasta.

— Amin, murmur eu.

Mâncăm într-o tăcere plăcută, născută din anii lungi de familiaritate. Lui Soizic nu i-a plăcut niciodată să stea la taifas, iar eu m-am obișnuit cu felul ei de a fi. „Taciturnă“ este cuvântul care o descrie cel mai bine, dar are motivele ei. Tocmai terminăm supa, când Joséphine intră în bucătărie ca o furtună, cu ochii albaștri sclipind de înflăcărare.

— Maman, ghici ce s-a întâmplat!

Nici măcar nu dă bună ziua.

Mă bucur să o văd atât de fericită și mă ridic să o sărut pe obraz.

— *Bonjour*, Joséphine.

Apoi întind mâna spre Hervé, care stă lângă ea. Chipul lui se face și mai trandafiriu și apoi îmi ia mâna și o scutură sănătos. Pare un băiat bun.

— Ghici! repetă Joséphine. Se uită la Hervé și apoi la mine. Se organizează o excursie cu școala în Anglia.

Lui Joséphine îi place nespus limba engleză; visează să se ducă în Anglia de când a ieșit primul album al Beatleșilor, luna trecută. Uneori o aud cântând „Love Me Do“ sau „Please Please Me“. Mă uit la fiica mea, la chipul ei plin de tinerețe și de viață și, cu un dor vag, dar familiar, îmi amintesc de tatăl ei. Are aceeași *joie de vivre*, aceeași dorință de a gusta din tot. Dar inima îmi este grea, căci știu că va trebui să o dezamăgesc.

— Joséphine, îmi pare rău. Nu ne permitem.

Ochii i se întunecă un pic și rămâne cu gura căscată, iar gropițele i-au dispărut acum.

— Dar nici nu știi cât costă. Iar eu am niște bani rămași de la ziua mea.

— Știu că ai, zic eu, strângând-o de mână. Dar tot nu avem atâția

bani.

Oftează adânc și simt cum tot corpul i se pleoștește. Hervé strânge din buze, întorcându-și privirea, parcă stânjenit. Chestiunea banilor nu se discută cu persoane din afara familiei.

— Nu ai nici măcar pașaport, adaugă Soizic.

Cuvântul „pașaport“ îmi accelerează brusc pulsul. Trebuie să mai aștepte puțin, până după examene, până ce vom avea timp să vorbim despre toate, cu calm și atenție.

— Sunt sigură că se poate obține!

Joséphine ridică vocea, iar eu îi simt exasperarea. În loc să o ajutăm să își împlinească visurile, noi o împiedicăm, o ținem pe loc.

Mă întorc spre Hervé.

— Tu te duci?

— Am să-i întreb pe părinții mei. Se uită la Joséphine. Ar putea să vă împrumute ei banii.

— Nu! Nici nu se pune problema, Hervé! Sunt uluită de oferta lui; nu se cade să facă o asemenea propunere. Vor fi și alte ocazii, zic, apoi mă întorc spre Joséphine, ca să pun capăt discuției. Oricum, ești prea tânără pentru o astfel de călătorie, conchid, cu un zâmbet care se vrea împăciuitor.

— Maman, nu mai sunt un copil, zice Joséphine, ignorându-mi cu desăvârșire zâmbetul. Sunt sigură că aș putea aduna banii. Se uită spre Soizic, apoi spre mine. Dar tu nu vrei să merg oricum ar fi, nu-i așa? Nu ești de acord să mă duc nici până la Paris. Vrei să rămân aici, în anosta Bretanie, toată viața.

— Nu, nu-i adevărat! Neașteptata ei izbucnire mă ia prin surprindere. Știu că nu mai ești un copil.

— Atunci de ce mă tratezi și acum ca pe un copil?

— Joséphine! zice Soizic, țintuind-o cu o privire glacială. Ajunge.

Joséphine oftează zgomotos.

— Nu o să rămân aici la nesfârșit, să știți.

— Am zis că ajunge.

Soizic se ridică și își încrucișează brațele la piept, într-o postură autoritară. Aceasta este casa ei, iar noi trăim după regulile impuse de ea. Nu strigăm și nu ne certăm. Mă rușinez în sinea mea, simțind cum îmi crește în piept mila pentru fiica mea. Cearta aceasta nu se reduce la bani.

Joséphine se ridică.

— Nu îmi pasă că nu mă duc în excursie. Nu vreau decât să plec din casa asta și din Trégastel. Este atât de… atât de mic. Iar oamenii

sunt…

Se întoarce spre Hervé, care pare că ar prefera să se afle oriunde altundeva în această clipă. Îl ia de mână și îl trage spre ușă.

CAPITOLUL 2

Bretania, mai 1963

Joséphine

— Nu mă voi duce nici eu, zice Hervé, înconjurând-o pe Joséphine cu brațul, în timp ce înaintează pe drumul de coastă, spre casa lui.

Ea se oprește din mers, îndepărtându-se de el și apoi întorcându-se ca să-l privească.

— Nu-mi pasă de excursie. Dar m-am săturat să nu putem nici măcar discuta subiectul. Aș găsi o cale să fac rost de bani; am niște economii, dar Maman nu mă lasă să plec. Niciodată nu mă lasă să fac nimic. I-e frică de orice. I-e frică de viață! Se oprește, ca să își tragă răsuflarea. Nici măcar sâmbătă seara nu am voie să ies.

— Dar seara de sâmbătă e singura pe care mama ta o petrece aici.

— De partea cui ești?

Cum de nu vede și el cum controlează mama ei totul?

— Îmi pare rău pentru mama ta.

Joséphine îl privește cu ochi mijiți.

— Ce?

— Păi, nu prea are bani, nu-i așa? Și e singură.

— O are pe Soizic. Și, oricum, e vina ei. Nu și-a dorit niciodată să cunoască pe cineva. A primit oferte, dar nimeni nu a fost destul de bun.

Pornește din nou la drum, străbătută de o energie nestăpânită la gândul că mama ei refuză să îi vorbească până și despre propriul ei tată – Frédéric, împușcat în timpul eliberării Parisului. De fiecare dată când Joséphine deschide subiectul, mama ei adoptă o expresie circumspectă și își ferește privirea, de parcă s-ar închide într-o lume secretă, numai a ei.

— Aș putea să-ți împrumut eu niște bani, spune Hervé. Și eu trebuie să-mi fac pașaport. Am putea merge împreună.

— De ce e nevoie?

— Nu știu. O ia de mână și începe să i-o legene încoace și-ncolo. De un certificat de naștere, presupun.

— Eu nu l-am văzut niciodată pe al meu.

— Ei, toată lumea are certificat de naștere. Întreab-o pe mama ta. Se poate obține o copie și de la primărie.

Hervé pare să știe mai multe despre lume decât ea, ceea o irită într-

un fel.

— Mă duc înapoi. Vreau să-mi caut certificatul de naștere.

— Acum?

— Da. Vreau să-i arăt că nu sunt un copil. O să-mi scot singură pașaportul.

Îl sărută ușor pe obraz și se grăbește spre casă, spunându-și că mama ei și Soizic au ieșit, probabil, pe câmp, să aducă vacile acasă înainte de căderea serii. Desigur, ar putea să ceară certificatul de naștere, dar nu vrea să iște o altă ceartă. Și are o vagă idee unde ar putea fi — în valijoara de sub patul mamei, acolo unde păstrează hârtii și fotografii vechi. Lui Joséphine nu i s-a interzis în mod explicit să o deschidă; este doar una dintre regulile acelea de la sine înțelese, cum că nu ai de ce să-ți bagi nasul în obiectele personale ale altuia.

Are noroc; căsuța e pustie. Intră în bucătărie, apoi urcă scările câte două și ajunge în singura cameră de la etaj — dormitorul mamei ei. Un pat simplu, din lemn de stejar închis la culoare, cu capetele masive curbate, stă în mijlocul încăperii. Joséphine se apleacă, întinde mâna sub pat și scoate valiza ponosită. Și-o imagina mai mare și mai distinsă. De fapt, este doar o lădiță făcută din carton gros și învelită într-o hârtie pe care este imprimat un model ecosez. Strânge între degete clema ruginită care o ține închisă, dar are o ezitare când prin minte îi trece fulgerător povestea Pandorei. Rămâne nemișcată pentru o clipă, cu mâna pe clemă. Simte miros de levănțică, iar aroma dulce și familiară îi stârnește amintiri, despre diminețile de duminică în care se ghemuia în pat cu Maman, în timp ce Soizic trebăluia jos, în bucătărie.

S-a lăsat furată de gânduri. Trage de clemă la repezeală și deschide valiza. Înăuntru, zac împrăștiate câteva hârtii, scrisori și fotografii alb-negru. Joséphine le frunzărește, hotărâtă să dea de certificatul de naștere, dar curiozitatea învinge și nu se poate abține să nu scoată fotografiile. Mama ei, în tinerețe, stând între părinții ei, cu un zâmbet timid fluturându-i pe buze. Mama ei, într-o frumoasă rochie lungă, ținând de mână un bărbat. De ce nu i-a arătat Maman niciodată aceste fotografii? I-a cerut poze cu Frédéric, tatăl ei, dar ea s-a arătat întotdeauna evazivă, zicând că nu prea se făceau poze pe vremea aceea. Și atunci, cine e bărbatul acesta? Poate era vreun alt iubit, și nu tatăl lui Joséphine. O întoarce pe spate. Trei cuvinte îi fac inima să tresalte. Frédéric, februarie 1939. Să fie tatăl ei? Dar ce motiv a avut Maman să nu îi arate această fotografie?

Ridică din valiză o carte cu poezii de Victor Hugo, întrebându-se de

ce ar ascunde mama ei o carte. Deschide volumul la prima pagină, unde se află o dedicație scrisă de mână.

Iubirea mea, Lise,
Viața mea a început cu tine.
Al tău pentru totdeauna,
S

„S“? Frédéric nu începe cu „S“. Cine să fie acest „S“? Și de ce nu și-a scris numele întreg? Găsește niște scrisori, dar rezistă tentației de a le citi. În fond, își caută certificatul de naștere și nu trebuie să se lase distrasă. O scrisoare cu aspect oficial îi atrage privirea. Este atât de scurtă, încât o citește înainte de a-și da seama ce face.

Cu regret, vă informăm că Frédéric Dumarché a fost ucis în timp ce își îndeplinea datoria nobilă față de patrie.

Ceva îi atrage atenția, sus, la începutul scrisorii. Data: mai 1940. Cu cinci ani înainte de nașterea ei! Cum este posibil? Recitește. Trebuie să fie vorba despre un alt Frédéric.

Aude clanța ușii de la bucătărie și se grăbește să arunce totul înapoi în valiză. O închide în grabă și o împinge sub pat. Își îndreaptă rochia și încearcă să inspire calm înainte de a coborî scările.

— Ce făceai în camera mamei tale?

Soizic așteaptă la capătul treptelor, cu brațele încrucișate la piept.

— Ea unde e? răspunde Joséphine cu o întrebare.

— Te-am întrebat ce făceai, repetă Soizic, pe un ton glacial.

— Am nevoie de certificatul meu de naștere.

Are dreptul la el, și atunci de ce i se pare că ar cere ceva ce nu ar trebui să ceară?

Soizic pălește brusc.

— Ce treabă ai cu el?

— Vreau să-mi obțin pașaportul.

Soizic oftează lung, adânc.

— Nu ai încă nevoie de pașaport. Așteaptă să termini cu examenele.

— Cu examenele? Ce legătură au examenele?

— La ele ar trebui să te concentrezi acum, zice ea, cu un țâțâit dezaprobator. Nu știu ce să zic! Excursii în străinătate și iubiți! Te lași distrasă de la carte.

— Nu contează, răspunde Joséphine, cu un aer ce se vrea a fi nonșalant. Hervé zice că pot solicita o copie de la primărie.

— Nu. Nu, spune Soizic, privind-o în ochi. Nu e nevoie. Sunt sigură că îl putem găsi. Dar ai răbdare, zice ea, cu un oftat lung. Voi, tinerii,

sunteți atât de nerăbdători.

Joséphine găsește această ultimă remarcă extrem de nedreaptă. A fost răbdătoare, nu a presat-o niciodată pe mama ei, și nici pe Soizic, să vorbească despre trecut, despre război, când a văzut cât de mult le supără lucrul acesta.

— Știi cine e Frédéric Dumarché? întreabă Joséphine.

Soizic închide ochii pentru o clipă, apoi clatină din cap.

— Nu ar trebui să umbli prin lucrurile mamei tale așa! Să răscolești trecutul. Nu vei face bine nimănui. Ar trebui să știi atâta lucru, zice ea, după o ezitare.

Joséphine își coboară privirile, rușinată acum, simțindu-se îngrozitor de vinovată pentru că a făcut-o pe Soizic să își amintească. Pentru că Joséphine știe ce s-a întâmplat cu fiica lui Soizic. Toată lumea știe, dar nimeni nu vorbește despre asta.

Ușa se deschide, împrăștiind tensiunea adunată, iar în încăpere intră mama lui Joséphine.

— E frig în seara aceasta, zice ea și își scoate paltonul. S-ar putea să se schimbe vremea.

Nu pare să remarce atmosfera în care a nimerit și mai face un pas în bucătărie, cât să ajungă să-i atingă lui Joséphine obrazul, cu palma deschisă. Joséphine se cutremură la atingerea ei ca de gheață.

CAPITOLUL 3

Bretania, mai 1963

Èlise

Dacă nu aș cunoaște-o atât de bine pe fiica mea, aș crede că e îmbufnată. Dar ea nu e genul care să se îmbufneze. E genul reflexiv. Iar acum reflectă la excursia aceea în Anglia. Aproape că îi aud gândurile cum freamătă prin minte, cum încropesc un plan.

— Îmi pare rău pentru excursia cu școala, Joséphine, încerc eu să mă apropii de ea pe când ne așezăm la masă. Drept compensație, ai putea să te duci la Paris după examene. Să stai la mătușa Isabelle; i-ar plăcea să te scoată în oraș, să te plimbe…

Joséphine ridică din umeri.

— Poate.

— Nu ți-ar plăcea să te duci la Paris?

— Ba da.

Fără să scoată un cuvânt, Soizic pune cartofii fierți în farfurii.

— Te vei duce într-o bună zi și în Anglia, încerc eu să înveselesc atmosfera. Ai toată viața înainte.

Soizic scoate capacul tigăii și simt mirosul bogat, cărnos al vitei bourguignon, specialitatea ei. Ne pune mâncarea în farfurii, apoi își face semnul crucii.

— Dumnezeu să binecuvânteze hrana aceasta pe care urmează să o mâncăm.

— Amin, murmurăm eu și Joséphine.

Chiar dacă preparatul conține mai mult morcovi și țelină, iar bucățile de carne sunt dintre cele mai ieftine, are savoare, iar vita este atât de bine făcută, încât îmi cade din furculiță. Dar Joséphine abia dacă gustă, împunge un cartof cu furculița, îl rupe în două.

— Îți place poezia? mă întreabă ea din senin, privindu-mă curioasă.

Întrebarea ei mă surprinde.

— Nu prea. De ce?

Soizic se oprește cu furculița la jumătatea drumului spre gură și se uită spre mine.

— Cred că mie mi-ar plăcea dacă aș încerca să citesc, zice Joséphine, plimbând o bucată de pâine prin sos. Ai vreun volum de poezii?

— Eu?

Mă uit la Soizic. Laolaltă, nu avem decât vreo douăsprezece cărți, iar

Joséphine le-a citit pe toate. Dar apoi îmi pică fisa. Cartea din valiza de sus. Doar nu mi-a umblat prin lucruri. Nu ar face una ca asta, nu-i așa?

— Nu, răspund eu, precaută. Nu cred.

Joséphine lasă pâinea să cadă înapoi în sos.

— Ce păcat!

Înfige furculița într-o bucată de carne, o duce la gură și o mestecă alene, privindu-mă fix. Acum știu. Știu că mi-a căutat prin valiza de sus. Valiza mea cu amintiri. A văzut volumul de poezii pe care mi l-a dat Sébastian și biletele pe care mi le-a trimis, fără a fi însă semnate. Nu știe cine a fost el. Nu este nimic periculos acolo. Nu tocmai.

— Cineva mi-a dat odată un volum de poezii, reiau eu, încercând să schițez un zâmbet. Am citit câteva din ele.

— Cine era?

Întrebarea ei este scurtă și directă.

— O cunoștință.

Joséphine oftează, culegând pâinea înmuiată din farfurie și ducând-o la gură. Îmi dau seama că răspunsul meu este nesatisfăcător și vreau să îi spun mai multe. Vreau să îi spun totul. Dar nu acum. Nu e momentul potrivit.

— Cred că te-ai distra bine la Paris, intervine Soizic, cu o voce falsă și neconvingător de veselă.

— Vei avea ocazia să o cunoști mai bine pe mătușa Isabelle, zic eu, zâmbind, dar am senzația că îmi crapă fața.

— Și pe bunicii mei. Nici nu l-am cunoscut pe bunicul. Mai trăiește?

— Da, trăiește, încerc eu să vorbesc fără ezitare. Dar nu a mai fost același după război.

Războiul. Subiectul tabu în această casă. Arunc o privire spre Soizic, făcându-mi griji pentru ea, acum că pășim pe un teritoriu nesigur.

— Dar tu nu vrei să-l vezi? insistă Joséphine. Probabil că nu mai are mult de trăit.

— Nu vrea să mă vadă. Ți-am mai spus.

— Numai din cauză că nu erai căsătorită când m-ai născut? întreabă Joséphine, frecându-se la nas. Doar nu a fost vina ta că tatăl meu a fost ucis.

Simt că îmi ard obrajii. Nu ar fi trebuit să-i spun asta. Îmi va lua mult efort să desfac nodul poveștii. Încerc să înghit întreagă bucată de morcov din gură, dar mi se oprește în gât. Tușesc și duc mâna la piept. Tușesc din nou și îmi dau lacrimile. Soizic se ridică și mă lovește în spate, între omoplați. Încerc să mă opresc din tușit și apuc paharul cu

apă, luând o înghițitură.

Joséphine mă privește țintă, de parcă m-ar vedea pentru prima dată. Mă simt expusă. Știe. Știe că nu i-am spus decât minciuni sfruntate.

CAPITOLUL 4

Bretania, mai 1963

Joséphine

Duminică seară, după ce mama ei a plecat înapoi la Saint-Brieuc, Joséphine e pe punctul de a adormi, când imaginea îi revine în minte. O amintire din copilărie, cu mama ei îndesând un dosar în spatele unui set de farfurii pe care nu le-au folosit niciodată, ascuns în așa fel încât să pară că face parte din placajul bufetului. Felul în care mama ei a ascuns dosarul avea un aer misterios, de parcă nu ar fi trebuit scos niciodată de acolo. Chiar dacă era doar o copilă, simțise importanța gestului ei. Este sigură că acolo va găsi certificatul de naștere.

Adoarme cu gândul acesta în minte. Dar acestea nu sunt gânduri pe care să le ai înainte de culcare, iar a doua zi se trezește devreme, cuprinsă de o agitație care îi străbate tot corpul. Se strecoară afară din pat și găsește bufetul din bucătărie în care ține farfuriile vechi. Se uită cu atenție în spatele vaselor. Un dosar verde-pal stă lipit de spatele bufetului cu vase.

Îl scoate grăbită și îl deschide. Aruncă o privire înăuntru, scoțând prima foaie de hârtie. Numele ei este scris la începutul paginii.

Nume: Joséphine Chevalier
Numele mamei: Élise Chevalier
Numele tatălui: Sébastian Kleinhaus

Hârtia îi scapă din mâini. Un fior îi coboară pe șira spinării, făcând-o să înghețe. Timpul se mișcă într-un alt cadru, înapoi, înainte, dar nu aici, unde se află ea acum. Și-a pierdut simțul orientării. Cu ochii strâns închiși, încearcă să se întoarcă în prezent. Ce vrea să însemne asta? Numele tatălui: *Sébastian Kleinhaus*. Nu e posibil. Tatăl ei era francez și îl chema Frédéric. Să fi avut un alt nume?

O potopește o altă amintire din trecut. La momentul acela, nu a avut nici un sens, dar cuvintele îi răsună în urechi acum, de parcă i-ar fi rămas în minte în toți acești ani, așteptând momentul prielnic, așteptând ca ea să le priceapă sensul.

Într-o duminică dimineață, pe când ea avea opt ani, ieșeau de la biserică.

— Care-i diferența dintre un friț și o rândunică?

Întrebarea i-a fost adresată de un băiat mai mare. Ea a ridicat din

umeri, neștiind pe atunci ce e acela un friț, ci doar că-i un cuvânt urât.

— Când o rândunică face pui în Franța, îi ia cu ea, pe când un friț îi lasă în urmă.

A spus-o cu dușmănie, iar Joséphine nu a uitat niciodată cuvintele lui, nesigură însă ce legătură aveau cu ea.

Sébastian Kleinhaus. Un german! Un friț! Deodată, înțelege tăcerile care învăluie subiectul identității tatălui ei. Mama ei a fost nevoită să fugă la Trégastel ca să aducă pe lume copilul neamțului, acolo unde nu o cunoștea nimeni. Asta explică de ce nu a dus-o niciodată pe Joséphine la Paris, de ce Joséphine a întâlnit-o o singură dată pe bunica ei, pe mătușa Isabelle, de numai patru ori în toată viața, iar pe bunicul ei nici nu l-a cunoscut; bărbatul care a fost trimis într-un lagăr de muncă în Germania, în timpul Ocupației, și care s-a întors cu ură în suflet pentru tot ceea ce era nemțesc.

Un copil din flori, cu un friț.

Mama ei a mințit-o toată viața. Cine mai știe? Oare Soizic știe?

Cu siguranță că nu, altfel nu ar fi primit-o pe mama în casa ei. În mod evident, mama a mințit-o și pe Soizic. *La honte* — rușinea de a se fi culcat cu dușmanul.

— *Putain!* înjură ea în șoaptă. Ce mamă mincinoasă pot să am!

Zgomotul de pași o face să înțepenească. Simte că a rămas fără aer. Chinuindu-se să inspire, duce o mână la stern. Apoi, strângând certificatul de naștere în cealaltă mână, se întoarce și dă cu ochii de Soizic.

Soizic are chipul palid ca moartea și ochii mari, înspăimântați. Știe. A știut mereu.

— De ce nu mi-ai spus? întreabă Joséphine, cu glas tremurând.

Simte că o podidesc lacrimile. Dar refuză să plângă. Clipește ca să le alunge.

— Aveam dreptul să știu!

Soizic a rămas înțepenită pe loc, iar buzele i se mișcă, dar cuvintele refuză să iasă.

— Știai că tatăl meu a fost un friț?

— Nu rosti acest cuvânt! Soizic se apucă de bufet cu o mână tremurândă, iar obrajii i-au pălit cu totul. Pentru prima dată, își arată cei șaptezeci și șapte de ani pe care îi are. Nu ar trebui să-ți bagi nasul în treburile altora.

— Treburile altora! Pe Joséphine o înfierbântă sentimentul de crasă nedreptate. Este certificatul *meu* de naștere!

— Mama ta hotărăște dacă să ți-l dea sau nu. Nu îl iei tu, pur și

simplu!

— Știai? Și nu ai spus nimic?

O înjunghie durerea înșelăciunii la care s-a pretat Soizic. Cele două femei care au crescut-o, care au iubit-o și au îngrijit-o; împreună i-au ascuns acest secret rușinos, de parcă ea nu ar fi fost de încredere. De parcă nu i s-ar fi putut încredința secretul identității propriului ei tată.

— Da, zice Soizic cu glas ferm. Da, știam.

— De ce? Lui Joséphine i se perindă prin minte o sumedenie de gânduri confuze. De ce ai primit-o la tine în casă? Fără să aștepte răspunsul, pune o altă întrebare. A violat-o? Cumva, știe că nu s-a întâmplat așa, dar trebuie să întrebe. A violat-o? insistă ea.

Soizic scutură vehement din cap.

— Nu! Nu!

Mâna îi cade de la gât, lăsând un mic semn roșu acolo unde fusese încleștată. O întinde spre Joséphine.

— Îmi pare foarte rău. A vrut să-ți spună, dar nu am lăsat-o eu.

Joséphine se dă înapoi, se lipește de zid, se îndepărtează cât poate de mult. Dar vrea să știe. Vrea să știe cât de diabolic a fost tatăl ei.

Tatăl ei. Lacrimile nevărsate îi înțeapă ochii. Clipește ca să le alunge, dar ele se întorc, de undeva dintr-o fântână aflată în adâncul ei, și nu le mai poate stăvili.

— Joséphine, *mon coeur*.

Soizic face un pas în față. Încearcă să o îmbrățișeze, iar Joséphine mai că o lasă, dar acum nu vrea alinare. Se trage înapoi, ștergându-și rapid lacrimile cu dosul palmei.

— Spune-mi cine a fost. Ce a făcut?

Trebuie să știe. Trebuie să știe dacă tatăl ei a fost un monstru.

— Nu știu. Nu știu, Joséphine. Nu i-am permis mamei tale să-mi vorbească despre el.

CAPITOLUL 5

Bretania, mai 1963

Joséphine

În loc să se ducă la școală, Joséphine se îndreaptă către telefonul public din sat. Vrea să plece din Trégastel înainte de întoarcerea mamei sale, la finalul săptămânii. Va descoperi singură adevărul.

Trebuie să sune la centrala telefonică pentru a obține numărul mătușii Isabelle. Isabelle răspunde cu o voce îngreunată de somn.

— Îmi pare rău, se sperie Joséphine. Te-am trezit?

— Joséphine, tu ești? S-a întâmplat ceva?

— Nu. Toată lumea e bine. Nu știe cum să formuleze rugămintea. Doar că, ei bine, mă întrebam dacă… n-aș putea veni să stau la dumneata câteva zile?

Îndrăzneala cererii o face să se simtă stânjenită.

— Adică acum? Vrei să vii acum? întreabă mătușa, mirată. Dar școala?

— Deocamdată nu facem decât recapitulări.

— Da, e o surpriză.

Lui Joséphine îi piere îndrăzneala. O să refuze. Dar apoi vocea lui Isabelle se înveselește.

— Ar fi minunat. Când vrei să vii?

— Mâine? propune ea, deși ar vrea să plece pe loc.

— Mâine!

La celălalt capăt al firului, se așterne tăcerea. Apoi se aude din nou vocea mătușii.

— Da! De ce nu? Apoi, mai încet: Ce face mama ta? E bine?

— Da, zice Joséphine, scăpând o mică minciună. Te sun după ce îmi cumpăr bilet, ca să te anunț la ce oră sosesc.

— Așteaptă. Am mersul trenurilor.

Joséphine mai bagă un franc în fanta pentru monede.

— Este unul la opt și jumătate dimineața. Ai putea să-l prinzi?

— Da!

Simte cum o străbate un fior de entuziasm când ideea aceasta impulsivă devine realitate.

Ar vrea să se întâlnească cu Hervé, să îi spună totul, dar nu vrea să se ducă la școală, așa că se plimbă pe plajă toată dimineața, încercând să își dea seama cum a bulversat-o această descoperire, de ce se simte

atât de zdrelită, atât de expusă. Se întoarce acasă la prânz și îi spune lui Soizic că pleacă la Paris.

— Și mama ta? Va fi foarte supărată. Nu poți să dai bir cu fugiții!

— Trebuie să aflu ce s-a întâmplat. Am optsprezece ani de-acum și am destui bani economisiți pentru biletul de tren, zice, apoi trage adânc aer în piept. Nu mă poți împiedica să plec.

— Dar școala, dar examenele?

— Pot să-mi iau cărțile cu mine, oftează Joséphine. Am să recapitulez acolo.

Joséphine este hotărâtă, nelăsându-i nici o șansă lui Soizic să o descurajeze, iar marți dimineață, Soizic este de acord să o conducă la gară. Plouă puternic, iar ștergătoarele scârțâie mișcându-se dintr-o parte în cealaltă.

Soizic se uită drept înainte, în timp ce vorbește.

— Nu fi atât de severă cu mama ta! A făcut mereu cum a crezut că este mai bine pentru tine.

Joséphine îi aruncă o privire sfidătoare.

— Pentru mine?

— Da, pentru tine. A dorit să-ți ofere un cămin sigur și fericit, zice Soizic, apoi schimbă viteza și cotește. Asta a contat cel mai mult.

Joséphine nu răspunde, dar nici nu își dezlipește privirea de la copacii înalți înșiruiți de-a lungul drumului, de la ramurile lor aflate la mila vântului puternic, de la delicații lor muguri îmbobociți bătuți de furtună.

Opresc în fața gării, iar Joséphine pune o mână pe mânerul portierei, dar apoi ezită. În interiorul mașinii este o liniște tihnită, în vreme ce vântul și ploaia lovesc capota și geamurile, făcând-o pe Joséphine să se simtă la adăpost acolo, ca într-un cocon. Odată ce va deschide portiera, va avea de înfruntat stihiile și va fi pe cont propriu. Soizic a fost mereu stânca ei; întotdeauna prezentă când a avut nevoie de ea, pregătită cu sfaturi practice și ajutor de nădejde, dar și exigentă. Dacă nu era de acord cu Joséphine, i-o spunea. Nu pierdea timpul învârtindu-se în jurul cozii cu politeturi. *Onestă*, își zice Joséphine, sarcastică. Acesta ar fi fost cuvântul cu care ar fi descris-o pe Soizic, dar acum totul s-a schimbat. Ceea ce o face să se întrebe cât de bine poți cunoaște pe cineva. De acum înainte, se va întreba mereu ce îi ascund ceilalți în legătură cu viețile lor. O privește pe Soizic din profil și, pe de o parte, ar vrea să își azvârle brațele în jurul acestei femei tenace și binevoitoare, dar, pe de alta, simte încă durerea trădării.

Soizic își lasă capul pe volan și privește țintă ploaia.

— Am pierdut deja o fiică. Vocea ei pare că vine de departe. Nu aș suporta să te pierd și pe tine.

Dar eu nu sunt fiica ta, vrea să țipe Joséphine. *Nu sunt fiica ta moartă*. Dar nu poate. Nu o poate răni în felul ăsta.

— Îmi pare rău, murmură Joséphine.

Îi pare, într-adevăr, rău. Îi pare rău pentru ele toate, pentru toate lucrurile nerostite, pentru poveștile nespuse. Dar acum nu vrea decât să plece. Respirând adânc, pune mâna pe mânerul portierei și o deschide.

— *Au revoir*.

Joséphine stă singură în vagon, în trenul care o duce spre Paris. În ciuda tulburării emoționale care o copleșește, nu poate să nu se bucure de senzația pe care i-o dă călătoria cu trenul rapid. Se ridică, lasă geamul în jos și se apleacă în afară. Vântul îi taie răsuflarea, îi trece prin păr și i-l zboară pe spate cu toată forța. Deschide gura, inspiră cu nesaț aerul, iar inima îi bate tare, îmbătată de viteză. Un tren care zboară înspre ea pe cealaltă șină o îndeamnă să își tragă capul înăuntru. Dar nu o face. În schimb, trăiește teroarea. Face un pas în spate, depărtându-se de geam, și zgomotul se potolește. Se lasă pe spătarul cu cocoloașe, îmbrăcat în catifea, simțind toate arcurile prin fustă. Îi place această senzație, de a se afla între două locuri, de a nu mai fi acolo unde a fost până atunci, dar nici acolo unde și-a propus să ajungă. Simte că se află într-un loc sigur, unde poate fi oricine dorește.

Maman vrea ca ea să fie altfel decât este. Vrea ca fiica ei să studieze ingineria la facultate; nu înțelege cum de este atrasă de filologie, de litere, că îi place să pună cuvintele laolaltă, să creeze cu ele imagini, să găsească ritmul expresiilor, să le folosească pentru a stârni emoții. Acasă, Joséphine a simțit absența dureroasă a cuvintelor, ca și cum s-ar fi ascuns în spatele bufetelor cu vase, sub paturi, în sertare, adunând praf. Tot ce a deprins Joséphine despre viață provine din cărți. Odată ce a învățat să citească, le-a devorat; în pat, ascunsă sub pătură, cu o lanternă după ce i se spunea să stingă lumina, la plajă vara, întinsă pe burtă, cu bărbia prinsă în palme, în timp ce firele de nisip cădeau ușor peste pagini. Între filele cărților, a găsit cunoștințe despre viață, despre dragoste, despre curaj și lașitate. Cuvintele înseamnă putere. Ele te pot dărâma, te pot ridica, îți pot face inima să tresară, te pot face să te îndrăgostești. Sau te pot face să urăști. Se gândește la aceste două cuvinte simple — Sébastian Kleinhaus — și la puterea lor de a-i schimba identitatea.

Cinci ore mai târziu, trenul se oprește în gara Montparnasse. De îndată ce coboară din vagon, Joséphine se izbește din plin de zgomotele de afară; oameni care trec în grabă, vorbind tare, anunțuri strigate la megafon, sunetul roților de tren și fluierul locomotivelor. Din fericire, o observă pe Isabelle la capătul peronului.

— *Bonjour! Bonjour*, Joséphine! Ai ajuns, în sfârșit. Isabelle o sărută, apoi își aruncă ochii spre valijoara lui Joséphine. Bine că ai venit cu bagaje puține, ca să putem merge pe jos.

— *Bonjour*, *tante* Isabelle!

— Nu îmi spune tanti, hai să ne prefacem că sunt sora ta mai mare. Tanti sună atât de pedant, iar eu nu sunt decât cu zece ani mai mare decât tine. Îți sunt mai degrabă ca o soră. Îți place jazzul?

Pălăvrăgeala lui Isabelle o amețea pe Joséphine.

— Da, nu, nu știu.

— Ei bine, vei afla sâmbătă seară. Mergem la un club de jazz! O să-ți placă la Paris! Te duc și la cumpărături, zice ea, aruncând o privire la fusta lui Joséphine. Am de gând să te răsfăț cât pot de mult. Dar mai întâi, prânzul. Mor de foame.

Joséphine își coboară privirea spre fusta ei și se întristează brusc când o vede prin ochii lui Isabelle. Demodată. Acasă, în Trégastel, fusta arăta șic pe manechinul din vitrină, dar aici, la Paris, o etichetează drept o *plouc*[2]. Pariziencele trec pe lângă ea în fuste strâmte, drepte, sacouri croite pe trup, pantofi eleganți și gentuțe din piele, care le atârnă de cot. A văzut în reviste care-s ultimele mode, dar nu a crezut că toată lumea va fi îmbrăcată așa. Iar ea era cum era, într-o fustă demodată, cărând cu ea o valiză, cu broboanele de sudoare începând să i se adune pe frunte și la subsuori.

Isabelle pare să-i remarce stânjeneala.

— Lasă-mă să duc eu valiza.

Recunoscătoare, Joséphine îi trece valiza mătușii sale. În vreme ce înaintează pe o stradă lată, mașinile gonesc pe lângă ele; automobile sport, mașini decapotabile, altele care claxonează, autobuze cu partea din spate deschisă — unde pasagerii stau aplecați în afară, fumând. Isabelle se întoarce, privind la clădirile înalte, la balcoanele cu grilaje din fier forjat, la fațadele din piatră care se uită țintă la ea.

— Să intrăm aici.

Isabelle se întoarce și intră brusc într-o braserie, iar în scurtă vreme șed amândouă la o masă rotundă de pe terasă, iar simțurile lui Joséphine sunt asaltate de toate sunetele și priveliștile noi.

Chelnerul se grăbește spre ele cu meniul, iar Joséphine se holbează la

varietatea largă de preparate care i se prezintă înaintea ochilor.

— *Le menu du jour* arată bine, remarcă Isabelle. *Plat de jour* este *magret de canard*. Îți place rața? *Oeuf mayonnaise* la aperitiv și *mousse de chocolat* ca desert.

— Da, răspunde Joséphine, deși i-ar fi plăcut să încerce melcii și friptura de miel.

— Și vin roșu, *une demi-carafe*. Masa fără vin nu-i decât o gustare.

Isabelle râde și comandă repede, înainte ca ospătarul să aibă timp să se îndepărteze.

Unele dintre femeile care trec pe lângă ele au tunsori șic, în stil bob, în vreme ce altele au părul ridicat în creștetul capului și prins bine. Joséphine se simte din nou ca o provincială, cu părul ei ondulat, cu fir gros.

— Eric mi-a dat niște bani ca să te duc la cumpărături, zice Isabelle, parcă citindu-i gândurile. E un drăguț, zice și îi face cu ochiul. E foarte bucuros că ai venit. Nu l-ai întâlnit decât de două ori, așa-i? Dar el își amintește când a venit în Bretania și te-a întâlnit acolo. Întotdeauna întreabă de tine. Punând o mână pe genunchiul lui Joséphine, adaugă: Am fost foarte dezamăgiți că nu ai putut veni la nunta noastră.

Joséphine încearcă să zâmbească, dar buzele ei refuză să se miște. Nu vrea să își amintească de ziua aceea când ea și mama ei au rămas în Trégastel, în timp ce Isabelle pășea spre altar împreună cu Eric. Mama ei a invocat motivul sărăciei, spunând că nu își permit o călătorie la Paris.

— I-am spus lui Maman că vii, continuă Isabelle, și abia așteaptă să te revadă. De câte ori te-ai întâlnit cu bunica ta?

— De patru ori.

— Numai de trei ori! Nu-ți face griji. Acum ești aici! Isabelle se oprește și scotocește prin geantă. Am ceva pentru tine. Un cadou de ziua ta! Îi întinde lui Joséphine un pachețel, frumos ambalat, într-o hârtie argintie și cu o fundă neagră, elegantă. Regret că nu te-am văzut mai des până acum, Joséphine. Dar plănuiesc să recuperez timpul pierdut.

— *Merci*.

Joséphine se apleacă în față și o sărută pe Isabelle pe obraz. Se gândește să îi spună mătușii ei că acum cunoaște motivul pentru care s-au văzut atât de rar, motivul pentru care a fost ținută ascunsă în Trégastel. *La honte*. Rușinea familiei. Dar nu vrea să strice momentul, așa că, fără să mai zică nimic, deschide cadoul. Se ivește o cutie mică, pe care scrie „Chanel N° 5“. Joséphine nu a avut niciodată un parfum;

e un lux nemaipomenit, ceva de-a dreptul decadent.

— Ah, Isabelle, îți mulțumesc foarte mult.

Se uită țintă la simbolul Chanel, cu ochii plini de lacrimi. *Pentru numele lui Dumnezeu*, își spune ea, *nu e decât un parfum*. Dar i se pare că este mult mai mult de atât; se simte ca și când ar fi devenit femeie, iar un întreg univers i se deschide înainte.

Isabelle zâmbește.

— Încearcă-l.

Joséphine deschide cutia și scoate din ea sticluța delicată; o operă de artă în sine. Pulverizează un strop de parfum pe încheietura mâinii și apoi o flutură prin aer înainte de a o adulmeca. Miroase a lumină și prospețime, a noi începuturi, a senzualitate și aventură. Inspiră parfumul.

— Să înțeleg că îți place?

— Îl ador!

Sunt întrerupte de ospătar, care le aduce primul fel.

— Ce mai face mama ta? întreabă Isabelle, după plecarea ospătarului, în timp ce alege cu furculița o bucată de ou pe care o duce la buzele rujate și o mestecă încet, studiind-o pe Joséphine.

Joséphine ia o felie de pâine din coș și ciugulește din ea, stânjenită de privirea scrutătoare a lui Isabelle. Îi va spune mătușii ce a aflat, dar nu acum. Ar schimba totul și probabil că i-ar strica vizita. Nu poate fi primul subiect de discuție.

— Bine, minte ea, apoi schimbă vorba. Unde este Turnul Eiffel? E departe?

— Nu-ți face griji. Am plănuit să vizităm obiectivele turistice mâine. M-am gândit să ne relaxăm — să o luăm înapoi spre casă prin Jardins de Luxembourg.

După masa de prânz, în vreme ce se plimbă prin parcul cu alei perfect aliniate, străjuite de castani, Joséphine privește spre frunzele de un verde-închis, care flutură în adierea blândă a vântului, și se întreabă cum i se va schimba acum viața. Are o senzație stranie de detașare. Cine este ea în acest oraș mare? Poate fi oricine își dorește?

Trec pe lângă un lac unde câțiva copii țin în mâini niște bețe lungi, cu care împung în bărcuțele din lemn. Joséphine întoarce capul spre Isabelle.

— Veneai aici când erai mică?

— Da. Élise — mama ta — mă aducea aici, zice, după care tace pentru o clipă. Apoi am încetat să mai venim. În timpul Ocupației, grădinile roiau de nemți, cu amicele lor. Élise nu a mai vrut să vină.

— Dar…

Joséphine arde de dorință să întrebe cum de era cu putință așa ceva, când însăși mama ei avea un iubit neamț.

Isabelle o privește, iar o încruntătură îi traversează fruntea.

— Dar hai să nu vorbim despre timpurile acelea, zice ea, luând-o pe Joséphine de mână. Știu că ți-am zis deja, dar mă bucur nespus că ești aici!

CAPITOLUL 6

Paris, mai 1963

Joséphine

Când ajung la apartament, trebuie să urce șase etaje pe o scară îngustă, în spirală, apoi Isabelle scoate cheia.

— Iată-ne. Casă, dulce casă.

Deschide ușa, iar Joséphine își dă seama că urcușul a meritat din plin. Priveliștea care se deschide, peste acoperișuri, îi dă senzația că se află în vârful lumii.

— E uimitor!

Lasă valiza jos și deschide geamul, ca să se aplece în afară.

— Avem un singur dormitor, așa că va trebui să dormi aici, pe canapea.

— Arată minunat. Mulțumesc, zice Joséphine, trântindu-se pe pernele înșirate pe canapea.

Nu îi pasă unde doarme. E pur și simplu fericită că se află la Paris.

— Acum trebuie să pregătesc cina. Eric vine acasă la șapte.

Joséphine este nerăbdătoare să vadă locurile și se gândește să iasă singură la plimbare, dar i se pare că ar fi nepoliticos să propună așa ceva. În schimb, se oferă să ajute la pregătirea mesei.

La șapte fix, Eric intră în casă, chipeș în costumul său maro, cu părul negru, lucios, pieptănat pe spate. O sărută pe soția lui, apoi pe Joséphine. Miroase a apă de colonie scumpă.

— Bun venit la Paris! Face un pas în spate, uitându-se cu luare-aminte la Joséphine. Ai ajuns o adevărată doamnă. Ea zâmbește, recunoscătoare pentru compliment. Mă schimb și apoi putem lua un aperitiv. Când se întoarce, pare mai puțin arătos, într-un tricou simplu și pantaloni largi. Îndreptându-se spre bucătăria deschisă, ia trei pahare cu picior înalt și toarnă în fiecare câte un strop de *crème de cassis*. *Kir royale*? zice și, fără să aștepte răspunsul, ia o sticlă de șampanie din frigider, apoi, îndreptând-o spre tavan, desface sârma care ține dopul strâns. Dopul explodează, iar spuma palidă se revarsă pe marginea sticlei. Râzând, umple în grabă paharele. Pentru Joséphine! toastează el. Și pentru prima ei vizită la Paris! Șampania e delicioasă; lumina și boarea serii i se urcă la cap lui Joséphine. O să pun muzică, spune Eric, rotindu-se pe călcâie și căutând printr-o colecție de discuri. Ce îți place? Johnny? Jacques Brel? Gainsbourg?

— „La Javanaise“? Îmi place tare mult, zice Joséphine, care nu a ascultat decât de două ori melodia, dar îi vine în minte pe loc.

— Și mie!

Eric scoate discul din husă și suflă peste el, înainte de a-l așeza pe platanul pick-upului, apoi ridică ușor acul și îl poziționează pe canelurile discului.

J’avoue, j’en ai bavé, pas vous, mon amour, se aude vocea sexy, răgușită, a lui Gainsbourg. Eric se leagănă dintr-o parte în alta, în timp ce cântă. Isabelle i se alătură, iar Joséphine ia o înghițitură și apoi acceptă palma întinsă a lui Eric, în semn de invitație la dans. Ah, să te afli la Paris! Definiția decadenței. Eric și Isabelle par să fie atât de departe de Maman și de Soizic și de traiul lor neînsemnat din Trégastel, și atât de exotici prin comparație.

Mai târziu se așază la masă, iar conversația devine amiabilă.

— Ce mai face mama ta? întreabă Eric.

Joséphine ridică din umeri.

— Bine.

Nu vrea să vorbească despre mama acum. Nu în seara asta.

— Mai lucrează în casa aceea mare?

— De luni până sâmbătă. Joséphine se simte amețită, după vin și dans. Uneori îmi imaginez că are o altă familie acolo.

— Ce te face să crezi una ca asta? spune Isabelle, pe un ton aspru.

Joséphine s-a surprins până și pe ea însăși — că a spus-o cu voce tare. Termină ce mai are în pahar.

— Păi, adevărul este că își petrece cea mai mare parte a timpului acolo. Ar putea trăi o viață dublă. Cu un soț, alți copii.

Eric râde și îi umple paharul lui Joséphine.

— Ce imaginație bogată ai! Un bărbat, da, îmi pot închipui un bărbat ducând o viață dublă. Dar nu o femeie. Ce idee!

Isabelle se încruntă la Eric.

— Zău așa, poți să-ți închipui? i-o trântește, iar Joséphine nu e sigură dacă mătușa glumește sau vorbește serios. I-a fost greu mamei tale, zice Isabelle, întorcând capul spre Joséphine. Nu e lucru ușor să-ți crești copilul singură. A trebuit mereu să muncească. Să nu i-o reproșezi. Era dificil să găsești un loc de muncă după război. A acceptat ce i s-a oferit.

— Bine că am avut-o pe Soizic. Ea mi-a fost ca o mamă.

Privirea lui Isabelle devine brusc glacială.

— A fost drăguț din partea lui Soizic că a primit-o în casa ei, dar tot ce a făcut mama ta a fost pentru tine.

E deja prea mult! Joséphine este gata să le spună adevărul; alcoolul îi dă curaj. Dă pe gât și al doilea pahar. Eric o servește din nou.

— Eric, ia-o încet. Probabil că Joséphine nu e obișnuită să bea.

Isabelle se ridică, strânge farfuriile și o lasă pe Joséphine singură cu Eric. Acum va trebui să o aștepte să se întoarcă.

Joséphine ia o înghițitură mică din paharul ei, gândindu-se cum să înceapă.

— Știu de ce nu l-am întâlnit niciodată pe bunicul, zice ea, privind spre Isabelle, care intră tocmai atunci, aducând un platou cu brânzeturi. De ce nu a vrut Maman să mă aducă la Paris.

În timp ce pune platoul pe masă, Isabelle îi aruncă o privire lui Eric, apoi se întoarce spre Joséphine.

— Ce vrei să spui? Bunicul tău a fost bolnav de când s-a întors din lagărul german.

Joséphine ridică din sprâncene.

— Da, cu siguranță i-a fost greu. Se oprește. Ba chiar mai greu să se întoarcă acasă și să-și dea seama că propria lui fiică… Nu poate rosti cuvintele. Isabelle pălește. Eric tușește jenat. Iar tăcerea atârnă grea peste ei, ca liniștea dinaintea furtunii.

— Știu adevărul despre tatăl meu, reia Joséphine.

Isabelle se lasă să cadă pe scaun.

— Ce știi?

— Că a fost un friț.

— Nu folosi cuvântul ăsta, zice Isabelle, ducând mâna la gură.

— Dar a fost, nu-i așa? A fost un friț. Simte că i s-a urcat șampania la cap, făcând-o mai îndrăzneață decât ar trebui să fie. De ce mi-ați ascuns toți adevărul? Nu credeți că aveam dreptul să știu cine a fost tatăl meu? Joséphine este conștientă că are un ton agresiv. Dar resentimentele se îmbină de minune cu nou-descoperita ei îndrăzneală. Asta explică atât de multe, atât de multe lucruri pe care nu le-am înțeles niciodată.

Își dă seama după expresia de pe chipul lui Eric că ar trebui să tacă; a zis prea multe. Încearcă să se adune.

Isabelle se apleacă și pune o mână peste cea a lui Joséphine.

— Ce ți-a spus mama ta?

— Mi-am găsit certificatul de naștere.

— L-ai găsit?

— Da, l-am căutat, de fapt. Pe el era scris numele tatălui meu. Nu Frédéric, așa cum mi-a spus Maman. Era un nume nemțesc! Sébastian Kleinhaus.

Vocea lui Isabelle se preschimbă într-o șoaptă.

— L-a numit? Am presupus întotdeauna că a declarat „tată necunoscut“.

Joséphine se arată nedumerită.

— Dar nu era necunoscut. Doar știați cu toții!

— Nu înțelegi? Știa că vei afla într-o zi. Voia să-ți spună, dar s-a gândit să aștepte până când ai să fii pregătită.

— Pregătită! Nu ar fi trebuit să-mi ascundă așa ceva niciodată!

— Știu cât de supărător trebuie să fi fost să afli în felul acesta, zice Isabelle, apăsând ușor mâna lui Joséphine. Dar trebuie să înțelegi cât de greu i-a fost mamei tale. Nu a avut unde să se ducă atunci când a aflat că era însărcinată cu tine. Soizic a fost singura persoană dispusă să o primească. Dar ea nu voia să audă nici o vorbă despre tatăl tău adevărat.

— Nu are nici o importanță, zice Eric, servindu-se cu o bucată de brânză Brie. Totul ține de trecut. Nu schimbă cu nimic cine ești tu acum.

Joséphine își trage mâna de sub cea a lui Isabelle și își sprijină bărbia în palmele deschise. Ei par să creadă că se poartă ca un copil răsfățat, care are o criză de nervi. Își imaginează că așa o vede Eric, cel puțin. Nu înțeleg că întreaga ei lume a fost dată peste cap; în orice caz, ea așa se simte, doar că nu poate explica.

— Ba da, spune ea. Nu mai sunt persoana care credeam că sunt. Nu mai sunt fiica unui erou al Franței. Sunt o… Nu poate rosti cuvântul. Asta schimbă totul.

— Ești aceeași persoană ca înainte, zice Eric, punând o felie de Brie pe o bucată de baghetă. Tatăl tău este altul. Nu tu.

Vorbește cu autoritate în glas, iar Joséphine începe să își spună că poate, într-adevăr, face din țânțar armăsar.

— Și uite, ai ajuns foarte bine, adaugă Isabelle. Ai o mamă care te iubește și o mai ai și pe Soizic. Și pe noi. Și ești la Paris! adaugă, după o pauză.

— Dar…, începe Joséphine, simțind că inima îi bate tot mai tare. Nu mă mai pot privi în același fel. Trebuie să dea glas acestor gânduri care îi roiesc prin cap. Mă simt… mă simt deconectată de cea care am fost înainte. Aceea nu eram eu, punctează ea, iar Eric se încruntă, mestecând bucata de pâine. E ca și cum aș fi crezut că sunt o anumită persoană, continuă Joséphine, iar acum descopăr că nu sunt acea persoană. Sunt cu totul altcineva.

— Ei, haide. Ești aceeași persoană dintotdeauna.

Eric se oprește din mestecat.

— Nu sunt! spune Joséphine, străduindu-se să-și alunge lacrimile. Nu sunt, repetă ea în șoaptă.

— Joséphine, spune Isabelle, cu glas blând. Mama și tatăl tău s-au iubit. Asta este tot ce trebuie să știi.

— Nu! Cum poți spune una ca asta? Era un neamț împuțit!

— Te rog, nu mai vorbi așa. Sper că nu i-ai spus asta mamei tale. Isabelle ezită. Ce ți-a spus mama ta, mai exact?

Joséphine simte cum i se înfierbântă obrajii.

— Nu prea multe, bâiguie ea, propunându-și să explice cum a fugit înainte ca mamei ei să apuce să îi spună ceva.

Dar apoi Eric o întrerupe.

— Ascultă, spune el, pe un ton categoric. Să nu ne certăm. Probabil pentru Joséphine a fost un șoc să descopere că tatăl ei ea fost un fri… un german, dar asta nu te schimbă cu nimic, Joséphine. Îi zâmbește, folosindu-se de tot farmecul lui. Hai să nu stricăm sejurul tău aici. Ridică platoul cu brânzeturi și i-l întinde lui Joséphine. Brânza Brie e un deliciu.

Joséphine clatină din cap, înghițind în sec, apoi se întoarce spre Isabelle.

— Știi ce făcea aici? Ce rol juca?

— Nu ți-a spus mama ta? Era translator.

— Translator?

Nu sună ca și când ar fi fost ceva rău, dimpotrivă, pare o ocupație cât se poate de obișnuită, iar Joséphine este străbătută de un val de ușurare.

Isabelle o strânge de umăr.

— Te rog, Joséphine, nu fi tristă. Nu a fost un om rău. Se ridică și se oprește lângă scaunul fetei. Se apleacă și o îmbrățișează. Sărmana mea Joséphine. Te-ai simți mai bine dacă ți-aș spune tot ce știu despre tatăl tău? Te-ar ajuta dacă am vorbi despre el? Despre perioada aceea? Despre noi toți?

— Da, zice ea, iar lacrimile îi inundă obrajii — lacrimi de ușurare și de recunoștință. Da.

Asta vrea. Trebuie să afle cine a fost cu adevărat tatăl ei. Și cine a fost cu adevărat mama ei.

Partea a doua

1944

CAPITOLUL 7

Paris, aprilie 1944

Élise

Parisul era liniștit. Friții nu claxonau, așa cum o făceau parizienii odată. Conduceau grăbiți și tăcuți, în mașini negre, care aminteau de moarte, ca niște dricuri. Când mergeau pe jos, nu se plimbau, ci mărșăluiau țanțoși, iar ghetele lor cu ținte răsunau pe străzile pustii. Parisul nu mai era Paris. Era un oraș ocupat, unde chiar și clădirile păreau să își țină răsuflarea, în așteptare. Nu se vedeau flori la balcoane, nici nu se revărsau pe stradă râsete vesele sau muzică. Soldații nemți încartiruiți aici nici nu își dădeau, probabil, seama că îi răpiseră Parisului tot sufletul său. Tot ce vedeau erau impresionantele clădiri Haussmann, arhitectura inovatoare care se desena în formă de stea în jurul Arcului de Triumf, restaurantele, cabaretele, magazinele, șampania, vinul. Și era de ajuns pentru ei. Le plăcea la nebunie. Dar nu acesta era Parisul. Parisul dormea, așteptând să fie salvat.

Stomacul îmi chiorăia în timp ce traversam piața Saint-Sulpice. M-am oprit la fântână, privind spre biserica înaltă și rostind o mică rugăciune în gând. *Te rog, fă să se termine cât mai curând*.

— *Bonsoir, mademoiselle*, a zis un soldat, apropiindu-se de mine. Aveți un foc?

Mi-a întins o țigară.

Voiam să îi dau una peste mână. Știam că are brichetă; nu voia să vadă decât dacă sunt una dintre acele fete care ar accepta o țigară, apoi o băutură, poate cina, și apoi cine știe ce altceva. Am clătinat din cap și m-am îndepărtat, simțind cum îmi tremură mâinile, când le-am băgat în buzunare, și cum îmi bubuie inima-n piept. Putea să vină după mine, să mă aresteze fără nici un motiv.

M-am grăbit să traversez piața și am luat-o pe strada noastră, împingând repede ușa grea și masivă ce dădea în antreu și ajungând în apartamentul nostru de la parter. De cum am deschis ușa, m-a izbit mirosul de varză călită. Am închis-o și m-am sprijinit de ea, răsuflând ușurată și inhalând izul bine cunoscut de varză acră.

— *Bonsoir*, am strigat, intrând direct în bucătărie.

Maman și-a șters mâinile pline de clăbuci pe șorț, înainte de a-mi da o sărutare pe obraz, apoi s-a uitat la mâinile mele goale.

— N-ai găsit pâine?

— Nu.

A schițat un zâmbet vag, care nu i se răsfrângea și-n privire.

— Mâncăm?

Am urmat-o în sufragerie, unde surioara mea mai mică, Isabelle, așeza masa pentru cină. Maman crezuse că nu va mai avea alți copii, iar Isabelle a sosit ca un micuț miracol, la treisprezece ani după mine. Părul îi atârna într-o singură cosiță lungă, care i se legăna dintr-o parte în alta în timp ce punea bolurile de supă pe farfuriile albe, întinse, ca și cum am fi avut și alt fel de mâncare după supă. I-am dat câte o sărutare pe fiecare obraz.

— Ai avut o zi bună la serviciu? m-a întrebat ea, cu un glas prefăcut, ca de adult.

— Da, mulțumesc. Cum a fost la școală?

— Plictisitor. Marc n-a mai venit.

Eu și Maman ne-am uitat scurt una la alta. O altă deportare? Isabelle ne-a surprins privirile.

— Probabil că nu o să mai vină de-acum. Madame Serriers spune că are bunici evrei.

— Dumnezeule, când se va opri nebunia asta?

Mă durea pieptul de furie și neputință. Oameni nevinovați erau arestați în fiecare zi și trimiși cine știe unde, în vreme ce noi, ceilalți, asistam aproape toți neputincioși, mulțumiți că măcar nu era vorba despre noi. Maman a oftat și a întors capul.

— Trebuie să așteptăm. Se va termina până la urmă.

— Ce? După ce vor fi deportați cu toții? i-am întors eu vorba.

Ea s-a oprit și totul a rămas în nemișcare, iar în cameră s-a furișat o tăcere grea. Isabelle mi-a aruncat o privire neliniștită. O supărasem pe Maman.

Maman făcea tot posibilul să păstreze aparențele, prefăcându-se că viața era normală, fără să se plângă, fără să pună întrebări, ținându-și mereu capul plecat. Era destul de grav că insistasem să lucrez la voluntar la UGIF — *Union Générale de Israélites de France*, acolo unde ajungeau uneori orfani evrei. Le duceam haine vechi și uneori mâncare, dacă ne puteam lipsi de ceva, deși nu era cazul, dar orice lucru, cât de mărunt, conta — un cartof sau un morcov, câteva frunze de varză.

Dacă ar fi știut ce altceva făceam la UGIF, ar fi fost furioasă.

Isabelle a așezat cu grijă tacâmurile la marginea farfuriilor.

— Isabelle, nu avem nevoie de tacâmuri, nu m-am putut eu abține.

Oare de ce nu puteam să-mi țin niciodată gura?

— Știi că îmi place ca masa să fie pusă cum trebuie, a intervenit

Maman, înainte ca Isabelle să apuce să răspundă.

Isabelle simțea, probabil, că avea două mame care să îi dea ordine; poate că asta compensa absența tatălui. Papa era în Germania — muncă forțată pentru nemți. Când am văzut afișul care anunța mobilizarea bărbaților de vârsta lui, am fost îngrozite. Papa, să lucreze pentru împuțiții de friți. Era de neimaginat. Dar apoi, într-o dimineață, după multe strigăte și înjurături și uși trântite, a plecat. Am fost distruse să îl vedem cum pleacă, dar adevărul e că traiul nostru a fost mai liniștit după plecarea lui. Nu am mai avut parte de toanele lui, de strigăte, de mersul în vârful picioarelor, sperând să nu răbufnească în orice clipă. Mă întrebam cum se simțea Maman. Cu ea, nu puteai ști niciodată.

— *Asseyez-vouz, les filles*, a zis Maman, adoptând o voce veselă, caldă, după care s-a dus la bucătărie.

Când s-a întors, a pus o supieră mare în mijlocul mesei și s-a așezat, împreunându-și mâinile.

— Doamne, binecuvântează hrana pe care o mâncăm. Apără-ne de cele rele. Amin.

Eu și Isabelle am murmurat „Amin“ și am întins bolurile către Maman. Ea ne-a turnat cu polonicul din lichidul apos, galben, cu câte o bucată de cartof ici-colo, apoi, după ce a umplut toate bolurile, ne-am așezat șervetele pe genunchi — de parcă am fi putut vărsa vreo picătură.

— *Bon appétit, mes filles.*

— *Bon appétit.*

— Am pus puțină sare, dacă mai vreți, puneți-vă.

— Dă-mi piperul, te rog.

— Vreți apă?

Maman a ridicat carafa spre noi, de parcă ar fi fost plină cu vin, iar eu și Isabelle am întins paharele, așteptând să ne fie umplute.

Și așa se desfășura cina, mâncând supa încet, savurând fiecare înghițitură. Am luat râșnița cu sare și am învârtit de mânerul uzat din lemn, privind cristalele aproape transparente care cădeau în supă și apoi se dizolvau. Ca și noi, mi-am zis eu, care încercăm să ne facem invizibili.

Isabelle a ridicat lingura și a înclinat-o, ca supa apoasă să curgă înapoi în bolul ei.

— Cât mi-aș dori să avem ceva bun de mâncare.

— Mai întâi va trebui să scăpăm de împuțiții ăștia de friți.

Am cules o bucată de cartof din supă.

— Și când vom face asta? a oftat Isabelle. Au fost întotdeauna aici?

Avea numai șase ani când au pătruns în oral, mărșăluind pe Champs-Élysées, iar acum avea zece; nici nu își amintea de timpurile dinaintea venirii lor. Gândurile mi-au zburat la Frédéric, logodnicul meu, trimis în urmă cu patru ani, împreună cu ceilalți soldați francezi, să apere Linia Maginot. Dar nu a putut fi apărată împotriva tancurilor germane. Nu s-a mai întors. Lucrul care m-a supărat cel mai mult a fost felul în care a plecat la război; atât de bucuros și de entuziast. Cu o naivitate tâmpă. O viață irosită.

Visez adeseori mâncare; madlene moi, care mi se topesc în gură, un croasant pe care îl rup cu mâna, în timp ce privesc cum se întinde coca. În dimineața aceasta, visam niște *pains aux raisins*, când m-a trezit ceva. Am închis ochii la loc, sperând să mă adâncesc din nou în vis, dar stomacul gol nu îmi dădea pace. M-am ridicat și m-am îndreptat spre bucătărie, în căutarea sortimentului nostru special de cafea, din ghinde și cicoare, sperând să îmi liniștească chinurile foamei.

— *Bonjour*, Élise, m-a întâmpinat Maman, cu un sărut pe obraz. Madame Dumaison a adus niște haine ieri; s-a săturat să-i ocupe spațiu în șifonier. Dacă vrei, poți să le duci la UGIF.

— *Merci*, Maman, am zis, iar ea a răspuns mulțumirilor mele înclinând ușor din cap, dar ținând buzele strânse.

— Dacă ții să faci voluntariat acolo…, a zis, privindu-mă țintă. Știu că tu crezi că îi ajuți pe acei sărmani orfani evrei, dar nemții au înființat locurile astea numai ca să-i poată ține sub observație pe evrei și te vor ține și pe tine sub observație dacă insiști să te mai duci acolo.

— Știu, dar asta e tot ce au, altfel ar muri de foame.

— Dar ai grijă, Élise, nu vreau nici un fel de probleme.

Am tăcut un minut, întrebându-mă dacă avea cea mai mică bănuială legată de activitățile mele, dar apoi am respins ideea. Dacă ar ști, nu m-ar mai lăsa să mă duc. Mi-am băut în grabă surogatul de cafea și am pornit la drum cu cele două cutii pline cu haine. Când am cotit pe Rue Saint-Jacques, am văzut un grup de femei în fața coaforului, acoperindu-și capetele cu turbane. Așa, nu mai erau nevoite să își spele părul și arătau cumva șic, nu că pe mine m-ar fi interesat să arăt șic. Preferam să-mi țin părul scurt și purtam pantaloni cât de des puteam; făceam orice ca să nu atrag atenția soldaților germani.

— *Vos papiers!*

Doi dintre ei se aflau în fața mea, împiedicându-mă să trec.

M-am oprit, cu inima bubuindu-mi în piept. Pierdută în gânduri, nu

îi văzusem.

— *Oui, messieurs.*

Am lăsat cutiile pe ciment și am băgat mâna în buzunar, după cartea de identitate. Cel mai înalt dintre ei mi-a smuls-o din mână. Cu răsuflarea întretăiată, l-am privit cum o cercetează și am așteptat să mi-o înapoieze, dar el a păstrat-o.

— Ce e în cutii?

— Haine pentru UGIF, am zis, încercând să par cât mai calmă.

— Deschide-le.

Degetele îmi tremurau când am tras de clapetele îndoite deasupra hainelor și am ținut deschisă cutia, ca să poată verifica. A întins cartea mea de identitate colegului său și și-a afundat ambele mâini în cutie. Un pârâiaș de sudoare mi se prelingea pe coaste, în vreme ce el pipăia materialele moi, sperând, probabil, să găsească ceva mai tare, ca de pildă un radio, sau poate niște plicuri cu mesaje secrete. A părut dezamăgit când mâinile lui hulpave nu au dat decât peste hăinuțe pentru copii.

Nici nu s-au mai deranjat cu cealaltă cutie și m-au lăsat în drum, în vreme ce ei s-au îndepărtat, căutând, cu siguranță, să facă probleme mai serioase altora. Am așteptam să mi se liniștească bătăile inimii, apoi am ridicat cutiile, dar sudoarea continua să mi se prelingă pe spinare, în timp ce mergeam spre orfelinat. De ce mă opriseră? Eram suspectată? Știau cu ce mă ocup? Cuvintele lui Maman din dimineața aceea îmi răsunau în urechi: „Ai grijă, Élise, nu vreau nici un fel de probleme“. Știam că nu îmi riscam numai viața mea, ci și pe a ei și pe a lui Isabelle, fără cunoștința sau acordul lor.

Cu inima grea, am cotit pe Rue Claude Bernard. Ușa din față era încuiată și am fost nevoită să bat ca să mi se deschidă. Când Leah a descuiat ușa, i-am pus cutiile în brațe. Fără nici un cuvânt, a făcut un semn din cap spre Anaïs, care se ocupa de doi băieți mici. Băieții se țineau de mână, stând în fața unui perete simplu, cenușiu, de pe care începea să se cojească vopseaua. Cel mai mic își mușca buza de jos, ca și cum ar fi fost foarte concentrat, pe când cu cealaltă mână trăgea de marginile curbate ale unei coji de vopsea. Lacrimile celuilalt puști se uscaseră, lăsând în urmă dâre sărate, care îi brăzdau obrajii, și știam că se abține să nu plângă de dragul fratelui său. S-a uitat la mine cu o tărie de caracter ce îi depășea cu mult vârsta, asumându-și deja rolul de cap al familie.

— Cum te cheamă? l-am întrebat.

— Isaac.

— Și câți ani ai, Isaac?
— Opt.
— Și fratele tău?
— Patru.
— Eu sunt Élise.

Am întins mâna, tratându-l ca pe bărbatul care își impunea acum să fie.

— Dar pe tine cum te cheamă? am zis eu, întorcându-mă spre fratele lui mai mic, care își luase mâna de pe tapet și își băgase degetul mare în gură, urmărindu-mă cu suspiciune.

— Îl cheamă Daniel, a răspuns Isaac în locul lui.

Le-am dat câte o bomboană. Isaac a îndesat-o pe a lui în buzunar, abia aruncându-mi o privire scurtă. Ce îi ofeream eu era frecție la picior de lemn și o știam amândoi — o bomboană în schimbul copilăriei furate. Daniel încerca să o desfacă pe a lui, dar fratele lui i-a luat-o din mână, a scos cu grijă ambalajul lipicios și i-a înapoiat-o. Felul în care Daniel și-a îndesat bomboana în gură și a mușcat din ea m-a făcut să înțeleg că îi era foame. Mi-am amintit de mărul pe care îl păstram din ajun în buzunar. Numai gândul la el era de ajuns ca să îmi mai potolească un pic foamea care nu mă părăsea niciodată. L-am scos și am văzut cum fac ochii mari. M-am întrebat când mâncaseră ultima oară. I-am întins mărul lui Isaac.

— Mulțumesc.

Fără să se uite la el, i l-a dat fratelui său mai mic. M-am uitat la Daniel, care a luat o înghițitură mare, apoi încă una. Era pe cale să muște a treia oară, când s-a oprit și s-a uitat la Isaac cu ochi triști, apoi i-a dat mărul înapoi. Gestul m-a făcut să doresc să îi dau o îmbrățișare, dar în schimb am deschis cutiile pe care le adusesem și am împărțit hainele femeilor.

— Aceștia doi sunt următorii care pleacă, a șoptit Anaïs, luându-mi din mână o cămășuță. Duminică.

Am simțit cum mi se strânge stomacul. *Duminică?* Tremuram încă în urma întâlnirii cu poliția din dimineața aceasta și aș fi preferat să mai aștept puțin. Nu puteam să scap de senzația că ceva nu era în regulă. Sunt doar agitată, mi-am zis eu. Nimic altceva. M-a uitat la Anaïs și am încuviințat din cap. Voi fi acolo. Voi fi acolo duminică, să îi însoțesc pe cei doi băieți până în Bois de Boulogne, unde se vor întâlni cu un *passeur*, care îi va scoate din Paris și îi va conduce spre sud, iar apoi până la granița cu Elveția. Rolul meu era minor, iar riscul, nesemnificativ, prin comparație cu ce riscau alții.

CAPITOLUL 8

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Parisul, primăvara. Sébastian visase întotdeauna să viziteze „Orașul Luminilor“ în această perioadă a anului. Dar nu așa. Nu când se retrăgea din fața lui, înfrânt și lipsit de viață. Parisul devenise un oraș al uniformelor închise la culoare, al mașinilor negre, sinistre, care goneau în tăcere, al cizmelor cu ținte, care răsunau pe străzile goale. Nu mai era orașul pe care îl vizitase în urmă cu opt ani, când era un puști impresionabil, în vârstă de șaisprezece ani. Se simțea pierdut și străin în locul acesta care altădată își deschisese porțile în fața lui. Acum ar fi preferat să se afle acasă, în Dresda, decât aici.

Hoinărea pe chei, aruncând câte o privire spre cărțile vechi și fotografiile buchiniștilor, în gheretele lor din lemn, vopsite în verde-închis, care se aliniau de-a lungul malurilor Senei. I-ar fi plăcut să lege o conversație cu unul dintre bătrânii proprietari ai chioșcurilor, dar știa că oamenii nu ar face decât să mârâie la el și să își ferească privirea. Nu îi învinovățea și încerca să nu le-o ia în nume de rău. Uniforma lui era de vină; atâta tot. Și-ar fi dorit să nu fie nevoit să o poarte și în timpul liber, dar exact acesta era motivul pentru care îi obligau să o poarte tot timpul; ca să nu uite că erau proprietatea celui de-al Treilea Reich. Toată viața aparținuse altcuiva, niciodată lui însuși. Se întreba cum ar fi să fie liber. Să poată face alegeri.

Sébastian s-a aplecat peste pod, uitându-se țintă la apele Senei, de un albastru întunecat în lumina soarelui de primăvară. Vremea era călduroasă, dar o briză ușoară venită dinspre râu o împiedica să devină toridă. A decis să se îndrepte spre librăria lui preferată, înainte să se închidă. Clopoțelul a sunat în clipa în care a deschis ușa, făcându-l pe proprietar să ridice ochii din carte și să-l salute din cap pe Sébastian.

— *Bonsoir, monsieur.*

Sébastian și-a scos cascheta și a îndesat-o la subțioară. Două femei au părăsit fără întârziere magazinul, având grijă să nu îl privească, în timp ce treceau pe lângă el, cu un aer semeț. L-a copleșit atunci un val de singurătate familiar, căci reacția lor a avut efectul scontat, făcându-l să se simtă ostracizat, să își dorească să nu se afle acolo.

Sébastian a privit în jur și a observat un cuplu în vârstă, lângă raftul

cu atlase. O tăcere grea a cuprins încăperea, iar el nu a putut să nu se întrebe dacă oamenii vorbeau înainte de intrarea lui. A rămas pironit în loc pentru o clipă, adunându-și gândurile, întrebându-se ce să citească. Citise deja *Doamna Bovary* și mai toate romanele lui Victor Hugo. Dar în seara aceasta se simțea neliniștit; nu știa ce vrea. Ceva care să îl îndepărteze de el însuși. Poate ar trebui să încerce un volum de poezie.

Trecând de primele câteva rafturi, Sébastian a zărit pe cineva aplecat deasupra unei cărți. O persoană scundă, cu părul negru căzut peste față, care îi ascundea chipul, și pantaloni largi, ținuți de o curea din piele maronie. S-a oprit o clipă, privind silueta slabă și minionă. Apoi persoana a ridicat privirea, și Sébastian a văzut că este o tânără. L-a țintuit cu o privire rece, apoi s-a întors la cartea ei. El și-a continuat drumul pe lângă rafturile cu cărți.

Ușa s-a deschis și au intrat doi polițiști. Sébastian a făcut un pas îndărătul raftului, ascuns vederii lor, curios să vadă ce caută polițiștii în librăria cu pricina.

— *Papiers!*

Din spatele raftului, Sébastian a văzut că cei doi bătrâni își scot cărțile de identitate, dar polițiștii abia dacă le-au aruncat o privire. În schimb, au pășit țanțoși pe lângă rafturi, de parcă ar fi vrut să prindă pe cineva ascuns între ele.

— *Vos papiers!*

Sébastian nu vedea, dar a presupus că se adresau femeii pe care o văzuse mai devreme.

— *Messieurs,* îmi pare rău. Le-am lăsat acasă.

A auzit un râs bărbătesc, puternic și sarcastic.

— Le-ai lăsat acasă? Bună glumă.

— Dar așa este. Sunt în buzunarul jachetei. Am ieșit fără ea în seara asta.

— Fără jachetă? De ce nu porți steaua galbenă?

— Dar… eu nu sunt evreică.

— Vezi tu, dacă n-ai acte, trebuie să mergem pe presupunerea că ești.

— Nu sunt! Monsieur Le Bolzec mă știe. Vă poate confirma.

— Monsieur Le Bolzec? Ia nu-i mai băga și pe alții în bucluc. Ar fi mai bine să vii cu noi.

Sébastian a oftat puternic, pășind la vedere.

— Ce ar fi să-l întrebăm mai bine pe Monsieur Le Bolzec?

Polițiștii au holbat ochii la el, evident surprinși să audă un neamț

care vorbește o franceză perfectă, apoi privirile le-au zburat către gulerul și mâneca lui stângă, acolo unde era expus gradul militar. Sébastian era un simplu soldat, dar era totuși neamț, iar ei erau francezi. Ierarhia era clară.

— Sunt mincinoși. Întotdeauna mint.

Polițistul a pus o mână pe umărul tinerei, într-un gest de revendicare.

— Îți recomand să iei mâna de pe umărul ei.

Pe Sébastian l-a surprins tonul autoritar al propriei voci.

Mâna polițistului a căzut numaidecât într-o parte. Femeia și-a îndreptat umărul, ca eliberată de o imensă povară. Sébastian s-a uitat la ea. Era tunsă scurt, părul abia îi ajungea până la bărbie. Avea trăsături fine, iar ochii îi luceau ca ai unei pisici; verzi, cu irizații galbene. Totul îl ducea cu gândul la un spiriduș, iar ea emana o anumită energie.

— Nu are actele, a reînceput polițistul. Așa e legea! A încălcat legea!

— Nu îmi spune mie care este legea! a ridicat glasul Sébastian, făcând un pas în față.

A evitat dinadins să se uite la femeie. Povestea asta nu o privea pe ea. Îi privea pe acești polițiști meschini, gata să abuzeze de poziția lor. Cât îi disprețuia! A întors capul spre bărbatul de la pupitru.

— Monsieur Le Bolzec?

— *Oui, monsieur*.

— O cunoști pe femeia aceasta?

— Da, o știu și pe ea, și pe părinții ei de pe vremea când abia învățase să citească. Numele ei este Élise Chevalier.

— Poți garanta pentru ea?

— Da. E dintr-o familie bună, catolică.

— Bun, ne-am lămurit, a zis Sébastian, întorcându-se spre polițiști. Nu e nevoie să deranjăm autoritățile cu povestea asta. Nu credeți că au destule de făcut?

— Dar… dar așa… așa spune legea, nu s-a putut abține cel mai înalt dintre ei.

Cel mai scund și-a coborât privirea în podea; era clar că avea mai multă minte.

— Cine a făcut aceste legi? Ambii polițiști se holbau la el. Ei bine?

— Germanii, a răspuns cel mai scund dintre ei.

— Exact. Acum ieșiți de aici până nu pun să fiți arestați.

Fără nici un alt cuvânt, cei doi s-au grăbit să iasă din magazin. Sébastian s-a întors din nou spre tânără.

— N-ar trebui să-ți lași actele acasă, i-a zis, încercând să pară încruntat, dar ochii ei luminoși păreau să vadă până în sufletul lui și a fost silit să întoarcă privirea.

Negăsindu-și cuvintele, a tușit.

— A fost atât de cald azi, că mi-am lăsat jacheta acasă.

— Da. Vremea a fost foarte caldă săptămâna aceasta.

Sébastian a început să se tragă de guler, simțind deodată că se sufocă. Ea a încuviințat din cap și apoi s-a întors cu spatele. Sébastian a simțit că tânăra ar fi vrut ca el să plece. Fără să se mai gândească la ce face, a apucat o cărticică de poezii de pe raftul aflat în fața lui.

La casă, Monsieur Le Bolzec i-a luat cartea și a ridicat din sprâncene, punând parcă sub semnul îndoielii alegerea sa.

— Vă place poezia?

Era prima dată când un francez îi adresa o întrebare, iar lucrul acesta l-a făcut să se simtă normal. Aproape.

— Nu știu prea multe despre poezie, a recunoscut el. Mă gândeam… mă gândeam că ar trebui să-i dau o șansă.

— Victor Hugo. Un început bun. Monsieur Le Bolzec i-a înapoiat cartea, apoi a bătut prețul pe casa de marcat. Trei franci și jumătate, vă rog.

Sébastian a plătit și a dat să plece, dar gândul de a părăsi prăvălia și de a hoinări pe străzile Parisului singur îl umplea de groază. Voia să stea de vorbă cu Monsieur Le Bolzec, despre cărți, despre orice. Tânjea după conversații, după un chip prietenos. Nu voia să vadă de unul singur soarele apunând peste Notre-Dame. Aceste seri de primăvară se îngreunau de dor, pe măsură ce lumina se scurgea lin. Preț de o clipă, golul dinăuntrul lui a părut să se caște până a înghițit întreaga lui făptură, iar întinderea acestui gol îl îngrozea. Pe negândite, s-a întors spre Monsieur Le Bolzec. Omul îl privea deja, ca și cum i-ar fi citit gândurile.

CAPITOLUL 9

Paris, aprilie 1944

Élise

În primele ore ale dimineții, stăteam la masa din bucătărie, revizuind planul în minte, asigurându-mă că știu pe dinafară toate amănuntele legate de falsele identități ale celor doi frați. Când s-a făcut ora opt, eu am plecat de acasă fără să iau micul-dejun, lăsându-le pe Maman și pe Isabelle să lenevească în pat, cum făceau duminica dimineață — singura lor plăcere toată săptămâna. Drumul pe străzile tăcute nu a făcut decât să îmi sporească neliniștea, iar când am ajuns la orfelinat, am aruncat o privire spre ferestrele apartamentelor din jur. Am zărit o mișcare cu coada ochiului și am privit înapoi, dar nu era nimic. Doar emoțiile mele. Am inspirat adânc, încercând să mă calmez, apoi am bătut la ușă.

Leah a deschis imediat.

— Astăzi îl avem pe Alfred.

Am răsuflat ușurată. Era *passeur*-ul cel mai serios și de încredere, căci făcuse deja șapte drumuri peste granița cu Elveția.

Isaac și Daniel stăteau din nou cu spatele lipit de zid și mă priveau țintă, cu ochii lor mari, solemni. Înțelegeau foarte bine pericolul pe care îl înfruntau. Anaïs și Leah erau palide și neliniștite. Cu cât terminam mai repede, cu atât era mai bine pentru toată lumea. Dar înainte de a porni, protocolul mă obliga să le pun băieților o serie de întrebări. M-a bucurat să văd că fuseseră spălați și curățați, iar acum arătau ca doi școlari cuminți, cu ghiozdane din piele și pantofi lucioși.

— Cum te cheamă? l-am întrebat pe Isaac.

— Pierre.

— Bravo. Și unde mergeți?

— Să stăm la mătușa mea, în Alpi. S-a oprit o clipă. Pentru că am ax… astm.

Părea ușurat că reușise să articuleze cuvântul. Apoi a tușit, ducându-și pumnul micuț la piept. Totul făcea parte din rolul lui.

— Și el cine e? am întrebat, arătând spre frățiorul lui.

— Marcel. Are numai trei ani.

Am înțeles de ce îi dăduseră o vârstă mai mică — un copil de trei ani care nu vorbește putea scăpa basma curată. Cu cât cei mici vorbeau mai puțin, cu atât era mai bine. Puteau fi foarte imprevizibili.

— Trei? am repetat eu. Când e ziua lui de naștere?

— Pe treizeci și unu iulie.

— Și a ta?

— Pe cinci decembrie.

— Arată-mi actele.

Isaac a dat jos ghiozdanul din spate și l-a deschis, întinzându-mi actele lor de identitate, cu un zâmbet dulce. Eram foarte mândră de el. Se descurca minunat.

— Maman și Papa vor fi acolo? a întrebat Daniel, cu o voce firavă.

Isaac s-a întors cu fața la el.

— Ți-am zis deja. Trebuie să rămână aici, să muncească.

— Dar de ce nu și-au luat rămas-bun?

Pe obrajii lui Daniel au început să curgă lacrimile.

— Și-au luat, dar tu dormeai.

Daniel și-a șters lacrimile cu mâneca.

— De ce nu m-au trezit? Voiam să-mi iau și eu rămas-bun.

Isaac l-a îmbrățișat pe fratele lui. Daniel părea atât de mic și de pierdut, iar el trebuia să fie cel puternic.

— Marcel, am spus eu, cu voce blândă. Daniel nu a răspuns. Marcel, am repetat, de data aceasta mai tare.

Am ridicat privirea spre cele două femei, ținându-mi răsuflarea. Nu mergea bine. Nu îi puteam lua dacă exista vreun risc, iar atunci ar fi fost expuși în orice clipă riscului de deportare. Când polițiștii nu reușeau să atingă cotele, aici veneau pentru completări.

Isaac i-a dat un ghiont fratelui său.

— Răspunde. Zi-i numele tău secret.

— Nu vreau un nume secret, a spus Daniel, bosumflându-se cu încăpățânare.

— Dar așa e jocul, a insistat fratele lui. Trebuie să joci jocul, ca să-i putem revedea pe Maman și Papa.

— E mai bine dacă nu spune nimic, am zis eu, întorcând capul spre Isaac. Spune-i să nu vorbească. Să se prefacă, mai degrabă, că nu poate vorbi.

— Bine.

Isaac a roșit, de parcă s-ar fi simțit stânjenit din pricina fratelui mai mic. Sau poate că nu era jenă, ci teamă?

Era riscant. Întotdeauna era riscant. Nu eram sigură că sunt pregătiți și știam că Alfred le va pune și el întrebări înainte de a porni într-o călătorie atât de periculoasă.

— Ar trebui să plecați. A venit timpul, a zis Leah, vorbind cu

autoritate. Ia alți șase copii cu tine.

— Da, desigur.

Întotdeauna luam un grup mai mare, ca să mă pot întoarce cu mai mulți copii, decât să nu mă mai întorc, în caz că ne supraveghea cineva. Nu puteai ști niciodată. Întotdeauna se găsea cineva gata să te denunțe, sperând să se pună bine cu germanii, să urce pe scara ierarhică, să obțină un apartament mai mare sau rații alimentare suplimentare.

Leah a plecat să aducă alți șase copii, și împreună am părăsit clădirea, cu Isaac ținându-l de mână pe fratele lui, în timp ce mergeam spre metrou, unde ne-am despărțit. Leah s-a urcat în ultimul vagon, cu ceilalți șase copii, așa cum era regula pentru evrei, iar eu m-am urcat într-un vagon din mijloc, împreună cu cei doi frați. M-am rugat să nu ne fie verificate documentele, dar dacă ne erau cerute, și eu, și băieții știam ce să spunem. Era încă devreme și nici friții nu erau încă treji la ora aceea, într-o zi de duminică. În momentul în care ne-am așezat, îl țineam de mână pe fratele mai mic, privind la alți doi pasageri.

— Marcel, am zis eu, repetându-i numele fals. Am pornit într-o aventură astăzi. S-a uitat la mine cu ochi mari, nevinovați, iar eu l-am strâns de mână. O să ne distrăm. Aș fi vrut să zâmbească, să pară ca orice copil care urmează să-și petreacă ziua la pădure. O să jucăm jocuri, am explicat eu, în vreme ce el se uita la mine de parcă aș fi fost complet nebună.

— Da, m-a ajutat fratele lui. Și vom face un picnic.

Ceilalți doi pasageri se uitau pe geam ca și cum ar fi fost cu gândurile aiurea, dar nu puteai ști niciodată. Când am ieșit de la metrou, la stația Michel-Ange — Auteuil, ne-am regrupat și am pornit-o spre pădure. Copacii abia înfloriseră, dar aerul era încă rece. Am inspirat adânc, încercând să îmi potolesc crampele din stomac. Unii dintre copii au început să se împingă, simțindu-se, parcă, un pic mai liberi acum, la aer. Lacul sclipea înaintea noastră în lumina soarelui de dimineață, iar bărcile cu vâsle plecaseră deja de la mal. Aș fi vrut să îi pot plimba pe copii cu barca, desigur, dar copiilor de evrei le erau interzise asemenea plăceri. Unul dintre ei s-a aplecat să ridice un băț și l-a aruncat în lac.

Un bărbat care stătea pe o bancă s-a ridicat.

— Frumoasă zi, nu-i așa?

Am întors capul, să îl privesc. Era Alfred, *passeur*-ul nostru.

— *Oui*, am răspuns eu. Și avem doi băieți aici care sunt foarte nerăbdători să ajungă la mătușa lor.

— *Bien, bien*. Aceștia sunt? a întrebat el, întorcându-se spre cei doi frați.

Am încuviințat din cap.

— Pierre și Marcel.

A întins o palmă de urs și a dat mâna cu băieții.

— Mă bucur să vă cunosc, Pierre și Marcel.

Băieții l-au sărutat pe fiecare obraz, așa cum fuseseră învățați să facă, așa cum ar fi făcut cu o rudă. Apoi Alfred s-a întors spre mine.

— Lasă-i în seama mea, mi-a șoptit el. Dați ocol lacului. Dacă constat că nu sunt încă pregătiți, mă întorc spre voi din direcția opusă.

Ceilalți copii i-au sărutat pe frați de rămas-bun, după care ne-am îndepărtat cu toții. Cei mici știau ce se petrece, dar nu aveau voie să vorbească despre copiii care ne părăseau în felul acesta. Odată plecați, trebuia să ne prefacem că nici nu existaseră. Copiii se descurcau de minune și nu întrebau niciodată de ce. Bănuiesc că, în sufletul lor, știau. Erau mult prea înțelepți pentru vârsta lor.

Ne-am plimbat pe lângă lac o vreme, în timp ce copiii, abătuți, loveau cu piciorul în pietricelele de pe alee. Eu eram prea preocupată și îngrijorată ca să fiu atentă la ei. Mă așteptam să îl văd pe Alfred întorcându-se cu cei doi băieți. Misiune abandonată. Dar nu i-am mai văzut niciodată.

CAPITOLUL 10

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Sébastian s-a ridicat de la biroul său aflat în fosta bancă Louis-Dreyfus, care găzduia acum sediul bine cunoscutului CGQJ — Commissariat Général aux Questions Juives[3]. Fără să își la revedere de la colegii săi, a ieșit spre Place des Petits-Pères. Era abia ora șase și încă nu începuse să se întunece. A tras de gulerul strâmt, lărgindu-l cât să poată respira în voie, răsuflând încet, ca și cum ar fi putut scăpa de toată amărăciunea și veninul din scrisoarea de denunț pe care trebuise să o traducă în acea zi. Stomacul îi bolborosea, iar în gât simțea o usturime acră. Până acum nu suferise de arsuri la stomac și avea sentimentul că se datorau tuturor cuvintelor pe care fusese nevoit să le înghită azi. Nu mai avea poftă de mâncare și de aceea, în loc să se așeze pe terasa unei cafenele și să comande cina, a hotărât să facă o plimbare. Așa cum se obișnuise, s-a îndreptat spre fluviu, traversând Pont Louis Philippe către Île de la Cité și rătăcind prin spatele catedralei Notre-Dame. Prefera această perspectivă asupra catedralei: era mai puțin grandioasă; grădinile erau asemănătoare cu cele ale unei vile mari, arcele se întindeau înainte, pentru a susține capătul mai mic al catedralei. Religia, și-a zis el în gând, așa-numita cauză a multor războaie.

Într-un fel, nazismul era și el o religie, diferența fiind că nu exista iertare, izbăvire și, cu siguranță, nici speranța renașterii. Dar Dumnezeul unic? Hitler? Dacă nu te supuneai ordinelor sale, erai pedepsit, probabil chiar ucis, dar nu înainte de a fi silit să suferi pentru păcatele tale. Nu încăpea nici o neînțelegere, și nici măcar înțelegere. Individul nu avea nici o importanță; tot ce conta era binele grupului. Hitler înțelegea psihologia maselor, ba chiar declarase că orice formă de propagandă trebuie îndreptată către nivelul intelectual al celor mai puțin inteligenți, adevărul fiind cu mult mai puțin important decât succesul acțiunii. Propaganda despre evrei pe care o răspândise cu atâta succes era exemplul perfect, iar aceștia trebuiau să fie discriminați pe criteriul „rasei“, și nu al religiei lor. Reușise să îi unească pe oameni împotriva unui dușman comun. Ca și alții, își imagina Sébastian, el nu avea nimic personal împotriva evreilor, dar nu avusese putere să se opună curentului. *Putain!* Ar fi trebuit să își

dea seama ce urma să se întâmple. Și-a înghițit saliva cu gust de fiere, dorindu-și să poată găsi o cale de scăpare. A traversat din nou fluviul, oprindu-se pentru a se apleca peste balustrada podului și a privi țintă la curgerea apei, la bucățile de lemn purtate de curenți. Și-a imaginat că ar cădea în apă, că s-ar lăsa dus de apă. Întorcându-se cu spatele, s-a sprijinit de pod, refuzând să nutrească asemenea gânduri negre. A băgat mâna în buzunarul de la piept și a scos un pachet de Gitanes, apoi, cu spatele la vânt, a acoperit cu mâna bricheta, încercând să o aprindă. Dar briza care venea dinspre fluviu era aprigă și îi stingea mica flacără înainte să se aprindă. Fir-ar! Nu era nici măcar în stare să-și aprindă o țigară. De furie și neputință, a strâns-o în pumn și a aruncat-o în apă.

Oricum, nu ar trebui să fumeze atât de mult. Înainte, nu fuma deloc. Continuându-și drumul pe străzile înguste și șerpuite, arunca priviri înspre cafenele, la mesele și scaunele scoase pe trotuare. Câțiva bătrâni stăteau la mese, cu câte un pahar de vin roșu în față, și i-ar fi plăcut să li se alăture, dar le simțea ochii arzându-i spinarea, când trecea prin dreptul lor. Oftând în sinea lui, și-a continuat drumul, spre Panthéon.

Librăria era în drumul lui și, dintr-un impuls, a deschis ușa. L-a întâmpinat mirosul de colb și hârtie veche. Era conștient că în toată prăvălia se așternuse tăcerea și nu își putea reprima întrebarea dacă nu cumva clopoțelul servea drept avertisment, ca să poată ascunde cât mai repede orice activitate ilegală. Dacă librăria era unul dintre locurile de întâlnire ale Rezistenței? Spera să nu fie cazul.

— *Bonjour, monsieur*.

Librarul a ieșit din spatele rafturilor din centrul prăvăliei, rupând tăcerea.

Salutul l-a înduioșat pe Sébastian și l-a înveselit pe dată.

— Țineți deschis până târziu.

— Până la ora stingerii.

S-a lăsat din nou tăcerea, în timp ce ultimii clienți ieșeau, cu pași șovăielnici, din librărie. Sébastian i-a privit cum plecau, știind că asta se întâmpla din cauza lui, iar situația era înrăutățită, cu siguranță, de felul în care librarul îl salutase, în loc să îl ignore. Sébastian înțelegea felul în care oamenii foloseau tăcerea ca pe o armă. Îi căina, conștient fiind că numai asta le rămăsese.

— Ce căutați? l-a întrebat librarul, privindu-l fix.

— Ceva de citit.

— Serios? Păi ați nimerit la locul potrivit.

Bărbatul în vârstă nu zâmbea, dar cuvintele lui aveau înțepătura unei ușoare tachinări, ca și cum, deși nu se cunoșteau, erau cel puțin în termeni amicali.

Asta l-a încurajat pe Sébastian să continue discuția.

— Aș vrea să aflu mai multe despre scriitorii francezi, poate să citesc poezie.

— Ah, da. Poezie. Cuvinte din inimă. Dar nu ați cumpărat o carte de poezie ultima dată când ați fost aici?

Sébastian a simțit că îi iau foc obrajii.

— Ba da, a recunoscut el. Dar m-am gândit că ați putea să îmi recomandați și altceva.

— Cărțile de poezie sunt în spate.

Sébastian l-a urmat spre colțul prăfuit din spatele magazinului, simțind în nări mirosul de colb care îi dădea senzația de strănut.

— Mă tem că eu nu prea rezonez cu poezia; îmi vine greu să intru în mintea altuia în felul acesta, a zis librarul, trecând cu degetul peste cotoarele prăfuite ale cărților din fața lui, ca distras de gândul acesta. Nu ar fi mai bun un volum de povestiri? Maupassant?

— Ba da, nu am citit nimic de el.

Sébastian l-a urmat către următoarea stivă de cărți.

Deodată, librarul s-a oprit și s-a întors, uitându-se în ochii lui Sébastian.

— Nu cred că ne-am prezentat cum trebuie.

— Kleinhaus, Sébastian.

— Yannick Le Bolzec, a zis el și a întins mâna spre Sébastian. Trebuie să vă spun, Sébastian Kleinhaus, că mi-a plăcut felul cum i-ați tratat pe polițiștii aceia.

Sébastian a simțit un val de mândrie. Era pentru prima dată după câțiva ani când cineva îi adresa niște cuvinte frumoase.

— Da, unii dintre ei nu-și mai încap în ghete.

— Chiar așa. Monsieur Le Bolzec a făcut o pauză. Să știți că nu am mințit. O cunosc pe tânăra aceea de când era mică.

Sébastian se întreba de ce simțise nevoia să îi facă această precizare.

— De unde o cunoașteți?

— Mama ei o aducea la librărie. Aici a învățat să citească.

Sébastian a simțit că tânjea după mai multe informații.

— E studentă?

— Nu. S-a oprit, gândindu-se, parcă, dacă ar trebui sau nu să continue conversația. Lucrează la o bancă, a adăugat el, scoțând o carte de pe raft. Poftim. Un volum de povestiri, a zis, întinzându-i

cartea lui Sébastian. Sunteți pentru prima dată la Paris?

— Nu. Am mai fost aici când aveam șaisprezece ani. Sébastian a deschis cartea la pagina de titlu, dar mintea îi era în altă parte. Oare avea șaisprezece ani pe atunci? Își amintea totul ca și cum și-ar fi adus aminte de un om pe care îl cunoscuse odată, într-o altă viață. Bunica mea franțuzoaică m-a adus aici de ziua mea, a murmurat el. Era în 1936.

Organizaseră o mică petrecere de ziua lui, în bucătăria casei lor din Dresda, și i se pusese în mână o cupă înaltă, în care se afla o băutură alcoolică spumantă, nu șampanie, insistase bunica Mamyne, ci un Sekt german. Ciocnise paharul ei de al lui, aplecându-se ca să îi șoptească la ureche:

— Șaisprezece ani! Ești bărbat în toată firea, aproape. A venit timpul să te duc la Paris.

Mamyne se mutase în Germania pentru a-și ajuta fiica, cea care, în pofida sfaturilor ei ferme, se măritase cu un neamț; un bărbat întâlnit într-un tren, la scurtă vreme după încheierea Marelui Război.

— Cum se întâlnesc doi oameni în tren? întrebase Mamyne de mii de ori.

Spre dezaprobarea părinților lui, Mamyne își folosise toate economiile ca să cumpere bilete de tren până la Paris. Bani care, după părerea lor, ar fi fost mai bine folosiți dacă ar fi hrănit o familie de germani. Cu toate astea, sosiseră la Paris la începutul unei seri și se îndreptaseră spre restaurantul ei preferat, L'Escargot, din arondismentul întâi.

De îndată ce au trecut dincolo de cortina din catifea stacojie care acoperea intrarea principală, Sébastian a știut că pătrunde într-o altă lume. Sala de mese emana un aer de lux și plăcere, fiind întâmpinați de mirosul de pateuri calde și de usturoi. Din galeriile aurite coborau spre podea draperii din catifea roșie, iar pânzeturi albe, brodate, acopereau mesele. Tavanele erau din lemn de stejar închis la culoare, gravat cu modele aurii, iar încăperea era luminată de lumânări care tremurau delicat pe toate mesele. Se simțea o atmosferă intimă, iar el își amintea și acum totul, până la ultimul detaliu.

Mamyne comandase în locul lui, melci ca aperitiv, apoi carne fragedă, într-un aluat care i se topea în gură, totul însoțit de un vin roșu, tare. Capul i se învârtea agreabil, în timp ce ea îi vorbea despre viață și dragoste.

— Sébastian, a zis ea, să nu-ți uiți moștenirea culturală. Franța este adevărata mea casă, iar într-o bună zi sper să o consideri și tu casa ta.

Francezii știu să trăiască. Uită-te la cuplul de colo. Privirea lui a urmărit-o pe a lui Mamyne. Nimeni nu se scandalizează că el nu își ține mâinile pe masă, ci pe trupul ei. Ne place să vedem cupluri de îndrăgostiți; nu e nici un motiv de rușine. Singura clipă când poți să-ți iei mâinile de pe iubita ta e atunci când trebuie să tai fripturi sau să achiți nota de plată, a râs ea. Ei, pentru asta ai destul timp. Acum, spune-mi mai bine ce scriitori studiați la școală.

Fusese ușurat să lase deoparte subiectul fetelor, simțind că nu era genul de lucruri pe care băieții le discutau cu bunicile lor.

— Acum nu ni se permite să citim decât scriitori germani, a răspuns el. Dar eu citesc încă Victor Hugo, am ascuns *Mizerabilii* sub pat.

Mamyne a țâțâit zgomotos.

— *Bien!* Cum își imaginează că ne pot dicta ce să citim? Câtă ignoranță! Mâine vom vizita apartamentul lui Victor Hugo. Și vom mai cumpăra o carte de-ale lui.

A doua zi, în Place des Vosges, s-au așezat la terasa cafenelei de lângă apartamentul lui Victor Hugo și au băut câte un espresso. În piațeta verde din fața lor, doi bătrâni care stăteau pe o bancă au întins între ei un joc de șah. Totul arăta atât de civilizat, iar Sébastian și-l putea imagina pe Victor Hugo plimbându-se prin parc, oprindu-se să schimbe o vorbă cu vecinii.

Înăuntru, vizitaseră camera de zi a scriitorului, unde a văzut o poezie pe perete. Mamyne i-a citit-o cu voce tare.

Demain, dès l'aube, à l'heure où blanchit la campagne,
Je partirai. Vois-tu, je sais que tu m'attends.
J'irai par la forêt, j'irai par la montagne.
Je ne puis demeurer loin de toi plus longtemps.[4]

Mamyne i-a explicat că fiica lui Victor Hugo se înecase la vârsta de nouăsprezece ani, într-un accident cu barca. Sébastian a simțit durerea tatălui și dorul după fiica pierdută ca și cum ar fi fost ale lui și a înghițit în sec, întorcând spatele pentru a-și veni în fire, înainte de a o putea privi din nou pe bunica lui. Continuaseră să străbată camerele spre dormitor, unde bunica lui i-a arătat că mai exista o ușă, acoperită cu tapet, ca să pară că face parte din perete; ușa secretă prin care intrau și ieșeau amantele marelui om.

Mai târziu, când soarele cobora spre apus, Sébastian și bunica lui au hoinărit prin Louvre, acolo unde a simțit că rezonează cu frumusețea și genialitatea picturilor impresioniste. Le înțelesese încercările de a capta lumina. Și el o căuta și, plin de optimismul tinereții, era convins că ocaziile i se vor ivi în cale. Tot ce trebuia să facă era să nu le lase

să îi scape.

Întorși acasă în ziua următoare, tatăl lui îi spusese că devenise obligatoriu să intre în rândurile Tineretului Hitlerist.

— Și cum vi s-a părut orașul nostru atunci? l-a readus Monsieur Le Bolzec înapoi în prezent, cu întrebarea sa aparent amicală, dar lui Sébastian nu i-a scăpat utilizarea posesivului „nostru“.

— Mi s-a părut frumos. Lumina era diferită, diferită de cea din Germania.

— Parisul — Orașul Luminilor, a oftat Monsieur Le Bolzec. Ce clișeu!

— Nu, deloc. Era adevărat.

— *Era* adevărat? a zis Monsieur Le Bolzec, ridicând din sprânceană, în timp ce pe buze îi juca un zâmbet vag.

— Este vorba despre piatra albă care se folosește aici, a continuat Sébastian. Face ca totul să pară mai deschis la culoare. Clădirile din Germania sunt mai întunecate.

— Nu am fost niciodată în Germania, a afirmat librarul. Cel puțin nu dincolo de linia frontului, a zâmbit el ironic.

Cu siguranță luptase în ultimul război, iar acum era prins într-unul nou. Îi putea fi iertată unda de cinism.

— Pot să vă întreb unde ați învățat să vorbiți franceza atât de fluent?

— Mama mea este franțuzoaică.

Monsieur Le Bolzec a ridicat dintr-o sprânceană.

— Iar tatăl este german?

— Da, lucrez aici ca traducător, a răspuns Sébastian.

— Vasăzică, un om al cuvintelor.

— Cred că s-ar putea spune și așa, deși nu sunt cuvinte prea poetice. S-a oprit, întrebându-se dacă era cazul să continue. Numai hârțoage, documente, nimic important, a adăugat, în cele din urmă.

Nu voia să se destăinuie mai mult de atât. Monsieur Le Bolzec părea destul de inofensiv, dar chiar dacă detectase o oarecare simpatie față de el, ar fi fost naiv din partea lui să presupună că era un sentiment sincer.

Deodată, Monsieur Le Bolzec s-a întors pe călcâie și a scos o carte de pe raft.

— Uitați, aceasta s-ar putea să vă placă.

Sébastian a luat-o și s-a uitat la copertă. *Portretul lui Dorian Gray*.

— Oscar Wilde. Nu e un scriitor francez.

— Nu, este irlandez, dar a fost tradus în franceză. O carte foarte interesantă. Cred că s-ar putea să vă placă.

CAPITOLUL 11

Paris, aprilie 1944

Sébastian

— Ah!

O picătură de sânge s-a prelins pe obrazul lui Sébastian. Îndepărtând briciul de bărbie, s-a aplecat în față, iar chiuveta îl împungea incomod în burtă în timp ce încerca să se vadă mai bine în oglinda soioasă. Albul ochilor se transformase într-un galben apos, iar irișii erau de un albastru întunecos, ca o mare furtunoasă. N-avea nici o îndoială că erau mai deschiși înainte. Trecându-și degetele peste barba țepoasă, se gândea cât de mult se schimbase în ultimii patru ani. Își pierduse strălucirea — acea scânteiere, acea *joie de vivre* — sau oricum ai numi-o. Se uita țintă în ochii lui apatici, lipsiți de expresie, amintindu-și cum luceau altădată de bucuria vieții. Dar acum știa prea multe despre viață și prea multe despre el însuși.

Gândurile i s-au întors la femeia din librărie. Ea avea lumina aceea interioară. Nu se putea spune că era frumoasă, trăsăturile ei erau prea ascuțite, dar avea ceva aparte. O anume nesupunere, o voință puternică. Iar asta îl intriga.

A continuat să treacă cu briciul peste bărbie, tresărind când lama hârșâia pe pielea uscată și întărită. Era greu să se săpunească bine cu bucata inutilă de săpun pe care o primea. Odată bărbieritul încheiat nesatisfăcător, și-a pus în grabă cămașa peste trupul umed, s-a îmbrăcat și a părăsit camera de hotel de pe Rue du Temple. Cel puțin nu era instalat într-o cazarmă, undeva, ca restul Wermachtului. Pentru că făcea parte din personalul administrativ, avea dreptul la propria cameră, iar în hotelurile rechiziționate erau destule camere.

Ajuns în biroul lui, i-a venit greu să se apuce de lucru. A stat la masa de lucru, holbându-se la maldărul de denunțuri care așteptau să fie traduse în germană. Poate că nu el era cel care prăda casele francezilor în miezul nopții, care smulgea copiii din pat sau din ascunzători, ca să îi suie în camioanele ce așteptau afară. Poate că nu el era cel care apăsa pe trăgaci. Dar cu siguranță era complicele lor. Cu inima grea, a luat următoare scrisoare.

Stimate domn/stimată doamnă,

Ca niște cetățeni îngrijorați ce suntem, ne-am gândit că ar fi bine să vă aducem la cunoștință că orfelinatul UGIF de pe Rue Claude Bernard pare

să își „piardă“ din copii. Eu locuiesc peste drum și, în ultimele câteva săptămâni, am remarcat intrări și ieșiri din clădire. Copiii sunt uneori scoși la plimbare duminică dimineața, dar se întorc adesea mai puțini decât au plecat.

Sébastian s-a oprit din citit și și-a frecat ochii uscați, obosiți, simțind cum un nod de deznădejde îi strângea stomacul, în timp ce își imagina scena care va urma la orfelinat: femei duse la interogatoriu în cătușe, copii în lacrimi, transportați la Drancy, neînțelegând ce se petrece. Nu pricepea cum puteau unii cetățeni francezi să îi denunțe pe cei care salvau copii; copii care puteau fi ai vecinilor.

Ușa biroului era deschisă, iar când a aruncat o privire dincolo de ea, i-a văzut pe toți absorbiți de muncă; mașinile de scris țăcăneau ca focurile de pistoale, trăgând cartuș după cartuș. Și-a dus palmele la tâmple, încercând să gândească în liniște. Pulsul i s-a accelerat când o idee i-a răsărit în minte. Era riscant, iar dacă ar fi descoperit vreodată cineva ceea ce a făcut, ar fi însemnat sfârșitul carierei sale. Poate chiar sfârșitul vieții sale. Nu era sigur că avea curajul să o ducă la capăt și, amânând luarea unei decizii, a împăturit scrisoarea în patru și s-a sucit pe scaun, ca să o poată îndesa în buzunarul de la spate al pantalonilor.

Restul zilei, a lucrat mecanic, încercând să nu gândească, iar la ora cinci și jumătate, se simțea epuizat de efortul depus. Nu terminase cota obișnuită de scrisori pe ziua aceea, dar s-a ridicat totuși în picioare și și-a luat pălăria. Venise vremea să ia o decizie, iar în locul acela nu putea gândi limpede. În drum spre ieșire, a trecut pe lângă colegii săi și a simțit că unii dintre ei au ridicat capul când a pășit prin dreptul lor, dar și-a ținut privirea ațintită asupra ușii.

Ajuns afară, realitatea l-a izbit ca un pumn în stomac. Ce naiba își închipuia? A simțit sudori reci pe ceafă când și-a imaginat ce ar putea păți dacă s-ar afla că a făcut pierdut un denunț. Tocmai atunci, o mașină neagră a Gestapoului s-a apropiat în viteză, dinspre colțul străzii. Sébastian s-a lipit instinctiv de zid până a trecut, apoi a cotit pe prima stradă și a înaintat fără nici o direcție, încercând să hotărască ce să facă cu scrisoarea.

După o vreme, și-a dat seama că se află pe Rue Montmartre și bănuia că drumul duce spre sătucul Montmartre, acolo unde bazilica albă Sacré-Coeur, din vârful dealului, privea peste întinderea Parisului. Nu o văzuse încă și, cu toate că nu îl atrăgeau bisericile, putea fi un loc bun de meditație. A mai mers preț de zece minute până când a zărit vestita moară, luminată în roșu — Le Moulin Rouge. A trecut în grabă

pe lângă soldații germani care stăteau la coadă pe trotuar, apoi și-a continuat drumul, ajungând în scurtă vreme la o scară abruptă, ce urca spre bazilică. În timp ce urca, cu respirația întretăiată de treptele ce nu se mai sfârșeau, s-a apucat cu mâna de balustrada metalică de pe mijlocul scării duble. De sus se auzea muzică. După o vreme, a găsit și sursa: un bătrân aplecat peste o chitară și două femei aflate lângă el, care fredonau încetișor. Când l-au văzut, muzica s-a oprit brusc. Le-a întors spatele și și-a continuat urcușul, abia remarcând că reîncepuseră să fredoneze.

Ajuns în vârf, a urmat drumul îngust care șerpuia pe lângă un parc, înspre bazilică. Domurile sclipeau albe, ca un castel din basme.

Când a intrat în bazilică, l-a izbit tăcerea. Nu era simpla absență a zgomotului, ci o tăcere pașnică și plină de semnificație. În ciuda tavanelor înalte, boltite, locul părea primitor. A înaintat mai întâi pe margine, uitându-se către confesionale și cele câteva lumânări aprinse sub firide. Privind pe deasupra stranelor, a văzut vreo douăzeci de oameni îngenuncheați, cu capetele plecate în rugăciune. S-a apropiat încet de una dintre băncile din față și s-a așezat. Copil fiind, mergea cu părinții la biserică de Crăciun și de Paște și, cu toate că se plictisea, îi plăcea să își imagineze că Dumnezeu veghea asupră-i. Îl făcea să se simtă în siguranță. Ce prostie! Nimeni nu îi purta de grijă, nici ființă muritoare, nici nemuritoare. Și-a amintit de zeii greci și de felul în care se jucau cu oamenii de parcă ar fi fost pioni pe o tablă de șah. Imaginea aceasta i se părea mai veridică.

Pe măsură ce absorbea liniștea și tăcerea, îl cuprindea o senzație necunoscută de tihnă. A privit spre tavan; cu brațele desfăcute, Isus se uita țintă la el, dar ochii îi erau goi, indiferenți chiar. Dacă exista un Dumnezeu, nu era prezent pentru cei ca Sébastian. Era prezent pentru victime și pentru nevinovați, pentru cei aflați în căutarea unei mângâieri, nu a rațiunii. Oftând, Sébastian s-a ridicat să plece și, în timp ce se îndepărta, a simțit scrisoarea foșnind în buzunarul de la spate, ca și cum i-ar fi șoptit că ai mereu alegeri de făcut, chiar și atunci când nu ți se pare că ar fi așa. Deodată, și-a dat seama ce avea de făcut cu scrisoarea.

Lui Sébastian îi tremurau degetele în timp ce ținea scrisoarea deasupra lumânării votive, privind cum hârtia lucește portocaliu, apoi se înnegrește și se preface în cenușă. A suflat deasupra ei, împrăștiind micile fragmente pe podeaua bazilicii și apoi folosindu-se de talpa cizmei ca să le facă pierdute între dalele din piatră.

A ieșit din lăcaș în întunericul amurgului. *Putain!* Ce făcuse? A închis

ochii, a inspirat adânc, silind aerul să îi umple plămânii și apoi răsuflând prelung. O senzație necunoscută, de mândrie, i s-a răspândit prin corp. Făcuse un lucru mărunt, dar chiar și așa, a ridicat capul și și-a îndreptat umerii, de parcă ar fi deținut controlul asupra propriului destin. Dar era destul? Aveau să urmeze și alte scrisori. Erau ca buruienile; scoteai una, dar creșteau mai multe în locul ei. Trebuia să stea cu ochii pe ele acum, că depășise această linie. Trebuia să îi avertizeze pe cei de la orfelinat, dar cum? Nimeni nu ar avea încredere în el; cu oricine ar fi vorbit ar fi crezut că e o capcană. Singurul francez care ar putea pleca urechea la vorbele lui ar fi Monsieur Le Bolzec, dar nici nu îl cunoștea bine. La urma urmelor, putea fi un colaboraționist, iar Sébastian nu își riscase oare destul pielea? Trebui să se gândească bine.

Soarele cobora încetișor în spatele bazilicii Sacré-Coeur, în vreme ce Sébastian cobora scara abruptă. Doi soldați urcau treptele, râzând zgomotos.

— *Heil Hitler!*

Soldații s-au oprit, ridicând brațele în semn de salut. Sébastian a zâmbit în loc să ridice brațul. Bărbatul mai tânăr s-a încruntat, dar celălalt l-a întrebat dacă vrea să meargă cu ei la o băută.

— Mulțumesc, dar nu în seara asta, a zis Sébastian, încercând să pară prietenos, căci nu voia să aibă nici un fel de probleme cu ei.

— Cum vrei, a replicat cel tânăr. Dar ai grijă la fete, *mein freund*, toate au blenoragie.

Celălalt soldat l-a lovit pe prietenul lui pe spinare.

— Tu știi cel mai bine, nu-i așa?

Sébastian i-a lăsat râzând și a continuat să coboare scările.

O fată l-a strigat din umbră.

— Hei, soldat. Ca o pisică, s-a furișat spre el și a lăsat o mână ușoară pe umărul lui. Cauți companie în seara asta?

Se făcuse prea întuneric ca să o vadă bine, iar chipul îi era parțial acoperit de o pălărie mare. L-a izbit mirosul de vin oțetit. A ignorat-o și și-a continuat drumul, dar apoi, după o clipă, a simțit un puseu de regret. I-ar fi plăcut compania cuiva, și până la urmă ce făcea atât de greșit femeia aceasta, vânzându-se pe câțiva bănuți? Erau pe lume lucruri mai rele. Mult mai rele. Femei și bărbați se prostituau în fiecare zi, numai pentru a supraviețui. Cât fusese tânăr, se vânduse fără ca măcar să își dea seama, câștigând toate acele trofee pentru Tineretul Hitlerist, îmbătându-se cu laude, mărșăluind în uniformă, simțind că este unul dintre puținii aleși. Ce tâmpit fusese. Mai rău

decât o târfă ieftină.

Aproape pe negândite, a hotărât să se oprească și să bea ceva la una dintre cafenelele aflate la capătul scărilor. Când s-a așezat pe scaun la bar și a comandat un coniac, a remarcat două femei în cealaltă parte. Aveau picioarele goale și își țineau fustele ridicate, lăsând la vedere pulpele palide, pe spatele cărora era trasată câte o dungă, mânjită de-acum, pentru a da impresia că poartă dres. Deodată, au ajuns lângă el.

— Ce ai zice să cumperi doamnelor ceva de băut?

Admirându-le pentru îndrăzneala lor, i-a cerut barmanului o carafă de vin alb. I-a fost împinsă pe tejghea fără alte mofturi, iar Sébastian a fost nevoit să toarne singur. Au ciocnit paharele, privindu-se în ochi.

— *Santé*.

Una avea o linie neagră și subțire trasată pe interiorul genelor de jos, iar rujul de un roșu întunecat era încadrat de un contur într-o nuanță purpurie. Cealaltă nu era machiată, dar avea buze pline și senzuale. Le-a țuguiat când a băgat o țigară în gură și a tras lung din ea. El a privit-o în timp ce își golea paharul cu vin, simțindu-i mâna care îi mângâia pulpa, încet, dar ferm. Apoi s-a aplecat spre el și i-a simțit sânul moale lipit de pieptul lui. I-a răsuflat în ureche.

— Două sunt mai bune decât una singură. Te putem face foarte fericit.

Gura i-a coborât de-a lungul gâtului, mușcându-l ușor. El a închis ochii pentru o clipă, lăsându-se în voia senzației plăcute de excitare. Apoi a simțit cum cealaltă femeie îi trasează o linie peste obraz, cu unghia ascuțită.

— Ce zici, *soldat*? a șoptit ea.

Cuvântul *soldat* a fost cel care i-a pus capac — și un neașteptat iz de colonie pe care îl recunoștea. Mirosea precum cea pe care o folosea comandantul. Dorința stârnită i-a pierit pe loc.

— Ascultați, doamnelor. Eu trebuie să plec, dar vă las să savurați în voie restul de vin.

A aruncat câteva monede pe tejghea și s-a întors să plece.

— Nu știi ce pierzi, *soldat*, i-a strigat una dintre ele.

Trecuse de ora stingerii și atmosfera se schimbase. Oricine era pe afară la ora aceasta avea dreptul să se afle acolo, ceea ce însemna că fie erau germani, fie fuseseră asimilați. Prostituatele erau tolerate, deși naziștii preferau ca ele să lucreze într-unul din bordelurile cunoscute.

Înaintând spre stația de metrou, i-a atras atenția o fată care stătea rezemată de un zid. Avea ceva diferit, ca și cum ar fi fost cu gândurile hăt, departe, iar în obraji i se deslușea o roșeață atrăgătoare.

S-a oprit.

Ea a ridicat privirile și a zâmbit. Era un surâs deschis, facil, iar el s-a trezit răspunzându-i în același fel. Era pe punctul de a trece mai departe, când ea a făcut câțiva pași înspre el și, fără un cuvânt, și-a strecurat mâna într-a lui. Era ușoară și fragilă, iar el simțea că o simplă strângere mai puternică ar fi putut să o strivească. Și-a încleștat degetele peste mâna ei.

— Ah! a icnit ea.

Slăbind strânsoarea, a întors capul spre ea și i-a zâmbit.

— *Pardonnez-moi*.

Teama din ochii ei s-a prefăcut pe loc în ușurare. Cât de vulnerabilă era! Îi putea face orice și nu s-ar fi găsit nimeni care să o apere. Era nedrept, atât de nedrept totul.

— Vrei să bei ceva cu mine? a întrebat ea.

El a băgat mâna în buzunar și a scos portofelul.

— Nu pot în seara asta. Dar uite, ia asta, a zis el, strecurându-i în mână o bancnotă de cinci franci.

— *Merci, monsieur, merci*, a strigat fata după el, în timp ce se îndepărta.

CAPITOLUL 12

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Sébastian și-a aruncat ochii spre ceasul de pe perete — abia ora 17. Lăsându-se în spate pe scaun, și-a întins brațele la ceafă și și-a mișcat gâtul înțepenit dintr-o parte în alta, privind la colegii săi ocupați, cu capetele plecate deasupra mașinilor de scris și teancurilor de hârtii. Era neliniștit, iar gândul că va lua din nou masa de unul singur îl deprima.

Oftând, s-a uitat la teancul de scrisori care își așteptau traducerea. Va mai face două, apoi va pleca. Își simțea ochii uscați și obosiți și a luat de pe masă una dintre scrisorile dactilografiate; erau întotdeauna mai ușor de citit. A cercetat pagina, semnată de *Un Homme Honnête,* care pretindea că un cunoscut de-ai săi ar fi comunist. Dacă nu era vorba de un evreu, era întotdeauna un comunist. A introdus o coală albă de hârtie în mașina de scris și a început traducerea, cuvânt cu cuvânt.

Era abia 17.30 când a plecat, iar câțiva colegi au ridicat privirile când a trecut pe lângă ei. Când a traversat Pont Neuf, s-a oprit ca să urmărească lunecarea unui cargobot lung, scufundat mult în apă din cauza încărcăturii grele. Înaintând de-a lungul cheiului, pe celălalt mal, a trecut pe lângă mai mulți soldați germani, care stăteau la terasele cafenelelor, împreună cu niște franțuzoaice. Nu putea să nu se întrebe ce simțeau aceste femei pentru bărbații de lângă ele. Îi considerau simple tichete de masă? Sau aveau sentimente pentru ei? Conta, oare?

S-a trezit mergând din nou spre librărie. Clopoțelul a răsunat la intrarea sa în prăvălie, iar librarul a ridicat privirea de la raftul unde aranja cărți. Sébastian a zărit în ochii lui Monsieur Le Bolzec un licăr de recunoaștere, dar apoi privirea i-a devenit glacială. Probabil că nu era atât de binevenit aici precum îi plăcea să își imagineze.

S-a auzit din nou clopoțelul. A intrat o doamnă în vârstă, care a salutat din cap.

— *Bonsoir, madame*, i-a zâmbit Monsieur Le Bolzec.

— *Monsieur*, a răspuns ea scurt, întorcându-se spre Sébastian, iar pe frunte i s-a lățit o cută adâncă de încruntare.

— *Bonsoir, madame*, a ținut să spună Sébastian.

Bătrâna l-a privit lung, țintă, apoi, fără nici un alt cuvânt, s-a întors

pe călcâie și a ieșit din librărie. Sébastian l-a auzit pe Monsieur Le Bolzec oftând adânc, iar pentru o clipă a rămas pe loc, vizibil stânjenit.

— Îmi pare rău. Am impresia că vă gonesc clienții.

Sébastian se întreba dacă nu cumva era mai bine să plece.

— Nu vă faceți griji. Oricum nu cumpără nimic niciodată. De obicei nu vând mai mult de două cărți pe zi în momentul acesta.

Aerul devenea tot mai încărcat, iar sentimentele de înstrăinare și de singurătate ale lui Sébastian se adânceau cu fiecare minut care trecea. Nu era pregătit să plece. Și-a scos chipiul și l-a vârât sub braț, apoi s-a apropiat de un raft, de unde a scos o carte la întâmplare și a început s-o frunzărească distras.

— Sper că nu vă supărați că vă întreb, a rupt tăcerea Monsieur Le Bolzec, apropiindu-se. Sunteți obligați să purtați uniforma și când sunteți în afara serviciului?

Sébastian a închis cartea și s-a uitat la el.

— Nu suntem niciodată în afara serviciului.

Monsieur Le Bolzec a ridicat o sprânceană.

— Niciodată?

— Chiar așa. Niciodată.

— Nu vă obligă să și dormiți în ea, nu-i așa?

— Nu. Dar aș putea ajunge în fața curții marțiale dacă aș fi prins în haine civile.

Monsieur Le Bolzec l-a studiat pe Sébastian o clipă.

— Nu sunteți mai liberi decât noi, așa-i?

— Nu chiar, a zis Sébastian, clătinând din cap. Doar că primim mâncare mai bună.

— Și săpun.

— Da. Primim săpun.

Cei doi bărbați s-au privit în tăcere timp de un minut și, dacă nu greșea, Sébastian a simțit că are loc un schimb între ei: un fel de înțelegere mutuală.

— Ați citit cartea aceea de Oscar Wilde? a întrebat în cele din urmă Monsieur Le Bolzec.

— Da, am terminat-o ieri, a răspuns Sébastian, amintindu-și de felul în care stilul de viață destrăbălat al lui Dorian l-a ajuns într-un final. Mi-au plăcut descrierile Londrei.

Monsieur Le Bolzec a ridicat abia perceptibil dintr-o sprânceană, parcă sugerând că găsea ușor superficial răspunsul lui Sébastian.

— Cum vi s-a părut sfârșitul?

— Inteligent. Mai devreme sau mai târziu, suprafața cedează.

Sébastian se întreba dacă librarul încerca să stabilească o paralelă între nazism și viața lui Dorian Gray. Era adevărat — înalții oficiali erau întotdeauna îmbrăcați impecabil, modele de politețe, folosind eufemisme ca „relocare“ și „interogare“, adesea fără ca măcar să ridice glasul, ca și cum acestea ar fi fost niște concepte cât se poate de civilizate.

— Într-adevăr, a zis Monsieur Le Bolzec, scoțând o carte de pe raft. Ultima dată când ați trecut pe aici, îmi spuneați că erați un flăcău de șaisprezece ani prima dată când ați venit la Paris.

— Da, bunica mea, care era franțuzoaică, a vrut să îmi arate orașul în care a crescut.

— Ce an era? Dacă nu vă deranjează că vă întreb.

— 1936.

— Anul în care Germania a câștigat cele mai multe medalii olimpice.

— Da.

— Nu cumva era anul când Hitler a decretat că e obligatoriu ca tinerii să facă parte din armata sa?

— Din Tineretul Hitlerist. Așa este.

— Toți cei sub vârsta de optsprezece ani.

Sébastian a încuviințat din cap.

Monsieur Le Bolzec îl cerceta cu luare-aminte pe Sébastian.

— Trebuie să recunosc, mi s-a părut o mișcare foarte deșteaptă din partea lui. Sébastian nu știa cum să răspundă, dar a înțeles că nu era nevoie. Monsieur Le Bolzec a continuat. Și-a creat o armată credincioasă, nu-i așa? Pun pariu că vă dădeau uniforme elegante. Și vă umpleau burțile. Sébastian a lăsat privirea în pământ, îngrijorat că se făcea vinovat de lipsă de loialitate purtând această discuție cu un francez, care era, practic, un străin. Sunt sigur că vă distrați pe cinste, toți băieții laolaltă. Pun pariu că jucați niște jocuri grozave.

Ne distram? Jocuri grozave? Gândurile lui Sébastian au zburat înapoi, către unul din „jocurile“ lor.

Erau câteva „plutoane“ — grupuri de băieți care trebuiau să fie de aceeași parte a baricadei, doar că unul era ales pe post de victimă. I se dădeau zece minute să fugă și să se ascundă, înainte ca ceilalți să fie trimiși să îl găsească. Când îl aduceau înapoi la comandant pe amărâtul acela de copil, trebuiau să îi administreze pedeapsa. O dată, comandantul a observat că Sébastian nu lua parte la bătaie.

— Kleinhaus, ești cam slab de înger, așa-i? Lovește-l în față! Îți ordon!

Sébastian s-a uitat țintă la ghetele sale mari și grele și apoi la chipul înspăimântat al băiatului. A tras piciorul înapoi, gata să lovească, dar apoi ceva dinlăuntrul său a pus stăpânire pe el și a țâșnit de pe loc, alergând cât îl țineau picioarele. Era cel mai bun atlet din grup, iar în următoarele câteva ore a fugit ca pentru a-și salva viața. În cele din urmă s-a lăsat noaptea, dar el a rămas în pădure până la ivirea zorilor.

Când s-a întors la grupul lui a doua zi de dimineață, chipul comandantului era aspru și rece. I-a făcut semn unuia dintre băieții mai mari, care s-a apropiat țanțoș de Sébastian, cu o privirea malițioasă. Sébastian își simțea sângele gonindu-i prin vene și îi venea să o rupă din nou la fugă, dar nu mai avea energie.

Pumnul care s-a oprit în obrazul lui a venit rapid și eficient, iar Sébastian s-a prăbușit într-o parte, cu falca străpunsă de durere. A încercat să stea drept, însă se clătina și îi vuia capul, abia auzind hohotele de râs care se porniseră.

— Bloc de pedeapsă pentru Kleinhaus! a răsunat, tare și limpede, vocea comandantului.

Băiatul mai mare l-a apucat pe Sébastian de umăr, l-a împins în fața lui și i-a tras un picior în fund.

— Păi, Kleinhaus, dacă nu poți să te bați, poți oricând să dai bir cu fugiții.

În timp ce era îmbrâncit în față, a simțit râsul comandantului vibrându-i până în adâncul ființei.

Sébastian se uita acum la Monsieur Le Bolzec, pe jumătate pierdut în amintirile sale.

— Da, a răspuns el. Jucam jocuri.

CAPITOLUL 13

Paris, aprilie 1944

Élise

M-am gândit să trec pe la librărie când mă întorceam de la muncă în seara asta, căci voiam să-i iau lui Isabelle o carte pentru ziua ei de naștere. Monsieur Le Bolzec nu închidea, de obicei, decât la ora stingerii, așa că aveam timp. Librăria era pustie când am intrat.

— Élise, draga mea. Ce plăcere! m-a salutat Monsieur Le Bolzec, ieșind din spatele unui raft.

Era urmat de un bărbat în uniformă. Neamțul de acum câteva seri.

— *Bonsoir, mademoiselle.*

Nerușinatul mi-a întins mâna de parcă am fi fost cunoștințe vechi.

Mă uitam țintă la el, dar mâinile nu mi s-au clintit de lângă trup. A avut neobrăzarea să mă privească la rândul lui, dar nu voiam să fiu eu prima care întoarce capul, așa că i-am înfruntat privirea cu ochi ca de piatră. Probabil că nu a durat decât o secundă sau două, dar simțeam că timpul se întinde ca un elastic. Am remarcat că irișii lui aveau o nuanță limpede de albastru, la fel ca piatra de acvamarin a unui inel de-ale mele. În cele din urmă, și-a coborât privirea.

— Ar trebui să plec, a zis el.

M-am simțit triumfătoare. Am băgat de seamă tonul trist al vocii lui și felul în care i s-au prăbușit umerii, dar am refuzat să las aceste lucruri să îmi știrbească sentimentul de victorie.

— Nu-i nevoie să plecați, a spus Monsieur Le Bolzec, aruncând o privire spre mine.

Dar neamțul a dat mâna cu Monsieur Le Bolzec, m-a salutat din cap, și-a pus chipiul și a ieșit.

De cum s-a închis ușa în urma lui, Monsieur Le Bolzec s-a întors spre mine.

— Nu trebuie să fii chiar atât de ostilă.

— Suntem în război cu ei! Inima îmi bubuia de indignare. E un fricț mizerabil!

— Dar nu e responsabil pentru acest război.

— Toți sunt responsabili! Până la ultimul.

Monsieur Le Bolzec a clătinat din cap și a oftat.

— E aproape un băiețandru.

Am dat ochii peste cap, întrebându-mă dacă avea de gând să îi

găsească și alte scuze frițului.

— Îl cheamă Sébastian, Sébastian Kleinhaus. E pe jumătate francez. Mama lui e franțuzoaică, iar tatăl, neamț.

— *Je m'en fous!* Ce contează? Poartă uniformă nazistă! am strigat către Monsieur Le Bolzec, privindu-l în ochi, sfidător.

Mă simțeam stânjenită că îl înfruntam în felul acesta.

S-a auzit clopoțelul, făcându-ne pe amândoi să întoarcem capul spre ușă. A intrat un tânăr, la braț cu o doamnă în vârstă.

— *Bonsoir, mademoiselle, monsieur*, ne-au salutat, apoi s-au îndreptat spre cel mai apropiat raft, căutând printre cărți.

Monsieur Le Bolzec s-a întors din nou spre mine.

— Ciudat lucru naționalitatea! Ce înseamnă, cu adevărat, să fii francez? Sau să fii german?

Nu eram sigură ce voia să spună Monsieur Le Bolzec cu asta și nu voiam să continuăm discuția cât erau prezenți și alți oameni. M-am gândit să plec, dar nu voiam să ne despărțim certați. Și, oricum, voiam să cumpăr o carte.

— Ai auzit vreodată de Tineretul Hitlerist? a continuat el.

— Da.

Simțeam prezența celorlalți clienți, dar păreau captivați de cartea la care se uitau împreună.

— Îndoctrinarea unei întregi generații. Ideea strălucită a lui Hitler, a zis el, coborând un pic vocea. Totul se baza pe naționalism. Și nu le-a dat de ales. Toți tinerii de peste doisprezece ani au fost obligați să se înscrie în rândurile organizației.

— Nu înțeleg de ce insistați să-i găsiți scuze, am zis eu șoptit.

Monsieur Le Bolzec m-a atins ușor pe cot.

— Nu scuze, Élise. Motive. Când ajungi la vârsta mea, vezi lumea altfel, înțelegi că orice poveste are în spatele ei o altă poveste, a explicat el, apoi s-a aplecat spre mine. Nu fi atât de grăbită să judeci.

Doamna în vârstă a tușit puternic, iar când m-am uitat spre ea, am văzut că tânărul o masa pe spate. Nu părea să-i ajute. Tușea întruna, iar horcăiturile ei mă făceau să mă înfior.

Monsieur Le Bolzec s-a dus în camera din spate și s-a întors în grabă, aducând un pahar cu apă. L-a întins doamnei, punându-i o mână pe umăr. Femeia a luat o înghițitură, privindu-l printre lacrimi.

— *Merci, monsieur. Merci.*

— Veniți aici și luați loc.

Monsieur Le Bolzec a luat-o de braț și a condus-o spre unul dintre taburetele pe care le ținea în spatele casei de marcat. L-am privit cum

o ajută să se așeze, fără să-și ia mâna de pe umărul ei, cum îi vorbește pe un ton coborât, liniștitor. Apoi am surprins privirea tânărului și i-am văzut ușurarea din ochi. Bunătatea lui Monsieur Le Bolzec m-a făcut să mă simt grosolană și stângace.

Când au plecat, Monsieur Le Bolzec s-a întors din nou spre mine.

— Élise, nu-ți poți permite să fii atât de… de transparentă.

— Ce vreți să spuneți?

Monsieur Le Bolzec și-a scărpinat favoriții, observându-mă cu atenție.

— Te știu de când erai mică. Știu ce gândești despre Ocupație, despre germani, a început el, iar eu am oftat zgomotos; nu era nici un secret. Și văd bine că ai nervii întinși la maximum. O simt. Nu trebuie să-mi spui cu ce te ocupi. Tot ce vreau să zic e că nu știi niciodată când îți va fi de folos cineva, când va fi bine să ai dușmanul de partea ta.

— Vreți să spuneți că ne putem folosi de el?

— Nu poți să știi niciodată. Iartă-mi aroganța, dar cred că mă pricep să judec caracterul oamenilor. Băiatul e chinuit de vină și de singurătate — o combinație fatală.

— Ce băiat? E bărbat în toată firea!

— Da, ai dreptate. Dar e atât de tânăr; nu se cunoaște nici pe sine. Nu a fost nicicând liber să facă alegeri după placul inimii. A fost un fiu ascultător, care a devenit un soldat ascultător. Dar el este mai mult de atât. E un suflet chinuit.

— Și așa ar trebui să fie!

Nici acum nu îmi venea să cred că Monsieur Le Bolzec voia să am înțelegere pentru un frit.

A schițat un zâmbet.

— Nu mori dacă vorbești cu el un pic, a zis el, apoi a făcut o scurtă pauză. Numai când librăria este goală, desigur. Știm amândoi cum bârfesc oamenii. E departe de casă, se simte pierdut și singur. Aveam aceeași vârstă pe care o are el acum când am fost trimis pe front, la ultimul război. Crezi că eu voiam să mă duc? Crezi că voiam să mă duc să omor tineri pe care nu-i întâlnisem niciodată și care fuseseră trimiși acolo la fel ca mine? Nu. Dar m-am dus, nu? Același lucru i se întâmplă și lui acum: urmează ordinele primite, pentru că alternativa este prea înspăimântătoare.

Am oftat adânc. Deși îi înțelegeam punctul de vedere, nu era problema mea. Problema mea era cum să mă opun inamicului, iar Sébastian Kleinhaus chiar asta era. Inamicul.

CAPITOLUL 14

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Est-ce à nous qu'il prête l'oreille?
Est-ce aux anges? Est-ce aux démons?
A quoi songe-t-il, lui qui veille
A l'heure trouble où nous dormons?[5]

Sébastian a închis cartea cu poezii de Victor Hugo. Era obosit, dar somnul refuza să-i aducă ușurarea de care avea nevoie. A stins lampa, apoi s-a întors pe o parte, dar îi era cald. Prea cald. Era de-a dreptul sufocant în cămăruța lui. Chiar atunci, o ușă s-a trântit zgomotos. Colegul lui se întorsese, probabil, după seara petrecută în oraș. S-a auzit râsul ușor al unei femei. Fir-ar să fie! Acum va trebui să asculte toată noaptea scârțâitul patului.

A aprins din nou lampa și s-a uitat la ceasul de mână: 2.30. Zgomotul unor cizme cu ținte a întrerupt chicotele care veneau din camera de alături. Sébastian s-a ridicat și a deschis ferestrele, desfăcând zăvorul care ținea obloanele legate, apoi s-a aplecat și a inspirat aerul răcoros al nopții. Trei soldați au trecut prin fața clădirii, cu puștile țintind în sus. S-au oprit în fața unui bloc de pe aceeași stradă. Unul dintre ei a deschis ușa cu patul puștii și apoi au intrat.

După câteva minute au ieșit, cu puștile ațintite spre capul unui bărbat. Omul era încă în pijama și ținea mâinile la ceafă. O femeie în cămașă de noapte mergea alături de el, cu un copil mic de mână. Sébastian s-a aplecat tot mai mult peste pervaz, auzind cum plânsetele copilului se pierdeau în depărtare.

A vrut să dea fuga în stradă, să nu le permită să ridice o familie în felul acela. Dar era lipsit de orice putere, un nimeni. S-a întors și s-a lăsat să cadă pe pat. A izbit de mai multe ori cu pumnii încleștați în saltea, cuprins de o senzație de disperare neputincioasă. Pereții camerei se strângeau în juru-i, sufocându-l, iar patul din camera de alături scârțâia fără oprire. Și-a îndreptat privirile spre uniforma care atârna de ușa șifonierului. În semiîntuneric, părea să își bată joc de el, ca și cum i-ar fi zis: „Da. Eu sunt a ta, dar și tu ești al meu".

Apucând pachetul de Gitanes de pe noptieră, a aprins o țigară și a rămas cu privirea ațintită asupra uniformei sale.

— Îți arăt eu ție, a mormăit Sébastian.

Scoțând țigara din gură, s-a ridicat și a lipit-o de materialul gri-închis al tunicii. Ca hipnotizat, a privit cum țigara face o gaură. Apoi a îndepărtat-o și a făcut un pas în spate, pentru a observa mai bine cercul perfect rotund pe care îl lăsase. Scârțâitul patului de alături s-a oprit brusc, și s-a lăsat tăcerea. Sébastian și-a ținut răsuflarea, așteptând ca ușa să se deschidă și apoi să se închidă la loc și ca femeia să plece. Nu a trebuit să aștepte mult timp. Femeia a trântit ușa la plecare. Cel puțin acum se putea întoarce în pat.

A aruncat chiștocul în scrumiera de pe noptieră și a stins lumina, apoi a rămas întins pe pat, în întuneric. A simțit cum gândurile îi încetinesc, iar valurile somnului încep să-l legene. Le-a întâmpinat bucuros, sperând să fie dus pe aripile lor. Dar unul dintre valuri s-a sfărâmat peste el. S-a trezit tresărind, cu inima bubuindu-i în piept. Henrik. Îl visa din nou pe Henrik. Rusia. Ridicându-se în capul oaselor, și-a șters sudoarea de pe fruntea cleioasă. Nu va scăpa niciodată. Nu va mai fi niciodată liber.

S-a ridicat, și-a scos în grabă pijamaua și a aruncat-o pe podea, apoi și-a tras pe el uniforma, fără să se mai sinchisească de cămașă. Trebuia să iasă din cameră.

A cutreierat străzile nefiresc de tăcute, apoi, la primele ore ale dimineții, a privit cum răsare soarele peste clădirile în stil Haussmann, apoi a intrat într-o cafenea, să ceară o cafea și un croasant. Era sâmbătă, nu avea nimic de făcut și s-a trezit rătăcind din nou spre librărie, disperat să găsească un chip prietenos.

Prăvălia era goală, iar Monsieur Le Bolzec avea de lucru la casa de marcat. Sébastian s-a îndreptat spre colțul prăfuit unde se aflau volumele de poezie. Chiar atunci, clopoțelul a sunat, făcându-l să tresară. Era ea. Élise. A văzut-o că ezită și și-a dat seama că ar fi vrut să se întoarcă și să iasă. *Las-o*, și-a zis el. Era dreptul ei.

Dar Monsieur Le Bolzec a fost mai rapid.

— Élise. Ce plăcere să te văd! a zis el, sărutând-o pe fiecare obraz, în vreme ce Sébastian a scos o carte de pe raft și s-a prefăcut că citește. Ce faci? l-a auzit pe Monsieur Le Bolzec întrebând-o. Am să-ți dau ceva să duci pe Rue Claude Bernard.

Rue Claude Bernard? Îi suna cunoscut. *Merde!* Era numele străzii unde se afla orfelinatul acela. Centrul UGIF. Era sigur.

Monsieur Le Bolzec a intrat în camera din spate și s-a întors cu o pungă maro de hârtie.

— Câteva cărți și niște biscuiți dulci pentru copii.

Sébastian și-a ținut respirația, așteptând-o să răspundă, dar ea nu a

zis nimic. S-a luptat din răsputeri să nu se întoarcă spre ei și să îi privească, apoi a auzit-o pe Élise spunând *Au revoir*, iar la urmă, sunetul clopoțelului. Plecase. Monsieur Le Bolzec își făcea din nou de lucru la casa de marcat. *Merde!* Ce ar fi trebuit să facă?

S-a apropiat de tejghea, așteptând ca bătrânul să ridice privirea și simțindu-se gâtuit de emoție, în timp ce se gândea ce să spună. Prin minte îi gonea imaginea descinderii Gestapoului la orfelinat.

— Am auzit fără să vreau, a început el.

— Ce?

Monsieur Le Bolzec îl cerceta precaut.

— Rue Claude Bernard.

Ochii lui Monsieur Le Bolzec au devenit brusc mai întunecați.

— Ce-i cu asta?

— Este centrul UGIF, nu-i așa? Orfelinatul.

— Așa cred. E legal, a zis bătrânul, după o scurtă pauză. Unde vor să ducem toți copiii ai căror părinți au fost deportați?

— Nu asta e problema, a zis el și a simțit că i se înfiorase pielea căutând un mod de a se explica. S-ar putea să aibă probleme.

— Ce vreți să spuneți?

Monsieur Le Bolzec s-a aplecat peste casa de marcat, cu chipul devenit cenușiu.

— Nu vă pot explica, a zis Sébastian, știindu-se și așa prea implicat; nu își putea permite să dezvăluie mai mult. Spuneți-le să fie atenți. Spuneți-le tuturor să fie cu mare băgare de seamă.

Monsieur Le Bolzec l-a apucat de braț.

— Ce se petrece?

— S-ar putea să fie urmăriți. Sébastian s-a tras în spate. Ar fi bine să îi avertizați.

— Ce vreți să spuneți? De ce îi urmăresc?

— Nu știu.

— Dar Élise nu a făcut nici un rău. Timp de o clipă, cei doi bărbați au rămas cu privirile ațintite unul asupra celuilalt, conștienți amândoi că lucrul acesta nu avea nici o importanță. Bine, îi voi spune. O să le spun tuturor, a încuviințat Monsieur Le Bolzec.

Sébastian a plecat brusc, înainte de a fi tentat să mai zică și altceva.

CAPITOLUL 15

Paris, aprilie 1944

Élise

Loviturile repetate ale mingii de tenis îmi răsunau în urechi în timp ce traversam Jardins du Luxembourg, în drum spre muncă. Era ceva nepotrivit în asta, la fel cum se întâmpla cu bobocii timpurii care dădeau în floare. La suprafață, totul părea firesc, dar dacă te uitai mai de aproape, vedeai că mai toți cei ieșiți la o plăcută plimbare erau germani și apoi puteai să remarci și indicatoarele înfipte în iarbă: *Interdit aux Juifs* — Interzis evreilor. Evreii fuseseră ostracizați în comunitatea noastră, apoi îndepărtați treptat, dar sigur.

Am înghețat, simțind cum îmi bubuia inima în piept. Un soldat german stătea în fața mea.

— Puteți să ne faceți o fotografie, vă rog? mi-a zâmbit el.

Am încuviințat din cap fără să rostesc nici un cuvânt, regretând că nu am avut curajul de a-l ignora și a mă îndepărta. Luându-mi tăcerea drept acord, mi-a întins un aparat mare de fotografiat, explicându-mi într-o franceză proastă pe ce butoane să apăs și pe care să le învârt. Nu am rostit nici un cuvânt, dar el nu a părut să remarce, iar când am aruncat o privire spre femeia care atârna de brațul lui, ea a întors capul. Am făcut un pas în spate, îndreptând aparatul spre ei doi, iar femeia a zâmbit larg, ochii i-au sclipit, iar rujul roșu a lucit ca o crestătură pe chipul ei. Dacă se prefăcea numai că e fericită, atunci se descurca de minune. Voiam să arunc aparatul din mână, dar în schimb l-am înclinat astfel încât să nu le prind în fotografie decât picioarele. Asta mi-a dat un mic sentiment de satisfacție, iar când am înapoiat aparatul, am zâmbit.

— *Guten Tag.* Am tăcut pentru o clipă, privind chipul rotund și fericit al soldatului, apoi i-am spus încet, pe jumătate în șoaptă: *J'espère que vous aurez ce que vous méritez.*

El mi-a zâmbit larg.

— *Danke schön! Merci, mademoiselle.*

M-am îndepărtat cu pași mari, aproape împiedicându-mă de indicatorul pe care scria: *Interdit aux Juifs*. M-am îndreptat și m-am uitat țintă la el, amintindu-mi de prietena mea, Ellen, care fusese arestată împreună cu familia ei, în marele raid din '42. Îi duseseră la Vélodrome d'Hiver și de acolo am auzit că fuseseră duși la Drancy, un

lagăr de tranzit. Îi scrisesem de trei ori lui Ellen, dar nu am primit nici un răspuns. Habar nu aveam unde se afla acum. Înăuntrul meu musteau furia și neputința. Simțeam că îmi venea să smulg nenorocitul acela de indicator din pământul în care stătea înfipt. Nu mi-a lipsit mult, dar știam că nu va face nimănui nici un bine și nu îmi va aduce decât o satisfacție de moment. Așa că mi-am continuat drumul spre muncă.

— *Bonjour, les filles.*

Mi-am scos bereta când am intrat în bancă și am atârnat-o împreună cu jacheta ușoară, de vară, în cuier, apoi m-am îndreptat spre colegele mele, ca să le sărut pe obraz.

— *Salut,* Élise, a zis Françoise, ridicând o sprânceană. Se pare că frițiii urmează să ne facă o vizită azi.

— Germanii, Françoise! a exclamat Monsieur Desgardes, intrând în încăpere. Nu îi poți numi frițiți. Cel puțin nu aici. Și, da, vor să verifice câteva conturi. Cine răspunde de contul Dreyfus?

— Eu, am răspuns.

— Ai grijă să-l ții la îndemână.

Atmosfera a fost tensionată tot restul dimineții și aproape că am răsuflat ușurați când în bancă a intrat un singur ofițer german, chiar înainte de pauza de prânz. A cercetat camera din priviri, apoi a pocnit din călcâie. Cel puțin nu a executat salutul hitlerist, așa cum făceau de obicei. Nici unul dintre noi nu a răspuns verbal, dar am ridicat privirile, în semn de recunoaștere a prezenței sale. Era înalt și suplu și avea o culoare sănătoasă în obraji. Puteam să pun pariu că fusese și el la plimbare prin Jardins du Luxembourg, la sfârșit de săptămână.

— Contul Dreyfus, a ordonat el.

— Îl am aici.

Am simțit micul tremur din glas și speram ca el să nu-l fi remarcat. Nu voiam să creadă că mă tem de el — asta le dădea imediat sentimentul că erau stăpâni pe situație —, dar îmi dădusem deja seama că asta credea, din felul cum i-au scânteiat privirile peste capetele tuturor, din felul în care și-a dus mâinile la spate și a pășit țanțoș spre mine. Întotdeauna erau stăpâni pe situație.

— *Bien, bien.* Avea un accent puternic și mi-am dat seama că franceza lui era, probabil, destul de săracă, ceea ce mi-a mai atenuat teama, deși nu aveam nici un motiv. M-am ridicat în picioare și i-am întins dosarul. *Assis, assis*. Franceza lui era de-a dreptul îngrozitoare și mă întrebam dacă repeta întotdeauna cuvintele așa sau dacă nu cumva era vreun tic nervos. Fără ca măcar să deschidă dosarul, l-a dus la

piept și s-a aplecat spre mine. Golește-l, mi-a ordonat.

M-am depărtat un pas.

— Unde să transfer banii?

L-am privit, mimând naivitatea, dar clocotind în sinea mea. Prin urmare, asta urmăreau, de asta veniseră în vizită astăzi.

— *Ici, ici.*

Mi-a întins o bucată de hârtie, pe care era trecut un număr.

— Aceasta este o altă bancă. Va trebui să scriu o scrisoare.

— *Oui, oui.*

Părea nerăbdător.

Am tras mașina de scris spre mine și am introdus o coală de hârtie. Deși nu era aproape deloc spațiu, și-a înghesuit fundul pe marginea biroului meu, privind peste mașina de scris, de parcă nu ar fi avut încredere că pot scrie numerele corect. În birou s-a așternut tăcerea, căci țăcănitul tastelor care scriau cifrele și literele ce urmau să răpească unei familii întreaga avere era singurul sunet, în afară de respirația lui — răsuflări grele, laborioase, ca un animal aplecat peste prada sa. Zgomotul acesta provoca un val de furie în mine. Iată-l cum fură banii unui client de sub nasul nostru, iar noi nu puteam face nimic ca să-l oprim.

Tot restul zilei, m-am cufundat în tabele cu cifre și numere, calculând procente, rate de creștere și impozite. Activitatea aceasta mă scotea din prezent și mă purta într-o lume a numerelor. Pe numere te poți baza. Ele nu mint, dacă știi cum să le interpretezi. Iar eu știam cum să le interpretez. Înțelegeam foarte bine modul în care germanii stabiliseră rata de schimb care să le aducă un număr exagerat de franci pentru mărcile lor. Asta însemna că soldații cantonați aici, care erau plătiți în mărci germane, erau mult mai bogați decât ar fi fost în mod normal, ceea ce le permitea să mănânce în restaurantele noastre, în vreme ce noi nu ne permiteam. Puteau cumpăra parfumuri scumpe, eșarfe de la Hermès, și ciorapi din mătase pentru soțiile rămase acasă, în timp ce noi trebuia să ne cârpim hainele pe care le aveam. Ne fluturau prin față banii noștri, de parcă i-ar fi câștigat, de parcă ar fi avut dreptul la ei, când în realitate îi furau de sub nasul nostru. Niște tâlhari. Criminali și tâlhari. Doamne, cât îi disprețuiam!

În seara aceea, când am plecat de la bancă, am mers cu pași iuți, căci sângele îmi fierbea încă de furie, față de naziști și față de mine, pentru că mă complăceam. *Merde!* Îi promisesem mamei că aveam să cumpăr pâine. M-am întors din drum, amintindu-mi unde îmi spusese că se găsea pâine astăzi. Avea dreptate. Când am ajuns la *boulangerie*, era

deja multă lume. M-am așezat la coadă, după două femei în vârstă. Vorbeau atât de tare, că le-am auzit toată discuția.

— Ar fi destulă mâncare pentru toată lumea, dacă porcii de friți n-ar fi atât de lacomi.

— Șșș!

— Ah, nu-ți face griji. Nu-i nici unul la coadă. Prietena ei a privit în jur, râzând cu cinism. I-am surprins privirea și am zâmbit. Și poți să pui pariu pe ultima ta centimă că nici colaboraționiști nu sunt la coada asta. Suntem numai noi, fraierii.

— Taci, Micheline!

— Nu te speria. Nu le pasă lor de două babe. Suntem invizibile pentru ei. De asta te-ai tuns? a întrebat ea, întorcându-se spre mine.

— Poftim?

Știam ce vrea să spună, dar francheța ei m-a surprins.

— Nu vrei să te observe, așa-i?

Mâna mi-a zburat la cap, într-un gest defensiv.

— Îmi place părul scurt.

— Da, nu-i rea tunsoarea. Îți scoate în evidență ochii. Dar bărbaților le place părul lung, a zis ea, după o pauză.

— Nu-mi pasă.

Bătrâna a râs din nou, dând capul pe spate.

— *Bien dit!* Bine zis! Dacă n-ar fi bărbații, ai dreptate, n-am mai sta aici, la coada asta nenorocită, nu-i așa?

— Așa-i, a zis însoțitoarea ei. Am dansa, am cânta… am mânca.

— Blestemați să fie cu toții!

— Toți sunt la fel.

Am râs împreună cu ele, fericită să constat că înaintam. S-a dovedit a fi una din acele rare ocazii când puteai cumpăra pâine la începutul serii. Strângând la piept jumătatea de baghetă, am luat-o apoi spre casă prin Jardins du Luxembourg. Lacul sclipea în lumina soarelui la apus și, ca de obicei, câțiva soldați nemți se plimbau tacticoși cu amantele, de parcă ar fi fost stăpâni peste întregul loc. Am oftat zgomotos când am trecut pe lângă unul care își săruta iubita. Îmi fierbea sângele în vene și abia m-am abținut să nu-i trag o palmă femeii, să nu țip la ea. Ce dracului făcea, de ce se săruta cu dușmanul?

Situația era lipsită de speranță. Prea mulți dintre noi îi acceptaseră și le făceau pe plac, în loc să li se opună. Era imposibil de știut în cine puteai avea încredere și cine te-ar putea trăda. Nu așa ar fi trebuit să stea lucrurile; ar fi trebuit să rămânem uniți. Dar unii oameni înțeleseseră că pot profita de situație, ba mai erau și antisemiții,

fericiți nevoie mare să scape de evrei. Am văzut din nou indicatorul — *Interdit aux Juifs*. Era același de care mai că mă împiedicasem de dimineață. Fără să stau pe gânduri, i-am tras un șut puternic. Pesemne că nu era înfipt prea adânc în sol, căci a căzut la pământ cu o bufnitură. *Merde!* M-am îndepărtat grăbită.

— Ce crezi că faci?

Germanul pe care abia îl depășisem se îndrepta acum spre mine, în pas de marș.

Mi s-a oprit inima-n loc. Apoi, instinctiv, am rupt-o la fugă. Cu siguranță nu se va deranja să vină după mine, nu când era la plimbare cu iubita lui.

M-am înșelat. În spatele meu, pașii lui se auzeau tot mai puternic. Am zbughit-o după primul colț.

Am dat peste un polițist.

— Unde te grăbești, *mademoiselle*?

Am încercat să mă retrag, dar îmi pusese mâna pe umăr. Am simțit cum mă strânge mai tare.

— *Vos papiers!* s-a răstit, iar eu am scăpat pâinea. *Vos papiers!* a strigat el din nou.

Cu degete tremurânde, am încercat să dibuiesc clema poșetei. Înăuntru, era haos. Hârtii, cărți, stilouri, unele peste altele. Am scotocit printre ele, căutându-mi disperată actul de identitate.

Neamțul a apărut în spatele meu, cu respirația întretăiată după alergătură.

— Ești arestată, a șuierat el printre gâfâieli.

Am simțit cum mi se pune o gheară în piept. Rămasă fără suflare, am scăpat poșeta, și tot conținutul ei s-a răsturnat pe trotuar. Germanul a scos o pereche de cătușe și mi-a legat mâinile la spate. Am privit uluită la lucrurile mele risipite pe jos, simțind că lumea se învârte cu mine. Nu-mi venea să cred ce se întâmpla!

— Bagă-i lucrurile înapoi în geantă, s-a răstit el la polițist.

Era aievea! Trebuia să fac ceva. Am înghițit în sec, silind cuvintele să-mi iasă din gâtlejul înțepenit.

— M-am împiedicat de indicator. Nu am vrut să îl dărâm. Îmi pare rău! am zis și m-am uitat la neamț. Acesta a ezitat o clipă, țintuindu-mă cu ochi reci. Îmi pare rău, am repetat eu.

El a ridicat o mână, dar eu nu mi-am dat seama ce urmează. Palma pe care mi-a tras-o peste față. M-am clătinat în spate. Cu coada ochiului, am zărit-o pe prietena lui, care se holba la mine.

— O duc în Rue de la Pompe! a strigat el.

O, Doamne, nu! Nu la sediul Gestapoului! Disperată, m-am uitat spre polițist, dar el s-a îndepărtat, distanțându-se de întreaga scenă.

— Rue de la Pompe? a zis femeia, cu un glas blând. Dar credeam că vom petrece seara împreună…

Neamțul i-a aruncat o privire, oftând răsunător.

— Nu vezi că am ceva de rezolvat acum?

— Dar nu ar putea să o ducă polițistul?

Mi-am ținut răsuflarea, așteptând cu groază răspunsul lui. Dar sperând totuși.

— Nu! Cum aș putea să am încredere în el? Trebuie să mă ocup personal. A distrus un bun care este proprietate germană.

Am privit spre femeie și i-am văzut ezitarea.

— Dar, Stefan, abia așteptam să petrecem timp împreună, a zis ea, punând o mână pe brațul lui. E seara ta liberă.

— Datoria e mereu pe primul loc!

Femeia mi-a căutat privirea și am citit în ochii ei scuze și tristețe. Încercase.

M-a târât de cot după el prin grădină, spre ieșire, unde aștepta, parcată, o mașină neagră. M-a împins cu brutalitate pe bancheta din spate, lovindu-mă la umăr. O sudoare rece m-a trecut atunci. Urma să fiu supusă unui interogatoriu? Interogatoriu. Cuvântul mă îngrozea. Am închis ochii, încercând să alung imaginile care îmi treceau prin minte, cum mă băteau, îmi smulgeau unghiile, mă electrocutau! Oprește-te! Nu se va întâmpla nimic din toate astea. Voi recunoaște că am lovit indicatorul. Apoi mă vor lăsa în pace, poate cel mult mă vor trimite la închisoare câteva zile. Un alt spasm de frică mi-a strâns stomacul.

Când mașina a oprit pe Rue de la Pompe, m-a tras afară de cot și m-a condus în interiorul clădirii. Soldații SS umblau de colo-colo, strigând ordine. Am simțit că mă lasă genunchii, în timp ce mă dirija de-a lungul coridorului. M-am împiedicat. Aproape că am căzut. M-a tras în sus, apoi m-a împins pe un scaun metalic aflat în fața ușii unui birou. Am închis ochii, rugându-mă la un Dumnezeu în care nu mai credeam.

CAPITOLUL 16

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Era șase seara, dar Sébastian se afla încă la biroul lui. Ziua fusese foarte aglomerată, iar în cap îi zvâcneau cuvintele trădătoare care se prelingeau din scrisorile pe care le tradusese. Cum puteau oamenii să își denunțe vecinii în felul acesta? Mai bine luau o armă să îi împuște. Modul acesta necinstit în care unii scăpau de vecinii lor evrei sub pretextul de a fi „cetățeni îngrijorați“ îi provoca o stare de rău fizic. Și îi dădea dureri de cap.

Telefonul de lângă el a sunat, făcându-l să tresară. A ridicat receptorul.

— *Heil Hitler!*

— *Heil Hitler!* Aici ofițerul Wenner. E nevoie de tine pentru un interogatoriu, pe Rue de la Pompe. Interpretul nostru este bolnav.

— Da, domnule ofițer Wenner.

— Te prezinți la mine, la parter.

Sébastian s-a ridicat și și-a luat în grabă servieta. Pulsul i-a crescut, închipuindu-și ce îl așteaptă. Până acum, îl chemaseră o singură dată la un interogatoriu, dar lucrurile se terminaseră atât de rău, încât își închipuise că nu îl vor mai chema niciodată. Vomitase atunci când îi legaseră prizonierului mâinile de masă și scoseseră patentul.

A luat metroul, urcându-se în primul vagon, întotdeauna rezervat germanilor. A remarcat câțiva evrei care au suit târându-și picioarele în ultimul vagon și s-a întrebat fără să vrea cum de supraviețuiseră atât de mult, având în vedere cotele de deportări care trebuiau îndeplinite lună de lună.

Intrând în sediul Gestapoului, a simțit că i s-au ridicat firele de păr de pe brațe, iar pe șira spinării l-a trecut un fior. Bărbați și femei în uniformă loveau în tastaturile mașinilor de scris, atât de concentrați la munca lor, că nici nu au ridicat capetele când a trecut pe lângă ei. Apoi o zarvă s-a stârnit în spatele lui și a întors numaidecât capul. Un bărbat înjura și striga în franceză, în vreme ce era târât înăuntru de un grup de soldați germani și silit să se culce la pământ. Sébastian a întors capul când cizmele grele ale soldaților au prins să se înfigă în rinichii omului. Un ofițer a ieșit în fugă din biroul lui.

— Opriți-vă! a strigat el. Am nevoie să scot informații de la el.

Aduceți-l în biroul meu.

Treptat, sunetul agonizant ale cizmelor care loveau trupul a slăbit, iar soldații l-au adunat pe om de pe podea și l-au târât spre birou, cu picioarele îndoite într-un unghi nefiresc.

În timp ce urmărea agitația, Sébastian a remarcat patru cetățeni francezi așezați în fața unui alt birou. Apoi s-a uitat mai bine. Femeia aceea se afla acolo. Élise. A aruncat o privire spre el și prin ochi i-a trecut o scânteiere de recunoaștere. Sébastian a privit-o rece, sperând că va înțelege ce încerca să îi spună; să nu lase să se înțeleagă că îl cunoaște.

Toată lumea se uita la arestatul care era târât pe podea. A sesizat mica ocazie. Și nu a scăpat-o. S-a îndreptat spre ea și i s-a adresat pe un ton autoritar:

— Urmați-mă!

Fără nici un cuvânt și cu ochii în pământ, femeia s-a ridicat. L-a urmat înapoi în direcția de unde tocmai venise. Auzea în urechi bubuiturile inimii, în sincron cu țăcănitul clinic al tastelor mașinii de scris. Și-a zis că, dacă îi oprește cineva, se va preface că nu are nici o legătură cu ea.

Au ieșit dincolo de ușile grele din lemn, au înaintat pe stradă și au cotit. Odată ajunși după colț, el s-a oprit și s-a întors. Fata aproape că a dat peste el. A apucat-o de brațe, a simțit cum tremură din tot corpul și i-a văzut pupilele negre transformate în bulboane adânci de frică. Grăbit, a tras-o după el pe cealaltă parte a străzii, în holul unui bloc de apartamente, după care au ajuns într-o curte interioară.

— Ce făceai acolo?

O ținea cu putere de brațe. Dându-și seama că avea degetele înfipte în carnea brațelor ei, a slăbit strânsoarea.

— Am dărâmat unul din indicatoarele acelea, s-a bâlbâit ea. *Interdit aux Juifs.*

— Ce? Despre ce vorbești?

— Era în Jardins du Luxembourg. M-a văzut un ofițer german.

— Dar…

Sébastian nu înțelegea.

— I-am tras un picior. Nu mi-am dat seama că o să cadă.

— Pentru asta ai fost trimisă aici?

De ce ar trimite-o la sediul Gestapoului pentru atâta lucru?

— Ofițerul era nervos. Nu-mi găseam actul de identitate.

Sébastian a simțit că îl încearcă un hohot absurd de râs.

— Din nou?

— Era în geantă, dar s-a răsturnat totul. M-am speriat.

— Și acum unde ți-e actul de identitate?

Încă nu-i dăduse drumul din strânsoare.

— Nu știu. Undeva în geantă.

— Nu ți l-au cerut când ai fost adusă?

— Nu. Era multă agitație. Mi-au spus să aștept pe scaun.

Un sentiment de ușurare l-a străbătut pe Sébastian, dându-i amețeli. Și-a dezlipit mâinile de pe ea și le-a dus la ochi. Fata scăpase ca prin urechile acului.

— Îți mulțumesc, a zis ea, apoi a tăcut pentru o clipă. Sébastian.

Îi spusese pe nume! Nici nu își dăduse seama că știe cum îl cheamă. S-a uitat fix în ochii ei verzi și totul s-a făcut mai limpede, s-a accentuat; mirosul florilor de iasomie care se cățărau pe zidul de lângă el, zgomotul camioanelor pe străzi. Timpul a încetinit, părând aproape că ar fi putut să-i scape printre degete.

Apoi timpul l-a prins din urmă.

— Du-te direct acasă, a zis el, punându-i mâinile pe umeri. Nu spune nimic nimănui. Du-te acasă și rămâi acolo.

Ea a încuviințat din cap și el a văzut cum înghite în sec, apoi se întoarce și se îndepărtează.

A răsuflat prelung, iar inima îi bătea încă tare și repede. Probabil că îi salvase viața. Poate că era pe cale să își piardă mințile. Poate că ar fi mai bine să își piardă mințile. În loc să se întoarcă în sediul Gestapoului, în loc să asiste la interogatoriu, ar putea fugi după ea, să o ia de mână și să fugă în lume.

Nu mai visa! Nu, trebuia să se întoarcă, să se comporte de parcă abia ar fi ajuns. A tras adânc aer în piept, în timp ce își intra în rolul pe care îl avea de jucat.

CAPITOLUL 17

Paris, aprilie 1944

Élise

Mi-au tremurat picioarele pe tot drumul spre casă și abia am reușit să pun unul înaintea celuilalt fără să mă prăbușesc. Un tremur a pus stăpânire pe tot corpul meu. Dacă îl văzuse cineva pe Sébastian conducându-mă spre ieșire? Și, oricum, ce treabă avea el acolo? Nici nu l-am întrebat.

Mă simțeam prea obosită și nesigură pe picioare ca să merg pe jos până acasă, așa că am luat metroul la Passy. Când am taxat biletul și am trecut de turnicheți, am ținut privirile în pământ, îngrozită de frică. M-am urcat în tren și m-am așezat la fereastră, cu ochii ațintiți asupra tunelurilor întunecate, în vreme ce metroul se hurducăia pe șine, rulând pe sub străzile Parisului. În mână strângeam actul de identitate, gata să i-l întind oricărui soldat care s-ar fi urcat în tren. Era liniște, chiar dacă vagonul era pe jumătate plin. Înainte de Ocupație, vorbeam unii cu alții, iar uneori ochii ni se întâlneau. Dar acum toată lumea părea să se prefacă a fi altundeva. Nu mai aveam încredere în ceilalți.

Numai copiii nu înțelegeau această regulă, iar de pe locul din fața mea simțeam privirea unui copil sfredelindu-mă, făcându-mă să mă simt stânjenită.

Am plâns ușurată când am intrat pe ușa apartamentului nostru.

— Ai luat pâine? a întrebat Maman, ieșind din bucătărie.

Mi-am înghițit lacrimile și am mințit.

— Nu au adus pâine, Maman. Îmi pare rău.

A oftat.

— Ciudat. Am auzit că s-a adus pâine.

— Mă duc să mă întind, am zis eu. Am o durere de cap teribilă. Simt nevoia să mă odihnesc pe întuneric. Nu mă trezi pentru cină. Vreau să mă culc, ca să-mi treacă.

Nu am așteptat răspunsul ei, ci m-am dus direct în camera mea, unde am deschis fereastra și m-am aplecat în afară, pentru a închide obloanele. M-am simțit imediat mai liniștită și mai în siguranță. M-am așezat pe pat, mi-am scos pantofii și m-am lăsat pe pernă, rămânând cu privirea încremenită în tavan, la becul slab. Brațul drept îmi pulsa acolo unde mă strânsese atât de tare Sébastian. Am aprins veioza

micuță de lângă pat și mi-am scos bluza, căutând vânătăi, surprinsă că nu am găsit nici una. Mi-am trecut degetele peste braț, simțindu-i căldura, ca și cum atingerea lui mi-ar fi rămas pe piele. Am stins veioza, apoi, în timp ce mă întindeam pe spate, vocea lui, întrebările lui febrile mi-au răsunat în urechi. „Și acum unde ți-e actul de identitate? Nu ți l-au cerut când ai fost adusă?“ Cuvintele lui îmi jucau prin fața ochilor, în timp ce reluam în minte scena. Ușurarea vizibilă când i-am spus că fusesem arestată numai pentru că lovisem nenorocitul acela de indicator. Își dusese palmele la ochi, așa cum face un copil. Aceea a fost clipa când cred că a înțeles pe deplin enormitatea riscului pe care și-l asumase pentru a mă salva. Acționând ca un copil, mă îndoiesc că a cântărit consecințele atunci când m-a văzut stând pe scaunul din fața acelui birou. Dar știa ce mă aștepta de cealaltă parte a ușii.

Visele mele din acea noapte au fost intense și confuze; imaginea lui Sébastian și cea a soldatului care mă arestase se împleteau laolaltă. M-am trezit de mai multe ori, chinuită de foame, dar nu m-am ridicat din pat. De ce își asumase acest bărbat, pe care nici nu îl cunoșteam, un asemenea risc? Poate că Monsieur Le Bolzec avea dreptate; îl mustra conștiința, iar salvarea mea fusese singurul lucru pe care îl putea face. Am simțit cum mă înduioșez și a trebuit să îmi reamintesc că el este încă dușmanul.

CAPITOLUL 18

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Sébastian știa că nu e bine să ai obiceiuri regulate în vreme de război, întrucât asta însemna că ceilalți știau unde te aflai și cu cine. Însă nu se putea înfrâna. Nu putea sta departe de librărie, unde știa că Monsieur Le Bolzec îl va primi cu căldură. Și unde ar fi putut să o reîntâlnească pe Élise. Își făcea griji pentru ea. În seara aceasta, când a deschis ușa, se întreba dacă o va găsi acolo. Dar librăria era goală; nici Monsieur Le Bolzec nu se vedea.

— *Bonsoir*, a strigat el.

Apoi a văzut-o, ieșind din camera din spate. Avea părul încâlcit, de parcă tocmai și-ar fi trecut mâinile prin el, iar când a vorbit, a remarcat un tremur în glasul ei.

— Monsieur Le Bolzec a trebuit să iasă. M-a rugat să păzesc librăria.

S-a uitat la ea, iar între ei s-a așternut tăcerea, întreruptă doar de ticăitul ceasului ce răsuna în jurul lor. Apoi ea s-a mișcat, iar el a auzit foșnetul ușor al rochiei care i se lipea de picioare. A încercat să zică ceva. Orice. Dar ea i-a luat-o înainte.

— Ar trebui să-ți mulțumesc pentru ce ai făcut zilele trecute, pentru că m-ai scos din locul acela.

Sébastian a încuviințat din cap, remarcând că spusese „ar trebui“. Desigur, nu îi putea mulțumi efectiv; ar fi fost prea mare ironia.

— Monsieur Le Bolzec mi-a spus că orfelinatul de pe Rue Claude Bernard este pus sub observație, a continuat ea.

— E posibil.

— De unde știi? a întrebat ea, săgetându-l cu ochii ei verzi.

Francheța întrebării ei l-a contrariat.

— Nu-ți pot spune asta.

Ea îl cerceta din priviri.

— Nu ar trebui să vorbesc cu tine, a zis ea și și-a desprins privirea de la el, iar Sébastian se aștepta să se îndepărteze, însă ea nu s-a clintit din loc. Nu ar fi trebuit să fie nevoie să mă salvezi.

Dintr-o răsuflare, i-a spus că nu voia să vorbească cu el, iar în clipa următoare vorbea din nou cu el. Era plină de contradicții.

— Știu. Îmi pare rău.

— De ce?

— Îmi pare rău că mă aflu aici în uniforma asta, a spus, ezitând, apoi s-a avântat cu capul înainte. Eu nu sunt așa.

— Dar cum ești?

Sébastian a simțit că i se încing obrajii. Nu era genul de conversație pe care ar fi trebuit să o poarte. Însă erau singuri și aceasta putea fi ultima lui ocazie de a-i vorbi, așa că nu a dat înapoi.

— Sunt un om obișnuit.

O cută minusculă i-a brăzdat fruntea lui Élise, care a dus o mână acolo și s-a scărpinat cu degetul mic.

Gestul ei i s-a părul încântător și a continuat o discuție în care știa că nu ar fi trebuit să se lanseze.

— Obișnuit și lipsit de curaj. Eram foarte tânăr când a început războiul, tânăr și naiv. Habar nu aveam că se va ajunge la așa ceva. Ba chiar credeam că Franța și Germania împreună pot construi o Europă mai bună, mai puternică.

— Împreună? a zis ea, izbucnind într-un râs cinic. Ar fi amuzant, dacă nu ar fi atât de tragic.

— Nu mi-am imaginat niciodată… A ezitat, încercând să găsească cuvintele potrivite. Nu încerc să-mi găsesc scuze. Poziția în care mă aflu… Detest faptul că mă aflu aici, în felul acesta.

— Atunci nu spune nimic.

Avea dreptate. Era mai bine dacă tăcea. Golul dintre ei era prea mare. A făcut un pas în spate.

— De unde a venit toată ura asta? a întrebat ea pe neașteptate.

Aerul era încărcat. Îi punea altă întrebare, îi arăta o cale spre ea.

— Ura?

Fiecare cuvânt pe care avea să îl folosească urma să fie aspru judecat, așa că s-a gândit bine ce să spună.

— Din sărăcie. Oamenii mureau de foame. Familiile nu-și puteau hrăni copiii. Nu vreau să scuz nimic.

— Bine, a zis ea simplu, privindu-l drept în ochi.

— Încerc doar să răspund la întrebarea ta, a zis el și a făcut un pas în față. Germania a fost schilodită după Primul Război Mondial. Părinții vedeau cum le mor copiii de foame. Hitler le-a oferit un țap ispășitor, un dușman comun. Fata s-a scărpinat din nou la frunte cu degetul mic, în timp ce îl privea cu luare-aminte. Trebuia să o facă să înțeleagă, înainte să intre cineva în librărie. A fost greu, a explicat el, iar ea nu a schițat nici o mișcare, așa că a continuat. Banii noștri nu valorau nimic.

— Da, știu despre hiperinflație.

Conversația lor semăna cu o partidă de șah; mici mutări ale pionilor la început, în timp ce Sébastian se gândea ce strategie să folosească. Dar îi era teamă să nu o jignească.

— Nu ne-am putut reveni după ultimul război.

Ea a ridicat din sprânceană.

— Așa că ați început altul?

— Nu eu am început acest război.

— Nu, dar ești aici, îmbrăcat în uniformă — ca reprezentant al țării tale.

— Tare mi-aș dori să nu fiu.

Îi venea să-și smulgă uniforma de pe el, chiar în clipa aceea. Și-a scos tunica și a pus-o pe casa de marcat, rămânând în cămașa lui bej, cu mâinile pe lângă trup și palmele îndreptate spre ea.

Élise a făcut ochii mari și obrajii i s-au aprins. Preț de o clipă, au rămas pe loc, privindu-se, iar el a simțit atracția ca pe un curent electric ce îl traversa. Respirația i s-a accelerat, imaginându-și cum ar fi fost să fie bărbatul care își dorea să fie, alături de ea.

Clopoțelul le-a distrus intimitatea. Au intrat aceiași doi polițiști de data trecută. S-au oprit brusc, lăsând ușa să se închidă singură, și au rămas cu gura căscată. Sébastian a văzut cum Élise a lăsat ochii-n jos, iar obrajii i s-au înroșit. Cei doi s-au uitat când la el, când la ea, și apoi, trăgând o concluzie, s-au privit cu subînțeles.

— Prin urmare, Monsieur Le Bolzec nu este aici în seara asta? s-a hazardat cel mai tânăr dintre ei.

— Trebuie să se întoarcă din clipă-n clipă, a răspuns Élise, cu glas tremurând.

— Și eu aștept să-i vorbesc, a zis Sébastian, pe un ton autoritar. Ce treabă aveți cu el?

— Ne facem rondul, asta-i tot.

— Este bine de știut că ne apărați de rele, a spus Sébastian, ironic.

A urmat o tăcere stânjenitoare. Sébastian s-a uitat insistent la ei, poruncindu-le în gând să plece.

După câteva minute, la plecarea lor, Élise a lovit cu pumnul în casa de marcat.

— Știi ce și-au închipuit, da?

— Îmi pare rău. N-ar fi trebuit să vin aici.

— Nu. Oamenii clevetesc, a răspuns Élise, iar el a întors capul, neputându-se hotărî însă să plece. Vor face o razie la orfelinat? a întrebat ea, vorbind ca pentru sine, fără să îl privească.

— S-ar putea, a zis Sébastian, îmbrăcând din nou tunica uniformei;

în timp ce își încheia nasturii, o privea îngrijorat pe femeia din fața lui. Îmi pare rău, Élise.

– Pleacă, i-a șuierat ea.

CAPITOLUL 19

Paris, aprilie 1944

Élise

N-o mai luam prin Jardins du Luxembourg, în drumul meu spre muncă. De fapt, evitam cu totul grădinile publice; prea erau mereu pline de soldați germani bine hrăniți, la plimbare cu iubitele lor franțuzoaice, și în plus îmi era teamă să nu dau nas în nas cu cel care mă arestase. Îmi făceam griji și pentru orfelinat; le prevenisem pe femeile de acolo, iar ele căzuseră de acord să nu mai trimită deocamdată copii peste graniță, dar asta nu făcea decât să crească riscul unui raid atunci când poliția nu reușea să își atingă cotele de deportare. Într-o noapte când nu puteam dormi, mi-a venit o idee nebunească. Era prea periculoasă și riscantă ca să o pot împărtăși altcuiva, dar cu cât mă gândeam mai mult, cu atât îmi părea mai realizabilă. Însă înainte de a întreprinde ceva, trebuia să vorbesc cu Monsieur Le Bolzec.

După orele de serviciu, m-am îndreptat spre librărie. Când am intrat, Monsieur Le Bolzec a ridicat capul de la casa de marcat.

— Élise, ce mai faci?

— Bine, mulțumesc, am zis eu, trecând pe lângă o tânără care se uita la cărțile de pe raftul din față. Am așteptat să plece, apoi, când librăria a rămas goală, am vorbit. Puteți încuia ușa? l-am rugat eu pe Monsieur Le Bolzec și, fără nici un cuvânt, el a întors panoul *Închis/ Deschis* de la intrare și a încuiat, apoi s-a îndreptat spre mine. De curând, am făcut o prostie, am început eu. Am lovit cu piciorul unul din indicatoarele acelea pe care scrie *Interdit aux Juifs*.

Cuvintele îmi ieșeau pe gură de parcă mă frigeau.

— Élise! a exclamat el consternat, făcând ochii mari. Te-a văzut careva?

— Un soldat.

— Ce?!

— M-a arestat. M-a dus pe Rue de la Pompe.

— Vai, Doamne!

— M-a pus să aștept în fața unei uși. Urmau să mă interogheze.

Monsieur Le Bolzec s-a albit la față, iar trupul i-a înlemnit.

— Să te interogheze?

— Neamțul acela, Seb… Sébastian, cel care era aici data trecută, mi-

a venit în ajutor. El m-a scos de acolo. De sub nasul lor.

— Sébastian Kleinhaus?

Am încuviințat din cap.

— Actul de identitate. Ți l-au luat?

— Nu. Nu l-am găsit.

A râs; un hohot din adâncul gâtlejului, plin de ușurare. Apoi, la fel de abrupt cum începuse să râdă, s-a oprit.

— Ce a făcut Kleinhaus?

— Mi-a zis să vin după el și m-a condus direct afară.

— Dumnezeule! Ți-a salvat viața!

— Nu știu ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi fost acolo. Am rămas muți pentru o clipă, imaginându-ne niște lucruri despre care știam că erau certitudini. Aș fi fost aruncată într-o celulă și, cel mai probabil, nu aș mai fi văzut niciodată lumina zilei. Cred… încep să cred că am putea avea încredere în el.

— Poate, a încuviințat Monsieur Le Bolzec și și-a trecut un deget peste șaua nasului. Cel mai probabil.

— M-a avertizat în legătură cu orfelinatul.

— Doar ți-am zis că e pus sub observație, a zis Monsieur Le Bolzec în șoaptă, aruncând priviri suspicioase în jur, prin librăria goală.

— Dar dacă vor face o razie, vor lua copiii, am explicat eu, iar bătrânul m-a privit cu ochi triști, dar nu a zis nimic. M-am gândit la ce ați spus, am adăugat, încercând să-i cântăresc reacția, conștientă că odată ce îi spuneam cu ce mă ocupasem și ce mă gândeam să fac, nu mai puteam da înapoi. Cum că se simte vinovat și singur. Și că ne-am putea folosi de el.

— Să ne folosim de el? Am spus eu asta?

— Poate cu alte cuvinte.

— Îmi pare rău pentru el. Pare pierdut și, da, singur, departe de casă, de familie. S-a dovedit a fi și curajos, mai curajos decât l-am crezut, a zis el, cercetându-mă din priviri. Probabil că te place foarte tare dacă și-a asumat un asemenea risc.

Am simțit că roșesc.

— Poate. De fapt, știam că mă place; îmi dădeam seama după felul în care mă privea fix în ochi, ca și cum ar fi căutat ceva. În circumstanțe diferite, m-aș fi simțit și eu atrasă de el. Îmi plăcea atitudinea lui băiețească, intensitatea privirii, gura expresivă. Dar nu despre asta voiam să discut. Nici măcar nu voiam să mă gândesc la asta. Mă întreb dacă nu cumva i-aș putea cere ajutorul, am zis, în cele din urmă.

— Ajutorul? Cum așa?

— Ceea ce a spus despre orfelinat, faptul că se bănuiește că sunt scoși copiii din Paris… este adevărat. Deja am dus de aici unsprezece copii. I-am dat în grija unui *passeur*. Monsieur Le Bolzec a făcut ochii și mai mari, iar aerul a devenit sufocant. Am oftat adânc. Fac asta de șase luni. Nimeni nu știe. În afară de femeile de la orfelinat.

— Dar, Élise, a zis el, cu glas tremurând. Dacă le arestează, vor vorbi. Vor divulga numele tău.

Am încuviințat din cap, simțind cum frica îmi încleștează pântecul.

— A trebuit să-mi asum acest risc, am zis și, închizând ochii, am încercat să-mi reprim teroarea. Cred că ne-am putea folosi de Sébastian. Ar putea scoate el restul copiilor. Nu au mai rămas decât șase. Nimeni nu ar suspecta un soldat neamț care iese din clădire cu niște copii. Ar crede că îi duce într-un lagăr.

— Nu-i poți cere să facă una ca asta!

— Cred că pot, am zis, apoi am tăcut pentru o clipă. Și cred că el ar face-o.

— Nu! L-ar putea face să dea înapoi, a zis el, prinzându-și fața în mâini și clătinând din cap.

— Să dea înapoi?

— Da, dacă își dă seama că ne folosim de el, s-ar putea întoarce împotriva noastră.

— Nu cred. Regretă că se află aici, purtând uniforma aceea.

— Una e să regrete și alta e să ia măsuri. Și-ar risca viața.

— Așa cum ne-o riscăm și noi! De fiecare dată când scot copiii din clădire, îmi risc viața, dar mă gândesc la ei și la cum m-aș simți dacă aș sta cu mâinile în sân. Trebuie să facem fiecare ce putem.

— Ai dreptate, dar…

— Trebuie să-l întrebăm. Nu putem risca să mai așteptăm.

— Nu știu, Élise. Trebuie să fim siguri.

— Cred că merită riscul. Pentru copii.

— Poate, dar și cei mai buni vorbesc când le e frică.

— Chiar dumneata ai zis că e mai curajos decât pare.

— Nu-mi întoarce cuvintele împotriva mea. Știu că a riscat enorm pentru tine. Dar asta nu înseamnă că ar face-o din nou.

— Vreau să-l întreb, am zis eu, cu o hotărâre-n glas pe care nu o simțeam cu adevărat. Dacă poate face rost de o mașină, i-ar putea lua pe copii, iar ei și-ar schimba hainele în mașină, apoi i-ar putea lăsa aici, la colț. Odată ajunși, i-am putea ascunde până găsim un *passeur*. Gândește-te. Nimeni nu s-ar mira că niște copii intră în librărie. Și apoi, dacă nu găsim un *passeur* destul de repede, putem ruga niște

oameni de încredere să îi ia de aici.

— Nu, Élise. Nu. E prea periculos. Imaginează-ți ce vor crede oamenii dacă află că găzduim copii aici.

— Atunci, ce putem face? Să așteptăm următoarea razie?

Mă usturau ochii de lacrimile nevărsate.

El și-a scărpinat favoriții, clătinând din cap.

— E prea periculos. Mult prea periculos, a repetat, iar eu am înghițit în sec și am așteptat; știam că se va da pe brazdă. Lasă-mă să mă gândesc. Trebuie să mă gândesc. Cum vom lua legătura cu aceste călăuze? Va trebui mai întâi să le găsim niște case sigure. Trebuie să facem totul cu mare băgare de seamă. Cu mare băgare de seamă. Și mai trebuie să ne asigurăm că el este, cu adevărat, de partea noastră.

— Sunt sigură de asta. Femeile de la UGIF pot aranja cu un *passeur* sau doi. Nu avem prea mult timp la dispoziție. Dacă se face razie mâine?

— Răbdare, Élise. Răbdare. Trebuie să fim convinși că e de partea noastră.

CAPITOLUL 20

Paris, aprilie 1944

Élise

În fiecare seară, după muncă, am mers la librărie, sperând să-l întâlnesc pe Sébastian Kleinhaus. A apărut în a treia seară. De data aceasta, când a intrat, i-am zâmbit. Dacă nu ar fi fost el, dacă ar fi fost un francez, ar fi fost înduioșător să văd cum i s-au luminat ochii la vederea mea.

— *Bonsoir*.

Numele nu i-l puteam rosti. Și așa mă simțeam stânjenită că-l salutam. Două tinere aflate în capătul magazinului au șușotit ceva, apoi s-au uitat spre mine. Simțeam cum mă îmbujorez. *Nu e ce credeți voi*, îmi venea să le spun. *Sunt credincioasă țării mele*.

— *Bonsoir, Élise.*

Auzindu-mi numele pe buzele lui, m-am simțit ca o trădătoare, dar nu eram sigură pe cine trădam: pe mine însămi sau pe el. Mi-am reamintit în gând că o făceam pentru copii. Numai pentru copii.

Cele două femei au ieșit, trecând pe lângă Monsieur Le Bolzec, care era suit pe scară și aranja un raft, pe lângă Sébastian și pe lângă mine. Au ieșit fără nici un cuvânt și fără să se uite la vreunul din noi. *Nu e ceea ce pare*, am vrut să strig după ele. În schimb, am întors capul spre Sébastian, conștientă că rămăseserăm singuri cu Monsieur Le Bolzec.

— Mă gândesc fără încetare la copiii aceia de la orfelinat, mi-au zburat cuvintele de pe buze. Sunt îngrijorată de moarte. Ce mai știi?

A lăsat privirea în jos și a vorbit încet.

— Numai ceea ce ți-am spus zilele trecute.

A oftat adânc, ridicând ochii spre mine. Și ceva s-a petrecut între noi. O înțelegere tacită. Știa ce fac, iar eu știam că pot avea încredere în el.

— Sébastian, am zis eu, cu glas șoptit. Chiar regreți că porți această uniformă? l-am întrebat, având grijă să mențin contactul vizual.

— Da, a zis el, simplu.

— Vrei să o dovedești?

Era o întrebare periculoasă și am simțit cum mă trece un fior pe ceafă.

— Da, a repetat el, hotărât.

— Trebuie să scoatem copiii din orfelinat.

Sébastian a icnit brusc.

— Vrei să-i scot eu?

Fără să-mi desprind privirea de la el, am dat din cap că da.

— Să-i aduci aici, am zis, apoi am tăcut, așteptând reacția lui, care însă nu venea. Doar atât. De restul ne vom ocupa noi.

— Ai încredere în mine să fac asta?

Am auzit mirarea din vocea lui. Și bucuria. Ochii i s-au luminat și i-am simțit fericirea de parcă m-ar fi îmbrățișat.

— Tu m-ai salvat de Gestapo, i-am reamintit eu. Nu se poate să fi fost o înscenare.

— Cred că a fost cel mai curajos lucru pe care l-am făcut vreodată.

Am încuviințat din cap.

— Va trebui să faci rost de o mașină.

CAPITOLUL 21

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Să facă rost de mașină s-a dovedit a fi partea ușoară. N-a trebuit decât să-și înghită mândria și să-i ceară o favoare ofițerului responsabil cu traducerile. A pretins că voia să-și impresioneze prietena.

— Mi s-a părut mie că ești cam distras în ultima vreme, a zis ofițerul, ridicând din sprânceană. Dar să nu te implici prea tare. Nu uita că mariajul e interzis, a amintit el, făcându-i cu ochiul lui Sébastian. Dar orice altceva este permis, desigur, cu condiția să-ți iei măsuri de precauție. Du-te, fă-ți de cap și apoi vreau să te întorci la muncă! Nu mai accept leneveală.

Prin urmare, observase că Sébastian pleca de la serviciu puțin mai devreme. Gândurile i-au revenit la scrisoarea pe care o distrusese. Dacă vor afla vreodată, era un om mort.

A trecut pe la librărie două seri mai târziu, așa cum plănuiseră. De îndată ce prăvălia s-a golit, Monsieur Le Bolzec a întors panoul de la intrare pe partea pe care scria *Închis*, apoi s-au adunat laolaltă în capătul îndepărtat al librăriei, lângă cărțile de poezie, și au discutat cum să procedeze.

Nervii lui Sébastian erau întinși la maximum, era agitat, dar se simțea viu, cum nu se mai simțise din copilărie.

— Pot să fac rost de o mașină pentru mâine-seară.

Monsieur Le Bolzec l-a bătut pe umăr, iar Élise a făcut ochii mari. Nu își putea reprima sentimentul de mândrie pe care îl trăia la gândul că depășise primul obstacol.

— Va trebui să păstrăm aparențele, a zis Sébastian, privind-o pe Élise. I-am spus că vreau s-o impresionez pe iubita mea. Va trebui să folosim mașina seara.

Élise a înghițit în sec, mușcându-și buza de jos.

— Să folosim mașina? a repetat ea.

— Da, a zis el, gândindu-se o clipă. Te-aș putea duce la un restaurant.

— Nu! A clătinat din cap, și părul i-a șfichiuit aerul, dintr-o parte în alta. Nu pot face asta.

— Dacă nu o facem și se descoperă ceva, vor avea suspiciuni.

Trebuia să reducă riscurile pe cât posibil, deși nu-și imagina că s-ar deranja să-l investigheze pe el. Dacă ar fi făcut-o, ar fi avut deja probleme serioase. Te pot lua dintr-un loc ferit, să mergem la un restaurant și apoi să te las undeva departe de casă.

— M-aș întoarce acasă înainte de ora stingerii? a întrebat Élise, mijind ochii.

Sébastian s-a simțit deopotrivă ușurat și surprins să constate că ea părea să accepte ideea.

— Da, și după aceea mă duc înapoi la hotel și ies din nou la patru dimineața, ca să iau copiii. Câți sunt?

— Șase, a murmurat Élise.

— Și ai să-i aduci aici la primele ore ale dimineții? a întrebat Monsieur Le Bolzec.

— Unde altundeva aș putea să-i duc la ora aceea? a zis Sébastian, surprins de întrebarea lui. Dacă vede cineva o mașină germană în fața librăriei, va presupune că aveți necazuri și nu se va gândi să raporteze. Nu va fi o problemă decât dacă sunt văzut de niște naziști, pentru că atunci se vor întreba ce se petrece aici; așadar, cel mai bun moment ar fi ora cinci dimineața. Toți naziștii aflați pe străzi la ora aceea vor fi ocupați cu descinderi și razii.

— Da, sunt convins că ai dreptate. Cu siguranță le știi mișcările mai bine decât noi.

Monsieur Le Bolzec părea mai liniștit acum.

— Cine s-ar mai afla în acest restaurant? l-a întrebat Élise pe Sébastian.

— Numai germani, însoțiți de iubitele lor. Nimeni altcineva.

— Nu trebuie să mă vadă nimeni cu tine. Adică nimeni de pe stradă.

— Sigur că nu. La restaurant este un șofer care parchează mașinile. Poți să intri și să ieși fără să te vadă nimeni.

— Ai mai fost acolo? l-a întrebat Élise, privindu-l drept în ochi.

— Nu. Niciodată. Dar am auzit de el. E un restaurant german foarte cunoscut.

— German?

— Numai pentru cetățeni germani.

— *Les salauds!* a înjurat Élise în barbă. Porcii!

Sébastian i-a răspuns cu aceeași privire fixă.

— Va trebui să te prefaci… va trebui să te prefaci că ești o colaboraționistă. Poți?

Ea și-a îndepărtat părul de pe frunte.

— Dacă trebuie.

— Și va trebui să porți o rochie frumoasă, a zâmbit ușor Monsieur Le Bolzec. Și să faci ceva cu părul ăsta.

Élise și-a trecut o mână prin părul nespălat de ceva vreme.

— Ai niște săpun? a întrebat ea, uitându-se spre Sébastian.

— Îți aduc. De ce mai ai nevoie?

— De ciorapi, dacă e să intru în acest rol.

Sébastian a încuviințat din cap.

— Știu un magazin.

— Bun, a aprobat Monsieur Le Bolzec. Am stabilit. Copiii vor rămâne ascunși în camerele mele de la etaj, până îi vom putea duce într-un loc sigur sau până va fi disponibil un *passeur*.

— Ce? Nu ați găsit încă un *passeur*? a întrebat Sébastian, încruntat. Dacă fac gălăgie?

— Nu vor face, a răspuns Élise imediat. Știu că trebuie să fie tăcuți.

— Și dacă plânge vreunul din ei?

— Nu sunt ca alți copii, a zis Élise, și strălucirea verde din ochii ei a pălit. Sunt îngroziți că vor muri.

Sébastian a simțit că i se strânge inima gândindu-se la toate lucrurile pe care probabil că le pătimiseră deja.

— Nu ne putem asuma riscuri de nici un fel.

— Suntem cu toții conștienți de lucrul acesta, a zis Monsieur Le Bolzec, cu răceală.

— Desigur.

Sébastian simțea un gol în stomac. Totul devenea mult prea real.

— Unde ne întâlnim, Élise?

Ea a roșit, iar Sébastian a regretat imediat cuvintele folosite. Suna ca și când i-ar fi propus o întâlnire amoroasă.

— Undeva departe de casă sau de locul meu de muncă, a zis ea, apoi a făcut o pauză. Le Marais. La Saint-Paul, pe Rue de Rivoli.

— Bine. Rămâne atunci să fac rost de săpun și de ciorapi, a zis Sébastian, întorcând capul spre Élise. Le las aici de dimineață, iar noi ne vedem mâine-seară, la șase și jumătate. La Saint-Paul.

Fără nici un alt cuvânt, a plecat, simțind cum îi bubuie inima în piept. Dacă s-ar fi oprit ca să cântărească situația, nu ar mai fi putut merge până la capăt. Și de aceea nu s-a oprit. Își urma inima, nu mintea.

CAPITOLUL 22

Paris, aprilie 1944

Élise

La ora șase și jumătate fix, eram în fața bisericii Saint-Paul, cu părul proaspăt spălat și o pereche de ciorapi adevărați în poșetă. Luasem decizia să nu îi pun pe mine înainte de a mă sui în mașină, de teamă că m-aș putea întâlni cu cineva cunoscut. Orice femeie care făcea rost de ciorapi de damă era suspectată pe loc de colaboraționism.

Nu a trebuit să aștept mult timp până la apariția unei mașini negre. Ținând capul în jos, am urcat și, fără să schimbăm nici un cuvânt, mașina a pornit.

Sébastian nici nu m-a privit, ci a condus adâncit, parcă, în gândurile sale.

— E totul în regulă?

Îmi era teamă că regreta decizia de a se implica în această poveste.

— Sigur că da. Dar am emoții în legătură cu restaurantul. E destinat exclusiv germanilor. O să-l detești, a zis el, apoi a făcut o pauză. Și eu la fel.

— Nu contează, face parte din plan. Ai dreptate, trebuie să păstrăm aparențele și să limităm riscurile la care ne expunem.

Nu a durat mult să străbatem străzile pustii și, în scurt timp, am parcat în dreptul unei uși mari, roșii. Un bărbat cu chipiu de ușier a deschis portiera din dreptul șoferului, iar Sébastian a coborât și i-a întins cheile. Cu capul acoperit de o eșarfă, am coborât pe partea mea. Sébastian a ajuns imediat lângă mine, mi-a pus o mână pe după umeri și m-a condus spre ușă. Am simțit cum îmi coboară un frison pe ceafă, iar preț de o scurtă clipă m-am simțit apărată, ba chiar fericită, de parcă am fi fost un cuplu obișnuit care ieșea împreună în oraș.

Când a deschis ușa, m-au izbit în față căldura, lumina și muzica dinăuntru; zgomotele fericirii, pe care aproape le uitasem: râsetele și pălăvrăgeala, muzica de pian. Un chelner ne-a condus spre o masă, fără nici un semn de dezaprobare, iar după ce ne-am așezat a apărut un altul, fluturând două meniuri în format mare.

— *Un apéritif, monsieur?*

— *Oui, deux verres de champagne, s'il vous plaît*, a comandat Sébastian pentru amândoi.

După dispariția chelnerului, am aruncat o privire pe meniu.

— E în germană!

— Șșt, îți traduc eu. Nu-ți face griji, mâncarea e tot franțuzească, a râs el ușor și apoi a citit meniul. Melci sau foie-gras ca aperitiv, apoi vită *bourguignon*, *confit de canard* sau friptură de porc.

Trei feluri diferite de carne! Cum era posibil? De unde le cumpărau, oare? Am privit în jur, la persoanele de la celelalte mese; toți erau nemți în uniformă, majoritatea însoțiți de franțuzoaice bine îmbrăcate. Mi-a trecut prin minte gândul că acum făceam parte dintre aceste femei. Râdeau cu voce tare și cu prea mult entuziasm și nu mi-am putut reprima sentimentul de rușine. O femeie atrăgătoare, cu o cascadă de păr negru, lucios, care îi cădea peste chipul palid, mi-a surprins privirea și a zâmbit. M-am trezit răspunzându-i la surâs, iar în clipa aceea scurtă, s-a produs între noi o complicitate tacită. Amândouă jucam un rol, din motive cunoscute numai de noi.

Chelnerul a reapărut în scurt timp cu șampania, gata să ne ia comanda. După atâtea privațiuni, am ales cele mai bogate feluri din meniu: foie-gras, și apoi friptură de gâscă. După plecarea chelnerului, Sébastian a ridicat paharul.

— Pentru pace!

— Pentru pace!

Am ridicat paharul și l-am atins de al său, privindu-l în ochi. Ar fi fost nepoliticos să nu o fac. Le-am observat fără să vreau nuanța de acvamarin. Am coborât privirea spre pahar și am mai luat o gură de șampanie. Bulele ușoare și grațioase mi-au explodat pe limbă. Am închis ochii, amintindu-mi de ocaziile sărbătorești când beam șampanie înainte; o băutură voioasă, plină de speranță și de așteptări, a cărei magie o simțeam, în ciuda locului unde mă aflam, într-o încăpere plină de naziști. Iar în clipa aceea mi-am dat seama că, într-o zi, Franța va fi din nou a noastră. Am ridicat capul spre Sébastian și am zâmbit, cu inima ușoară.

El mi-a întors un zâmbet larg, copilăresc.

— Când se va încheia războiul, vom deschide împreună o sticlă de șampanie.

Nu a spus cine urma să câștige războiul, dar știam amândoi că zilele Germaniei erau numărate. Lăcomia lui Hitler și setea lui nepotolită de putere îi vor aduce căderea.

Abia gustaserăm din șampanie, când a reapărut chelnerul, ținând în mână o sticlă cu eticheta ascunsă sub un șervet alb, gros, pe care s-a pornit să-l scuture în aer, ca și cum ar fi executat un număr de magie.

— Sauternes, 1939, a anunțat el.

Sébastian a gustat solemn din el, apoi, intrându-și și el în rol, a dat din cap aprobator. Nimeni nu ar fi bănuit ce puneam la cale. Ne-a fost servit foie-gras-ul, însoțit de un coșuleț cu felii subțiri de pâine prăjită. Sébastian a tăiat o bucată subțire de ficat moale, apoi a presărat pe ea câteva granule de sare de mare. I-am urmat exemplul, dar când am presărat sarea, mi-am amintit de Maman și de Isabelle, aflate acasă, având la cină aceeași supă de varză. M-am gândit să pun ceva mâncare într-un șervet și să îl strecor în poșetă. Doar că Maman nu știa unde sunt. Ar fi fost oripilată să știe că mă aflu într-un restaurant german.

Stânjenită, am luat o înghițitură din felia de pâine cu foie-gras. Mi s-a topit pe limbă, lăsând în urmă un gust bogat, plăcut. Am luat o gură de vin Sauternes. Nu mai mâncasem așa de ani întregi și a trebuit să mă silesc să mănânc mai încet, ca să nu mi se facă rău. Mi-am dat seama că Sébastian nu mai spunea nimic.

— Povestește-mi despre Germania, am zis eu, preferând să vorbească el, ca să mă pot bucura de masă. Cum a fost copilăria ta acolo?

Mă privea atent, cu sprâncenele unite.

— În acest caz, ar trebui să-ți povestesc despre bunica mea. Era din Franța. Mare figură. Îi plăceau nespus cărțile. Și avea mereu bomboane în poșeta ei din lac, a zis el surâzând. Le plimbam prin gură ore întregi, absorbiți de colecția ei de cărți. Mă punea să îi citesc: *Cei trei muschetari, Mizerabilii, Contele de Monte-Cristo*…

— *Contele de Monte-Cristo?* Cât îmi place cartea asta! După tot ce i se întâmplă, tot se întoarce.

— Da, binele care învinge răul. Așa sunt toate marile povești.

— Numai poveștile?

Sébastian a tăcut pentru o clipă, apoi a continuat.

— Petreceam mult timp împreună; părinții mei erau mereu ocupați. Ne numeam *Les Deux Complices*. *„Où este mon petit complice?“*, așa îmi zicea, cu o voce tărăgănată, când mă căuta. Îi enerva peste poate pe părinții mei. A avut o ezitare, privindu-mă o clipă. Era o femeie curajoasă.

— Ce vrei să spui?

— Vezi tu, a coborât el tonul și s-a aplecat înainte. Într-o zi ne plimbam prin oraș, acasă, la Dresda, când a trecut pe lângă noi o paradă a trupelor SA, batalioanele de asalt ale lui Hitler. Când se întâmpla asta, trebuia să ridici brațul în semn de salut, altfel aveai mari probleme, cel mai probabil erai arestat, așa că m-a tras în holul unui bloc și mi-a șoptit: *„Pas ça!“* Eram foarte speriat. N-am îndrăznit

să nu-i dau ascultare.

— Erai doar un copil. Spre surprinderea mea, îi căutam scuze. Bunica ta a murit? am schimbat eu vorba. Vorbești despre ea la trecut.

— Nu. Între ochi i-a apărut o încreștitură minusculă, ca și cum nici nu și-ar fi dat seama de asta înainte ca eu să îi atrag atenția. E probabil din cauză că totul pare să se fi petrecut într-o altă viață, de parcă Germania însăși nu ar exista decât în trecut. Îmi este greu să cred că o voi mai vedea vreodată.

Voiam să îi spun că nu-i așa, că războiul nu va dura la nesfârșit, că într-o zi vom fi din nou liberi să ne petrecem timpul cu familiile noastre și să trăim viața așa cum ne dorim, dar cum i-aș fi putut oferi asemenea cuvinte de alinare? Așa că nu am spus nimic.

— Desigur, era foarte greu pentru părinții mei. Aveam atât de puțini bani, a zis el, cu un zâmbet strâmb pe chip. Mergeam la furat de mere cu fratele meu. Mama se prefăcea că e supărată pe noi, dar de fapt se bucura că aveam mere, a zis, apoi a luat o înghițitură din paharul cu vin. Banii erau o grijă permanentă. Pur și simplu dispăreau de sub ochii noștri. Oamenii glumeau că trebuie să te duci cu roaba la bancă; o pâine care costa o marcă dimineața ajungea să coste opt mii de mărci după-amiaza. Bancnotele se devalorizau peste noapte. Unii oameni își primeau plata de trei ori pe zi, iar familiile lor luau banii și se grăbeau să-i cheltuie în următoarele cinci minute. Trebuia să iei la tine cantități imense de bancnote inutile pentru a putea cumpăra ceva.

— Am auzit că situația era grea.

El a încuviințat din cap.

— Din fericire pentru noi, tatăl meu a fost funcționar, deci cel puțin era sigur că își va primi plata în fiecare lună. În dimineața de după ce primea salariul, mama ne trezea la ora cinci și mergeam cu toții la piață, chiar și bunica. Aveam numai trei-patru ani, iar tata mă trăgea după el într-un căruț pe care-l construise. La întoarcere, trebuia să merg pe jos, căci foloseau cărușul pentru mâncare — alimente pentru toată luna. Trebuia să cheltuim toți banii înainte să se devalorizeze și cumpăram tot ce puteam — carne la conservă, biscuiți, alimente care să țină, a zis el, privind în depărtare. Cât îmi plăceau diminețile acelea. Eram împreună, iar mama părea fericită, ceea ce nu se întâmpla des.

Eram complet absorbită de cuvintele lui și nu am observat-o pe cântăreața care s-a apropiat de masa noastră. Pianul s-a oprit brusc și apoi a reînceput să cânte, cu un alt ritm. Punând o mână pe umărul lui Sébastian, s-a uitat în ochii mei și a început să cânte.

Elle fréquentait la Rue Pigalle…[6]

Era vorba despre o prostituată! Ceilalți clienți au ridicat ochii, unii țineau ritmul bătând cu degetele în masă. Germanii probabil că nu înțelegeau o iotă.

Spre ușurarea mea, femeia s-a întors pe călcâie și s-a îndepărtat, lăsându-mă să mă întreb despre ce fusese vorba. Oare credea că sunt o prostituată de lux? Dar, în definitiv, chiar îmi păsa? Eu nu făceam decât ceea ce aveam de făcut.

Chelnerul ne-a luat farfuriile și a reapărut după câteva minute cu felul principal, a așezat cu grijă o farfurie în fața mea și a întors-o în așa fel încât fasolea și cartofii să încadreze pulpa de rață.

— *Bon appétit.*

Sébastian a îndepărtat cu un cuțit pielea grasă de pe rață, dând la iveală carnea de sub ea.

Am văzut cum se topea untul peste fasolea verde grasă, lăsând o dâră de grăsime galbenă, și am dus furculița la gură, gustând una dintre păstăi; era fermă și proaspătă. Am încercat un cartof; era crocant pe afară și moale pe dinăuntru, exact așa cum îmi plăceau. Am luat cuțitul și furculița, am îndepărtat pielea de pe rață, apoi am înfipt cuțitul în carnea închisă la culoare.

CAPITOLUL 23

Paris, aprilie 1944

Sébastian

Sébastian s-a întors la hotel cu mașina și a parcat în față. Odată ajuns în camera lui, s-a întins îmbrăcat în pat, și-a aprins o țigară și a privit fumul urcând în spirală spre tavan. Chiar dacă îl aștepta o misiune periculoasă, își simțea inima ușoară. Fusese o seară magică; el și Élise vorbiseră ca și cum ar fi fost doi oameni normali, care încercau să se cunoască mai bine, iar lui îi făcuse plăcere să vorbească despre trecut, deși își dădea seama că Élise dezvăluise foarte puține despre ea. Îi înțelesese reticența și nu o presase.

S-a întors pe o parte și a pus deșteptătorul la ora patru dimineața, în caz că ațipea. Dar când a sunat, nu pusese geană pe geană, căci gândurile îi goneau de la Élise la emoțiile pe care le simțea pentru misiunea care îl aștepta. Și-a spus din nou că nimeni nu va opri un soldat german aflat într-o mașină germană. Nu își asuma cine știe ce risc. Era aproape sigur.

Când a coborât la mașină, era o liniște mormântală și nu se vedea nici țipenie. A urcat repede și a traversat străzile pustii, oprindu-se la un semafor. O bătaie în geam l-a făcut să tresară. În dreptul geamului, stătea un soldat tânăr. Dar Sébastian nu avea timp pentru el. L-a ignorat și a pornit în trombă.

A oprit pe Rue Claude Bernard, întrebându-se dacă „cetățeanul îngrijorat“ era treaz la ora aceea și urmărea ce se întâmplă la orfelinat. Nu conta dacă era treaz. Poate că avea să se bucure să vadă că scrisoarea sa fusese luată în serios, iar un soldat german venise să facă o razie de noapte. Ușa de la intrare era deschisă, așa cum îi spusese Élise, și a intrat fără să mai aștepte. Un grup de copii mici, strânși unul într-altul în fața unei femei cu chipul supt, s-au ghemuit și mai aproape de picioarele ei când l-au văzut. O fată de vreo șapte ani plângea.

— Șșt, a șoptit femeia. Ți-am zis, a venit să vă ajute. Vă duce la adăpost.

Fetița a clătinat din cap cu putere, iar ochii ei căprui se făcuseră mari de frică.

Sébastian s-a lăsat pe vine, gândindu-se că va părea mai puțin fioros dacă le vorbește de la aceeași înălțime cu ei. Dar copiii s-au dat în

spate, agățându-se de fustele femeii. Apoi o fetiță înaltă și slabă, cu pielea atât de palidă încât părea transparentă, a făcut un pas în față.

— Unde ne duci? a întrebat, pe un ton sfidător, privindu-l țintă pe Sébastian.

Sébastian i-a adresat un zâmbet, spera el, călduros.

— Vă duc la o librărie.

— O librărie? a zis fata, încruntată. De ce?

— Pentru că, dacă nu veți face zgomot, nimeni nu își va închipui că vă aflați acolo. Și puteți citi câte cărți vreți.

— Eu vreau să stau aici, a zis un băiețel, trăgând de fusta femeii și ridicând capul spre ea. Te rog.

— Ei, haide, am vorbit despre asta. Vocea femeii era caldă și convingătoare. Dacă vreți să vă revedeți părinții, trebuie să fiți foarte cuminți și să faceți exact ce vi se spune.

Unuia dintre ei i-a scăpat un scâncet. Sébastian voia să pornească la drum, gândindu-se că frica lor ar putea deveni de necontrolat dacă mai așteptau mult.

— Urmați-mă afară, la mașină.

Femeia i-a împins pe copii înainte și, fără să mai scoată vreun murmur, aceștia l-au urmat pe Sébastian. A deschis portiera din spate.

— Urcați și întindeți-vă.

Ținea portiera deschisă cu o mână, iar cu cealaltă îi zorea de la spate. În scurtă vreme, erau cu toții înghesuiți în mașină.

— Stați cât mai jos. Să nu vă vadă nimeni.

Au făcut cum li s-a zis și au stat întinși, cu brațele și picioarele încârligate pe banchetă.

Înainte de a porni, a aruncat o privire la ferestrele care dădeau spre orfelinat. I s-a părut că vede un chip, dar nu era, probabil, decât în imaginația sa. Nu ar sta nimeni la pândă acum, la ora patru dimineața. Sébastian și-a ținut respirația în timp ce trecea pe Rue d'Ulm, pe lângă universitatea ocupată acum de germani. Nu se auzeau decât respirația copiilor și torsul ușurel al motorului.

A cotit și deodată, ca de nicăieri, un bărbat a apărut în fața mașinii. Sébastian a apăsat cu putere frâna. Copiii s-au lovit de spătarul banchetei, cu o bufnitură moale. Doi dintre ei au țipat.

— Șșșt, a șuierat Sébastian. Liniște.

S-a lăsat tăcerea și parcă nimeni nu mai respira. Sébastian își simțea inima bătându-i cu putere în timpane. Apoi omul a izbucnit în râs, a lovit în capota mașinii și s-a apropiat de geamul șoferului.

Piciorul lui Sébastian plana deasupra pedalei de accelerație. Să o

apese? După haină și chipiu, și-a dat seama că bărbatul era un ofițer. Un ofițer beat. Ar reține un om beat numărul de înmatriculare? Nu putea risca. A lăsat piciorul jos și a coborât geamul.

— *Guten Abend*, a zis Sébastian, lungindu-și vorbele, ca să pară cât mai relaxat.

— *Guten Abend*, a bâlbâit ofițerul.

S-a lăsat în jos, ca să privească în mașină, suflând aburi de whisky în nasul lui Sébastian. Din spate, s-a auzit un scâncet. Sébastian a tușit ca să îl mascheze, simțind sudoarea care i se forma la rădăcina părului. Slavă Domnului că era o noapte întunecată, iar luminile erau stinse.

— Mi-am pierdut mașina, a râs zgomotos bărbatul. Du-mă acasă, da? Se îndrepta deja spre portiera pasagerului, pe care a deschis-o și a urcat. S-a lăsat pe scaun, cu un oftat prelung. La Majestic, a zis el, ca și cum Sébastian ar fi fost un taximetrist.

Fir-ar să fie! Lui Sébastian îi bătea inima tot mai tare. Acum trebuia să traverseze râul și să meargă tocmai până în Rue de Rivoli.

— Desigur, domnule.

A băgat mașina în viteză și a pornit, implorându-i în gând pe copii să nu facă nici un zgomot. Teama l-a săgetat și mai chinuitor când și-a dat seama că nu vor înțelege schimbul lor de cuvinte în germană. Ar putea să creadă că intenționează să îi dea pe mâna nemților. Doamne! Dacă i-ar vedea ofițerul, ar fi un dezastru; i-ar trimite direct la Drancy.

— Te-ai distrat în seara asta? a zis ofițerul, râzând. Eu, unul, m-am distrat.

— Da, mulțumesc de întrebare, domnule. Sébastian voia să vorbească, să ascundă orice zgomot care ar fi venit din spate. A fost o seară minunată. Am luat cina în Montmartre. Dar dumneavoastră?

Omul sforăia deja.

Sébastian a răsuflat ușurat.

— Nu vă faceți griji, a șoptit el atât pentru copii, cât și pentru sine. Totul va fi bine.

Ofițerul a mormăit ceva, foindu-se pe scaun.

Sébastian s-a încordat din toți mușchii, ca și cum ar fi putut opri timpul. Sforăitul a reînceput. Din spate nu se auzea nici un sunet.

Când a oprit mașina în fața marelui hotel, un ușier a venit în fugă spre mașină, ca să-l ajute pe ofițer să coboare. S-a aplecat, apucându-l de braț și, în același timp, îndreptând capul spre bancheta din spate a mașinii.

Sébastian a simțit cum i se ridică părul la ceafă. L-a trecut un fior rece.

Apoi ușierul s-a îndreptat de spate, cu brațul pe după umerii ofițerului.

— Ce miroase așa? a întrebat ușierul. Pute a pișat în spate, a zis el, dar nu a așteptat un răspuns, ci s-a întors repede, conducându-l pe ofițer spre hotel.

Izul acid al urinei a ajuns la nările lui Sébastian, care a oftat adânc, apoi a apăsat pedala și a plecat de pe loc. Trebuia să spele mașina înainte de a o duce înapoi.

— Bravo, a șoptit el. Ați fost foarte cuminți. Acum mergem la librărie.

Îl încerca un sentiment de mândrie pentru acești copii pe care nici nu îi cunoștea.

Când a oprit în fața librăriei, a coborât și a deschis portiera din spate.

— Puteți coborî acum, a zis Sébastian încet. Intrați în clădire.

Din întuneric, îl țintuiau câțiva ochi rotunzi și lucioși.

— Nu-i nici un pericol, aici sunteți în siguranță.

A apucat o mână. Degețelele copilului s-au agățat de ale lui și, în câteva clipe, o fetiță stătea alături de el.

— Daniel a făcut pe el, a zis ea, privindu-l cu ezitare. Nu e vina lui. Era speriat.

Monsieur Le Bolzec a deschis ușa magazinului său și a rămas în prag în pijama, făcându-le semn copiilor să se ducă spre el. Mâna fetei s-a desprins de cea a lui Sébastian, și copila a intrat. Sébastian a mai scos patru copii și i-a împins spre librărie. Dacă se apropia altă mașină nemțească? Nu putea rămâne parcat acolo. În orice clipă putea veni cineva să vadă ce se petrece. Trebuia să se grăbească.

Ultimul copil stătea întins încovrigat, scâncind. Îi amintea lui Sébastian de câinele ținut în lanț, care trăia în curtea de lângă ei. Toată lumea știa că stăpânul lui îl bate, dar nimeni nu i-a spus nimic, ci se mulțumea să întoarcă privirea când treceau prin fața casei. Odată, Sébastian i-a întins prin gard un os de pui rămas de la masă, iar sărmanul animal a tras de lesă încercând să ajungă la el, dar era prea departe. Sébastian s-a simțit mizerabil când și-a dat seama că nu a reușit decât să îi provoace alte suferințe.

Mirosul de urină se întețea.

— Trebuie să mergem.

Sébastian a încercat să îl ia pe copil din loc, dar acesta se opunea, trăgându-și iute înapoi omoplații mici ca ai unei păsări. Sébastian l-a prins în brațe și l-a ridicat. Surprins de cât de ușor era, l-a dus pe brațe în librărie și l-a așezat jos.

— A avut un mic accident.

Sébastian s-a uitat la Monsieur Le Bolzec.

— Haide, fiule, să îți găsim haine curate.

Monsieur Le Bolzec l-a luat pe copil de mână și au plecat.

Sébastian s-a uitat spre grămada de copii care tremurau. Voia să le spună niște cuvinte de alinare, de încurajare, ba chiar de admirație pentru curajul lor. Dar toate vorbele care îi veneau în minte îi mureau pe buze. S-a lăsat în schimb în genunchi și a întins o mână spre ei. Fetița mai înaltă s-a uitat câteva clipe la ea, apoi și-a lăsat mâna osoasă și delicată într-a lui și a scuturat-o. Ceilalți i-au urmat exemplul și, în tăcere, i-au strâns cu toții mâna.

Sébastian i-a salutat din cap, apoi s-a ridicat și a ieșit, clipind ca să își alunge lacrimile care îl podideau.

CAPITOLUL 24

Paris, mai 1944

Élise

Au trecut cinci zile și nu am primit nici o veste. Am încercat să mă port ca și cum totul ar fi normal, să mă duc la muncă, să stau la cozi la mâncare, dar copiii erau tot timpul în gândurile mele. Oare sunt în siguranță? Au fost mutați deja? Am început să regret că am fost de acord să nu mai trec nici pe la librărie, nici pe la orfelinat; trebuia să aflu. Dar Anaïs urma să aranjeze cu *passeur*-ul, iar ei nu voiau ca eu să mă implic în nici un fel. Prin intermediul meu, se putea face oricând legătura între orfelinat și librărie.

Într-o vineri după-amiază, pe când stăteam la biroul meu și verificam niște conturi, m-a abordat Françoise.

— Te simți bine? m-a întrebat ea. Pari tare îngrijorată.

— Chiar sunt! mi-a scăpat mie. Suntem în plin război, pentru numele lui Dumnezeu!

Ea a făcut un pas în spate.

— Iar viața merge mai departe! a spus, zâmbitoare. În seara asta ne ducem la un bal clandestin. Ce ar fi să vii și tu?

N-am putut să mă abțin și am clătinat din cap.

— Nu-mi arde de dans.

— Ți-ar prinde bine. S-a oprit și m-a privit întrebătoare. Nu înțelegi? Ei câștigă dacă îi lași să ne impună regulile lor, să ne facă să stăm acasă, să nu ieșim nicăieri, să nu ne distrăm în nici un fel, a zis ea și a oftat zgomotos. Cum ne pot interzice să mergem la dans? Ne silesc să dansăm pentru ei. Dar ar trebui să dansăm pentru noi!

Entuziasmul ei era molipsitor și nu mi-am putut reține un zâmbet.

— Ai dreptate. Dar eu mă simt… Atât de sătulă de tot.

— Ei, haide, Élise. Nu ceda în fața lor!

Ultimele ei cuvinte m-au mișcat și, în definitiv, ce aveam de pierdut?

— Bine, bine, m-am recunoscut eu învinsă. Vin.

La ora șapte în seara aceea, am mers spre stația de metrou de la Saint-Sulpice, încălțată în pantofii cu platformă de lemn care loveau cu zgomot pavajul, făcându-mă să par mai înaltă decât pantofii cu toc plat pe care îi purtam de obicei. Era o seară frumoasă, de toamnă timpurie, și soarele care se scufunda la orizont arunca umbre lungi. Câțiva germani erau pe străzi, patrulând în uniformele lor negre,

sinistre, anticipând, probabil, o noapte de distracție la Paris.

Mergând spre metrou, am avut grijă să îi evit, iar când am ajuns, am zbughit-o pe scări în jos, grăbită să ajung în Place de la Bastille, unde avea să fie mai puțin aglomerat. Peronul s-a umplut repede de oameni, iar la capătul lui am remarcat două femei cu stele galbene în piept, care așteptau să urce în ultimul vagon, în vreme ce nemții se adunau în celălalt capăt, gata să urce în vagoanele din față. Nemții râdeau zgomotos, fără să arunce nici o privire înspre ele. Mă speria să văd niște evreice atât de aproape de bărbații aceia care le puteau aresta și trimite departe, fără nici un alt motiv decât acela că se născuseră evreice.

Într-un final, când a venit trenul, am făcut cu toții un pas în spate, dar de cum s-a oprit, ne-am urcat buluc. Scaunele s-au ocupat în grabă, așa că am rămas în picioare, ținându-mă de una din barele metalice verticale. Trenul s-a hurducăit brusc înainte, făcându-mă să mă rotesc pe lângă bară și să mă lovesc din greșeală de unul dintre bărbații în uniformă.

— Scuze, am bâiguit eu.

— Nu vă faceți griji! S-a întors și mi-a zâmbit. Nici o problemă.

Era tânăr, iar zâmbetul lui părea onest și deschis.

Aproape că i-am zâmbit și eu. Apoi m-am ocărât în gând. Niciodată nu le voi accepta prezența aici. Nu trebuie să îmi îngădui vreodată să îi privesc ca pe niște indivizi obișnuiți. Era și așa destul de rău că îl cunoscusem pe Sébastian, iar asta numai pentru că se dovedise util.

— Vreți locul meu, *mademoiselle*? m-a întrebat un alt soldat, deschizând brațele pentru a arăta spre scaunul liber, de pe care tocmai se ridicase.

— Nu, mulțumesc, am răspuns eu, evitându-i privirea.

— Sunteți sigură? a insistat el.

Am dat din cap că da, întorcându-mă cu spatele, ca să nu văd umilința de pe chipul lui, când s-a așezat la loc. Un francez care stătea în picioare vizavi mi-a surprins privirea și mi-a făcut, abia perceptibil, cu ochiul. Nu era un gest necuviincios, ci unul de complicitate, și m-am surprins zâmbindu-i la rândul meu.

Când am coborât la Bastille, francezul a coborât și el.

— Bravo! a zis el, mergând alături de mine, când am ieșit de pe peron. Așa trebuie tratați.

— Încerc să fac ce ține de mine.

Am întors capul; avea ochi căprui, care-i scăpărau jucăuși.

— Unde te duci? m-a întrebat el.

— Mă întâlnesc cu câteva prietene.

— Tu și prietenele tale nu ați vrea să mergeți cu mine și cu prietenii mei? A făcut o pauză, coborând tonul când s-a aplecat spre mine. Mergem la un bal clandestin.

— Mie nu mi se pare foarte clandestin, am zis eu, grăbind pasul. *Au revoir*, i-am strigat peste umăr.

Scurtul flirt m-a înveselit. Françoise mă aștepta la cafeneaua de pe colț cu Rue de la Coquette. Am sărutat-o pe obraji, iar ea m-a luat de braț și am pornit-o înainte, vorbind.

— Ceilalți ne așteaptă acolo. Nu e departe, chiar după colț, pe Rue de Lappe.

Rareori mă aventuram în această zonă a Parisului și m-a surprins aerul sărăcăcios al cartierului și cafenelele sale dubioase. Probabil că Françoise mi-a remarcat reacția.

— Știu că nu este cea mai frumoasă parte a Parisului, dar mie îmi place și are marele avantaj că nici un friț nu se deranjează să pună piciorul aici.

Mă privea cu luare-aminte, așteptându-mi reacția.

— Nu, e foarte bine. Orice loc în care nu vin friții e perfect pentru mine.

— Ai dreptate, a zis ea, încetinind pasul. Aici este.

Eram în fața unei cafenele mici, cu ramele geamurilor scorojite, dând la iveală lemnul palid. A împins ușa, iar când ochii ni s-au obișnuit cu lumina slabă, am văzut că era mai degrabă un bar decât o cafenea; o tejghea lungă de zinc se întindea pe toată lungimea încăperii. Câțiva bărbați în vârstă, având în față *ballons de rouge*[7], s-au uitat la noi când am intrat.

— *Mesdemoiselles?* ne-a întâmpinat barmanul, rece.

— *Bonsoir, monsieur*, a răspuns Françoise, la fel de rece, îndreptându-se spre partea din spate a barului.

Am urmat-o, întrebându-mă dacă eram în locul potrivit, iar în cazul în care eram, dacă voiam să mă aflu aici.

Barmanul ne-a așteptat la capătul barului.

— Ați venit la balul dansant, așa-i? a șoptit el.

Françoise s-a uitat la mine și a încuviințat din cap. Fără nici un alt cuvânt, omul a ieșit de după tejghea și a mers spre peretele din spate, unde a împins o ușă și ne-a făcut semn să intrăm. Am dat într-o parte o draperie groasă din catifea și ne-am trezit într-o încăpere mult mai mare. Într-un colț, un grup de muzicanți stăteau de vorbă, iar câteva femei așteptau pe lângă pereți. Pe măsură ce înaintam în sală, ne

cântăream din priviri, așa cum fac femeile, examinându-ne una alteia ținutele pe care reușiserăm fiecare să le improvizăm. Mai toate eram îmbrăcate simplu, în fuste drepte și bluze modeste; ar fi fost indecent să avem mai mult material. Ferestre nu erau, iar pereții erau acoperiți cu aceeași catifea groasă din care era făcută draperia de care trecuserăm. Singura lumină venea dinspre cele câteva lămpi mici, așezate pe mese, de jur împrejurul camerei. Erau numai câțiva bărbați și mă întrebam cum reușiseră să evite trimiterea la muncă forțată, în Germania. Poate că ocupau locuri de muncă esențiale aici, indiferent care ar fi fost acelea.

— Cred că am ajuns cam devreme, a șoptit Françoise. Să vedem dacă putem cumpăra ceva de băut.

Ne-am plimbat prin încăpere până am ajuns în fața unei mese pe care erau înșiruite păhărele pline cu un lichid limpede.

— Ce e în pahare? l-am întrebat pe bărbatul care stătea în spatele mesei.

— Invenția mea, a zis el mândru. Alcool din cartofi.

— Alcoolul din cartofi nu e vodcă? a întrebat Françoise, ridicând din sprânceană.

— Nu chiar. Încercați.

Am luat câte un pahar și am ciocnit, apoi ne-am privit în ochi și am luat amândouă câte o înghițitură.

— *Mon Dieu!* Mă ardea gâtul, iar ochii îmi lăcrimau. Are gust de alcool pur!

— De ce nu-l amestecați cu ceva? l-a întrebat Françoise.

— Așa aș face, dacă aș avea cu ce.

— Ați putea încerca să îl amestecați cu apă, am zis eu, dându-i înapoi paharul. Nu-l pot bea așa.

Bărbatul a adăugat apă dintr-o carafă, care era pregătită pe masă, și mi-am dat seama că se distra pe seama noastră.

I-am dat un franc și ne-am îndepărtat. Chiar atunci, muzicienii au început să cânte, inundând încăperea cu acorduri alerte, dar catifelate.

Apoi am simțit o bătaie pe umăr. Era francezul de la metrou, care ținea o mână întinsă spre mine. Zâmbetul lui mult prea încrezător și sclipirea din ochi m-au făcut să refuz invitația.

— Nu, mulțumesc.

M-am întors cu spatele, la timp pentru a vedea privirea surprinsă de pe chipul lui Françoise.

— De ce nu ai dansat cu el? a zis ea, împungându-mă cu cotul. E simpatic și sunt puțini bărbați disponibili. Eu aș fi dansat.

– Cred că nu am dispoziția necesară.
De nicăieri, Sébastian mi-a pătruns în gânduri.

CAPITOLUL 25

Paris, mai 1944

Sébastian

După muncă, Sébastian stătea singur la terasa cafenelei, gândindu-se la copii, întrebându-se dacă fuseseră mutați deja mai departe. A oftat zgomotos, atrăgându-i atenția chelneriței.

— *Oui, monsieur?*

Părea neliniștită, iar el și-a dat seama că probabil interpretase oftatul lui drept un semn de nemulțumire. Carafa cu vin era încă pe jumătate plină și nu mâncase decât jumătate din porția de *confit de canard*.

— Îmi puteți aduce nota, vă rog?

În timp ce aștepta, Sébastian a aruncat o privire în jur. Două franțuzoaice stăteau la masă, cu un grup de patru ofițeri germani, iar alte trei femei stăteau împreună la o altă masă, cu o carafă de vin în față. Bănuia că nu vor rămâne singure multă vreme. Detesta felul în care germanii tratau Parisul, de parcă ar fi fost locul lor de joacă, majoritatea sperând să agațe o franțuzoaică cât timp se aflau aici. Femeile din Franța păreau exotice și misterioase, cum nu reușeau nicicum să fie nemțoaicele. În ciuda războiului, se îmbrăcau bine și aveau o anumită demnitate, de parcă refuzau să admită că își duceau traiul sub ocupația germană. Sau, mai bine zis, cele mai multe se îmbrăcau bine, Élise fiind o excepție, în pantaloni și cămăși simple, bărbătești, cu părul scurt și fără machiaj. Ciudat lucru, însă, felul acesta de a se îmbrăca nu făcea decât să îi sublinieze feminitatea. Totul se explica prin contrastul creat; talia accentuată de cureaua maro, părul des, strălucitor, pomeții obrajilor scoși în evidență de lumina naturală, ochii mai blânzi decât ai unui bărbat.

Gândurile i s-au întors la copii și a decis că cinci zile de așteptare erau suficiente. Nu ar risca prea mult dacă ar reveni la librărie, să caute printre cărți și poate chiar să afle câte ceva. Chelnerița s-a întors cu nota de plată. A lăsat un bacșiș generos și apoi s-a ridicat și a pornit-o spre arondismentul 5.

Monsieur Le Bolzec a părut surprins, și nu tocmai încântat, să îl vadă pe Sébastian. Era palid și tras la față, iar ochii, de obicei atât de vioi și de curioși, goneau temători către ceilalți clienți, când l-a salutat pe Sébastian printr-o ușoară înclinare a capului, în locul obișnuitului său *Bonjour* voios.

Sébastian s-a apropiat de rafturile din mijloc, acolo unde o văzuse prima oară pe Élise, sperând că Monsieur Le Bolzec se va îndrepta spre el cu prima ocazie. Librăria părea mai aglomerată decât de obicei și a trebuit să aștepte o vreme. Regreta că nu puseseră la cale un plan secret de a-și lăsa mesaje ascunse în anumite cărți. Trebuia să afle dacă cei mici scăpaseră cu bine. Într-un târziu, Monsieur Le Bolzec a venit să aranjeze niște cărți pe raftul din fața lui Sébastian.

— Scuzați-mă, a zis el, aplecându-se pe lângă Sébastian. Trebuie să pun cărțile acestea la loc.

A strecurat o carte subțirică între alte două mai mari, lovindu-i ușor cotorul cu degetul arătător.

Sébastian a înțeles și a scos cartea. A deschis-o cu grijă, iar în interiorul copertei a găsit o bucată de hârtie pe care erau scrise câteva cuvinte simple. *Ils sont tous partis.*

Monsieur Le Bolzec știuse de ce venise Sébastian și iată răspunsul pe care îl căuta. Copiii fuseseră deja luați de acolo. Inima lui Sébastian s-a umplut de ușurare. Funcționase. Meritase tot efortul. A închis cartea, lăsând hârtia înăuntru, și s-a dus să o plătească.

Cu inima mai ușoară decât atunci când intrase, a părăsit librăria și s-a îndreptat spre Panthéon, apoi spre Sorbona — martori muți ai unei istorii îndelungate. Și-a continuat drumul și, în scurtă vreme, se afla în fața fântânii de la Saint-Sulpice, privind la biserica mare și impunătoare. O femeie a traversat în grabă piața, iar pantofii ei cu platformă din lemn răsunau prin noapte, în vreme ce părul scurt i se legăna de la un umăr la altul. Femeia îi amintea de Élise și, odată ce curiozitatea i-a fost stârnită, a pornit-o în urma siluetei ei, care se tot îndepărta. Când a ajuns în dreptul ei, i-a aruncat o privire din profil. Nasul abia i se vedea sub șuvițele de păr care îi căzuseră peste față, ascunzându-i-o pe jumătate.

Ea a întors capul și l-a privit. În ochi i-a lucit teama, dar s-a preschimbat în ușurare când l-a recunoscut.

— Élise, a șoptit el. Ea a întors capul, continuându-și drumul și mai grăbită. El s-a uitat la ceas. Se dă stingerea în zece minute, i-a spus.

— Știu. De asta mă duc spre casă, a răspuns ea, grăbind pasul.

A ajuns-o din urmă, căutând curajul să-i vorbească din nou, deși simțea cum i se strânge stomacul.

— Te pot însoți eu până acasă, în caz că te oprește cineva.

— Nu!

A privit repede în jur, iar el și-a dat seama că îi era teamă să nu-i vadă cineva împreună. Dar era atât de aproape de ora stingerii, încât

străzile erau deja pustii.

— Arăți bine, a zis el, potrivindu-și pasul după al ei. Ai ieșit în oraș?

— Da, în Place de la Bastille, i-a răspuns ea destul de prietenoasă, dându-i curaj să continue.

— La o petrecere dansantă?

Amândoi știau că francezilor li se interziseseră petrecerile dansante, dar ea a răspuns totuși.

— Da.

L-a săgetat un junghi de regret când și-a imaginat-o dansând, râzând, fericită, fără el.

— Mi-ar fi plăcut să merg cu tine. Cuvintele i-au scăpat fără voia lui. A rămas cu ochii lipiți de profilul ei, tânjind să-și treacă degetul peste șaua nasului ei, spre frunte, unde, la lumina lunii, vedea cum se formează o încrețitură. Copiii au plecat deja, a șoptit el, bucuros că îi poate da vești bune.

Ea a dus mâna la piept.

— Slavă Domnului! S-a oprit brusc și a întors capul spre el. Ai făcut un lucru bun.

Ochii li s-au întâlnit pentru un scurt moment. El ar fi vrut să o țină pe loc, dar a simțit cum s-a încordat când au trecut în grabă pe lângă ei două femei; și-a ferit privirea și a pornit-o din nou pe drumul care traversa piața. Sébastian a ținut pasul cu ea, apoi ea a încetinit când a ajuns pe o străduță ce pornea dintr-o parte a pieței, în fața unei uși de un roșu-închis.

S-a întors spre el.

— Îți mulțumesc că m-ai condus până acasă, Sébastian.

I-a mulțumit! Și i-a zis din nou pe nume! Un fior de emoție i-a străbătut trupul.

— Cu plăcere. Vrei să te mai plimbi un pic? a întrebat el, după ce s-a uitat la ceas. Vei fi în siguranță cu mine. Știa că își forțează norocul, dar la lumina lunii a văzut cum i se formează gropițe în obraji. Apoi, într-o clipită, au dispărut, iar ea a clătinat din cap. Numai cinci minute, a insistat el. A văzut-o cum se uită în jur, știind că îi era teamă să nu-i urmărească cineva. Era o tăcere mormântală, dar în spatele draperiilor se putea ascunde întotdeauna mâna cuiva. A așteptat, înțelegând că dacă insista prea mult o putea îndepărta. Apoi i-a venit o idee. Și-a scos jacheta și i-a pus-o pe umeri, ridicând gulerul și atingându-i în treacăt gâtul cu degetele, ceea ce l-a inundat cu o senzație de electricitate. Te poți ascunde așa, a zis el, cu un zâmbet.

Însă ea a făcut ochii mari.

Merde! Făcuse o greșeală imensă, punând pe ea haina nemțească. Ce idiot era!

Élise a aruncat-o de pe umeri și s-a îndepărtat câțiva pași.

Sébastian a prins haina.

— Îmi pare rău! Doamne, sunt un idiot! Îmi pare atât de rău!

Ea s-a întors încruntată să-l privească.

— Nu-i nimic, a șoptit ea.

Sébastian a așteptat ca ea să deschidă ușa și să-l lase acolo, în schimb ea a făcut un pas mai departe de-a lungul străzii. Un val de bucurie i-a inundat inima lui Sébastian și a trebuit să-și ascundă zâmbetul când a pornit-o alături de Élise, potrivindu-și mersul după al ei.

CAPITOLUL 26

Paris, mai 1944

Élise

Nu erau decât cinci minute. Ce rău puteau face? Doar își riscase viața ca să-i scoată pe copii de acolo. Puteam și eu să risc cinci minute pentru el. Poate că băusem prea mult din băutura aceea din cartofi. Îmi simțeam capul ușor, iar lumea nu mi se mai părea atât de întunecată. L-am simțit mergând lângă mine, ca pe o forță care mă atrăgea, și îi auzeam respirația pe strada tăcută. Era o senzație de intimitate. O intimitate periculoasă. O intimitate tulburătoare. Nu eram pregătită pentru valul de beție care m-a cuprins. Sau poate că era frică? Orice ar fi fost, mă făcea să mă simt vie. Pulsul îmi crescuse, iar inima îmi bătea nebunește, luându-mi răsuflarea. Plutea în aer ceva mistic, ca și cum toate grijile și fricile vieții s-ar fi evaporat, iar eu rămăsesem captivă între realitate și o stare de visare.

— Cred că Parisul arată cel mai bine când doarme, a șoptit Sébastian. Când e tăcut, ca acum. Când nu sunt soldați, a zis, după un moment de ezitare. Apoi nu a mai spus nimic câteva clipe, dar parcă îl auzeam cum gândește. E un oraș plin de secrete, nu-i așa?

— Acum, da.

Am ținut privirea îndreptată înainte, dar mi s-a părut că îi intuiesc surâsul discret.

— Nu te-am întrebat cum de ai fost trimis aici, mi-a scăpat mie. Îți datora cineva o favoare?

Nu a răspuns imediat, și chiar începeam să mă întreb dacă avea de gând să zică ceva, când a început să vorbească, aproape în șoaptă.

— Eram într-o stare proastă când m-am întors din Rusia.

— Din Rusia?

— Da, am fost trimis pe front. Am fost un simplu infanterist. Un nimeni, a zis el, iar eu mi-am amintit că auzisem despre marea înfrângere suferită de germani în Rusia, cum pierduseră sute de mii de soldați. Ne bucuraserăm când auziserăm despre pierderile lor imense, dar acum înțelegeam cum fusese plânsă fiecare viață de om pierdută — cum numărul mare de morți dezumanizase moartea. Tata a reușit să tragă niște sfori, a continuat el. Mi-a făcut rost de numirea în postul de aici.

Am așteptat să continue, dar liniștea a fost spartă de strigăte

răsunătoare și râsete. Un grup de soldați beți se îndreptau spre noi clătinându-se. Un neamț masiv s-a lovit de mine, iar burdihanul lui m-a doborât de pe trotuar. A întins brațele, ca să mă prindă. Apoi, ținându-mă bine, a început să râdă.

— *Habe ich dir Angst gemacht?*[8]

I-am smuls labele de pe mine și m-am dat în spate.

— *Du bist direkt in ihr hineingelaufen!*[9] i-a strigat Sébastian.

— *Excusez-moi, mademoiselle.* Soldatul cel gras mi-a zâmbit, și dinții i-au sclipit în semiîntuneric. Apoi s-a întors spre Sébastian. *Wieviel nimmt sie dafür?*[10]

Ceilalți soldați au râs în hohote. Nu știam ce spusese, dar am văzut cu coada ochiului că Sébastian și-a îndreptat spatele și și-a tras umerii înapoi. Mi-am ținut respirația, lipindu-mă de zid și încercând să mă fac invizibilă. Deodată s-a lăsat tăcerea și totul a înghețat.

Sébastian și-a făcut mâna pumn.

— Nu! am zis eu, apucându-l de braț.

S-a întors spre mine. Ochii îi ardeau, sălbatici, de furie. Soldații au râs din nou. Apoi, la fel de repede cum apăruseră, s-au făcut nevăzuți, ținându-se de umeri, zgomotoși, iar vocile lor grosolane s-au stins în timp ce se îndepărtau cu pași șovăitori. Am rămas cu ochii ațintiți în privirile sălbatice ale lui Sébastian, în timp ce degetele mele îi sfredeleau brațul. Apoi, simțind parcă cum mă arde, i-am dat drumul.

— Nu-i nimic, am șoptit eu. Nu contează.

Furia din priviri i s-a dus ușor-ușor.

— Nu contează? a zis el, trecându-și degetele prin păr. Îmi este rușine cu ei. A oftat. Și îmi este rușine că mă aflu aici, în felul acesta.

— Știu.

L-am privit țintă pentru prima oară, iar el m-a privit la rândul lui, drept în ochi.

— Ce a zis grasul ăla? am întrebat eu, rupând vraja momentului.

El s-a întors cu spatele și a continuat să meargă.

— Nimic care să merite să fie repetat.

— Spune-mi.

— Nu vrei să știi.

— Ba da.

Sébastian a oftat.

— A zis că ai ochi frumoși.

— Și voiai să-l lovești pentru asta? A zis altceva.

— Élise, nu merită să repet vorbele lui. Nu merită această onoare. Uită. Te rog.

Mă insultase, cu siguranță, dar am lăsat-o baltă.

— Bine că nu l-ai lovit.

— Da, bine pentru el! A râs, iar râsul lui mi s-a părut atât de copilăros, de spontan, încât am râs și eu, și toată încordarea a dispărut. Râsul nostru a deranjat, pesemne, un șobolan care dormea și care, trezit din somn, a zbughit-o peste drum și s-a aruncat într-un canal. Eu am făcut un salt în spate, călcându-l pe Sébastian pe vârfurile picioarelor. El m-a prins cu mâna lui pe după talie și m-a trecut un fior prin tot corpul. Nu-i nimic, e doar un șobolan, a glumit el. Parisul e plin de șobolani zilele astea.

Nu și-a luat mâinile de pe mine și, preț de o clipă, nici unul din noi nu s-a mișcat. Simțeam atingerea lui ca pe un freamăt ce mă străbătea și mă atrăgea spre el. Îmi doream să mă lipesc de el, să-i simt căldura trupului.

În schimb, m-am îndepărtat.

— Ce s-a întâmplat în Rusia? l-am întrebat, amintindu-mi despre ce vorbeam.

Dar întrebarea mea a fost întâmpinată cu tăcere, lăsată stingheritor în aer, iar singurele zgomote care se mai auzeau erau făcute de pantofii mei și de cizmele lui cu ținte, răsunând în noapte ca două ceasuri ce ticăiau în contratimp. Am continuat să mergem în tăcere, și îmi simțeam respirația bubuindu-mi în urechi.

— Aveam un prieten, a murmurat el. Îl chema Henrik.

Am încetinit pasul, observând că avea umerii căzuți și auzindu-i tremurul din glas.

— Nu îmi spune dacă nu vrei.

— Ba da, vreau, a urmat el. Eu și Henrik am crescut împreună, a zis el, iar eu mi-am ținut răsuflarea și am închis ochii. Făceam totul împreună, a plutit vocea lui prin întuneric. Apoi a venit războiul. Am fost trimiși amândoi în Rusia, în aceeași unitate. Pentru că eram din nou împreună, ne gândeam că nu ni se poate întâmpla nimic rău, de parcă împreună am fi fost invincibili; ce copii proști eram! A tăcut pentru o vreme, lăsând cuvintele să plutească între noi. Am înghițit în sec, îngrozită de ceea ce urma să vină. Am fost prinși într-o ambuscadă. Eu și Henrik. Noi toți. Vocea îi era răgușită. Ningea cu fulgi groși. Nu vedeam în față. Au venit de nicăieri. Soldați ruși înarmați. Au tras în noi, a zis și a tras adânc aer în piept. Mi-am acoperit fața cu mâna, parcă pentru a mă apăra de următoarele sale cuvinte. Apoi s-a lăsat tăcerea, a zis el, iar vocea lui nu mai era decât o șoaptă. Și au început țipetele. Henrik țipa, strigându-mi numele.

S-a oprit, a scos un pachet de Gitanes din buzunarul de la piept și l-a întins spre mine. Am clătinat din cap și l-am privit în timp ce își aprindea una. După ce a tras cu nesaț din țigară, a continuat, cu privirea ațintită asupra unui punct invizibil, aflat undeva în față.

— M-am târât spre el. Celelalte țipete… le-am ignorat pe toate. Apoi l-am găsit. Fusese împușcat în stomac. S-a oprit din mers și a scuturat scrumul, lovind ușor cu degetul în capătul țigării. Eu am așteptat. Atât de mult sânge. Îi simțeam mirosul. Gaura era prea mare ca s-o pot acoperi cu mâinile. Lui Henrik i se scurgea viața din trup. Am încercat să-l ridic, să-l duc în brațe. Sébastian se uita fix la mine, dar privirea lui era distantă, de parcă nu mă vedea decât pe jumătate. Rușii avansau din nou, a reluat el. Se auzeau alte împușcături. Alte strigăte. Henrik era atât de greu. Sébastian a tăcut, și pe buza superioară îi luceau broboane de sudoare, de parcă acele cuvinte l-ar fi ars pe dinăuntru. M-am împiedicat. Am căzut cu el în brațe, peste el. Tremura violent. Nu mai aveam putere să-l ridic și să fug cu el în brațe. Îi auzeam pe ruși apropiindu-se. Mi-a zis să-l omor. A lăsat să-i cadă țigara și a stins-o călcând-o cu cizma. Cum puteam să-l împușc? Am încercat să-l ridic din nou. Dar el a țipat. M-a implorat, a zis Sébastian și și-a șters fața brutal cu dosul palmei. I-am ținut capul între palme și l-am… l-am…

— L-ai împușcat?

M-am cutremurat, iar din stomac simțeam cum mi se ridică o senzație de repulsie. Cu privirea fixată pe zidul de piatră din fața mea, am încercat să alung imaginea lui Henrik zăcând într-o baltă de sânge în zăpada albă.

Sébastian s-a întors spre zid. A dus brațele în față și și-a lipit palmele de piatră, aplecându-se până când spatele i-a ajuns în poziție orizontală. Brațele au început să îi tremure. Plângea? Oare așa plângeau bărbații? L-am așteptat să își vină în fire, dar tremurul i-a devenit convulsiv. Eram îngrozită că avea să se prăbușească, căci tot corpul îi era zgâlțâit de spasme. Am făcut un pas în față și i-am cuprins spatele cu brațele, încercând să îl liniștesc.

— Sébastian, am zis eu, iar numele lui îmi frigea buzele. Gata, s-a terminat.

Mi-am rezemat capul de spatele lui, agățându-mă de el, până când tremurăturile au început să își piardă din energia vâscoasă și trupul i s-a năruit, dar nu mi-am luat brațele din jurul lui. Am simțit că inspiră adânc, apoi s-a întors și s-a prins de mine, ca un om care se înecă. L-am lăsat să se agațe de mine, să își lipească obrazul de al meu, i-am

simțit lacrimile jilave și calde.

— Iartă-mă, Élise.

Am simțit răsuflarea fierbinte și aspră a vorbelor sale fremătându-mi prin tot trupul. Am simțit cum mă dizolv, cum mă pierd în el. Cum pierd totul.

A fost nevoie de toată hotărârea mea, de toată voința mea, dar am reușit să fac un pas în spate. Un vânt aspru s-a învolburat, suflând printre noi, separându-ne. Am mai făcut un pas, iar vântul a trecut prin mine, lăsându-mă rece și pustiită. În fața mea, s-a deschis o răscruce de drumuri. Momentul care avea să schimbe totul. L-am luat de mână, l-am tras înapoi spre mine, închizând spațiul dintre noi. Și l-am sărutat. L-am sărutat cu toată suflarea pe care o aveam în trup.

CAPITOLUL 27

Paris, mai 1944

Élise

Sébastian știa unde locuiesc, ceea ce mă îngrozea și mă entuziasma în același timp. În fiecare zi când mă întorceam de la muncă, mergeam ca pe ace, șovăind între speranța că se afla prin apropiere și teama că așa va fi. Nu credeam că ar veni la mine acasă, dar îi văzusem latura impulsivă. Îmi aminteam cât de atent fusese când mă scosese la restaurant, asigurându-se că nu ne vede nimeni împreună. Dar în același timp îi văzusem impulsivitatea când mă salvase din Rue de la Pompe, curajul când fusese de acord să îi scoată pe copii din orfelinat și vulnerabilitatea din urmă cu câteva seri. Mă gândeam la îmbrățișarea noastră sălbatică, de parcă am fi fost singurii oameni rămași pe lume.

Țiuitul soneriei mi-a întrerupt gândurile. Inima mi-a sărit în gât, căci, deși nu credeam că este el, simpla posibilitate era de ajuns să îmi accelereze nebunește pulsul.

— Deschid eu, am strigat.

Mi-am luat în fugă jacheta și am alergat spre ușa de la intrare.

M-a cuprins dezamăgirea. În prag se afla o femeie cu un pachet.

— Madame Chevalier?

— Sunt fiica ei, am răspuns eu, luându-i pachetul din mână.

O senzație de dezamăgire absurdă mă încerca în timp ce mă întorceam în bucătărie ca să i-l dau lui Maman, fără să mai aștept să văd ce era înăuntru.

A trecut o săptămână.

Nu, am decis eu, luând totul în calcul, Sébastian nu va veni. Va trebui să îl găsesc eu.

Căzusem de acord să nu mă mai duc la librărie. Dar se putea duce Isabelle. Nu-i așa? Doar nu o expuneam nici unui pericol. Nu va trebui să facă nimic. Monsieur Le Bolzec își va da seama de ce o trimisesem, iar dacă avea vreun mesaj pentru mine, mi-l va putea trimite cumva, poate într-o carte.

Chiar a doua zi am rugat-o să treacă pe acolo, pretextând că vreau o carte de povestiri. A părut fericită să plece pe stradă de una singură, sâmbătă după-amiază, și s-a întors destul de surescitată.

— Ia ghici, a zis ea când a intrat în bucătărie, ținând sub braț un

pachet învelit în hârtie maro.

— Ce? am întrebat eu într-o doară, ridicând privirea de la napul pe care îl răzuiam.

— Era un friț în magazin.

Am simțit că mi se pune un nod în gât.

— Nu mai folosi cuvântul acesta, doar ți-am spus, a zis Maman, care și-a șters mâinile pe șorț și s-a întors să o privească pe Isabelle.

— Ce căuta acolo? am întrebat eu, neputându-mă stăpâni.

Ar fi putut fi oricine, dar știam că era Sébastian.

— Vorbea cu Monsieur Le Bolzec, a răspuns Isabelle.

— Ce treabă are să vorbească cu ei? a oftat Maman. Nu ar trebui să-i încurajeze să-i calce pragul. Odată ce se va termina războiul, oamenii își vor aminti lucruri de genul acesta.

— Germanii au și ei dreptul să intre în librării, Maman. Mi-am mușcat buza, temându-mă să nu spun prea multe. Doar nimeni nu și-ar putea închipui că Monsieur Le Bolzec e colaboraționist.

Maman s-a încruntat.

— Nu știi de ce sunt în stare oamenii.

Am auzit ce a spus, dar mintea îmi era la pachetul care rămăsese în brațele lui Isabelle.

— E pentru mine? am întrebat eu.

Mi-a întins pachetul.

— Monsieur Le Bolzec a zis că ai cerut această carte, a zis ea, apoi a așteptat să o iau. Ce este?

Am ridicat din umeri, prefăcându-mă indiferentă, și am întors-o pe toate părțile. Era legată cu sfoară, în mod evident ca să nu o deschid decât eu. Dar cum puteam să mă eschivez și să deschid pachetul singură? Simțeam deja cum mă sfredelesc ochii mamei. M-am așezat la masa din bucătărie, încercând să îmi liniștesc respirația, am pus pachetul în fața mea și i-am dezlegat sforile. Hârtia maro s-a desfăcut.

— Da, am zis eu. Îmi amintesc, i-am cerut să mi-o pună deoparte.

Inima a pornit să îmi bată mai tare când mi-am amintit că Sébastian cumpărase această carte prima dată când l-am văzut la librărie.

— Ce e? a întrebat Maman, aplecându-se peste umărul meu.

— Poezii.

Cuvântul mi-a sunat fals pe buze.

— Poezii?

Surpriza ei era evidentă din inflexiunea pe care a pus-o la sfârșitul cuvântului.

— M-am gândit că ar fi plăcut să fac o schimbare, să citesc câteva

poezii.

Maman a rămas lângă mine, așteptând să o deschid.

— Asta-i tot? a întrebat Isabelle, pe un ton dezamăgit.

— Dar ce credeai că e? am zis, pe un ton de falsă degajare.

— Nu știu. Ceva mai bun decât niște poezii.

S-a răsucit pe călcâie, plictisită de-acum de întreaga situație.

— Ce ar fi să ne citești o poezie?

Am depistat o urmă de ironie în cuvintele lui Maman.

Am deschis cartea la mijloc — unde nu era nici un pericol, am presupus eu. Am avut senzația distinctă că Sébastian citise chiar această pagină, cu scurt timp în urmă. Am început să citesc cu voce tare.

— *Est-ce à nous qu'il prête l'oreille? Est-ce aux anges? Est-ce aux démons? A quoi songe-t-il, lui qui veille*.[11]

M-am oprit din citit. Probabil că Sébastian îi dăduse cartea aceasta lui Monsieur Le Bolzec să mi-o trimită, iar undeva înăuntru se afla un mesaj de la el, dar nu îl puteam căuta cât timp Maman mă urmărea cu ochi ca de vultur. Am închis cartea, tânjind cu disperare după intimitatea dormitorului meu.

— De ce te-ai oprit din citit? a întrebat Maman, ridicând o sprânceană. Îmi plăcea.

— În acest caz, o să aleg una pe care să o citesc diseară, după cină.

Am lăsat cartea jos și m-am întors la răzuitul napului.

Am așteptat o oră întreagă înainte de a mă scuza și a pleca în camera mea. Am închis ușa și m-am așezat pe pat. Eram, în sfârșit, singură. De data aceasta, am deschis cartea la prima pagină. Acolo, am văzut ce scria.

Iubirea mea, Lise,
Viața mea a început cu tine.
Al tău pe vecie,
S.

Am ridicat cartea în dreptul feței, inspirând mirosul hârtiei, al cernelii, emoția unei lumi care se deschidea înaintea mea, încercând să surprind mirosul lui. O bucată de hârtie a căzut din carte. Am ridicat-o — o hartă schițată a parcului Bois de Vincennes, cu săgeți trasate spre zona dinspre Saint-Mandé a pădurii, alături de micul lac care se afla acolo. Sub hartă, era o notiță. *Urmează marcajul cu vopseaua albă de pe copaci. Ora șapte. Sâmbătă și în fiecare zi, până vei veni.*

Am simțit că inima mea își ia zborul. Lumea mi se părea mai

luminoasă, mai plină de speranță. Aruncând o privire la ceas, am văzut că era deja ora șapte. Putea fi acolo chiar în această clipă, așteptându-mă. M-a trecut un fior. Mâine. Mă voi duce mâine.

În seara următoare, care se întâmpla să fie duminică, i-am spus lui Maman că ieșeam să mă întâlnesc cu o prietenă și să nu mă aștepte cu masa.

— Mă întorc înainte de ora stingerii, am asigurat-o.

— Știu, a replicat ea scurt. Dar unde te duci așa grăbită?

— Mă întâlnesc cu o prietenă, am zis eu, apoi m-am întors și am plecat iute, nelăsându-i timp să mai spună nimic.

Mi-am cheltuit banii pe o ricșă cu trei roți care să mă ducă la Châtelet, grăbindu-l pe biciclistul slăbănog să pedaleze mai cu sârg, apoi am luat metroul spre Vincennes. Odată ajunsă în pădure, am răsuflat mai ușurată, ascultând cântecul de seară al păsărilor, în timp ce treceam de lac și mergeam spre lizieră. Când am ajuns lângă copaci, am privit cu atenție trunchiurile, căutând un marcaj cu vopsea albă, dar nu am zărit nimic. Dezamăgită, am privit în jur la sutele de copaci, întrebându-mă cum voi putea să îi găsesc pe cei pe care îi însemnase. Mergând printre ei, dând laoparte ramurile pe măsură ce înaintam, căutam disperată marcajele albe. Apoi am văzut o pată albă de vopsea, pe trunchiul gros al unui copac. Mi-am trecut degetele peste semnul alb, simțindu-mi inima cum îmi bubuie în gâtlej. El era acolo! Am privit în jur, căutând următorul semn. Era la depărtare de numai trei copaci, apoi se mai zărea încă unul după alți cinci copaci. Dar apoi nu se mai vedea nimic. Nu păreau să fie mulți oameni în jur, și a trebuit să mă abțin să nu-l strig pe nume, în timp ce treceam de la un copac la altul, făcându-mi loc printre ramurile joase și tufe. Când am ridicat capul, mi-a atras privirea un trandafir alb.

— Sébastian, am șoptit, întinzând mâna după floare, simțindu-i petalele albe, delicate și catifelate.

De undeva, s-a auzit un foșnet. Am înțepenit. O mână a apucat-o pe a mea și m-a tras printr-o deschizătură îngustă între tufe, care mi-au zgâriat brațele și picioarele. Înghițindu-mi țipătul, l-am lăsat pe Sébastian să mă conducă spre o poieniță unde era întinsă, peste urzici și pământul bolovănos, o pătură maro, aspră, pe care se aflau o sticlă de vin roșu și o bucată întreagă de Camembert. M-a tras spre el, cuprinzându-mă pe după talie. Simțeam cum mi se întețea respirația, fețele aproape că ni se atingeau.

— Ai venit, a murmurat el. Credeam că n-ai să vii.

Preț de o clipă, nici unul dintre noi nu s-a mișcat. Mi se părea ireal,

de parcă păşisem într-o grădină secretă. Cum puteam să stăm atât de aproape, încât să îi aud răsuflarea, să îi simt mirosul pielii? Voiam să îl ating. Am ridicat mâna spre obrazul lui. El mi-a prins degetele şi le-a dus la buze. Cealaltă mână s-a lipit de spatele meu şi m-a tras mai aproape, până când am simţit barba lui scurtă atingându-mi uşor obrazul.

Nu mai aveam cuvinte. În schimb, i-am mângâiat buzele, desfăcându-le delicat, ştiind că odată ce ne sărutam, nu mai exista cale de întoarcere. Nu mai exista nici un trecut. Aşa că am zăbovit, prelungind acest moment încântător, de dinainte ca totul să explodeze în mii de fărâme pe care nu vom mai putea nicicând să le punem laolaltă. Am simţit în răsuflarea lui nerăbdarea febrilă, dar a aşteptat. M-a aşteptat.

Sărutul, când a venit, a fost la început şovăielnic — ca o explorare, ca o cercetare, dar în scurt timp a devenit disperat, sălbatic. Nu îmi ajungea şi îl voiam cu totul. Orice urmă de raţiune care îmi mai rămăsese a dispărut în acel moment.

CAPITOLUL 28

Paris, iunie 1944

Élise

Singurul mod de a păstra un secret este să nu spui nimănui. Dar cum să îmi ascund dragostea care îmi curgea prin vene, care îmi aducea lumină în ochi și culoare în obraji? Am exersat în oglindă, încercând să par tristă, încercând să-mi domolesc sclipirea din priviri. Dar oricine mă cunoștea bine putea să vadă dincolo de amăgire. Maman știa, îmi dădeam seama după privirile ei piezișe și buzele strânse. Vedea că s-a schimbat ceva la mine și, în loc să o bucure, lucrul acesta o îngrijora. Firește. Trăiam timpuri când zâmbetele furișe și voioșia trezeau suspiciuni.

Dar nu a spus nimic în acea primă seară când m-am întors acasă. Nici data următoare și nici după aceea. Știa că ascund ceva, din felul în care îmi feream privirea când ajungeam acasă, după ce ea și Isabelle terminau deja de mâncat, dar mie nu îmi era foame. Le aduceam pâine și brânză, ba chiar și căpșune odată. A fost o greșeală. Maman nu a vrut să le ia și a trebuit să i le dau lui Isabelle, care le-a înfulecat fără nici o întrebare, în vreme ce Maman stătea cu brațele încrucișate și strângând din buze, iar eu mă blestemam în gând că fusesem așa de proastă, încât să mă dau astfel de gol.

— Cum îl cheamă? a întrebat ea într-un târziu, în vreme ce Isabelle sugea capetele căpșunelor, cu ochii închiși într-un extaz suprem.

M-am uitat fix la Maman, știind că nu mai puteam evita această discuție.

— Sébastian, am zis eu într-un final.

— Sébastian și mai cum?

Nu îi puteam rosti numele de familie. Cum puteam să aduc un nume german în casa noastră?

— E pe jumătate francez, am zis eu în schimb, amintindu-mi de vorbele spuse de Monsieur Le Bolzec, pe când încerca să mă facă să-l văd pe Sébastian într-o altă lumină.

Mi-am amintit și de replica mea: *Ce contează? Poartă uniformă nazistă!*

— Pe jumătate francez?

Pronunțase cuvintele încet, cu subînțeles, iar întrebarea nerostită zăcea între ele.

— Mama lui e franțuzoaică. Tatăl este… neamț.

Isabelle a ridicat privirea, iar aerul din bucătărie s-a încărcat de o tăcere grea, care părea să ne sufoce. M-am trântit pe un scaun, la masă, dar am ținut capul sus. Voiam să îl apăr, dar cum puteam să o fac? Nu puteam spune despre copiii pe care îi salvase. Nu puteam spune că e altfel decât ceilalți.

— Isabelle, a zis Maman, îndreptându-se de spate. Du-te la culcare.

Isabelle, simțind tensiunea din aer, a dat dovadă de înțelepciune și nu s-a opus, ci a plecat în liniște, lăsându-mă singură cu Maman.

— Ce joci faci? mi-a șuierat mama. De-ar fi tatăl tău aici! Pentru numele lui Dumnezeu, ce crezi că faci? Cuvintele ei se revărsau ca un torent de ploaie. Un neamț? Credeam că îi urăști. Ți-ai pierdut mințile?

— Nu e vina lui că e neamț.

M-a privit țintă, nevenindu-i să creadă.

— Nici vina noastră nu-i că suntem prizonieri în propria țară. Nu-mi pasă a cui e vina. Unde ți-e loialitatea? El e dușmanul nostru.

— E un om, ca toți ceilalți. Nu și-a dorit războiul acesta, cum nici noi nu ni l-am dorit.

— Ți-ai pierdut mințile! Și-a luat capul între palme, ca și cum n-ar fi putut suporta să mai audă nimic. Războiul acesta se va sfârși în curând, a zis, apoi s-a oprit să-și tragă răsuflarea. Și apoi ce o să se întâmple? Te-ai gândit la asta? O să-ți pară rău. O să ne pară rău tuturor. La Isabelle te-ai gândit? Situația noastră ai luat-o în considerare? Cine știe ce se va întâmpla cu oamenii care…

— Nu, Maman. Te rog, înțelege că nu-i așa. Nu-l cunoști.

Tare mult aș fi vrut să îi pot spune ce făcuse Sébastian ca să îi ajute pe copii, dar nu puteam vorbi despre aceste lucruri. Era prea periculos.

— Cum poți fi atât de naivă? Atât de proastă!

— Maman, te rog. Nimeni nu știe unde mă duc când mă întâlnesc cu el. Și nu petrecem împreună decât o oră, niciodată mai mult.

A ridicat un castron din scurgătorul de vase. O clipă am crezut să o să-l arunce pe jos, dar apoi l-a lăsat să cadă în chiuvetă.

— Sunt epuizată, a zis ea, ștergându-se la ochi cu dosul palmei. Am obosit să trăiesc cu teama în suflet. Am obosit să-mi fie mereu foame. Am obosit să caut întruna alimente, să avem ce mânca. Iar tu nu te gândești decât la neamțul tău. Cum poți să fii atât de egoistă?

— Nu-i adevărat că mă gândesc numai la el. Nu știe nimeni de el.

— De ce trebuie să-ți asumi asemenea riscuri acum, pentru numele

lui Dumnezeu? Aliații au debarcat deja pe plajele din Normandia. Armata lor se îndreaptă spre noi. Nu trebuie decât să mai rezistăm o vreme.

— Știu, Maman, știu.

Am făcut un pas spre ea și m-am întins spre mâna ei, prinzându-i-o între palmele mele.

— Simt și eu același lucru. Va veni eliberarea. Dar, te rog, lasă-mă să mă bucur de prezența lui Sébastian. Am strâns-o de mână. Îl iubesc.

Și-a tras mâna și m-a privit mânioasă.

— Să nu-i spui niciodată asta tatălui tău, a zis ea, cu o voce amenințătoare, ieșind ca o furtună din bucătărie.

CAPITOLUL 29

Paris, 15 august 1944

Sébastian

Sébastian își dădea seama că Élise doarme, după ritmul ușor și regulat al răsuflării ei. Își ținea mâinile strânse sub cearșaf; el și-a desfăcut încet degetele dintr-ale ei. Întorcându-se pe o parte, a privit cum scăpărările de lumină ale zorilor pătrundeau prin stinghiile obloanelor și îi luminau lui Élise chipul și pometii. Era prima dată când petreceau împreună toată noaptea de când se îndrăgostiseră, în urmă cu numai patru luni. Își asumau un mare risc, iar ea trebuise să o mintă pe mama ei. Meritase însă cu prisosință. Fiecare minut fusese desăvârșit.

A urmat cu degetul o linie care pornea de sub urechea ei, trecea de-a lungul claviculei și se oprea în adâncitura acesteia. Ea s-a mișcat ușor.

— Șșș, Lise, a șoptit el. Dormi.

Peticul acesta al trupului ei i se părea intim, ascuns. Alții îl vedeau, dar nimeni nu o putea atinge aici. Oare avea un nume? Dacă nu, ar fi trebuit să aibă. Acest loc aparte. Ființa ei secretă. Îl primise în intimitatea ei, arătându-i o încredere completă, iar el i se dezvăluise, împreună cu toate fricile lui. Aplecându-se înainte, Sébastian i-a atins această scobitură caldă cu buzele, știind că nu îi va trăda niciodată încrederea.

A mângâiat-o pe păr, sperând să o readâncească în vise. Voia să absoarbă aceste momente, să și le întipărească în memorie, să înregistreze toate amănuntele; felul în care îi tremurau pleoapele când visa, felul în care obrajii i se făceau trandafirii când îi stârnea dorința, felul în care se întindea după el în somn. Simțea nevoia să rețină totul, ca atunci când vor fi despărțiți să readucă la lumină toate aceste amintiri. Momentele petrecute cu ea erau trecătoare, îi scăpau printre degete înainte de a le putea apuca mai bine. Tânjea după ceva ce putea păstra pentru totdeauna. Voia să scrie poezii despre ea. În minte îi creșteau cuvinte pe jumătate formate, care se luptau să scape, nesigure de ele. Îi era teamă de impactul pe care îl vor avea, odată eliberate. Puterea cuvintelor. Cuvintele mințeau. Cuvintele trădau. Cuvintele ucideau. Dacă o speriau? Dacă o făceau să se simtă prinsă în capcană? Să se simtă cumva responsabilă pentru el? Dacă ucideau farmecul?

Élise s-a foit din nou; de data aceasta și-a schimbat ușor poziția șoldurilor, ajungând întinsă pe o parte, cu fața spre el, apoi, fără să deschidă ochii, a întins mâna pe după ceafa lui și l-a tras spre ea, căutându-i gura.

Mai târziu, întinși unul lângă celălalt, cu trupurile lucioase și umede, ea l-a mângâiat pe obraz. El a așteptat, știind că voia să privească mai adânc, să îl cunoască mai bine.

— Crezi în dragoste la prima vedere? l-a întrebat ea, cu glas șoptit.

El a închis ochii pentru o clipă, gândindu-se.

— Nu.

Sigur că nu credea. Era în mod evident doar instinctul natural de împerechere. Ce prost s-ar încrede într-un asemenea instinct?

— Nici eu. Nici nu m-am uitat la tine prima dată când te-am văzut la librărie.

— Nu ai văzut decât o uniformă.

— O uniformă care m-a speriat.

— Ei, nici eu nu m-am uitat prea mult la tine.

Ea l-a ciupit ușor de obraz.

— Chiar așa?

— Știam că nu vrei să fii privită. Mai ales de mine. Dar te-am remarcat. Și mi-ai părut fascinantă, a zis el, jucându-se cu degetele ei.

— Nu te opri, l-a încurajat ea.

Îl înduioșa dorința ei de a-l auzi vorbind despre ea.

— Și sfidătoare, a continuat el. Curajoasă. Știam că ți-e teamă de polițiștii aceia, dar nu te-ai făcut mică în fața lor, a zis el, dând drumul degetelor ei. Te-am admirat pentru asta. Și-a trecut mâna prin părul ei. Dar mi-am dat seama că poți da de necaz.

— Te-ai gândit că mă vei salva?

— Nu, a zis el, privind-o cu luare-aminte. Știam că tu vei fi cea care mă va salva.

— Te-am salvat pentru mine, a zis ea, iar când i-a zâmbit, în obraji i-au apărut gropițe.

— Nu voi aparține niciodată altcuiva.

În clipa aceea, simțea că este un om complet liber. Liber de țara lui. Liber de familia lui.

— Noi aparținem unul altuia, a murmurat el. Și orice s-ar întâmpla, vom avea mereu amintirile noastre.

Se gândea la serile de primăvară tot mai lungi, când se întâlneau în Bois de Vincennes, la locul lor din spatele mărăcinișului, unde creșteau în neorânduială urzicile înțepătoare, cum așternea cu grijă

pătura pe pământ și își scotea ghetele, chipiul, tunica și cămașa. Liber de aproape tot ce îl etichetase, simțea că poate fi el însuși. Știa că aceste momente sunt puține și le prețuise pe toate, le savurase, așa cum alții gustă vinurile vechi. Numai că era de un milion de ori mai bine.

— Amintește-ți de serile frumoase pe care le-am avut, a zis ea, părând să-i fi citit gândurile. Te-ai gândit la toate. Prima dată am fost îngrozită. Îngrozită, dar tulburată de emoție. Erai atât de bine ascuns, încât părea că ne aflam în altă lume. Aș merge oriunde cu tine, a zis ea, privindu-l cu luare-aminte. Cu tine mă simt în siguranță.

— Oriunde?

— Atât timp cât suntem împreună, a zis ea, cu un oftat. Hai să fugim. Să plecăm undeva, departe.

Sébastian știa încotro mergea această conversație; nu era prima dată când o purtau.

— Dar unde am putea să plecăm? Nu am mașină, și chiar dacă aș avea, nu se găsește benzină.

— Am putea să plecăm călare.

El a râs. Până acum nu făcuse niciodată această sugestie.

— Și ce am mânca?

— Iarbă. Frunze.

— Dar toată iarba s-a uscat. A fost o vară secetoasă, a zis el, sărutând-o pe o ureche.

— Ne-am putea opri la ferme. Ar trebui să găsim fân acolo.

— Și unde am pleca noi, așa călare, pe caii ăștia?

Vocea lui era voioasă și șăgalnică.

— Spre sud, a zis ea, trecând ușor cu un deget peste șoldul lui.

— Undeva departe de aici. Undeva, în pustietate.

— Nu există nici o pustietate. Ei sunt pretutindeni.

Veneau aliații, iar Rezistența își aduna forțele. Nu mai dura mult până să înceapă luptele, iar germanii vor fi forțați să se retragă, într-un fel sau altul.

— O să ne ascundem, a insistat ea.

— Dar la Maquis[12] și la Rezistență te-ai gândit?

Adevărul era că de ei se temea mai mult decât de britanici sau de americani.

— De fapt, nu vrei să fugi cu mine în lume, așa-i? a zis ea, ciupindu-l de bărbie.

El a prins-o de mână și și-a dus-o la buze. Cuvinte neformate, care i se înnodau în gât și apoi se cufundau la loc. Emoții prea brute, prea

nesupuse, colosale. Nu voia decât ca ea să absoarbă tot ce simțea pentru ea. Înconjurându-i talia cu mâinile, a tras-o mai aproape și a ținut-o bine, în timp ce o săruta pe gură, răsuflând în ea, de parcă așa putea să îi inspire toate gândurile.

Ce avea de spus mai departe nu erau vorbe de iubire. Aveau să fie cuvinte aspre, pe care trebuia să le scoată din adâncul minții sale, acolo unde zăceau toate temerile lui.

— Lise, ți-ai asumat un risc mare venind aici.

— Dar nu m-a văzut nimeni. Era întuneric.

— Zidurile au urechi. Știi cum e; nu putem avea încredere în nimeni. Nu trebuie să te găsească nimeni aici. Nu mai e mult până când germanii vor pierde Parisul, a zis el, trăgându-se de lângă ea și sprijinindu-se de tăblia patului. Ar putea fi o chestiune de zile, iar odată ce francezii vor prelua conducerea, mulți dintre ei se vor dezlănțui, disperați să se răzbune. Vor fi violențe. Toți colaboraționiștii sau simpatizanții germanilor vor fi siliți să plătească.

— Dar eu nu am colaborat!

— Chiar crezi că vor avea timp să te asculte? Ai fost văzută vorbind cu mine la librărie. Polițiștii aceia — își vor aminti de tine. Nu vor sta să pună întrebări. Sébastian simțea o senzație de greață în stomac, cu gândul la ceea ce i se putea întâmpla lui Élise. Nu trebuie să fii văzută aici. Trebuie să pleci acasă. I-ai spus mamei tale că vii aici? a întrebat el, după o scurtă pauză.

— Nu.

— Dar ce i-ai spus?

— I-am spus că rămân la colega mea de la bancă, Françoise. I-am spus că avem de lucru acasă, acum, că s-au închis băncile. Dar nu sunt sigură că m-a crezut, a zis ea, întorcându-se ca să-l privească.

— Știe că ne vedem.

— Da.

— Nu i-ai spus despre orfelinat, nu?

— Sigur că nu. Nu știe decât că le duceam haine.

El i-a lipit capul de pieptul lui.

— Va ști să nu vorbească.

Élise s-a tras înapoi și l-a privit.

— Dar mai avem ziua de azi, nu-i așa? Spune-mi că mai avem ziua aceasta.

— Nu știu cât timp mai avem. Așteptăm noi ordine, dar unii au început deja să plece. Le e mai frică de momentul în care francezii vor pune mâna pe arme și de cel în care vor sosi aliații, decât de curtea

marțială.

— Poate ar trebui să pleci și tu.

— Nu, voi aștepta ordinele.

— Atunci, mai avem și ziua de azi!

— Da. Aș vrea să te pot duce într-un loc special.

— Unde ai vrea să mă duci?

— La malul mării, a răspuns el. Am înota și apoi am face un picnic pe plajă.

— Nu te opri, l-a îndemnat ea.

— Ne-am plimba cu bicicletele, a continuat el. Ba nu, s-a corectat apoi. Numai o bicicletă. Tu ai sta pe ghidon, ca să te pot cuprinde cu brațele.

— Și ce am avea la picnic?

— O sticlă de vin. Roșu. Pâine, brânză și fructe, da… mere și struguri.

Apoi a tăcut și a sărutat-o în creștetul capului.

— Și ciocolată? a replicat ea.

— Desigur. Cum am putut să uit? Și ciocolată. A luat-o de mână. Lise, am o idee.

— Ce?

— Hai să ne rezervăm ziua asta numai pentru noi. I-a ridicat mâna la buze, privind-o peste ea, în timp ce îi vorbea blând. Dar apoi te vei duce acasă. S-a uitat țintă la ea, asigurându-se că e de acord. Aș putea să ies, să iau ceva de mâncare și apoi să facem un picnic chiar aici, în cameră. Ne putem așeza lângă fereastra deschisă, ca să ne prefacem…

— Ca niște copii, l-a întrerupt ea. Care se joacă de-a oamenii mari.

— Ca niște oameni mari, a zâmbit el. Care se joacă de-a copiii.

Ea a râs ușor.

— Nu e periculos afară? Unde vei găsi de mâncare? Nu a mai rămas nimic în magazine.

— Lise, draga mea, eu am relații.

S-a bătut cu arătătorul peste șaua nasului, exagerând gestul acela ciudat pe care îl fac unii oameni ca să arate că au un secret și zâmbind în sinea lui.

— Du-te, atunci, a zis ea, sărutându-i mâna. Du-te și fă rost de merinde pentru ospăț.

Sébastian a sărutat-o pe obraz și s-a desprins de ea. Și-a tras pe el pantalonii și a îmbrăcat o cămașă, dar fără tunică și chipiu, și a părăsit camera. Mergând pe trotuar, s-a ținut pe lângă clădiri, îndreptându-se spre micul pasaj de unde cumpăra câteodată mâncare de pe piața

neagră. Un camion care a trecut cu un huruit asurzitor l-a făcut să tresară. Întorcându-se să-l privească, a văzut că era plin de saltele. Era urmat la scurtă distanță de un tanc camuflat cu frunze și ramuri. Germanii părăseau Parisul și își luau cu ei provizii. Sébastian s-a grăbit să pregătească picnicul. Nu mai aveau timp.

A răsuflat ușurat când a găsit prăvălia deschisă și pe cei de acolo încă dispuși să îl servească. A cumpărat cât de multe a putut, dorind să o răsfețe pe Élise.

— Bine ai revenit.

Élise l-a sărutat pe obraz când s-a întors în cameră, ca o soție care își primește soțul acasă.

— Ce ai găsit?

A aruncat o privire la pătura întinsă sub geamul deschis și a râs.

— Ce loc încântător pentru un picnic! a zis el, scoțând sticla de vin. Un *petit* Bordeaux, Château Margaux. Cred că o să-ți placă.

A pus sticla pe pătură și a scos o bucată întreagă de Camembert.

— De unde ai făcut rost de așa ceva?

— Ei, știu eu niște speculanți.

A zâmbit, scoțând un alt obiect învelit în hârtie maro, pe care s-a apucat să îl desfacă încet, tachinând-o.

— Ciocolată! a exclamat Élise, smulgându-i tableta din mână și strângând-o la piept. Nu am mai văzut ciocolată de când… Ce mai ai acolo? a zis ea, încercând să arunce o privire în sacoșă.

— Ha, așteaptă și o să vezi. Sébastian s-a așezat pe pătură, întinzând picioarele. Vrei să încerci vinul?

— Dar e abia unsprezece dimineața, a protestat ea.

— Ce-i drept. Dar avem ceva de sărbătorit.

A scos un tirbușon și a tras dopul cu un pocnet de satisfacție, apoi a turnat vinul în cele două pahare de la baie.

Poate era straniu să rămână închiși într-o cameră de hotel într-o superbă zi de vară, bând vin roșu din paharele de la baie, dar Sébastian nici că ar fi vrut să se afle în altă parte.

— Pentru pace, a zis Élise, ridicând paharul.

— Pace, a zis el, lovind paharul de al ei. Orice s-ar întâmpla de acum, Lise, îmi voi aminti toată viața de acest moment, a zis Sébastian, pe un ton devenit brusc grav. Îți mulțumesc.

— Nu ai de ce să-mi mulțumești.

— Ba da, a zis el, iar cuvintele i s-au oprit în gât.

Ea s-a aplecat peste el, alungând cu o sărutare restul cuvintelor. Apoi s-a tras în spate.

— Mi-e o foame de lup!

Sunetul focului de artilerie în depărtare i-a făcut să tresară.

— Nu te speria, a zis Sébastian, îndreptându-și spinarea. E departe.

Élise și-a pus capul pe pieptul lui.

— De ce nu plecăm? Până la venirea iernii, totul se va sfârși. El a mângâiat-o pe păr, dar nu a zis nimic. Am fi în siguranță, a urmat ea. Sunt sigură. Și am fi împreună.

— Lise, a zis el, luându-i mâna, destinul nostru e să fim împreună. Vom găsi o cale.

CAPITOLUL 30

Paris, 16 august 1944

Élise

M-am dat jos din pat, adunându-mi lenjeria, care zăcea întinsă pe podea. Ar fi trebuit să mă duc acasă ieri. Săraca Maman, doar nu era proastă; cu siguranță a ghicit unde mă aflu și probabil că era moartă de îngrijorare.

Sébastian s-a ridicat în capul oaselor și a luat pachetul de Gitanes de pe măsuța de toaletă. Fără un cuvânt, a scos una și a aprins-o. De obicei nu fuma în pat. Mă întrebam dacă îi treceau prin cap aceleași gânduri. Nu cumva iroseam puținul timp pe care îl mai aveam împreună? Făceam bine? Inima urla în mine să mai stau, dar cine își putea urma chemarea inimii în asemenea momente, când viețile ne erau în primejdie?

Știam că, ieșind pe ușa aceea, riscam să nu ne mai vedem niciodată. Cum puteam să ne despărțim? Voiam să petrec fiecare clipă cu el; asta era tot ce conta. Restul putea să se ducă pe apa sâmbetei. Întorcându-mă cu spatele la el, am închis ochii, iar inima mi s-a scufundat ca într-o groapă. Am făcut un pas, depărtându-mă de el, numai ca să văd ce s-ar întâmpla. Nu s-a întâmplat nimic; nu a spus nimic și nici nu s-a mișcat. M-am aplecat să îmi ridic sutienul și, cu spatele la el, l-am încheiat. Apoi mi-am găsit cămașa și am îmbrăcat-o. Nici de data asta Sébastian nu a rostit nici un cuvânt, ci a continuat să fumeze. Mi-am închis nasturii cămășii, apoi mi-am luat pantalonii de pe spătarul scaunului și i-am îmbrăcat.

Am simțit cum se cască între noi o distanță, ca o prăpastie în care eram pe cale să mă prăvălesc, în vreme ce el stătea pe margine și privea. Îmi doream să-mi smulg hainele de pe mine și să mă arunc înapoi în brațele lui, goală, râzând, curajoasă. Acestea erau momentele pentru care merita să trăiești — momentele petrecute cu el.

Urmau sandalele. Mi-am strecurat picioarele în ele, apoi am mai făcut un pas spre ușă. *Oprește-mă! Oprește-mă!* l-am implorat în minte. *Nu mă lăsa să plec. Niciodată*. Dar camera era cufundată în tăcere, iar singurul sunet care se auzea era bubuitul inimii mele. Un impuls autodistructiv m-a oprit să mă întorc când am întins mâna spre mânerul ușii.

— Lise. Nu pleca așa.

M-am oprit, cu mâna în aer. L-am auzit că s-a ridicat din pat și s-a apropiat de mine, apoi i-am simțit mâna pe umăr. M-a întors cu fața la el, atingându-mi ușor nasul de al lui.

— Promite-mi că n-ai să mori, i-am șoptit.

El mi-a sărutat lacrimile, apoi și-a pus ușor buzele pe urechea mea.

— Ai încredere în mine, Lise. Vom fi din nou împreună.

Voiam să îl cred. Aveam nevoie să îl cred. Nu suportam gândul de a ne despărți în felul acesta, luându-ne rămas-bun în camera lui de hotel, fără ceva de care să ne putem agăța. Am dus mâinile la ceafă și am desfăcut lănțișorul pe care mi-l dăruiseră părinții când împlinisem optsprezece ani: un rubin roșu, pe un lanț din argint. I l-am strecurat în mână.

— Ai grijă să mi-l înapoiezi.

L-am sărutat tandru, pe buzele închise.

— Lise, a șoptit el. Îți promit. Angajații din administrație, ca mine, vor fi evacuați înainte de sosirea Aliaților. Voi pleca în Germania înainte de sfârșitul războiului. Odată ce se vor opri luptele, mă voi întoarce după tine. Nu va dura mult timp. După spusele lui, părea atât de simplu, încât aproape că l-am crezut. E mai sigur așa decât dacă am încerca să fugim, a adăugat el. Nu vreau să te pun într-un pericol și mai mare decât până acum. A închis ochii și m-a sărutat pe frunte. Și acum, du-te.

M-am întors din nou spre ușă, iar, de data aceasta, mâna mea a atins mânerul. Și am deschis-o.

Am străbătut coridorul și am coborât scările, simțind cum inima mi se fărâmă la fiecare pas. Atentă numai să pot pune un pas înaintea celuilalt, m-am silit să intru într-o stare de amorțeală, știind că, dacă las să mă încerce o singură emoție, voi da fuga înapoi pe scări.

Aproape că m-am simțit ușurată să pășesc în stradă; zgomotul mașinilor, al camioanelor și al oamenilor care strigau m-a izbit, parcă pentru a-mi aminti că trăiam încă în lumea aceasta. Soarele orbitor îmi intra în ochi, așa că mi-am făcut mâinile streașină și am privit în jur. Un camion a trecut în goană, plin până la refuz cu soldați germani, cu puștile și mitralierele îndreptate spre geamurile blocurilor. M-am lipit de zid, privind la celelalte mașini și camioane care treceau prin fața mea; claxonând, oprind, încărcând. Am ezitat, temându-mă să mă mișc din loc. Inspirând adânc, am pășit din nou pe trotuar și am urmat drumul spre metrou. Nu am fost surprinsă când am descoperit că era închis, ci mi-am continuat drumul. Un camion

deschis bloca șoseaua, iar când am ajuns în spatele lui, am văzut soldați germani care îl umpleau cu mese și noptiere. M-am oprit, căci inima îmi bubuia de furie. Și acum, încă furau de la noi — duceau mobilă acasă! Unul dintre ei s-a oprit, a lăsat masa pe caldarâm și s-a uitat țintă la mine. I-am înfruntat privirea. Iar el mi-a făcut cu ochiul, ca și cum m-ar fi silit să devin complice la furtișagul lui. Apoi s-a sprijinit cu spatele de masă, scoțând o țigară din buzunarul pantalonilor și aprinzând-o, în timp ce continua să mă privească.

Ținând capul sus și privirea ațintită în ochii lui, am trecut pe lângă el fără nici un cuvânt. L-am auzit fluierând în urma mea, dar nu m-am întors. Avusesem nevoie de un curaj nemaipomenit ca să plec de lângă Sébastian. De-acum, totul avea să fie ușor.

CAPITOLUL 31

Paris, 16 august 1944

Élise

Am ales drumul cel mai lung spre casă și am traversat podul la Île Saint-Louis. O fetiță de vreo zece ani stătea la mijlocul podului, cu o tavă plină de obiecte micuțe, viu colorate, atârnată de gât. Când m-am apropiat, mi-a surprins privirea.

— Ce vinzi?

— Broșe, a răspuns ea. În albastru, alb și roșu.

M-am uitat în jur, dar nu mai erau soldați germani care să patruleze.

— Să ai grijă, i-am șoptit eu totuși, căutându-mă de mărunțiș prin buzunare. Iau trei.

Inima îmi bătea cu putere când le-am luat din mâna ei. Era periculos, dar părea un pas în direcția victoriei. Acum nu mai era decât o chestiune de timp.

În dreptul Odéonului, mi-a atras atenția un afiș. Frontul Național chema toți parizienii să se alăture FFI-ului (Forces Françaises de l'Intérieur — trupele lui De Gaule) sau milițiilor patriotice și să se opună nemților. Inima mi-a tresărit la gândul de a merge la luptă, dar cum o puteam face acum? Gândul că Sébastian era singur în camera lui de hotel m-a împovărat de dor și disperare. Nu mai aveam putere să lupt acum.

Am rămas câteva clipe în Place Saint-Sulpice, privind biserica, adunându-mi forțele înainte de înfruntarea cu Maman. Apoi am cotit după clădire și am ajuns acasă.

Maman a deschis ușa, înainte să apuc eu să o fac. Apoi a închis-o grăbită în urma mea și a pornit tirada.

— Ai fost la el! Nu la Françoise! Françoise a venit aici să te caute. Am fost nevoită să spun că nu știu unde ești. Ce rușine!

Rămăsese pe loc, cu brațele încrucișate, blocându-mi drumul, ca o baricadă.

— Îmi pare rău.

Mă simțeam sleită, istovită de puteri. Nu voiam decât să fiu lăsată în pace. Dar nu aveam de ales. Am urmat-o pe Maman în bucătărie.

— Stai jos! A tras un scaun de bucătărie spre mine. M-am prăbușit pe el, pregătită pentru o tiradă. Ea s-a așezat lângă mine și, pentru câteva clipe, nu a zis nimic. Știu ce simți față de el, a spus ea apoi, încet.

Așteptam să continue cu o serie de reproșuri, în schimb, a zis: S-ar putea să am o soluție. A oftat adânc, și pieptul i s-a golit de aer. M-am gândit mult. La tine și la… Sébastian, a zis, folosind pentru prima dată numele lui. E pe jumătate francez, nu-i așa? m-a întrebat, iar eu am încuviințat din cap. Și vorbește franceza ca un francez?

— Da.

— Știu ce mult înseamnă pentru tine, Élise. M-a cercetat cu privirea, dar eu nu m-am clintit. Cine știe ce se va întâmpla după sosirea Aliaților? Cu siguranță va fi urât. Ar fi mai la adăpost aici.

— Ce vrei să spui?

— Ai putea să-l aduci aici. Ne putem preface că e un văr.

— Cum? Dar ce ne facem cu vecinii?

Nici nu mă lăsase să vorbesc despre el înainte, iar acum se oferea să-l adăpostească. Eram mai degrabă nedumerită decât fericită.

Maman a oftat.

— Lasă-i în seama mea. Prefer să te știu aici, sub acoperișul nostru, decât altundeva, cu el.

Nu știa că voiam să rămân acasă, că mă despărțisem de Sébastian. Am fost cât pe ce să-i spun adevărul, dar gândul de a-l avea aici, cu mine, era prea ispititor. Să fi fost, oare, cu putință? Mi-am lăsat imaginația să zboare o clipă, inima mi s-a înălțat, dar apoi s-a posomorât iar, când m-am gândit la vecini.

— Nu trebuie decât să respiri în direcția greșită, că *madame la concierge* intră numaidecât la idei. E o turnătoare.

— Nu-ți face griji în privința ei.

— Dar o să-l vadă când intră. Va întreba cine este.

Oare se gândise bine la toate aceste detalii?

— O să-l aștept eu afară, ca să intru împreună cu el, în timp ce tu o s-o ții ocupată cu ceva. I-ai putea duce câțiva cartofi dintre cei pe care i-am primit de la Georges. Ar fi de ajuns ca să-i distragi atenția.

— Ești sigură, Maman? am întrebat, căci nu voiam să pun în primejdie viața întregii familii. Dar Papa? Ce se va întâmpla când se va întoarce?

— O să vedem atunci ce e de făcut. De fapt, poți să îi duci câteva din hainele tatălui tău. O șapcă, câțiva pantaloni mai vechi și o haină. Să arate ca un francez.

Sărmana Maman, fusese îngrijorată pentru mine, iar acum era dispusă să își asume un asemenea risc de dragul meu. Felul greșit în care o judecasem mă făcea să intru în pământ de rușine. Înghițind în sec, am îmbrățișat-o, dar era rigidă. Desigur, era o decizie grea și

periculoasă și probabil că îi fusese greu să-și ignore temerile și să-și dea seama ce însemna Sébastian pentru mine. M-a străbătut un fulger de vinovăție gândindu-mă la ea și la Isabelle și la pericolul în care urma să le pun.

— Îți mulțumesc, Maman. Îți mulțumesc din suflet! Vom fi foarte precauți, îți promit. M-am oprit, cu gândul la gura în plus pe care o vom avea de hrănit. O să-i cer să aducă ceva de mâncare.

— O să ne descurcăm, a zis ea, încrucișând brațele, încruntată. Nu e timp de pierdut. În scurtă vreme, vor porni luptele de stradă.

Deopotrivă emoționată și tulburată de acest aranjament, am ieșit din bucătărie și m-am dus în camera mea, ca să îmbrac o cămașă curată înainte de a pleca din nou.

— Élise.

O șoaptă firavă m-a făcut să întorc capul. Isabelle se afla acolo, într-o rochie de vară de un albastru pal, cu brațele lungi și slabe atârnându-i pe lângă trup.

— Unde ai fost?

— Am fost la un prieten foarte special.

— La iubitul tău, a zis ea, cu un surâs misterios. Cel de la librărie. Nemțălăul ăla.

Cum și-o fi dat seama? La naiba, Maman! O fi spus ea ceva. M-am încruntat, reamintindu-mi că era numai un copil. Chiar și pentru noi, adulții, era greu să înțelegem tot ce se întâmpla.

— E pe jumătate neamț, pe jumătate francez.

— Dar tot un friț, nu-i așa? a stăruit ea, iar eu am oftat adânc, simțind cum crește frustrarea în mine. Friții ăștia sunt foarte răi, nu-i așa?

Se tot foia și a rămas până la urmă într-un picior, verificând, parcă, rezistența podelei.

— N-ar trebui să folosești cuvântul ăsta, Isabelle.

— Friți? Dar tu îl foloseai, a zis ea, iscodindu-mă o clipă. Când va ajunge aici De Gaulle, o să îi omoare pe toți.

— Pe naziști. O să se lupte cu naziștii.

Pe chipul ei a apărut o încruntătură.

— Care-i diferența?

— Nu toți germanii sunt naziști, Isabelle. Sunt și oameni simpli, ca noi. Unii buni. Alții răi.

Am desfăcut brațele, așteptând-o să vină spre mine.

Dar ea nu s-a clintit din loc.

— Ce găsești la el? Nu poate să-ți placă de cineva care e francez, ca

noi?

Am închis ochii, căutând cuvintele potrivite.

— Nu poți alege pe cine iubești. Se întâmplă, iar uneori te îndrăgostești de cineva de care nu ar trebui să te îndrăgostești.

Isabelle și-a încrețit nările, de parcă ideea aceasta i s-ar fi părut profund dezagreabilă.

— Eu n-am să mă îndrăgostesc niciodată. O să stau aici, cu Maman.

— Pentru că acesta e locul tău acum. Vino și dă-mi o îmbrățișare.

Am deschis brațele spre ea. Codindu-se, s-a apropiat de mine, iar eu am strâns-o la piept, mi-am îngropat nasul în părul ei, i-am inspirat mirosul de copil — aroma aceea de lămâie și lumină a soarelui.

— O să te răzgândești într-o bună zi, i-am șoptit eu.

— Ba nu, a zis, oftând adânc. Dacă vei avea copii, vor fi nemți?

M-am tras înapoi și am privit-o în ochi.

— Vor fi pur și simplu copii, ca toți copiii. Dar întrebarea ei m-a îngrijorat. Isabelle, am zis eu încet, ai vorbit cu cineva despre el?

Ea a scuturat din cap, dar obrajii îi ardeau și mi-am dat seama că mințea.

— Nu-mi amintesc, a zis ea, foindu-se de pe un picior pe altul.

— Isabelle, am zis, pe un ton ferm. Trebuie să știu dacă ai spus cuiva despre Sébastian.

— Nu-mi amintesc.

— Isabelle. Mi-am pus mâinile pe umerii ei, silind-o să se sprijine pe ambele picioare. Cui i-ai spus?

— Doar lui Marie. E prietena mea cea mai bună, a zis Isabelle, sucindu-se ca să scape.

I-am dat drumul, stăpânindu-mi nevoia de a țipa la ea. Era doar o copilă. Nu era vina ei. Maman nu ar fi trebuit să îi spună. Copiii nu știu ce secrete trebuie păstrate. Brusc, mi-au apărut pe frunte broboane de sudoare, când mi-am imaginat cum ar vorbi vecinii despre mine, sporind suspiciunile în legătură cu ceea ce aș fi făcut.

Maman a băgat capul pe ușă, ținând în mână o sacoșă cu haine.

— Du-te, Élise! Du-te și adu-l aici!

CAPITOLUL 32

Paris, 16 august 1944

Élise

Soarele nemilos pârjolea pavajul și mă ardea pe ceafă, în timp ce un nor de praf cald mi se învârtejea în jurul gleznelor, ridicat în aer de mașinile și camioanele care goneau pe lângă mine. Îmi chiorăia stomacul, amintindu-mi că nu mâncasem. Am aruncat o privire spre terasa unei cafenele; înăuntru părea să fie răcoare și întuneric. Fără să mă gândesc prea mult, am traversat strada gălăgioasă și am intrat pe ușa deschisă. O mână de oameni stăteau în jurul unei tejghele atent lustruite, din zinc, iar câteva capete s-au întors să mă privească.

— *Bonjour, madame.* Serviți mâncare? am întrebat eu, apropiindu-mă de bar.

Femeia s-a întors să mă privească.

— *Jambon beurre.*

— Mi-ați putea da unul? Și o cafea și un pahar cu apă, vă rog.

A pus paharul cu apă pe tejghea, împreună cu o cafea mică, apoi s-a întors cu spatele ca să facă sendvișul. După sunetul pe care îl făcea cuțitul de pâine, mi-am dat seama că nu avea decât pâine veche, tare, probabil făcută cu rumeguș. Nu îmi păsa. Era mâncare.

Un bărbat care stătea la bar și-a împachetat ziarul și a ridicat capul. A tras adânc aer în piept și mi-am dat seama că urma să spună ceva despre cele citite în ziar.

— Americanii au bombardat zona de coastă, a început el, la est de Toulon. Bretania a fost eliberată, la fel și Blois, Orléans and Chartres. Noi urmăm.

Un bărbat mai în vârstă, sprijinit de bar, a tușit, parcă pentru a ne atrage atenția.

— Odată ce frițiii pierd Parisul, totul se va termina pentru ei, a zis el, oftând zgomotos. Dar n-o să se dea duși de aici cu una, cu două. *Mais non.* Va trebui să ne luptăm cu ei.

Am băut apa pe nerăsuflate și apoi am luat o înghițitură din cafea. Gustul ei m-a izbit imediat; era cafea adevărată! Nu surogatul care ne era servit de obicei. Pentru mine, cafeaua aceasta era mai semnificativă decât orice titlul de ziar. Nu mai eram nevoiți să o păstrăm pentru nemți.

Primul bărbat a fluturat ziarul.

— Da! A venit vremea să punem mâna pe arme și să luptăm. *Aux armes, citoyens*, a îngânat el Marseilleza. *Formez vos bataillons*. Suntem chemați la insurecție, a zis, împungând ziarul cu arătătorul.

— *L'Humanité!* a exclamat bărbatul mai în vârstă, smulgându-i ziarul din mână. De unde ai luat fițuica asta comunistă? Nu-mi plec eu urechea la comuniști. Îl aștept pe De Gaulle.

— Numai Dumnezeu știe când va sosi aici, s-a ridicat bărbatul, privind în jur. Cu siguranță nu va rata parada victoriei.

Și-a luat înapoi ziarul.

Bătrânul a ridicat din umeri, desfăcând mâinile, cu palmele palide și cărnoase în sus.

— A luptat întotdeauna pentru noi. Eu, unul, nu voi sărbători nimic până la întoarcerea lui.

— Orice s-ar întâmpla, fii gata să iei arma-n mână și să lupți cu nenorociții.

Trebuia să ajung la Sébastian înainte ca luptele să înceapă cu adevărat. Mi-am luat sendvișul și am aruncat o privire spre ceilalți.

— *Au revoir, messieurs.*

M-am grăbit să ies din cafenea și, străbătând străzile fierbinți și aglomerate, m-am îndreptat spre hotelul lui Sébastian.

Pe drum, m-am uitat tot timpul în urmă, gândindu-mă care ar fi cel mai sigur loc de traversat râul. La următorul colț, am văzut doi francezi cu ciocane și șurubelnițe, care scoteau un indicator scris cu caractere gotice germane. Am aruncat o privire în jur, temându-mă că ar putea fi împușcați, dar trecea o singură mașină nemțească, iar aceasta nici nu a încetinit. M-am grăbit mai departe.

CAPITOLUL 33

Paris, 16 august 1944

Sébastian

S-au auzit trei bătăi puternice în ușă, iar lui Sébastian i-a tresărit inima din loc. Apucând pistolul de pe noptieră, a sărit din pat și a deschis.

— *Wir werden evakuiert! Hôtel Majestic!*

Colegul din camera alăturată stătea în fața ușii, îmbrăcat în uniformă.

— Evacuați azi? Sébastian și-a trecut mâna prin păr. Bine, mă pregătesc.

Era ocupat cu pregătirea rucsacului, când Élise a intrat în goană. A închis ușa, apoi și-a aruncat brațele în jurul gâtului său, căutându-i gura cu buzele ei, dar el a împins-o în spate. Ce naiba căuta înapoi aici? Fusese destul de greu să își ia rămas-bun prima dată.

— Élise, suntem evacuați. Astăzi! Nu ai ce căuta aici! Trebuie să plec.

Ignorându-i cuvintele, l-a apucat de mână. El și-a tras-o înapoi, iar gândurile îi erau înecate în furie și confuzie.

— Sébastian! Vino acasă cu mine! a zis ea, iar ochii îi străluceau de fericire. Maman a zis să te aduc acasă. Poți să te îmbraci ca un francez. Te trecem noi pe furiș de portăreasă. O să zicem că ești un văr.

Cuvintele i se revărsau într-un torent nebun.

— Mama ta vrea să vin la voi acasă? a întrebat el, iar Élise și-a mușcat buza și a încuviințat din cap, solemn. Dar, Lise, mama ta nu voia să ai nici o legătură cu mine!

— Își făcea griji. Dar acum… acum vrea să ne ajute. Vrea să vii astăzi. O să înceapă luptele. Scrie și în ziare! Americanii sunt pe drum. De Gaulle va ajunge în scurtă vreme!

De Gaulle sau americanii? Cine va ajunge înainte? Cine va pune stăpânire pe Paris? S-ar putea să nu fie atât de simplu. Politica era o chestiune complicată. Sébastian s-a dus spre fereastră și a privit prin fanta dintre obloane, ca și cum ar fi putut să-i vadă deja ajunși la colțul străzii. S-a întors apoi spre Élise.

— E prea periculos. Nu e o idee bună. Pentru nimeni.

Expresia de dezamăgire din ochii ei i-a provocat un junghi în inimă. Își dorea s-o facă fericită, să-i îndeplinească toate visurile.

— Ți-am adus niște haine și o șapcă, să-ți ascundă părul, a zis Élise, ignorându-i cu încăpățânare ultimul comentariu. Iar câtă vreme vei sta la noi, îți putem vopsi părul.

— Ce a făcut-o pe mama ta să-și schimbe părerea în privința mea?

Élise a pus sacoșa cu haine pe pat.

— Știe ce simt pentru tine. Și preferă să te primească sub acoperișul nostru, decât să mă știe undeva prin Paris cu tine.

— Dar te-ai întors acasă la ea.

— Nu știa asta.

— Familia ta nu ar trebui să-și asume un asemenea risc pentru mine, a zis Sébastian, încrucișându-și brațele la ceafă și iscodind-o din priviri. Nu vă pot expune, nici pe tine și nici pe ei, la un asemenea pericol.

Nu i-a spus că nu voia să fie etichetat drept dezertor, o infracțiune pentru care putea fi împușcat.

Ea l-a privit sfidătoare.

— Merită riscul; dacă nu vii cu mine, am de gând să rămân aici, cu tine, a zis și s-a așezat pe pat.

El a oftat adânc și s-a așezat aproape de ea, dar fără să o atingă.

— Lise, a șoptit el. Nu pot. Trebuie să te întorci acum. Fără mine.

— *Jamais*, a replicat ea, iar el i-a auzit hotărârea din glas. Vino cu mine acasă, a șoptit ea. Vei fi în siguranță cu noi. Nimeni nu-și va imagina că ești german, mai ales după ce vei intra în apartament, a zis și și-a lipit capul de al lui. Te rog. Am nevoie de tine.

CAPITOLUL 34

Paris, 16 august 1944

Élise

Așezată pe pat, l-am privit pe Sébastian îmbrăcând pantalonii vechi ai tatălui meu și cămașa lui cenușie. I se potriveau perfect, iar șapca îi ascundea aproape tot părul blond. Dacă așteptam până la lăsarea întunericului, avea să treacă neobservat și, oricum, toată lumea era ocupată, pregătindu-se fie să lupte, fie să fugă. Majoritatea germanilor se îndeletniceau cu pregătirea retragerii, iar francezii, cu strângerea armelor, rugându-se ca Aliații să ajungă cât mai repede. Nimeni nu avea să-și bată capul cu un cuplu de francezi care străbate în grabă străzile.

Am așteptat lăsarea întunericului și am părăsit camera de hotel la nouă seara.

— Biciclete, și-a amintit Sébastian, în timp ce coboram scările. Sunt câteva în curte.

— *Mais oui*, să le luăm.

Era logic. Aveam să fim mai puțin vulnerabili pe biciclete. Era mai ușor să trecem în grabă pe lângă oameni, înainte să-și dea seama cine suntem.

Am găsit o singură bicicletă neagră, nelegată, sprijinită de zid, parcă abandonată. Sébastian a ridicat-o și i-a încercat roata.

— Mie mi se pare bună. Una ne e de ajuns.

A împins-o până în stradă și a ținut-o ca să mă pot urca.

— Poți să-ți ții echilibrul pe ghidon?

M-am așezat, ținându-mă strâns cu mâinile, apoi am ridicat picioarele de pe pământ exact în clipa în care Sébastian a urcat în șa și a început să pedaleze, pornind de pe loc. Mi-am înăbușit un țipăt când ne-am clătinat, și picioarele mele au atins din nou pământul, dar am pornit iar, intrându-ne în ritm, în vreme ce străbăteam străzile pustii. Nu mi-am putut stăpâni senzația de dezamăgire pe care am simțit-o când am ajuns, rapid, la colțul străzii mele. Am coborât de pe bicicletă fără o vorbă. Era o tăcere înfricoșătoare și am avut îngrozitorul sentiment că eram urmăriți. Mi-am spus că erau doar emoțiile mele.

— Așteaptă aici, am zis. O chem pe Maman și o să intri cu ea, așa cum am plănuit.

Am trecut iute pe lângă camera lui *madame la concierge*, aruncând o

privire pe fereastră. Nu se vedea nicăieri. Speram că se băgase deja în pat. Când am ajuns în apartamentul nostru, Maman mă aștepta în bucătărie. Era palidă și mi-a vorbit în grabă, fără să mă privească.

— E la colț, așa cum am spus?

Am remarcat că nu i-a folosit numele.

— Da.

— *Madame la concierge* e deja în pat, așa că nu e nevoie să facem nimic ca să-i distragem atenția, a continuat ea. Așteaptă aici.

Fără să-mi lase timp să răspund, s-a repezit afară din bucătărie. Mi-am ținut răsuflarea și am privit în jurul meu, prin încăperea goală. Era o tăcere nefirească. De obicei se auzeau zgomote de vreun fel sau altul, dar stând acolo, cu inima în gât și răsuflarea vuindu-mi în tâmple, nici nu îmi aminteam ce fel de zgomote erau.

Maman a năvălit înapoi în bucătărie, însoțită de Sébastian. Slavă Domnului! Era în casă. Mi-am aruncat brațele pe după gâtul său, de parcă am fi fost despărțiți de săptămâni întregi, și nu de numai trei minute.

— Eu mă duc la culcare, a zis Maman brusc, dând să plece.

M-am întins s-o iau de mână.

— Îți mulțumesc, Maman.

Ea a bâiguit ceva, dar nu m-a privit în ochi, iar apoi a dispărut. Fără măcar un sărut de noapte bună.

Sébastian m-a privit, ridicând o sprânceană.

— Ești sigură că a fost de acord să vin aici?

Am dat din cap că da.

— A fost ideea ei.

Cu un oftat răsunător, Sébastian s-a prăbușit pe un scaun.

— Ce să zic, acum nu mai pare la fel de încântată.

— E îngrijorată, atâta tot. M-am așezat pe un scaun lângă el și i-am luat mâinile într-ale mele. Va fi bine, îți promit. El nu a răspuns, ci s-a uitat în jur agitat, apoi s-a ridicat și s-a dus la fereastră, a deschis-o și a închis obloanele. De obicei nu închidem obloanele de la bucătărie, Sébastian.

— Mă simt mai în siguranță așa, a zis el, umblând prin bucătărie, dintr-o parte în alta. Unde o să dorm?

— În camera mea. Maman ți-a făcut patul pe podea.

— E foarte drăguț din partea ei, a zis el, oprindu-se și zâmbindu-mi. Deși nu cred că îl voi folosi! Eram ușurată că părea mai puțin tensionat acum, dar apoi a început din nou să se foiască de colo-colo. Ai vopseaua de păr?

A scos un pachet mototolit de Gitanes din buzunarul de la piept și, cu degete tremurătoare, a aprins o țigară. Am întins mâna, căci voiam și eu una, deși nu fumam de obicei. Mi-a aprins-o și am inhalat fumul aspru și uscat, apoi l-am suflat în sus, într-o spirală unduitoare. Știind că lui Maman nu îi va plăcea să simtă a doua zi că bucătăria ei miroase ca o scrumieră, am deschis obloanele pe care el abia le închisese și apoi fereastra. Sébastian s-a tras și mai în spate, lipindu-se de dulapul de vase.

— Cred că ar trebui să-mi vopsești părul în seara asta, pentru orice eventualitate.

— Nu sunt sigură că avem încă vopseaua. Maman nu mi-a mai spus nimic de ea. Am mai tras o dată din țigară, iar degetele îmi tremurau. Între timp, va trebui să stai în casă. Nu-ți face griji, nu va veni nimeni.

Și-a stins țigara într-o cană goală de cafea, aflată pe bufet.

— Atunci închide obloanele. Vom fi mai în siguranță așa. După tonul lui plat, mi-am dat seama că se aștepta să fi planificat totul mai bine, dar Maman abia gândise tot planul, iar produse ca vopseaua de păr nu erau ușor de procurat. Să mergem la culcare.

M-a luat de mână și am ieșit din bucătărie, încercați de un sentiment de neliniște.

Ne-am dezbrăcat în tăcere și ne-am strecurat în patul meu pentru o singură persoană. M-a ținut în brațe, și respirația noastră, la început neregulată, s-a liniștit și a devenit uniformă după ce am închis ochii. Nu am vorbit și nu am făcut dragoste, ci am tot ațipit și ne-am trezit, uneori tresărind, și adormind apoi la loc. Am rămas toată noaptea în brațele lui. Îmi dădea senzația de protecție, deși știam că era numai o iluzie. Pericolul plutea în aer și l-am simțit întreaga noapte.

Dis-de-dimineață, când am deschis ochii, am văzut razele soarelui strălucind prin fantele obloanelor. Răsuflarea lui Sébastian era regulată și ușoară și, dându-mi seama că doarme, am închis și eu ochii.

O bătaie puternică în ușă m-a făcut să tresar din somn. Sébastian a deschis imediat ochii.

— Ce se aude? a șoptit el.

Părea să vină dinspre ușa apartamentului. M-am agățat de el.

— Nu te mișca.

I-am acoperit capul cu cearșaful, încolăcindu-mi brațele în jurul lui, rugându-mă să existe vreun alt motiv pentru bătăile nerăbdătoare din ușă.

S-a auzit din nou.

— *J'arrive, j'arrive*, am auzit-o strigând pe Maman.

Mi-am ținut răsuflarea, la fel cum îl țineam pe Sébastian, cu ochii în lacrimi. *Te rog, Maman, scapă de ei.*

În liniștea mormântală, am auzit ușa de la intrare deschizându-se. În urechi mi-au răsunat pași grei, apoi o voce puternică strigând:

— *Il este où?* Unde e?

Mi-am încleștat și mai tare brațele în jurul capului lui Sébastian. Nu avea unde să fugă. Nu avea timp să fugă. I-am îmbrățișat corpul cu al meu. *Doamne, te rog, nu-i lăsa să intre în camera mea*.

Pașii au traversat coridorul. Ușa dormitorului s-a deschis brusc. În prag stătea un bărbat masiv.

— Aici e! a strigat el.

— Afară, acum! Ieși afară! a zis un alt bărbat, intrând și lovind cu piciorul în pat.

L-am ținut și mai strâns pe Sébastian, iar panica mi se scurgea prin toți porii. M-am agățat de el cu toată puterea. Mâna unui bărbat se contura amenințătoare în fața mea. L-a apucat pe Sébastian și l-a tras afară. M-am acoperit, cum am putut, cu cearșafurile.

— Vă rog! am țipat eu. E de partea noastră!

Chipul unui alt bărbat mi s-a oprit în față.

— Tacă-ți fleanca, curvo!

Răsuflarea îi putea a vin acrit. M-am tras înapoi, acoperindu-mi capul cu cearșaful.

— Îmbracă-te, i-a strigat unul dintre bărbați lui Sébastian.

— *Sale Boche!* i-a aruncat altul.

— Un friț mort, asta este, a zis un al treilea, pe o voce înfiorător de rece și de hotărâtă.

Frica mi-a înghețat fiecare nerv din corp. Tremurând toată, am apucat cearșaful, incapabilă să-l ajut pe Sébastian.

— Maman! am țipat eu. Maman! Fă ceva!

Dar ea rămăsese pironită-n loc, ca o stană de piatră.

— Maman! am țipat eu iar. Te rog!

CAPITOLUL 35

Paris, 19 august 1944

Élise

Două zile mai târziu, cum nu mâncasem nimic și dormisem pe apucate, m-a doborât epuizarea. Nu puteam nici să vorbesc, nici să gândesc limpede. Gândurile mi se învârteau în cerc, nedeslușite. De unde știuseră că Sébastian se afla aici? Îi prevenise cineva, cu siguranță. Prea fuseseră pe urmele noastre. Era vina mea. Nu ar fi trebuit să-l conving să vină cu mine. Probabil că fusese vina lui Isabelle, care îi spusese totul lui Marie.

În cap îmi suna mereu vocea acelui bărbat. De fiecare dată când închideam ochii, o auzeam mai tare. *Un friț mort, asta este*. Felul în care o spusese, cu atâta convingere, mă făcea să tremur, și închipuiri teribile mi se îngrămădeau în minte. Sébastian târât departe de mine, dus pe vreo stradă dosnică, pus în genunchi, cu mâinile la ceafă. Un glonț în cap. Trupul lui lăsat acolo până se va face curat pe străzi. Am apucat cearșaful și mi l-am îndesat în gură, retezându-mi țipătul care mi se ridica din adâncurile sufletului. A ieșit ca un vaiet înăbușit, prelung și grav. Era vina mea. Eu îl adusesem aici, în ciuda tuturor dubiilor lui. Câtă aroganță! Câtă ignoranță! Doamne, cât de mult mă uram.

Maman a intrat în vârful picioarelor în camera întunecată și a pus o tavă cu mâncare lângă pat. M-am prefăcut adormită, dar când a ieșit, tot în vârful picioarelor, am deschis ochii și m-am întors ca să mă uit la ce îmi lăsase. M-a fulgerat un alt spasm de vinovăție când am văzut două felii subțiri de pâine și o lingură de gem de prune pe marginea farfuriei. Păstraserăm gemul acela pentru situații de urgență. Dar nu aveam cum să îl mănânc. Deși gol, stomacul meu se încovoia în agonie, căci frica își croia drum prin toți nervii. Ghemuită în poziție fetală, am închis ochii, și un val de epuizare s-a revărsat peste mine.

Ușa dormitorului s-a deschis cu un scârțâit.

— Élise, a șoptit Isabelle. Dormi?

— Da, am murmurat eu.

A intrat totuși, închizând ușa în urma ei.

— Mă urăști?

M-am întors, privind-o cum stătea pe loc stângace, un copil care încearcă să se lupte cu problemele adulților. În momentul acela,

aproape că o uram.

— Îmi pare rău că i-am spus lui Marie despre iubitul tău.

Am oftat. Nu eram pregătită pentru această discuție. Dar m-am tras mai într-o parte pe pat, făcându-i loc lângă mine. Ea s-a întins alături.

— Nu am vrut să-i spun. Îmi pare tare rău, Élise.

— Ai mai spus și altcuiva?

— Nu! Jur că nu!

Vocea i s-a spart și am știut atunci că spunea adevărul.

— O să te simți mai bine curând? a întrebat ea, căutându-mi mâna pe sub pătură.

Nu credeam că mă voi putea simți vreodată mai bine. Gândul la Sébastian îmi pricinuia o durere de-a dreptul fizică. Am întors capul și mi-am îngropat fața în pernă. Isabelle m-a înlănțuit cu brațele ei subțiri și și-a pus capul pe spatele meu ghemuit. Am simțit-o tremurând și mi-am dat seama că plânge. Va trebui să mă adun, să mă prefac că totul este în regulă, când eu muream pe dinăuntru. Am inspirat adânc, ca să mă liniștesc, apoi m-am întors cu fața spre ea. Nu puteam să vorbesc, dar am ținut-o strâns și am lăsat-o să plângă. Când tremurăturile au încetat, i-am mângâiat obrajii umezi.

— E vina mea. E numai vina mea. Élise, îmi pare foarte rău.

Era adevărat. Probabil că era vina ei. Poate că Marie a mai spus cuiva, care a spus apoi altcuiva, iar Sébastian a ajuns să fie numit soldat SS sau agent al Gestapoului.

— Hai să ne ridicăm, Isabelle, am spus eu.

Am vorbit cu o voce care se voia a fi hotărâtă, ca și cum aș fi fost stăpână pe mine. Acesta era rolul pe care trebuia să îl joc. Mi-a fost greu să mă ridic din pat.

Am intrat în baie și m-am spălat cu o cârpă rece, încercând să alin durerea care mă ardea pe dinăuntru. Apoi am intrat în bucătărie. Maman stătea în dreptul chiuvetei. S-a întors imediat cu fața la mine și mi-a surprins privirea.

— Cum te simți?

Tonul vocii ei era blând și calm, dar și-a ferit repede privirea, ca și cum nu m-ar fi întrebat decât dacă mi-a trecut răceala.

Nu îi puteam răspunde. În schimb, i-am luat din mână napul pe care îl spăla.

— Să-l tai?

Aveam nevoie de o activitate. Am scos din bufet tocătorul, l-am pus pe masa din bucătărie și am așezat napul pe el. Apoi am scos un cuțit ascuțit din suportul de lemn și l-am vârât în leguma groasă și rotundă.

A tăiat-o pe din două cu destul de multă ușurință, iar eu am continuat să-l feliez, în vreme ce bucățelele se făceau tot mai mici.

— Destul, a zis Maman, atingându-mi cotul. Oprește-te, Élise! Oprește-te!

CAPITOLUL 36

Paris, 22 august 1944

Élise

Zăceam trează în pat, încercând să nu mă gândesc la ce s-ar fi putut întâmpla cu Sébastian. Dar cum să nu mă gândesc? Cum să opresc imaginile să-mi inunde gândurile? Îi vedeam trupul, zăcând lipsit de viață, într-o baltă de sânge. În schimb, încercam să îmi amintesc de felul în care i se luminau ochii când mă vedea, cum mă prefăceam că dorm când simțeam privirea lui mângâindu-mă, felul impulsiv în care râdea, ca un copil, felul în care plângea. Țineam cu ghearele și dinții de amintirile acestea, știind că în timp vor păli, că ele erau tot ce îmi rămăsese. Amintiri.

Maman a încercat să îmi spună că l-ar putea folosi într-un schimb de prizonieri; un luptător din Rezistență în schimbul lui Sébastian, dar ce știa ea? Aș fi dat orice să aflu, dar nu aveam nici un fel de cunoștințe, nu aveam pe cine să întreb.

Așteptam ca în țara nimănui, într-un Paris unde nu ajungeau provizii și nu se știa când vor sosi Aliații. Unii ziceau că naziștii vor distruge Parisul înainte de a pleca, fiind capabili de asemenea barbarie. Dar eu nu mă gândeam decât că orașele pot fi reconstruite. Oamenii nu. Oftând, m-am întors pe cealaltă parte. În clipa aceea, o explozie a scuturat întreaga clădire.

— Maman! Maman! au răsunat strigătele lui Isabelle.

Mi-am ținut răsuflarea și am simțit cum se zguduie ușile și geamurile.

Maman a intrat în camera mea, ținând-o de mână pe Isabelle. M-a tras cu cealaltă mână și am intrat toate trei în dormitorul ei, unde am stat ghemuite împreună, pe patul ei, agățându-ne una de alta. Într-un târziu, către primele ore ale dimineții, exploziile s-au oprit. Am dormit pe apucate, până când soarele strălucea prea puternic printre șipcile obloanelor. Atunci ne-am îmbrăcat și am ieșit afară.

Lumea se schimbase.

A trecut pe lângă noi o femeie îmbrăcată cu pantaloni bărbătești și purtând pe umăr o pușcă, iar pe braț o banderolă cu inscripția FFI. Mergând pe stradă, am văzut afișe lipite pe zidurile albe din piatră, care chemau cetățenii la luptă. Ziarele Rezistenței se vindeau în mod deschis. Atmosfera era electrizantă.

Vecina noastră, Yvette, a trecut pe lângă noi.

— Mergem pe Champs-Élysées, a strigat ea. Veniți?

Maman s-a uitat spre Yvette.

— Nu e periculos?

Yvette a ridicat din umeri.

— Mai puțin acum. Friții nu vor decât să fugă.

— Dar exploziile de azi-noapte? Ei au fost?

— Probabil. Au mai rămas câțiva în Jardins du Luxembourg.

Femeia m-a privit fix timp de câteva clipe, dar nu îi puteam citi nimic pe chip.

— Toată lumea iese pe străzi, a continuat ea. Aliații trebuie să sosească în orice clipă.

— Te rog, Maman, vreau să mergem.

Lui Isabelle îi sclipeau ochii de emoție.

Maman m-a luat de braț.

— O ținem pe Isabelle între noi. Doar nu vor împușca două femei și un copil.

Yvette a luat-o pe Maman de celălalt braț, și împreună am coborât spre Sena. Maman, Yvette și Isabelle au început să cânte: *Allons enfants de la Patrie, le jour de gloire est arrivé* . . . Am încercat să cânt și eu, dar cuvintele mi se opreau în gât. Eliberarea venea, în sfârșit, după patru ani îndelungați, dar eu îmi simțeam inima ca de plumb. Simțeam că îmi trădez patria. Mă simțeam pribeagă. Pierdută de mine însămi.

— *Contre nous de la tyrannie*, cânta Isabelle, cu glas senin și limpede.

Am mers spre Café de Flore, am trecut pe lângă cafenelele închise și magazinele cu vitrinele bătute-n scânduri, pe lângă baricadele ridicate pe drum. Străzile se umpluseră de oameni care cântau, strigau, iar noi am fost prinse în mulțime, gonind spre Pont Alexandre III, spre Place de la Concorde.

O explozie a bubuit deasupra capetelor noastre. Oamenii țipau. Încercau să fugă, dar se loveau unii de ceilalți, căci alte trupuri le blocau înaintarea. Am prins-o de mână pe Isabelle. Mulțimea s-a oprit. Coloane de fum gros, cenușiu se ridicau de pe acoperișul clădirii Grand Palais.

— *Allez!*

Mulțimea a înaintat din nou, în direcția focului, ca niște molii atrase de lumină. Am aruncat o privire spre Hôtel de Crillon. În fața hotelului așteptau câteva tancuri germane imense. Aveau de gând să tragă în noi?

— Haideți, a strigat Yvette, împingându-mă în umăr. Să mergem.

— Nu! Uită-te la tancuri!

Dar oamenii s-au revărsat înainte, făcând imposibilă menținerea poziției. Duse înainte de mulțime, ne-am lungit gâtul, holbându-ne cu oroare la flăcările care mugeau prin acoperiș, la coloanele groase de fum cenușiu cu nuanțe stranii de roz. Nechezatul îngrozit al cailor m-a cutremurat.

Caii de la circ erau, probabil, închiși înăuntrul clădirii. Un grup de pompieri s-au repezit spre Palat și au pătruns înăuntru. Un cal a ieșit în goană, cuprins de panică. Soldații germani au ridicat armele și au țintit spre pompieri, dar au nimerit calul. Acesta s-a prăbușit cu o bufnitură la pământ, ca o marionetă grotescă. Am întors capul. Isabelle a țipat.

— *Grand Palais!* a strigat o femeie. Cum pot face una ca asta? Îi urăsc! Nu sunt oameni. Sunt monștri și o să-i urăsc până la sfârșitul zilelor mele.

— Trebuie să plecăm.

Maman a tras-o pe Isabelle de cealaltă mână. M-am întors și am remarcat consternată niște oameni care stăteau așezați în șezlonguri, pe spațiul verde din capătul bulevardului Champs-Élysées. Priveau scena ca și cum s-ar fi aflat la teatru. Visam, oare? Nu cumva erau fantome? Am închis ochii, iar strigătele și țipetele se auzeau răsunând în jurul meu. *Sébastian! Sébastian!* De ce nu ai fugit cu mine? Unde ești acum?

— Vreau acasă, a spus Isabelle, plângând.

Am deschis ochii și am luat-o în brațe, strângându-i cu putere trupul mic și fragil și vărsând lacrimi fierbinți. În fața ochilor mei înlăcrimați se contura, neclar, imaginea oamenilor care înconjuraseră calul căzut. Nu! Nu se poate! M-am întors pentru a-i feri ochii lui Isabelle de scena înfiorătoate. Oameni cu bricege și alte unelte tăiau în carnea calului, rupeau hălci întregi și le îndesau în sacoșe. Asta face foamea.

CAPITOLUL 37

Paris, 23 august 1944

Élise

Rușinea, teama și repulsia îmi curgeau prin vene, în timp ce ne îndreptam înapoi spre casă. Oamenii erau atât de înfometați, încât fuseseră în stare să smulgă carnea de pe un cal mort. Și noi fuseserăm înfometate, dar nu într-un asemenea hal. Mă întrebam cum supraviețuiseră unii în acești patru ani, cei fără relații, cei fără venituri. Noi, cel puțin, avuseserăm salariul meu de la bancă.

În Place Saint-Michel, am trecut pe lângă un grup de oameni adunați pe stradă, care aveau în mâini târnăcoape. Scoteau plăcile din pavaj, lucrând în șir indian; doi dintre ei scoteau câte o dală, apoi o treceau celui din spate, care la rândul lui o trecea mai departe, până ce ajungea în spate de tot, la bărbații care întăreau baricada.

— Vrei să ne ajuți? a strigat unul dintre ei spre mine.

Am clătinat din cap. Omul a părut dezamăgit și am remarcat privirile câtorva dintre femei, ceea ce mi-a sporit senzația de rușine și lipsă de loialitate care mă încerca deja.

— Tu stai și dă o mână de ajutor, a zis Maman. O duc eu pe Isabelle acasă.

Eram epuizată, încă nu îmi revenisem și aveam crampe în burtă. Nu voiam decât să ajung acasă. Dar ea a insistat.

— Du-te, Élise. Trebuie să fii lângă ei, să ajuți la ridicarea baricadelor.

Tonul ei era hotărât și avea dreptate. Era timpul să îmi demonstrez loialitatea.

Fără alte vorbe, m-am îndreptat spre grupul de oameni.

— M-aș bucura să ajut și eu, am zis, adresându-mă bărbatului care strigase spre mine.

De cum am rostit cuvintele, au devenit adevărate. Voiam efectiv să ajut. În ciuda golului din inimă, voiam să iau parte la ceea ce se întâmpla. Oamenii mi-au făcut loc, primindu-mă între ei, și m-am simțit numaidecât binevenită, am simțit să fac parte dintre ei.

— *Salut*. Eu sunt Thérèse, a zis femeia din stânga mea.

Purta ceea ce părea a fi o pereche de pantaloni scurți bărbătești, ținuți de o curea groasă din piele, și ghete grele, maronii. Nu îmi puteam lua ochii de la picioarele ei goale.

— Élise, i-am răspuns, în clipa în care următoarea dală de pavaj i-a aterizat în brațe.

Mi-a pasat-o. Greutatea ei m-a luat pe nepregătite, am simțit că mi se îndoaie genunchii, dar mi-am îndreptat spinarea și am reușit s-o trec celui din spate. Soarele strălucea cu putere și mi-am șters picătura de sudoare care mi se scurgea pe lângă tâmplă. Apoi m-am uitat la Thérèse.

— Ai văzut fumul care se ridica dinspre Grand Palais? am întrebat-o.

— *Oui! Merde!* Friții sunt încă aici! Și controlează câteva clădiri — hotelurile alea elegante de pe lângă Place de la Concorde, unde au stat închiși, a zis ea, aruncându-mi o privire. Dar nu-ți face griji. Tocmai am aflat că generalii americani au sosit la Hôtel de Ville. Nu mai durează mult până ce vor ajunge armatele și tancurile lor. Apoi începem ofensiva.

Ofensiva? Eram impresionată de tăria ei de caracter. Oare femeile ca ea aveau să reintre, umile, în rolul de gospodine și soții iubitoare, după ce simțiseră gustul acțiunii? Războiul acesta doborâse bariere sociale între sexe, între clase. Eram cu toții implicați.

— Dar trebuie să fii atentă, a continuat ea. Friții au pușcași pe acoperișuri. Două femei au fost împușcate ieri, iar acum câteva seri s-a tras pe Boulevard Saint-Michel, lângă cinematograf.

Următoarea dală mi-a aterizat în brațe, silindu-mă să-mi smulg privirea de la ea, ca să o prind mai bine.

Bărbatul care mă chemase primul s-a apropiat de noi, întinzându-mi o cană.

— Cred că ți-e sete. Facem o mică pauză acum.

— Mulțumesc.

I-am luat-o din mână și am înghițit lacomă apa, conștientă de privirea lui ațintită asupra mea.

Apoi a întors capul spre Thérèse.

— Știi că jigodiile au mai trimis un tren de la Drancy, numai cu câteva zile în urmă? Ar fi trebuit să luăm cu asalt lagărul. Dacă am fi avut mai multe arme! Cel puțin ne-am recuperat poliția, a adăugat el, după o pauză.

— Le-a trebuit cam mult timp, a zis Thérèse, punând mâinile în șolduri și arcuindu-și spatele.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, a replicat el, ridicând din sprâncene.

— Credeți că nemții vor opune o rezistență îndârjită? am întrebat eu, privind în jur la oamenii care se opriseră un minut ca să se

odihnească.

Păreau mai degrabă prieteni care construiau o casă împreună, decât soldați care se pregăteau să ucidă. Sau să moară.

— Von Choltitz va apăra orașul până la ultimul om. Depinde numai câți oameni va mai avea.

— Și ar putea foarte bine să planteze bombe înainte de a se retrage, a adăugat Thérèse.

— Da. Nu putem exclude această posibilitate.

— Mi-aș dori ca Aliații să se grăbească și să vină odată, a zis Thérèse, ștergându-și fruntea.

— Câtă vreme nu se fac stăpâni aici, când vor veni, ne-a întrerupt o femeie mai în vârstă, de pe cealaltă parte. Nu am încredere în americani nici cât în *rosbifs*[13].

— Da. Va trebui să punem pe picioare guvernul cât se poate de repede, a spus un bărbat. Altfel, vor umple ei vidul ăsta. Nu ne putem permite o luptă de putere între forțele lui De Gaulle și comuniști.

— Cu siguranță vom fi cu toții de partea lui De Gaulle.

Întotdeauna crezusem că el va prelua puterea, odată ajuns aici. Bătrâna a ridicat din umeri.

— Comuniștii au dus lupta grea. De Gaulle nu a fost aici, pe teren, la fel de mult ca noi.

Felul în care a spus „la fel de mult ca noi“ m-a făcut să mă gândesc că ar putea face și ea parte dintre comuniști și m-am trezit apărându-l pe De Gaulle.

— A fost unul dintre puținii politicieni gata să lupte pentru Franța. Nu a avut cum să o facă altfel decât de la Londra.

— Numai să recunoască lupta pe care am dus-o noi aici. Și oamenii pe care i-am pierdut.

Omul s-a uitat în ochii mei, dându-mi de înțeles că pierduse pe cineva apropiat. Fiecare dintre noi pierduse pe cineva.

Avea dreptate; trebuie să recunoaștem meritele bărbaților și femeilor care au luptat în clandestinitate în toți anii aceia, riscându-și viața, pierzându-i pe cei dragi.

După ce s-a terminat pauza, am muncit până ce au început să mă doară brațele și spatele din cauza greutăților ridicate. Nu aveam ceas la mână, dar simțeam cum minutele se transformau în ore, și soarele începea să coboare la asfințit. În cele din urmă, ritmul a încetinit, iar oamenii au început să se îndepărteze.

— Unde locuiești? m-a întrebat, când mă pregăteam să plec, bărbatul care mă chemase primul.

— Saint-Sulpice.

— Și eu merg în aceeași direcție, a răspuns el. Vrei să mergem împreună?

Obrajii mi s-au îmbujorat puternic.

— Mă întâlnesc cu un prieten, am mințit eu.

— Poate ne vedem mâine, atunci.

Părea un pic descurajat.

Am mers acasă singură. Deși eram obosită, m-am oprit la biserica din piațetă și am intrat să aprind o lumânare pentru Sébastian.

CAPITOLUL 38

Paris, 24 august 1944

Élise

— *Bonjour, les filles*, a strigat Maman când a intrat în casă și apoi în bucătărie. Am ieșit să caut ceva de mâncare. Și-a dat jos basmaua și a scuturat-o. Plouă cu găleata și asta-i tot ce am găsit, a zis ea, scoțând doi cartofi.

— Pentru micul-dejun? a strâmbat din nas Isabelle.

— E mai bine decât nimic. Hai să-i gătim, am zis.

Aveam stomacul atât de gol, încât mă simțeam slabă și ametită.

— Dar gazele sunt oprite, mi-a amintit Maman. Nu-i putem mânca cruzi.

Aproape că am izbucnit în plâns, de frustrare. Trebuia să fie ceva de mâncat. Aproape că îmi părea rău că ieri nu ne depășiserăm sila și nu ne serviserăm și noi din carnea calului. Mi-am amintit de picnicul pe care îl făcusem cu Sébastian în camera lui de hotel — brânza, pâinea, ciocolata — și aș fi dat orice ca să mă întorc în timp și să mă aflu din nou acolo. Și să nu-l fi adus cu mine aici.

— Va trebui să mâncăm rezervele păstrate pentru urgențe, a zis Maman, deschizând ușa bufetului, unde altădată păstram borcanele cu alimente conservate. Mai e un borcan de fasole albă.

După-amiază, ploaia se oprise în sfârșit, lăsând în urmă o căldură umedă, sufocantă; m-am uitat pe fereastră, întrebându-mă ce așteptau Aliații. După-amiaza lungă se târa încet, iar la căderea întunericului ne-a trezit din letargie o bătaie puternică în ușă. Maman s-a dus să deschidă.

— Soldații noștri sunt aici! a răsunat, emoționată, vocea lui Nathalie. I-am văzut! Soldații francezi, cu tancurile!

Am ieșit în fugă din apartament, cu baretele sandalelor desfăcute, în graba de a ajunge afară. De cum am ajuns pe Rue de Seine, ne-a izbit vuietul mulțimii. Oamenii goneau spre râu, iar copiii săltau în sus și în jos pe umerii adulților. În Place Saint-Michel, tineri și tinere stăteau atârnați de aripile statuii sfântului, strigând: *Notre jour de gloire est arrivé! Paris est libre!*

Am pierdut-o pe Nathalie în mulțime, dar nu conta; doar mergeam în aceeași direcție — spre Hôtel de Ville. Un șir de tancuri acoperite cu steagurile Franței au trecut încet pe lângă noi. Tineri luptători și

luptătoare din FFI, cocoțați în vârfurile lor, ne făceau cu mâna. Alte femei alergau pe lângă tancuri, cu brațele întinse, ca să fie trase sus, pentru a se alătura celorlalți, pe tancurile care înaintau lent.

M-am aplecat.

— Urcă pe umerii mei, Isabelle.

Mi s-a cățărat în spate, încolăcindu-și picioarele slăbănoage în jurul gâtului meu și am mers și noi mai departe, în ritmul tancurilor. Unii dintre soldați scriau mesaje în grabă, le rulau și le aruncau în mulțime. Un soldat tânăr s-a aplecat și i-a întins lui Isabelle un bilețel. Ea mi l-a trecut mie, iar eu l-am citit la lumina unui felinar stradal. Conținea un singur rând:

Ma chère Maman, Je suis rentré! Je t'embrasse très fort. Ton fils, Jean

Pe spate era notată o adresă din Paris. Am îndesat biletul în buzunar, având de gând să-l duc eu însămi a doua zi, ca să-i dau mamei lui Jean vestea fericită că fiul ei se întorsese.

Am urmat tancurile spre Hôtel de Ville, unde s-au întâlnit cu altele, care erau oprite cu spatele la clădire și tunurile îndreptate spre piață. Dintr-un difuzor, a bubuit o voce. Peste mulțime s-a lăsat tăcerea.

— Deschideți drumul spre Paris pentru armatele aliate, identificați și distrugeți rămășițele diviziilor germane. Discursul vuia prin noapte. Era colonelul Rol-Tanguy, un lider al Rezistenței și comunist știut. Faceți joncțiunea cu Divizia Leclerc, pentru o victorie comună.

Clopotele de la Notre-Dame, amuțite în timpul Ocupației, băteau acum de sărbătoare. Clopotele altor biserici auzeau chemarea; răsunau în tot Parisul — ca un cântec al lui Dumnezeu care îmi intra în suflet, spunându-mi să nu îmi pierd credința. Am strâns-o mai tare pe Maman de mână. Oare chiar era sfârșitul Ocupației? Pe obraji îmi curgeau lacrimile, în timp ce stăteam acolo împreună cu compatrioții mei, uniți împotriva tiraniei din ultimii patru ani. Nu conta cine era comunist, cine se alăturase mișcării Franța Liberă, cine nu făcuse decât să aștepte. Eram cu toții francezi, iar în clipa aceea, eram una. Cât de mult aș fi vrut ca Sébastian să fie alături de mine.

Luminile inundau piața. Vocile noastre se alăturau miilor de voci care vuiau ca un uragan. Vuietul libertății.

CAPITOLUL 39

Paris, 25 august 1944

Élise

În dimineața următoare, Isabelle a sărit pe patul meu, smulgându-mă dintr-un somn fără vise.

— Maman zice să vii! a strigat ea, veselă. Are ceva special pentru noi.

Când am intrat în camera de zi, Maman stătea în picioare ținând în mână un mosor mare de panglică roșie.

— Trebuie să ne pregătim. De Gaulle trebuie să sosească din clipă în clipă.

Ochii negri ai lui Isabelle sclipeau de emoție când Maman i-a legat o bucată de panglică roșie în talia rochiței albe cu care era îmbrăcată și apoi i-a așezat o beretă albastră pe cap. Era frumoasă, precum viitorul care se deschidea înaintea noastră. Maman îmbrăcase o rochie roșie, avea o eșarfă albă legată la gât, iar în picioare, pantofi albaștri, de lac.

— E rândul tău, mi-a zâmbit Maman. Du-te și găsește ceva de îmbrăcat.

Am rămas înțepenită-n loc. Simțeam că aud vocea lui Sébastian răsunând în jurul meu, ochii lui blânzi, privindu-mă ca și cum ar fi înțeles toate gândurile care mă încercau, ca și cum spiritul lui ar fi trăit în mine. Și am înțeles că ar vrea să sărbătoresc acest moment.

— Ce zici de rochia ta bleumarin? m-a încurajat Maman. O putem înveseli cu asta, a zis ea, arătându-mi o fâșie lată de panglică roșie.

Ne-am privit toate trei în oglinda înaltă. Maman stătea la mijloc, cu câte un braț trecut peste umerii noștri. Eram atât de slabe și de palide! Dar zâmbetul lui Isabelle i se întindea pe tot chipul, luminându-l. Era un moment pe care și-l va aminti toată viața; despre care le va povesti copiilor ei. Erau clipe istorice, ce se desfășurau chiar atunci, sub ochii noștri.

Maman s-a aplecat ca să o sărute pe Isabelle pe creștet, apoi s-a întors spre mine și mi-a dat o sărutare pe obraz.

— Tatăl vostru se va întoarce acasă în curând și vom fi din nou împreună. Asta e tot ce contează.

Am privit-o în ochi, înțelegându-i mesajul ascuns. Doar că nu era tot ce conta. Nu pentru mine. Oare își închipuia că îl voi uita așa de ușor pe Sébastian?

Prea agitate și surescitate ca să mai mâncăm, nici nu ne păsa că nu aveam nimic pentru micul-dejun. Fără să mai așteptăm, am ieșit pe străzi. Toată lumea ieșise, iar față de ziua trecută, zgomotul era de două ori mai puternic. Abia puteam să înaintăm pe Rue Saint-Jacques. Tancurile acoperite cu steaguri și buchete de flori se opriseră când femeile se cățăraseră pe șenilele lor, cu brațele întinse, așteptând să fie trase pe turelă, unde se aflau soldații americani. Un soldat s-a aruncat de pe tanc, în brațele mulțimii, iar fetele roiau în jurul lui, sufocându-l cu sărutări.

Ne-am oprit pe Pont Alexandre III și am privit țintă la tancurile germane staționate în față la Hôtel de Crillon. Unul dintre ele a tras. O ghiulea a traversat Champs-Élysées. Mulțimile s-au dat înapoi, urlând de frică. Maman, Isabelle și cu mine ne-am strâns una într-alta, ținându-ne răsuflarea, temându-ne de un alt obuz.

— E încă periculos pe străzi, a șoptit Maman. Ar trebui să mergem acasă.

— Nu! a zis Isabelle, ferindu-se de noi. Vreau să mai stau.

Am mai așteptat câteva minute. Nu s-au mai tras alte obuze, iar mulțimea a prins curaj și a înaintat pe bulevardul străjuit de copaci. Steagurile cu svastică fuseseră îndepărtate, iar acum, steagurile Franței fluturau în bătaia vântului, făcându-ne să ne simțim în siguranță în timp ce ne continuam drumul pe Champs-Élysées. Era o nebunie și ne expuneam pericolelor, dar înțelegeam de ce toată lumea simțea că trebuie să ia parte la evenimente. Îmi imaginam că așa se simțeau soldații când porneau la atac pe câmpul de luptă — invincibili și curajoși dincolo de orice rațiune.

Tot restul zilei s-a împușcat la întâmplare, dar oamenii continuau să cânte, să danseze, să se îmbrățișeze. Am cântat și eu. Am zâmbit și am râs. Am făcut-o pentru Isabelle. Am făcut-o pentru Franța. Am făcut-o pentru toți cei care își dăduseră viața pentru noi, pentru libertate.

Când ne-a ajuns vestea că De Gaulle se afla la Hôtel de Ville, ne-am croit drum spre Rue de Rivoli, unde am ajuns la timp pentru a-l vedea urcând scara și pătrunzând înăuntru. Difuzoarele din piață ne transmiteau vorbele sale.

— *Paris!* a strigat el.

Mulțimea vuia, aclamând și strigând. *Paris*. Iubitul nostru oraș. Inima mea zdrobită s-a înălțat la auzul acestui cuvânt, rostit de singurul nostru conducător adevărat.

Mulțimea a tăcut la auzul următoarelor lui cuvinte.

— *Paris outragé! Paris brisé! Paris martyrisé!*

Parisul indignat! Parisul zdrobit! Parisul martirizat!

– *Mais Paris libéré!*

Dar Parisul eliberat!

Inimile ne băteau la unison de mândrie pentru patria noastră. De Gaulle a ieșit pe balcon, unde a stat drept și trufaș. Omul care nu își pierduse niciodată încrederea, nu se îndoise niciodată de Franța, nu își părăsise niciodată poporul și nici nu cedase în fața tiraniei era acolo, unindu-ne în victorie. Era eroul nostru. De Gaulle *era* Franța.

Maman m-a înconjurat cu brațul și mi-a șoptit la ureche:

— Am câștigat războiul, Élise.

Cine a câștigat războiul? Erau, oare, câștigători în acest război? Mi se părea că pierduserăm cu toții câte ceva. De-acum înainte, totul avea să fie un spectacol. Nimeni nu putea afla ce era cu adevărat în inima mea.

CAPITOLUL 40

Paris, 26 august 1944

Élise

Ziua următoare a fost însorită și frumoasă, iar când am ieșit dis-de-dimineață, cu Isabelle, să căutăm pâine, păreau zorii unei noi lumi pentru Franța. Până și lumina era mai limpede, piatra albă a clădirilor Haussmann lucea în lumina soarelui de sfârșit de vară, iar frunzele castanilor înalți se roteau și se răsuceau în bătaia vânticelului ușor, etalând o multitudine de nuanțe de verde.

În seara aceea, chiar înainte de lăsarea întunericului, am ieșit în curtea interioară, ca să golesc coșul de gunoi. Nathalie era deja acolo și îndesa niște hârtii în tomberoanele care dădeau deja pe dinafară. Nu mi-a zâmbit și nici nu m-a salutat, ci m-a privit cu răceală.

— *Bonsoir,* Nathalie, am zis eu, amintindu-mi că politețea e cea mai bună formă de apărare.

Am ridicat capacul unuia dintre tomberoane.

— Élise, a răspuns ea, pe un ton grav. Trebuie să-ți spun ceva.

— Da?

Am simțit cum îmi crește pulsul, iar prin vene îmi curge groaza.

— Am auzit. Am auzit că numele tău e pe listă.

— Care listă? am întrebat, dar mi s-a strâns stomacul, înțelegând exact despre ce listă vorbea.

— Lista cu femei care…, a zis ea, dar nu a putut duce fraza la sfârșit. Vor veni de dimineață. Mai ai timp să te ascunzi.

Să mă ascund? Am scuturat din cap, iar furia a luat locul fricii. Gândul că vor veni la noi acasă, speriindu-le pe Maman și pe surioara mea, mă umplea de revoltă.

— De unde știi?

— Mi-a spus cineva.

— Cine? Nathalie, cine! Cine ți-a spus?

M-a privit fix, cu buzele strânse.

— Nu ți-am spus decât ca să te ajut.

Am trântit la loc capacul tomberonului.

— Ca să mă ajuți! Spune-mi cu cine ai vorbit.

Dar ea a dispărut înapoi în clădire și m-a lăsat acolo, tremurând de teamă și de furie. Nu făcusem rău nimănui. Nu trădasem secrete.

Am urcat înapoi în apartament. Isabelle era deja în pat, iar Maman

citea ziarul în camera de zi. A ridicat capul când am intrat.

— Ai pățit ceva? a întrebat ea. Pari foarte palidă. A împăturit ziarul. Îmi fac griji pentru tine. Nu te-ai simțit deloc bine în ultima vreme.

M-am gândit să-i spun ce aflasem de la Nathalie, dar nu am putut. Trebuia să înfrunt singură ce urma. În noaptea aceea, m-am întins în pat complet îmbrăcată. Am fost cât pe ce să mă ridic și să plec, să fug. Dar gândul că aveau s-o tragă pe Isabelle din pat, cerându-i să spună unde am plecat, mă speria mai tare decât orice.

Înainte de ivirea zorilor, mi-am dat seama ce am de făcut. M-am ridicat din pat, cu picioarele tremurânde, am ascultat, dar singurul sunet care se auzea era respirația mea șuierătoare, trădându-mi groaza pe care o simțeam. Am mers până la baie și m-am uitat în oglindă.

— Curaj, am șoptit către reflexia din oglindă, netezindu-mi părul negru și lucios.

Am deschis dulapul de sub chiuvetă și am scos coșulețul care se afla acolo. Foarfeca se ițea de sub o perie de păr; am scos-o, apucând-o de mânerele rotunjite, apoi am desfăcut-o și am închis-o la loc, cu o mișcare curată, rapidă. M-am privit din nou în oglindă și am ridicat bucla de păr care îmi cădea peste frunte. Ținându-mi răsuflarea, am dus foarfeca la rădăcina părului și am tăiat repede, privind la șuvițele negre ce cădeau în chiuvetă. *Nu-i decât păr*, am murmurat eu, când lacrimile mute au început să-mi curgă pe obraji. *Nu-i decât păr.* Fără să-mi iau ochii din oglindă, am continuat să tai până ce nu mi-a mai rămas deloc păr. Reflexia mea din oglindă mă privea ca o străină, cu obrajii cenușii scobiți, numai piele și os, cu ochii mari și întunecați.

Chiar atunci, s-a auzit un zgomot de geam spart. Am scăpat foarfeca în chiuvetă și mi-am luat între palme capul chel. *Ah, Doamne, veneau!* Sângele îmi pompa năvalnic prin vene. Aerul îmi înghețase în plămâni. Maman a apărut în cadrul ușii.

— Nu! Élise! a zis ea și s-a repezit spre mine. Ce ai făcut?

M-am tras un pas în spate, lipindu-mă de chiuvetă. Nu voiam să mă atingă. Încercam să-mi recapăt suflul.

— Au venit după mine, Maman! am icnit eu. Sunt aici!

— Nu! A făcut un pas în spate, strivindu-și obrajii cu palmele. Nu!

— *Salope! Salope! Salope de Boche!*

Țipetele de afară deveneau tot mai frenetice, mai zgomotoase. Am împins-o pe Maman într-o parte, simțind că groaza mă copleșește.

Nu te opri. Nu te gândi. Mergi mai departe. Am mers spre camera de zi, în direcția țipetelor și plânsetelor.

Isabelle stătea în semiobscuritate, la capătul coridorului. Părea atât

de mică, de fragilă.

— Îmi pare rău, Élise, îmi pare tare rău! a rostit ea printre sughițuri de plâns.

Nu îi puteam lăsa să spargă ușa. Am țâșnit spre camera de zi și am deschis larg ușa. Pe jos, scânteiau cioburile de geam, iar ei stăteau afară, sub balustrada de fier — vreo zece bărbați.

— *Putain de Boche!* Curva fricților!

Erau însetați de sânge. Sângele meu. Îmi era atât de frig, îngrozitor de frig. Strângându-mi brațele în jurul corpului, am încercat să opresc tremurul violent care pusese stăpânire pe mine.

Capul unui bărbat s-a ridicat deasupra celorlalte, iar chipul îi era schimonosit de ură. Îl ridicau, ca să se poată cățăra peste balustradă.

— Élise!

Maman a pătruns în cameră, m-a apucat de braț și a încercat să mă tragă de la fereastră.

— Nu! Mi-am tras mâna. Cu coada ochiului, am zărit-o pe Isabelle. I-am văzut ochii negri înfricoșați, coastele care se iteau prin cămașa de noapte trandafirie. Maman, am șoptit. Du-o de aici.

Maman s-a dus spre ea, apărând-o cu trupul ei.

Eu m-am apropiat de fereastră. *Curaj. Nu te gândi. Și nu privi.* Am făcut doi pași mari. Mă aflam în fața bărbatului ridicat pe umerii celorlalți.

— Curva și-a tăiat singură părul! a zis el și m-a scuipat prin geamul spart.

Am pus o mână pe mânerul geamului rămas întreg și l-am răsucit încet. O viespe prinsă între perdeaua din dantelă și fereastră bâzâia mânioasă. Când am deschis geamul, a zburat afară. Nu te uita la ei! Am privit la viespea care se ridica spre cer. M-am suit pe pervaz și am trecut un picior peste balustradă.

Mâinile s-au întins spre mine, apucându-mă, trăgându-mă în jos. Cu o bufnitură odioasă, m-am izbit de betonul de sub fereastră. Durerea mi-a săgetat cotul. Brațele lor m-au ridicat, degetele lor mi s-au înfipt în carne. Cineva m-a apucat de față, zdrobindu-mi obrajii. O flegmă mi-a aterizat pe nas.

— *Salope! Sale pute!*

Mâini feroce trăgeau de bluza mea, o sfâșiau.

Țipam. Am simțit că mă lasă genunchii. Am alunecat la pământ. Mâinile m-au săltat din nou, lăsându-mi picioarele să atârne în gol, fără să atingă pământul. Ca o păpușă din cârpe. O palmă peste față m-a dat câțiva pași înapoi. Capul îmi vâjâia nebunește. Aproape că nu

mai eram conștientă de ce mi se întâmpla.

M-au tras spre un camion deschis și m-au aruncat înăuntru. Erau și alte femei acolo, înghesuite unele în altele. Unele plângeau. Altele țipau. Altele erau tăcute. Când camionul a pornit hodorogit pe străzi, readucându-mă în fire, am simțit că-mi tremură oasele. Unde ne duceau? Deodată s-a oprit. Am fost aruncată în față, dar nici una dintre noi nu a scos vreun sunet.

Afară se aduna o gloată de oameni în jurul unei piețe, oameni care înjurau și strigau: *Putain de Boche!* Zăream piața ca prin ceață și nu știam unde mă aflu.

Ne-au scos din camion și ne-au împins spre o scândură de lemn, suspendată între două mormane de cărămizi, unde am fost obligate să ne așezăm în șir indian. Un bărbat trupeș a tras-o după el pe prima femeie. Dar nu m-am uitat. Nu m-am uitat nici la scena pe care o montaseră, nici la oamenii adunați să privească. Am închis ochii și m-am rugat. *Te rog, Doamne, fă să se termine repede.*

Mi-a venit rândul. Niște mâini aspre m-au apucat, m-au tras pe scări în sus, spre platforma din lemn. O lamă lungă și lucioasă a sclipit în direcția mea. Bărbatul care o mânuia a izbucnit în râs.

— Te-ai gândit s-o faci singură, așa-i?

Mi-a împins capul în jos, prinzându-mă de ceafă. Apoi m-a apucat de bărbie, silindu-mă să mă uit în față, spre gloată. Am privit în gol când mi-a trecut metalul rece peste scalp. Am încercat să nu tresar când lama mi-a intrat sub piele, făcându-mă să sângerez. În schimb, mi l-am imaginat pe Sébastian stând în camera lui și privindu-mă. Am păstrat imaginea aceasta în minte. M-am agățat de ea și când au scos pensula și mi-au pictat svastica pe frunte. Am fost marcată drept curvă și trădătoare de țară.

Nu s-au oprit însă acolo. Ne-au înghesuit într-o căruță de lemn, trasă de cai, și ne-au plimbat pe străzile Parisului în lenjerie intimă, cu capetele tunse chilug.

CAPITOLUL 41

Paris, 27 august 1944

Élise

Mi-am dat seama de oprirea căruței ca prin vis, apoi am simțit că Maman mi-a acoperit capul cu o basma și m-a ajutat să mă ridic. Sprijinită de ea, am mers spre casă, sub ploaia ocărilor aruncate de oamenii înșiruiți de-a lungul străzilor. Eram apatică. De neatins. Departe chiar și de mine însămi.

Când am ajuns acasă, Isabelle stătea în prag și plângea.

— Îmi pare rău, suspina ea. Îmi pare rău, Élise.

Nu mă puteam uita la ea. Nu voiam să mă uit la nimeni. Maman a pregătit o baie, în timp ce eu așteptam mută, cu privirea ațintită înainte, fără să văd. Cu multă blândețe, mi-a scos lenjeria de corp și m-a ajutat să pășesc în cadă, deși lacrimile îi curgeau pe obraji. Apa era rece, dar mie nu îmi păsa. Nu voiam decât să mă curăț de tot răul care mi se făcuse. Maman mi-a spălat încetișor trupul cu un burete, apoi a frecat cu perie și săpun, până s-a luat svastica. Nu am spus nimic, nici ea, nici eu. Isabelle a rămas în pragul ușii, plângând. Când a terminat, Maman m-a învelit într-un prosop mare de baie și m-a strâns tare în brațe, ca pe un copil.

— Îmi pare rău, Élise. Îmi pare foarte rău.

Nu puteam vorbi. Am clătinat din cap, nedorind să-i mai aud cuvintele, ci doar să fiu lăsată în pace, în tăcere. M-am îndepărtat de ea și am traversat coridorul spre camera mea, unde am zăcut ghemuită strâns pe pat, învelită în prosopul umed. În clipa aceea, voiam să las totul în urmă. Voiam să mor.

Nu m-am ridicat din pat în următoarele câteva zile. Dar nici să dorm nu puteam. De fiecare dată când închideam ochii, vedeam chipul celui care mă aștepta, mânuind briciul lung și ascuțit. M-am obișnuit să dorm pe apucate în timpul zilei, dar nu-mi puteam lua mâna de la scalpul golaș, nu puteam să-mi reprim amintirea aceea. Cum au putut să îmi facă asta? Oameni care nici nu mă cunoșteau. Oameni care nu știau ce făcuserăm eu și Sébastian.

Maman și Isabelle au ieșit să caute mâncare, dar eu nu puteam mânca. Maman încerca să-mi vorbească, dar vocea ei îmi răsuna în cap golită de orice sens. Orice mișcare, orice zgomot, orice miros îmi aminteau că eram încă în viață. Fiecare părticică din mine mă durea

ca o rană deschisă.

În a treia zi, Maman a intrat în camera mea ținând în mână o scrisoare.

— E de la tatăl tău, a zis ea. Ne întreabă dacă putem trimite șosete și o căciulă de lână. Presupun că scrisorile sunt cenzurate și nu poate spune ce se petrece cu adevărat, dar sunt sigură că se gândește la drumul spre casă, a explicat Maman, iar gândul la întoarcerea tatei m-a umplut de teamă, și nu de bucurie. Élise, vino și mănâncă ceva. Te rog.

Am urmat-o pe Maman în bucătărie. Isabelle stătea la masă și se juca cu păpușile. M-am gândit că eu, la vârsta ei, probabil că nu mă mai jucam cu păpușile, dar îmi venea greu să-mi amintesc. Atât de slabă era și cu un aer atât de oropsit, încât nu părea să aibă unsprezece ani. Aveam impresia că ne topeam cu toții în noi înșine. Nici nu mă deranjasem să sun la serviciu. Știau. Toată lumea știa. M-am așezat lângă ea, dar era atât de captivată de păpușile ei, de lumea ei închipuită, că abia dacă mi-a aruncat o privire.

Maman mi-a pus în față o farfurie și o cană. Am luat o înghițitură de cafea, care mi-a ars gâtlejul. Am împins-o într-o parte și am mușcat din bagheta goală. Avea gust de rumeguș.

Maman a ridicat un ziar.

— De Gaulle transformă colaboraționismul în infracțiune oficială. Îl numește *indignité nationale*. Pretinde că o face pentru a stopa atacurile aleatorii. Acum vor fi procese. Au arestat-o pe cântăreața de operă Germaine Lubin, fiindcă a jucat într-o operă de Wagner, pusă în scenă pentru Wermacht. Au trimis-o la Drancy! Nu mi-am dezlipit privirile de la pâinea din farfurie, dorindu-mi ca Maman să tacă odată. Dar ea a continuat. Și Arletty. O știi, vedeta de cinema. A avut o aventură cu Hans-Jürgen Soehring. Și pe ea o trimit la Drancy! Știi ce a spus? N-ai cum să nu îi admiri cutezanța, a zis Maman, iar eu am așteptat să mă informeze cu privire la cuvintele artistei. *Mon coeur est français, mais mon cul, lui est international.*

— Inima mea e franceză, dar curul, ei bine, ăsta e internațional, a repetat Isabelle. *Curul! Internațional!* a râs ea, un sunet pe care nu îl mai auzisem de ceva vreme.

Am închis ochii, simțind cum mi se întețește durerea de cap, urcând dinspre ceafă. M-am ridicat, târând scaunul de podea, cu un scârțâit înfiorător. Trebuia să plec afară.

— Eu ies.

Maman a făcut ochii mari, alarmată.

— Nu, Élise! Nu poți pleca de acasă.

— Îmi voi pune o eșarfă pe cap.

— Nu! O să te vadă lumea. Ar putea ieși urât.

— E deja urât.

— Mai ai răbdare, Élise, te rog. Așteaptă să-ți crească părul.

Am privit-o, neîncrezătoare.

— Nu pot sta aici, să aștept degeaba, am zis eu și am ieșit pe coridor.

Maman a sărit în picioare, blocându-mi calea. Am împins-o într-o parte. Dar ea m-a apucat de brațe. Am încercat să-i dezlipesc mâinile de pe mine.

— Élise! Nu poți ieși!

— Opriți-vă! a exclamat Isabelle, care stătea în picioare, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji.

Atunci, am simțit că s-a rupt ceva în mine. O durere ascuțită m-a săgetat în piept. Nu mai puteam respira. Genunchii mi-au cedat și m-am prăbușit.

Maman m-a prins. M-a strâns în brațe, ținându-mă bine, implântându-și degetele în carnea mea.

— Élise. Élise, te rog.

Dar eram prea grea pentru ea. A încercat să mă sprijine, dar am simțit cum alunec la podea. O auzeam încă pe Isabelle plângând, ca și când ar fi fost undeva departe, dar eram prea moale, îmi pierdeam conștiența. Apoi m-a străpuns o salvă de aer, și răsuflarea mi-a explodat în plămâni. Am scăpat din brațele lui Maman, m-am prăbușit grămadă la podea, și un urlet mi-a scăpat din gâtlej.

Am simțit trupul lui Maman peste mine, încolăcindu-se în juru-mi, ținându-mă strâns, în timp ce hohotele incontrolabile de plâns mă secătuiau de puteri. Când au început să se mai domolească, Maman m-a condus înapoi în camera de zi, unde m-a întins pe canapea.

— Adu o pătură, i-a șoptit ea lui Isabelle.

CAPITOLUL 42

Paris, noiembrie 1944

Élise

Am dat din nou fuga la baie, ajungând la toaletă chiar la timp pentru a vomita, în timp ce sudoarea îmi curgea șiroaie pe față. M-am dat în spate, nesigură pe picioare, sprijinindu-mă de perete. Mirosul de ouă era de vină. Maman voia să ne pregătească un mic-dejun cum se cuvine, dar eu nu suportam nici un miros prea puternic, și numai gândul la mâncare îmi întorcea stomacul pe dos. Pierdusem și mai mult în greutate, iar ciclu nu mai aveam de patru luni, încă din iulie. Nu era ceva neobișnuit; se tot pornea și se oprea încă de la începutul Ocupației. Dar vomitatul era ceva nou.

Am intrat în bucătărie și am văzut-o pe Maman la chiuvetă, unde freca hainele murdare cu o perie. Nu mă auzise intrând, pentru că nu întorsese capul, și am stat câteva clipe cercetând-o cu luare-aminte, remarcându-i umerii slabi. Ce se întâmplase cu noi? Parisul era liber, dar micuța noastră familie se destrăma. Prietenii noștri erau puțini și scumpi la vedere, vecinii întorceau capul când ne vedeau — ceea ce era mai greu de suportat decât raționalizarea strictă și foamea permanentă. Am simțit cum mă copleșesc singurătatea și grijile mamei, adăugându-se la ale mele. Știam că eu adusesem năpasta aceasta pe capul familiei mele și mă simțeam vinovată, dar nici acum nu puteam regreta că îl cunoscusem pe Sébastian. Regretam numai că nu o păstrasem secretă, chiar și față de mama. Ar fi trebuit să fiu mai precaută. Ar fi trebuit să fiu mai precaută în multe privințe.

Deodată, Maman s-a întors și și-a șters mâinile pe șorț, apoi și le-a pus în șold.

— Ai vomitat din nou, a zis ea. Élise, am avut destule sarcini ca să cunosc care sunt semnele.

Mi-am ferit privirea și m-a cuprins tristețea amintindu-mi de toate sarcinile pe care le pierduse. Din instinct, am dus mâna la pântec.

— Îmi pare rău.

Nu știam ce altceva să spun.

Maman a clătinat din cap.

— Pentru cine îți pare rău? Pentru tine? Pentru noi? Sau pentru copilaș?

A lăsat brațele în jos și s-a sprijinit de chiuvetă, ca și cum i-ar fi fost

cu neputință să suporte greutatea corpului ei tot mai îmbătrânit.

— Cum de ai lăsat să se întâmple una ca asta?

Privirea de dezamăgire și regret din ochii ei m-a făcut să las ochii în jos.

— Nu credeam că pot să rămân însărcinată. Aveam ciclul atât de neregulat, am zis eu, ridicând ochii spre ai ei.

A clătinat din cap.

— Cum poți fi atât de proastă? Dar el, iubitul tău? Ar fi trebuit să aibă mai multă minte.

Iubitul meu? Nici numele nu i-l putea rosti. Îi spusesem lui Sébastian să nu-și facă griji, că nu puteam rămâne însărcinată, că menstruația mi se oprise. A părut surprins, dar nu m-a contrazis — în definitiv, ce știa el?

Maman a făcut un pas în față și mi-a pus o mână pe umăr.

— S-ar putea să găsim un doctor care să ne ajute.

— Nu! Nu pot face asta!

M-am dat un pas în spate. Cum putea să-și imagineze măcar că aș vrea să scap de copilul lui? În urmă cu numai un an, în regimul lui Pétain, o femeie fusese ghilotinată pentru că efectuase avorturi. Iar ea sugera una ca asta!

Maman a oftat adânc.

— Élise, nu îl poți păstra. A făcut un pas spre mine, i-am simțit mâna tremurândă pe cap, atingându-mi părul scurt și țepos. De ce crezi că ți-au făcut asta? a zis ea, cu glas spart. Am fost deja ostracizați de vecinii noștri. Va dura ani întregi să le recâștigăm încrederea, iar acum apare povestea asta, a spus ea, apoi a tăcut pentru câteva momente. Călugărițele îl vor primi, a conchis.

Avea dreptate. Un copil al dușmanului nu ar face decât să ne aducă aminte cum am cedat, cum ne-am întins pe jos și ne-am lăsat călcați în picioare. *La honte*. Rușinea avea rădăcini adânci și distrugătoare.

Dar acesta era copilul meu. Tot ce îmi rămăsese de la Sébastian.

— Nu!

Am dus din nou mâna la pântec, simțind cum crește în mine un sentiment de iubire și protecție față de copilul aflat deja acolo.

— Nu-l poți păstra! Gândește-te la tatăl tău, prizonier în Germania de trei ani. Cum crezi că se va simți să vină acasă și să găsească în propria-i casă un copil de-ai lor? Și ai putea încă să fii arestată. Procesele nu s-au terminat; unele femei primesc sentințe și de un an întreg.

— Pot să-mi susțin cazul.

Maman a dat ochii peste cap.

— Nu fi atât de naivă. Crezi că o să te asculte pe tine, dintre toate fetele aflate în aceeași oală? După ce ți-au făcut, cum îți imaginezi că…

— Nu știi totul despre Sébastian! A fost un om bun. Un bărbat curajos.

Maman a ridicat o mână, ca pentru a-mi opri cuvintele.

— Nu, Élise! A făcut parte din forțele de ocupație. A fost dușmanul nostru.

— Atunci, de ce? De ce ai vrut să vină aici? Inima îmi bătea cu putere și vocea îmi tremura. Nu ai vrut să-l ajuți de fapt, nu-i așa?

Maman a strâns din buze, clătinând din cap.

Și atunci i-am spus ceea ce promisesem să nu-i spun niciodată.

— Sébastian m-a ajutat. M-a ajutat să scot copii din Paris.

— Ce vrei să spui? a întrebat, aruncându-mi o privire aspră.

— Nu am putut să-ți spun până acum. Era prea periculos. Am ajutat la fuga copiilor din orfelinat, am zis, cu un oftat adânc.

— Élise, despre ce vorbești? a zis ea, ducându-și o mână la obraz.

— Despre centrul UGIF, despre copiii de acolo. Uneori duceam câte unul-doi până la un *passeur*, care îi transporta în sud, peste graniță.

Maman se uita la mine cu ochi mari, amuțită. Apoi și-a șters mâinile pe șorț.

— Élise! Ești nebună? Ne-ai pus în mare pericol pe toate trei! La Isabelle te-ai gândit? Măcar o clipă?

— Da, sigur că m-am gândit!

— Ai fi putut să ne omori pe toate!

— Dar nu am făcut-o, nu-i așa? Și am salvat vieți. Nu puteam să-ți spun. N-aveam cum. Iar apoi Sébastian a aflat că nemții țineau sub supraveghere orfelinatul. Devenise prea periculos să mai duc eu copiii până la *passeur*, așa că a făcut-o el. A scos șase copii de acolo. Ar fi fost trimiși la Drancy, iar apoi…

Maman s-a întors cu spatele la mine, îngropându-și capul în palme, cu umerii scuturați de plâns. Mi-am petrecut un braț în jurul gâtului ei, dar ea s-a tras de lângă mine, de parcă atingerea mea ar fi pârjolit-o.

— De ce nu mi-ai spus? a țipat ea, întorcându-se cu fața la mine. Ar fi trebuit să-mi spui!

— Nu era nevoie să știi. Nu-ți puteam spune.

— Ba da, era nevoie! Doar sunt mama ta, pentru numele lui Dumnezeu.

Era mama mea, dar o simțeam ca pe o străină. Nu ar fi vrut să știe cu ce mă ocupam. Iar dacă ar fi știut, m-ar fi împiedicat. Nu aș fi putut să-i spun.

CAPITOLUL 43

Paris, noiembrie 1944

Élise

Mama avea dreptate în privința unui lucru: tata nu s-ar fi împăcat nicicând cu gândul că fiica lui se culcase cu un german, darămite că făcuse și un copil cu el. Nu știam când se va termina oficial războiul și nici când se va întoarce tata acasă, dar mi-am dat seama că trebuia să plec înainte de acel moment. Nu exista altă cale. Și nu era decât o singură persoană pe lume care mă putea ajuta. Monsieur Le Bolzec. El îmi fusese alături de la bun început, din prima clipă când îl întâlnisem pe Sébastian.

Am ieșit pe furiș din apartament, cu părul scurt și țepos acoperit de o eșarfă. Clopoțelul a sunat când am intrat în librărie, reaprinzând amintirea zilelor când îl găseam acolo pe Sébastian. Acum, absența lui mă străpungea ca un cuțit.

— Élise!

Monsieur Le Bolzec s-a uitat la capul meu acoperit, apoi m-a luat în brațe și m-a strâns cu putere.

— Mă pregăteam să închid, a șoptit el. Acum am mai puțini clienți decât înainte de Eliberare.

Aruncând o privire prin librărie, am văzut că era pustie. Dar am așteptat să întoarcă semnul de pe ușă, înainte de a-mi scoate eșarfa. L-am urmărit să văd cum reacționează la vederea părului meu scurt și urât, dar el nici nu a clipit. În schimb, mi-a tras un scăunel.

— Stai jos. Mi-am făcut griji pentru tine. Am venit pe la tine după… după ce mi-a spus mama ta totul.

— Nu am vrut să văd pe nimeni.

— Nu. Sigur că nu. Atacuri din răzbunare, a zis el după o pauză, luându-mi mâna între palmele sale. Aș fi vrut să te pot ajuta cumva.

— Nu aveați cu ce.

— Nu, ai dreptate. Nu aș fi făcut decât să-mi creez și mai multe probleme.

— Cum adică și mai multe probleme?

— Ah, nimic serios. Numai câteva comentarii, știi tu, de genul: „Unde ți-e prietenul neamț acum?“

— Ce? Sunt oameni care spun așa ceva?

— Păi, Sébastian venea destul de des pe aici. Oamenii vorbesc. Cei

mai mulți știu că nu am fost colaboraționist. Dar alții… știi și tu cum sunt oamenii. Iartă-mă, a zis el, iar obrajii i s-au aprins, nu am vrut să bagatelizez ce ți s-a întâmplat ție, mai ales după toate cele prin care ai trecut.

— Dar polițiștii aceia? Au mai venit?

— Nu. Probabil îi duce și pe ei capul, presupun că s-au dat la fund deocamdată. Nu cred că ai fost singura persoană pe care au încercat să o intimideze.

— Știți ceva despre Sébastian? Despre noaptea în care au venit după el? am întrebat, neputând să mă abțin.

— Nu, a zis el, clătinând din cap.

— Cineva l-a denunțat, cu siguranță.

A ridicat o sprânceană.

— Ai idee cine ar putea fi?

— Isabelle i-a spus prietenei sale că am un iubit neamț.

— Sărmana Isabelle, trebuie că se simte tare vinovată.

— Da, așa e, dar nu sunt convinsă că asta s-a întâmplat, am zis eu, foindu-mă pe scaun. Trebuie să plec.

M-a strâns de mână și m-a privit drept în ochi.

— Oamenii aceia care te-au atacat nu aveau nici un drept. Se simțeau neputincioși — se simțeau castrați, după ce au trăit timp de patru ani sub regimul inamic. Erau furioși pe ei înșiși mai mult decât pe oricine altcineva. Nu vreau să scuz nimic. E de neiertat. Așa ceva nu se poate uita. Și este nedemn de noi. Dar nu trebuie să pleci, situația se va calma, a zis el, scărpinându-și perciunii.

— Chiar și așa, tot trebuie să plec. Undeva, departe. Înainte de întoarcerea tatălui meu, am adăugat, privind către pântecul meu. Sunt însărcinată.

Am ridicat ochii, ca să-i întâlnesc privirea.

A făcut ochii tot mai mari, pe măsură ce înțelegea situația.

— *Mon Dieu!* A luat o gură de aer, trecându-și mâna peste ceafă și gât. Ești sigură?

M-am ridicat, mi-am desfăcut haina și am privit în jos.

— Nu se vede încă. Dar da, sunt sigură.

— În ce lună ești?

— Patru, cred, am zis eu, apoi am tăcut pentru o clipă. Aveți ceva de băut? am întrebat pe negândite.

Fără să spună nimic, a deschis dulapul de sub casa de marcat și a luat de acolo o sticlă de vin roșu. I-a scos dopul din plută și a turnat în două pahare murdare. Am dat pe gât o înghițitură zdravănă.

— Mulțumesc, am zis, simțind că tensiunea din trupul meu începe să mai scadă, și am oftat adânc. Vreau să-l păstrez, am zis deodată.

Am văzut cum mărul lui Adam i se mișca în sus și-n jos.

— Mama ta știe?

— Da. Dar nu pot rămâne la Paris. Ce se va întâmpla când va veni tatăl meu?

El m-a apucat de mână.

— Înțeleg.

— Mă puteți ajuta? l-am rugat, privindu-l stăruitor în ochi. Vă rog.

— Dacă vrei să-l păstrezi, vom găsi o cale.

— Cum?

Fruntea i s-a încruntat adânc cât m-a cercetat în tăcere, vreme de un minut, ca și cum ar fi încercat să întocmească un plan.

— Sora mea, Soizic, a zis el într-un final, locuiește în Trégastel, în Bretania. Orașul a fost eliberat cu puțin înaintea Parisului. Ar putea să te primească la ea. Are o fermă mică; câteva vaci și o bucată de pământ, nu mai mult. Știu că i-ar prinde bine ajutorul, mai ales acum că… soțul i-a murit, la începutul războiului. Și fiica, a zis el, coborându-și privirile în paharul de vin.

— Fiica?

A încuviințat din cap, fără să mă privească.

— Va fi mult de muncă.

— Și credeți că m-ar primi? am întrebat, terminând restul de vin din pahar.

— S-ar putea. Cred că i-ar prinde bine.

— Ce vreți să spuneți?

A zâmbit trist.

— Ar ajuta-o prezența unui copil. Refuză să vorbească despre fiica ei, a zis, după o ezitare. E mai bine să nu amintești de ea. Și nu vei putea să-i spui nimic nici despre Sébastian, a mai zis el, luându-mă de mână.

— Dar e tatăl copilului meu. Cum să nu vorbesc despre el?

Monsieur Le Bolzec a clătinat din cap.

— Nu, Élise. Va trebui să inventăm altă poveste.

— Dar el ne-a ajutat! I-a ajutat pe copii să scape. Nu mă pot preface că nu a existat. Nu-mi puteți cere să fac una ca asta, am zis eu, privindu-l țintă în ochi.

— Te rog, ascultă-mă, Élise. Oamenii au prejudecăți; nu vor să-ți audă povestea. Toată lumea are acum povești din război, iar dintr-a ta nu vor auzi decât cuvântul „friț“. Când Soizic îți va vedea părul scurt și burta mare, a zis el, strângându-mă de mână, își va da seama, dar

trebuie să-i servim o minciună pe care să o suporte. Dacă îi spunem adevărul de la început, va fi nevoită să te refuze.

M-am uitat fix la paharul gol și m-a cuprins o tristețe adâncă, gândindu-mă la toate secretele pe care trebuia să le ținem unii față de alții.

— Sunteți sigur că mă va primi?

— Te va primi dacă îi cer eu, a răspuns, umplându-mi din nou paharul. Iar Bretania e o alegere bună. Acolo, mulți oameni au ochii albaștri, ba unii au chiar și părul blond.

Am încuviințat din cap solemn, nevăzând altă opțiune.

— Am să părăsesc cu bucurie Parisul.

M-a strâns din nou de mână.

— Știu. Un nou început îți va face bine.

CAPITOLUL 44

Paris, decembrie 1944

Élise

Ne luaserăm înapoi orașul, iar în scurtă vreme aveam să ne recuperăm întreaga țară. Eram aproape liberi. Cu toate astea, eu mă simțeam în continuare prizonieră. Mi-am desprins privirea de la fereastra spartă, lipită cu bandă adezivă cafenie.

Nu o auzisem pe Maman intrând. Mi-am dat seama că era acolo abia când a tușit.

M-am întors cu fața spre ea. În lumina slabă a apusului, părea o stafie.

— Poate că ar trebui să pregătim ceva pentru cină, a zis, cu o voce apatică. Mai sunt câțiva cartofi. Se întunecă deja.

Uneori, e mai ușor să vorbești în semiobscuritate.

— Maman, am început. Eu o să plec.

Am văzut un licăr de ușurare în ochii ei.

— Unde? Unde ai să te duci?

— Monsieur Le Bolzec are o soră în Bretania, Soizic Le Calvez. O să mă primească la ea.

— Bretania, a repetat ea, privind țintă, dincolo de geamul spart. Da. S-a întors din nou spre mine, fixându-mă cu ochi mijiți. Femeia aceasta știe adevărul despre tatăl copilului?

— Nu.

Cuvântul acela mi-a ars limba când l-am rostit, dar făcea parte din înțelegere.

— Ce poveste i-a spus?

— Că Frédéric a fost tatăl copilului și că a fost ucis în timpul luptei pentru eliberare.

Cuvintele mi-au ieșit pe nerăsuflate, de parcă, rostindu-le, m-aș fi eliberat de minciună.

— Da, ar putea merge. Poți lua cu tine o fotografie a lui Frédéric — ca să fie mai credibil. Dar să nu lași pe nimeni să te vadă înainte de a-ți crește părul la loc și de a naște copilul, a spus Maman și umerii i s-au prăbușit brusc. Ce am să-i spun tatălui tău? Va afla, a continuat, fără să aștepte un răspuns. Îi va spune vreunul dintre vecini. Sau portăreasa. Și mai e și Isabelle, ea nu știe să țină un secret. Ah, Doamne, mă va omorî, a zis ea, luându-și capul între palme.

În clipa acelei crunte revelații, mi-a trecut prin minte că spera ca el să nu se mai întoarcă. Din cauza lui, eu trebuia să plec. Dar era nevasta lui și firește că îl voia întors acasă.

CAPITOLUL 45

Bretania, ianuarie 1945

Élise

O lună mai târziu, mă aflam pe peronul gării din Rennes, cu brațele strânse în jurul trupului și bătând din picioare, în încercarea zadarnică de a mă încălzi. Sală de așteptare nu era, iar trenul de legătură avea întârziere. Mai era o familie de cinci persoane care aștepta, dar nu m-am apropiat de ei și nici ei nu m-au abordat. Mă priveau din când în când cu coada ochiului. Aveam o beretă pe cap, dar de sub ea nu mi se ițea nici o șuviță de păr, nici în părți, nici la spate. Știam că se întreabă dacă nu cumva eram una dintre *tondues* — femeile tunse.

Șeful de gară se plimba de colo-colo pe peron, așa că m-am retras la umbra clădirii. Dar mă văzuse. A oprit pasul, mi-a aruncat o privire și a șoptit în barbă:

— Rușine să-ți fie!

M-am dat mai în spate. Dar unde îmi era demnitatea? Îmi era rușine de propria-mi rușine. Făcând un pas mare înainte, l-am privit drept în ochi.

— *Bonjour, monsieur.* Când vine următorul tren spre Lannion?

A ezitat înainte să răspundă.

— La trei și un sfert, mademoiselle, a răspuns într-un sfârșit.

— *Merci, monsieur.*

L-am privit cum se îndepărtează și am simțit că mi-a recăpătat o fărâmă de demnitate. Refuzam să trăiesc în umbră. Și nici copilul meu nu avea să trăiască astfel.

De îndată ce a sosit trenul, am urcat, ușurată să scap de vântul rece, dar vagonul gol era neîncălzit. Mi-am strâns mai bine fularul în jurul gâtului și m-am ghemuit pe locul meu. Recunoscătoare pentru termosul de cafea pe care mi-l pregătise cu atâta bunătate Monsieur Le Bolzec, mi-am turnat o cană și am adulmecat vaporii calzi înainte de a o bea, întrebându-mă de ce fel de primire voi avea parte la Trégastel.

Într-un târziu, când trenul a oprit în gara Lannion, se lăsase noaptea, iar peronul era luminat de un singur bec. Am rămas pe loc, privind la oamenii care erau întâmpinați, îmbrățișați și sărutați, dar se părea că pe mine nu venise nimeni să mă aștepte. Un ghem de neliniște mi se strângea în stomac. Eram singură, într-un loc necunoscut. M-a săgetat chinul singurătății, și am resimțit dorul de Sébastian ca pe o durere

fizică, ce m-a lăsat goală pe dinăuntru. Ar fi trebuit să fie cu mine; ar fi trebuit să trăim împreună bucuria venirii pe lume a primului nostru copil.

Am ridicat valiza într-o mână, iar pe cealaltă am dus-o în jurul taliei, ca să îmi țină de cald, și am ieșit în stradă. Prin față mi-a trecut o brișcă, trasă de un cal. Ea să fie? Mă așteptam să vină cu mașina; ce prostie din partea mea. M-am apropiat cu pași șovăielnici de locul unde oprise brișca. Persoana de pe capră a întors capul spre mine. Era o femeie.

— Madame Le Calvez? am îndrăznit eu.

— *Oui. Montez.* Urcați.

Mi-a aruncat o privire, apoi a întors capul spre frâiele pe care le ținea în mână.

M-am grăbit să trec pe cealaltă parte și am urcat cele două scărițe, ajungând lângă ea, pe capră, și mi-am tras valiza după mine. Dar înainte de a fi avut timp să o salut cum se cuvine, întorsese deja calul și ne îndepărtam în trap. I-am studiat profilul în lumina slabă; avea nasul ascuțit și bărbia mică și rotundă. Era încruntată.

— Vă mulțumesc, Madame Le Calvez, pentru că ați venit să mă luați și pentru…

— N-are rost să-mi mulțumești, m-a întrerupt ea înainte de a apuca să termin. O fac numai pentru Yannick.

— Yannick? Monsieur Le Bolzec?

S-a uitat la mine, lăsându-mi suficient timp cât să-i văd răceala din ochi.

— Da. Mi-a spus că nu ai unde să te duci.

Am privit la umbrele vagi ale copacilor mari și amenințători și m-a trecut un fior, iar pustietatea din sufletul meu a devenit copleșitoare.

— E foarte drăguț din partea dumneavoastră că m-ați primit.

— Hmm, și-a dres ea glasul, nebăgând în seamă remarca mea. Va trebui să muncești mult. Am nevoie de cineva care să aibă grijă de vaci.

— De vaci?

— Da, de vaci, a repetat ea, de parcă aș fi fost imbecilă. O să-ți arăt cum se mulg.

— Sigur.

Drept să spun, îmi surâdea ideea.

— Când trebuie să se nască copilul?

— În aprilie.

— Mai sunt trei luni. Se vede deja sarcina?

— Nu prea mult.

— Pun pariu că nici acum nu ajung destule alimente la Paris.

— Nu, nu prea.

— Cine-i tatăl?

Mi-a aruncat întrebarea pe același ton glacial cu care pusese și celelalte întrebări.

— Frédéric, am mințit eu. A fost împușcat de un lunetist german în timpul Eliberării.

Minciuna asupra căreia căzuserăm de acord eu și Monsieur Le Bolzec mi-a ieșit cu stânjeneală din gură, dezgustându-mă. Simțeam că îl trădez pe Sébastian, iar pentru asta îmi era silă de mine. Ea nu a răspuns și am mers în tăcere, simțind vântul rece, șfichiuitor, prin haina subțire. Am aruncat o nouă privire spre chipul ei din profil; la lumina slabă a lunii, nasul ei ascuțit se contura vizibil. Părea o femeie trufașă și nu îmi imaginam că s-ar putea naște vreun sentiment cald între noi. Mi-am îngropat fața în fular, încercând să nu mă las înghițită de singurătate.

— Cum era? m-a întrebat ea din senin.

Întrebarea ei m-a luat pe neașteptate și am ezitat, nesigură dacă ar trebui să-l descriu pe Sébastian sau pe Frédéric. Trebuia să duc minciuna până la capăt.

— Avea păr șaten, ochi căprui. Era blând.

O tăcere stânjenitoare atârna greu peste noi. Am tremurat și mi-am vârât și mai adânc fața în fular. Frigul părea să mă pătrundă până la oase, iar o senzație de groază mi se scurgea prin vene.

— Ați spus cuiva că voi veni aici?

Mă temeam că nici măcar nu era de partea mea.

— Nu mă întâlnesc cu multă lume, numai cu bătrânul de alături și femeile care dețin *maison de la presse*. Lor le-am spus despre venirea ta.

— Ce le-ați spus?

— Exact ce mi-a spus Yannick. Ce te așteptai să le spun?

A plescăit sonor din limbă, în timp ce coteam. Calul a pornit la trap pe drumul care se așternea înaintea noastră, iar eu m-am încordat în așteptarea vântului înghețat.

Am ajuns în dreptul unei alei de acces, iar brișca s-a oprit în fața unei căsuțe din piatră. Madame Le Calvez a scos o lanternă și a luminat cu ea în jur, în timp ce coboram din trăsurică, dând la iveală câmpurile goale care înconjurau căsuța.

— Intră. Mă ocup eu de cal.

— Pot să vă ajut? m-am oferit, deși eram înțepenită de frig și nu voiam decât să intru.

— Nu, a replicat ea scurt. Tu du-te înăuntru și încălzește-te.

Recunoscătoare, mi-am luat valiza și am deschis ușa căsuței. M-a izbit căldura din bucătărie. Venea dinspre o plită mare, pe care se aflau două cratițe. Atrasă spre ele, mi-am scos mănușile și mi-am pus mâinile deasupra plitei, simțind treptat cum mi se reia circulația în degete.

S-a întors, lovindu-și palmele una de alta.

— *Ma Doué!* a zis, iar cuvintele mi se păreau străine; erau probabil în bretonă. Tare frig mai e în seara asta, a continuat în franceză, în timp ce își dezbrăca straturile de haine și le atârna pe spatele ușii; apoi s-a uitat la mine, cum stăteam încă în picioare, în haina mea subțire. Am făcut supă, a zis, apropiindu-se de plită și ridicând cratița cea mare. Scoate-ți paltonul și așază-te.

— Aș putea ajuta cu ceva?

— Nu, spală-te pe mâini și stai jos.

Am făcut cum mi s-a spus, mi-am scos paltonul și l-am atârnat pe spatele ușii, la fel cum făcuse ea, apoi m-am spălat pe mâini la chiuveta din bucătărie și m-am șters pe un prosop aspru, atârnat deasupra plitei. Am privit în jur, dar pereții erau goi și nu îmi ofereau nici un indiciu despre această femeie.

Am luat loc la masa lungă și îngustă, făcută din lemn gros și închis la culoare și acoperită de urme de arsuri de la vasele de gătit — cercuri mari și ovale mai mici. A pus cratița în mijloc, iar eu am tresărit imaginându-mi noul semn pe care îl va lăsa și m-am întrebat de ce nu folosește un suport. A turnat supa în castroane cu polonicul și am simțit că îmi chiorăie stomacul când mi-a ajuns la nări mirosul de ierburi aromatice, piper negru și pui. După ce a umplut castroanele, am încercat să mă arăt mai prietenoasă.

— *Bon appétit.*

— Doamne, binecuvântează hrana pe care o vom mânca.

Mi-a ignorat urarea inutilă, făcând în schimb semnul crucii, cu privirea ațintită în jos, către masă. I-am urmat exemplul.

Am luat în tăcere prima lingură.

— E delicios, Madame Le Calvez. Vă mulțumesc.

A încuviințat din cap și mi-a dat o bucată de baghetă. Era tare ca piatra, dar înmuiată în supă, s-a îmbibat de aroma de pui. Am mâncat mai departe în tăcere.

— Cât de departe suntem de mare? am încercat eu să fac conversație.

— La cinci minute, a zis ea, sorbind din supă.

— Nu am mai văzut marea de cinci ani.

— Putem face o plimbare până acolo mâine. Dar va trebui să te îmbraci bine. Vântul suflă tare aici, pe coastă. Și va trebui să-ți legi un fular în jurul acelei berete, a zis ea, apoi și-a așezat mâinile cu fermitate pe masă. Dar poate că nu ar trebui să ieși deloc. Abia după ce nașți.

Am lăsat să-mi cadă lingura în castronul cu supă.

— Dar asta-i peste trei luni!

— Știu, a spus ea, iar ochii ei reci ca piatra mă sfredeleau. Iar acum, fetițo, ai de gând să-mi spui adevărul despre tatăl copilului? Am simțit că mi se înroșesc obrajii și nu am putut s-o privesc în ochi. O tăcere apăsătoare se lăsase între noi. Apoi a oftat puternic. Yannick mă crede proastă? a zis ea, iar vocea ei m-a săgetat până în inimă. De îndată ce am primit scrisoarea, mi-am dat seama. Ce alt motiv ai avea să vii aici? a zis ea, cercetându-mă din priviri. Era blond? m-a întrebat cu glas tăios. Avea ochii albaștri?

Am înghițit în sec înainte de a răspunde, încercând să vorbesc calm.

— Da, avea părul blond-deschis. Iar ochii albaștri, de un albastru acvamarin.

— Acvamarin, sunt sigură, a pufnit ea. Yannick știa bine că nu te-aș fi primit dacă aș fi aflat că tatăl e un friț. Nu te-aș fi primit, a oftat ea. Iar el m-a implorat, dacă vrei să știi. Știe mereu cum să mă ia. Știa că nu te voi da afară odată intrată pe ușă. A întors capul, strângând din buze. Vom face tot posibilul să ținăminciuna asta. Dar nu vreau să aud nimic despre nemțălăul tău. Niciodată. Ne-am înțeles? În ceea ce mă privește, e ca și când n-ar fi existat.

Am încuviințat din cap, dar în sufletul meu m-am agățat de Sébastian, făcându-i o promisiune mută: *Nu voi renunța niciodată la tine*.

A luat castroanele cu supă, le-a dus la chiuvetă. M-am ridicat.

— Lăsați-mă să le spăl.

— Nu. O vei putea face mâine-dimineață. Hai să te conduc în camera ta.

Mi-am luat valiza și am urcat în urma ei pe o scară îngustă, din lemn. Deasupra chiuvetei era un mic dormitor cu podeaua din scânduri uzate și inegale, printre care se vedea în bucătăria de jos. Un pat din lemn negru, cu capete înalte, curbate, era așezat sub o ferestruică tăiată în tavanul înclinat, iar pe noptieră, se afla o lampă. M-am consolat cu gândul că făcuse patul pentru mine.

— Baia este la parter, lângă bucătărie, a spus ea simplu.

— Mulțumesc, e minunat.

— *Alors, bonsoir*.

S-a întors și a plecat.

M-am așezat pe pat, simțindu-mă mai singură ca niciodată în viața mea.

Apoi mi-am pus palma peste pântecul umflat, simțindu-mi copilul — copilul nostru — și m-a cuprins un sentiment de iubire și recunoștință, care a înlocuit singurătatea cu speranță.

CAPITOLUL 46

Bretania, 14 februarie 1945

Élise

Mă trezeam din ce în ce mai devreme, întotdeauna pe întuneric. Dar asta pentru că în fiecare seară ne băgam în pat dinainte de ora nouă. Nu aveam nimic de făcut și, oricum, fiind însărcinată în șapte luni, eram întotdeauna frântă de oboseală și ușurată că mă pot strecura în micul meu pat la finalul zilei. Bebelușul care îmi creștea în pântec devenise real; știam când dormea și când era treaz. Aveam sentimentul că era fată și îi vorbeam în minte, îi povesteam totul despre tatăl ei. Mă durea absența lui, o simțeam ca pe un hău care se căsca în sufletul meu, dar mă linișteam la gândul că în curând voi avea o părticică din el, că voi avea o ființă pe care să o iubesc din toată inima.

Madame Le Calvez ne organizase munca de peste zi în așa fel încât să ne vedem cât mai rar, cerându-mi să mulg vacile înainte de ivirea zorilor și să le scot pe câmp de îndată ce răsărea soarele, așa că nici micul-dejun nu îl luam împreună. Am aprins lampa de pe noptieră și m-am uitat la ceas: ora cinci. Mi-am strecurat picioarele afară din pat și am coborât în bucătărie.

Ea era deja acolo, făcea cafea. Mi-am dat seama că îi deranjasem rutina matinală după felul în care m-a privit, cu buzele încrețite și ochii reci.

— Nu voi fi aici astăzi, a zis ea, înainte să apuc să-i dau bună dimineața, în timp ce își umplea termosul cu cafea. Poți să strângi tu ouăle și apoi să faci pâine?

— Sigur că da.

Voiam să o întreb unde se duce, dar nu îndrăzneam.

— Mă întorc înainte de lăsarea întunericului. Va trebui să aduci și vacile de la păscut.

Într-un final, mi-am luat inima-n dinți.

— Pot să întreb unde vă duceți?

S-a uitat la mine cu ochi goi, apoi a clătinat din cap. Fără alte vorbe, și-a pus termosul și niște pâine într-un coș și a plecat. Cine pleca la drum înainte de răsăritul soarelui? Unde se ducea?

Într-un fel, era o ușurare să fiu singură în căsuța ei. Mi-am aruncat peste umeri un palton mare, din lână, și mi-am tras cizmele de cauciuc

în picioare. Dacă mă apucam repede de muls, aveam mai mult timp să mă pot bucura de singurătate până la întoarcerea ei. Deși învățasem pe pielea mea că nu era bine să grăbești mulsul; vacilor le plăcea să fie convinse cu binișorul să renunțe la laptele lor și îmi putea lua și două ore să le mulg pe toate șase, uneori chiar și mai mult. În dimineața aceasta, am început cu preferata mea, Jessie. M-a împuns cu blândețe când am intrat în staul, iar pe nări sufla aburi. I-am mângâiat botul umed, vorbindu-i în șoaptă, în timp ce îmi treceam mâna peste spinarea ei catifelată, îngropându-mi nasul în pliurile pielii ei, inspirându-i mirosul. Prezența masivă și tăcută a vacilor mă liniștea și, cu toate că era o nebunie, simțeam că Jessie își dădea seama ce simt. Îmi ghicea bucuria uneori, alteori melancolia, sau teama. Singurătatea pe care o simțeam întotdeauna. M-am bătut ușor peste pântec, bucuroasă că, în câteva luni, vom fi două.

Am tras spre mine scăunelul și m-am așezat, suflând în mâini ca să le încălzesc înainte de a le pune pe ugerele vacii, și am început să fredonez încetișor în timp ce laptele curgea. După ce le-am muls pe toate șase, am cărat gălețile grele cu lapte în bucătărie, ca să îl torn mai târziu în sticle. Apoi m-am întors și le-am dus la păscut.

Când m-am întors în sfârșit în bucătăria încălzită, am pus apă pe foc pentru prima cafea pe ziua aceea. O bătaie în ușă m-a făcut să tresar. Întrebându-mă cine putea fi, am deschis ușa. În prag stătea o bătrână, care m-a cântărit din cap până-n picioare.

— *Bonjour*.

Am ezitat, nesigură dacă să o invit sau nu să intre.

— Tu ești Élise, a zis ea pe un ton acuzator, apoi a intrat fără nici o șovăială. Așadar, Madame Le Calvez nu e acasă?

— Nu. Nu știu când se întoarce. Cred că abia diseară.

A închis ușa în urma ei și a mai făcut un pas înainte.

— Paisprezece februarie. Știam că nu va fi aici astăzi.

— De ziua Sfântului Valentin?

Poate avea un amant secret.

— N-are nimic de-a face cu Sfântul, a zis ea, privindu-mă cu răceală. N-ai de gând să-mi oferi o cafea?

S-a așezat și, văzând că nu aveam de ales, am luat două boluri din bufetul aflat în spatele meu.

— Cum vă numiți? am îndrăznit eu.

— Dă-mi o ceașcă, nu un bol de mic-dejun.

A clătinat din cap, de parcă aș fi exasperat-o.

Am pus câteva boabe de cafea în râșniță și am învârtit manivela,

așteptând să-mi spună cine este. Dar ea a rămas pironită pe scaun, urmărindu-mă cu o privire pe care am simțit-o cum mă sfredelește când m-am întors cu spatele. În cele din urmă, a vorbit din nou.

— Ți-a spus unde s-a dus?

— Nu, am zis, întorcându-mă s-o privesc. Nu mi-a zis.

— Hmm, atunci nu ți-a spus prea multe.

— Nu, am avut mult de muncă.

Mi-a ignorat explicația, continuând să mă privească țintă, cu ochii mijiți.

— Dar eu știu despre tine, a zis ea, iar eu am simțit cum mi se înroșesc obrajii și m-am întors, am luat cratița de pe foc și i-am turnat o cafea, hotărâtă să nu spun nimic. A fost nevoită să te primească, a continuat ea. Din cauza fratelui ei, a zis, în timp ce îi așezam cana în față. El a încercat să o salveze pe fiica ei. Știai? Da, a zis, fără să aștepte un răspuns. A făcut tot drumul până aici. Dar, în final, nu a servit la nimic.

— Ce s-a întâmplat cu fiica ei?

— A fost ridicată de Gestapo.

A luat o gură de cafea, cu buzele încleștate pe marginea cești.

Am înghețat, simțind crampe în stomac. Am tras un scaun și m-am prăbușit pe el, cu răsuflarea tăiată.

— Ce s-a întâmplat?

— Am văzut-o chiar în dimineața aceea, în ziua Sfântului Valentin, trecând de biserică pe bicicletă. În aceeași după-amiază am auzit că fusese arestată, ceva în legătură cu acte falsificate, fie că le-ar fi făcut, fie că ar fi fost găsite asupra ei. Făcea parte din Rezistență, știi, mi-a zis, cu o privire imperturbabilă, iar eu am închis ochii, încercând să-mi alung din minte imaginea fetei arestate de Gestapo. Yannick Le Bolzec a venit după trei zile. S-a dus direct la postul de poliție, a zis ea, apoi a ezitat pentru o clipă. Dar era prea târziu.

Am închis ochii strâns, ținându-mă de stomac, căci simțeam umflându-se în mine un val de greață.

— E îngropată în cimitirul din Perros-Guirec. Acolo se află Madame Le Calvez acum, a zis, apoi a mai luat o înghițitură de cafea, privindu-mă peste marginea cești. Da, e greu pentru ea să te aibă aici. Foarte greu. E o sfântă, asta-i sigur, a continuat, iar eu m-am străduit să nu vomit, încercând să-mi liniștesc respirația, suflând viață spre copilul meu nenăscut. Mi-a turnat o poveste cusută cu ață albă despre așa-numitul tău logodnic. Nu am suflat nici un cuvânt, m-am prefăcut c-o cred. Dar știe și ea că nu cred o iotă. Oricum, nu asta contează. Ce

contează e ce crede lumea. Așa că, fetițo, a zis ea, făcând apoi o pauză pentru efect, va trebui să te comporți exemplar. Au început deja să se nască zvonuri. Probabil nu sunt departe de adevăr, dar va trebui să le suprimăm în față.

Am încuviințat din cap. Aș fi fost de acord cu orice, ca să ne feresc de rele. Pe noi toate.

— Soizic a trecut prin tot ce-i mai rău, a continuat ea. Din cauza jigodiilor de nemți, și-a pierdut soțul, apoi fiica. Aici are prieteni buni. Prieteni credincioși. Noi nu o vom părăsi. Și nimeni nu ar bănui că, după toate prin câte a trecut, ar primi în casă o… te-ar primi pe tine și pe…, s-a bâlbâit ea, apoi a oftat zgomotos. Când se va naște sărmanul acela de copil, Soizic va fi cea care îl va scoate în lume și îl va prezenta. E singura cale ca lumea să-l accepte, a zis ea și s-a ridicat. Oamenii trebuie să vadă că ești muncitoare, că Madame Le Calvez e mulțumită de tine, că știi să ții capul jos și că nu faci probleme. Înțelegi ce spun? m-a întrebat ea, mijind ochii la mine, iar eu am încuviințat din nou din cap. Noi suntem oameni simpli și nu îți cerem mai mult. Ei, a zis ea, umflându-și pieptul, asta-i tot ce am venit să zic. Poartă-te cum trebuie. Noi vom ticlui cât mai bine povestea despre logodnicul tău și oamenii o vor crede, sau nu. Dar o să ne asigurăm că pe copilul tău îl tratează cum se cuvine. De dragul lui Soizic.

S-a ridicat și a făcut un pas spre ușă. Apoi, fără să își ia la revedere, a deschis ușa, și dusă a fost.

CAPITOLUL 47

Bretania, 14 aprilie 1945

Élise

Dimineţile erau tot mai luminoase, pe măsură ce primăvara alunga iarna din peisaj. De-acum, nu mă mai trezeam pe întuneric. Mă bucuram de ceasurile de linişte şi pace în care mulgeam vacile, înainte ca soarele să se ridice pe cer. Dar în dimineaţa aceasta, Jessie era neliniştită şi nu stătea locului. Un junghi mi-a străbătut pântecul când m-am ridicat de pe scăunel, deşi găleata era abia pe sfert plină. Am dus-o în casă, ajungând la timp să-l văd pe poştaş îndepărtându-se; probabil că adusese o scrisoare de la Maman sau Isabelle, poate cu veşti despre Papa.

Dar când am intrat în bucătărie, am înţeles că nu era de la ele. Madame Le Calvez stătea la masă, aplecată deasupra unei telegrame. Era încremenită, iar aerul din jurul ei părea greu. O clipă am rămas locului, sperând să ridice privirea spre mine, dar ea nu s-a mişcat.

Instinctiv, m-am aşezat lângă ea, aruncând o privire la cele două rânduri scrise pe bucata de hârtie maro. M-a trecut un fior rece pe şira spinării. Am înlemnit, incapabilă să înţeleg ce citeam.

Yannick Le Bolzec a murit lunea trecută.
Un glonţ în ceafă.

— Cine? am îngăimat eu. Cine l-a omorât?

— Credeau că a fost colaboraţionist, a zis ea, pe un ton plat.

Mi-a îngheţat sângele-n vene. Nu înţelegeam. Şi, cu toate astea, înţelegeam foarte bine. Înţelegeam.

— Cine? Cine a crezut că a fost colaboraţionist?

— De unde să ştiu eu cine? Una din facţiunile care caută să se răfuiască. De unde să ştiu? Probabil din cauza nenorocitului de neamţ care tot venea pe la librăria lui. Neamţul tău! a zis ea, parcă scuipând ultimele vorbe.

Am simţit un junghi într-o parte. Simţind că mă sufoc, am dus mâna la piept, care-mi bubuia. Bunul şi înţeleptul Monsieur Le Bolzec. Omorât. Cuvintele lui îmi răsunau în urechi. *Nedemn de noi.* Era de neimaginat. De neînchipuit. Barbar. M-am gândit la sărmanul bătrân, zăcând acolo, într-o baltă de sânge întunecat, lăţindu-i-se de sub cap. Şi, limpede ca lumina zilei, mi-am dat seama că asta-i făcuseră şi lui

Sébastian. Pe obraji îmi curgeau lacrimi reci și mute, iar eu nu le-am oprit.

— Te rog, a zis Madame Le Calvez. Vreau să fiu singură.

Aș fi vrut să ne găsim alinarea una în cealaltă, dar ea ridicase un zid între noi. M-am ridicat și m-am întors în staul, unde mi-am îngropat capul în pântecul cald al lui Jessie și am plâns soarta lui Yannick Le Bolzec, a lui Sébastian, a mea și a copilului meu nenăscut. Când am rămas fără lacrimi, m-am întins pe paie, goală pe dinăuntru și epuizată. Îmi era groază să mă întorc în casă și, dacă aș fi avut unde să mă duc, aș fi plecat. Nu am mai schimbat nici o vorbă tot restul zilei, iar în seara aceea m-am dus la culcare chiar mai devreme decât de obicei, prăbușindu-mă pe pat.

M-am trezit în toiul nopții, simțind ceva rece și umed. Ridicându-mă, am tras laoparte așternuturile și am întins mâna spre lampă. Cearșaful de sub mine era ud leoarcă. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Acesta era momentul așteptat. Copilul venea pe lume. Am scos cearșaful de pe pat și l-am spălat în baie, apoi l-am atârnat pe spătarul scaunului din dormitor, la uscat. Mi-am așternut patul pe podea, punând sub mine o pătură, și m-am întins, cu ochii în tavan și cu mâna pe abdomen, pentru a simți copilul.

— Te rog, vino cu bine pe lume, i-am șoptit.

Probabil că am ațipit la loc, căci următorul lucru pe care l-am auzit a fost când Madame Le Calvez a tras draperiile.

— Ce faci pe podea? a întrebat ea. E ora șase deja.

Mâna mi s-a dus imediat la pântec.

— Mi s-a rupt apa peste noapte.

S-a întors cu fața spre mine.

— Au început contracțiile?

— Nu, nu cred. Nu am dureri.

M-am împins cu palmele în podea, ridicându-mă cu dificultate în picioare.

Madame Le Calvez mă privea detașată, de parcă ar fi calculat ceva în minte.

— Contracțiile trebuie să se declanșeze. Ai face bine să te miști. Acum, că apa s-a rupt, se pot forma infecții.

— Ce să fac? am zis eu, încercând să nu-mi trădez panica prin voce.

— Ridică-te și apucă-te de treburi. Copilul va sosi când va fi pregătit, a zis ea, întorcându-se să plece. Vino jos. Vom face ce facem în fiecare zi.

Am urmat-o pe scări în jos, încercând să-mi domolesc răsuflarea

întretăiată.

— Nu te așeza, a zis ea, de îndată ce am intrat în bucătărie. Nu va face decât să încetinească lucrurile.

Îmi simțeam pântecul împovărat și ligamentele încordate, așa că mi-am așezat palmele sub burtă, susținându-i greutatea în timp ce mă îndreptam spre staul, tremurând și de frig, și de teamă. Am tras scăunelul și m-am așezat în fața lui Jessie, mi-am încălzit palmele înainte de a-i pipăi ugerul, iar apoi am coborât degetele spre mameloane. Vaca a scos un muget intens și a lovit cu piciorul din spate. Mi-am retras mâinile.

M-am ridicat, concentrându-mi răsuflarea către abdomen și copil. Vaca m-a împuns cu capul ei mare și teșit, silindu-mă să mă dau înapoi, arătându-mi că nu dorea să mă aflu acolo în ziua aceea. Am ieșit din staul și m-am întors în bucătărie.

Madame Le Calvez făcea cafea pe plită. Am inspirat aroma caldă și liniștitoare, privindu-i umerii rotunjiți, în timp ce scotea bolurile din bufet.

— Nu pot mulge vacile astăzi, am spus eu, către spatele ei.

S-a întors și m-a țintuit cu o căutătură rece.

— Ce vrei să zici?

— Se poartă urât.

A pus bolurile pe masă.

— Zău? Atunci, bănuiesc că va trebui s-o fac eu, a oftat ea. De parcă n-aș avea destule de făcut.

— N-ar trebui să chemăm moașa?

Aveam nevoie de cineva care să-mi spună că totul va fi bine.

— Nu, a răspuns ea, turnând cafeaua. Nu e cazul s-o deranjăm de pe acum. Nu o să-ți spună decât să te miști întruna. Trebuie să ți se trezească tot corpul.

Tot restul zilei m-a ținut ocupată, am făcut curățenie în cotețul găinilor, am adunat ouăle, am dus vacile la păscut. Nici după prânz nu m-a lăsat să mă odihnesc, ci m-a pus să fac pâinea și să bat untul. În seara aceea, când ne-am așezat într-un final la masă, eram frântă de oboseală.

— Îl mai simți că se mișcă? a întrebat ea, rupând o bucată de baghetă.

— Nu știu. Nu, nu cred.

Mi-am dus mâna la pântecul întărit și am simțit rotunjimea fundulețului de bebeluș, rugându-mă să se întoarcă în curând și să-și găsească drumul afară.

— Îl lăsăm douăzeci și patru de ore. Dacă până dimineață nu se întâmplă nimic, chemăm moașa.

— Nu o putem chema de pe acum?

— Nu încă. Uneori durează mai mult până încep contracțiile.

După cină, chiar dacă nu era frig, a aprins focul în camera de zi și ne-am așezat pe canapeaua uzată. Eu m-am prefăcut că citesc o carte, iar ea s-a prefăcut că citește ziarul. Nu înțelegeam de ce nu poate chema moașa, măcar să mă vadă. Gânduri teribile își croiau drum prin mintea mea. Dacă nu voia ca acest copil să vină pe lume? Dacă voia să murim amândoi? De ziua trecută, când aflaserăm de moartea lui Monsieur Le Bolzec, devenise și mai distantă, strâmbând din nas spre mine, de parcă aș fi fost un animal murdar de care voia să se descotorosească.

— Yannick a fost prietenul meu, am zis eu pe negândite.

A părut surprinsă.

— Și fratele meu.

— Întotdeauna vedea ce e mai bun în ceilalți, am zis, privind-o în ochii ca de piatră. Dar îmi pare rău că m-a trimis aici. V-a cerut prea mult.

Gata, o spusesem. Inima ei nu era atât de bună și de iertătoare pe cât credea dragul ei frate.

A împăturit ziarul, privindu-mă preț de o clipă. Speram să spună ceva, dar buzele ei au rămas încleștate.

— Poate ar trebui să încercăm cu ulei de ricin, a zis ea, mai târziu. Cred că am pe undeva.

— De ce nu chemăm moașa?

M-a privit cu coada ochiului.

— Am mai trecut prin asta, să știi.

Nu eram sigură dacă se referea la faptul că născuse sau la faptul că moșise alte femei.

— Ce vreți să spuneți? am întrebat eu.

M-a privit fix, de parcă gândurile i-ar fi fost la mii de kilometri depărtare, apoi mi-a vorbit pe un ton foarte blând.

— Am dat și eu naștere unui copil. Cuvintele îi erau întregi, dar le simțeam deșertăciunea. O fetiță, a șoptit ea. A durat mult până s-a născut.

În sfârșit, îmi vorbea despre fiica pe care o pierduse. Am încuviințat din cap, nevrând să o întrerup, și am așteptat să continue. Cu privirea pierdută în flăcările din vatră, a continuat pe un ton egal, vorbind rar, ca și cum cuvintele nu i-ar fi aparținut.

— Avea degetele zbârcite când a ieșit, de parcă stătuse prea mult timp în baie, a zis, apoi a luat un băț și a început să scormonească în foc. Am așteptat, vrând să aflu mai multe, dar ea a rămas tăcută, pierdută în amintirile ei. Avea numai șaptesprezece ani când a murit tatăl ei, a reluat ea, într-un final. Moartea lui a lovit-o greu. A început să plece des de acasă, la ore ciudate, dispărând uneori câteva zile la rând. Credeam că are un iubit pe undeva. Refuza să mi se destăinuie. Ne certam tot timpul, a zis, apoi s-a oprit, privind țintă la foc. Dar nu era vorba de un iubit. Mai bine ar fi fost. Nu, intrase în legătură cu cei din Rezistență; ducea mesaje. Nu am știut până n-a fost prea târziu.

Am privit-o în timp ce se juca cu focul, amintindu-mi ce îmi spusese bătrâna, temându-mă de următoarele ei cuvinte. Dar Madame Le Calvez s-a ridicat brusc, iar tonul vocii a redevenit cel practic și sever pe care îl folosea de obicei cu mine.

— Ca să grăbesc nașterea, am înghițit ulei de ricin. M-a ajutat, a spus ea, apoi a părăsit camera și s-a întors cu o sticluță maro și o lingură. Două linguri ar trebui să fie de ajuns.

A ridicat sticluța și a turnat o lingură de lichid transparent. Mi-a dat-o, iar eu am luat-o fără nici un cuvânt, încercând să-mi stăpânesc tremurul degetelor când am dus-o la gură și am înghițit uleiul dens și grețos.

În seara aceea, înainte de a adormi, m-am rugat să nasc cât mai curând copilul. Și în siguranță. Nu am dormit bine, visele în care mi-a apărut Sébastian s-au amestecat cu gândurile despre el, realitatea s-a contopit cu fantezia. La un moment dat, l-am văzut înaintea mea, ținând în brațe copilul nostru. Visam oare? Sau îmi imaginam? Sufeream după el, și suferința a început să-mi rupă sufletul, să mă sfâșie.

CAPITOLUL 48

Bretania, aprilie 1945

Élise

M-au trezit durerile care îmi săgetau pântecul. De data aceasta nu mai era un vis. Era real. Slavă Domnului, începuseră contracțiile. M-am ridicat imediat și am coborât în bucătărie, cu gândul să-mi fac o cafea. Dar pe scări m-a luat o durere mai puternică, mai violentă. Mi-a tăiat răsuflarea și m-a oprit pe loc, silindu-mă să mă sprijin de perete, în timp ce îmi țineam respirația și așteptam să treacă. Am reușit să ajung în bucătărie, unde am luat o cratiță și am umplut-o cu apă. Atunci, m-a traversat un alt val de durere. Am gemut, ținându-mă de chiuvetă ca să nu cad. După ce a trecut, m-am așezat și mi-am șters sudoarea de pe frunte și lacrimile din ochi. Eram la mila corpului meu acum și nu trebuia să mă mai opun. Trebuia să respir așa cum îmi dicta el. M-am pregătit pentru următoarea contracție.

Madame Le Calvez a apărut în prag.

— A început?

— Da, am zis, privind-o printre lacrimi.

Ea și-a făcut semnul crucii.

— Un copil este un dar de la Dumnezeu. Să nu uităm nicicând lucrul acesta. Intră în dormitorul meu, a adăugat, după un răgaz în care m-a privit lung. Îți va fi mai comod acolo.

Cu brațele încolăcite în jurul pântecului, am urmat-o spre dormitorul ei. Un pat mare domina încăperea, iar în colț era un fotoliu.

— Vrei să te așezi sau să te întinzi?

Până să apuc să răspund, m-a luat o altă contracție. M-am ținut de spătarul fotoliului și am încercat să-mi domolesc respirația. Dar durerea mi-a tăiat răsuflarea și nu am putut decât să gem, cuprinsă de chinuri.

Madame Le Calvez a luat ceasul de pe noptieră.

— E abia ora patru. Nu-mi place să chem moașa atât de devreme. Să vedem dacă putem aștepta.

Să vedem? Noi? aș fi vrut să țip. Eu sunt cea care naște! Am întors capul și am privit-o țintă, simțind cum se retrage durerea.

— Nu ar fi mai precaut s-o chemăm? Sunt sigură că e obișnuită să fie trezită din somn.

— Stă la numai douăzeci de minute de aici. Mai bine să

cronometrăm contracțiile mai întâi. S-ar putea să mai ai ore bune până naști.

— Ce?!

— O să acopăr patul. Nu vreau să mi-l strici, a zis, apoi a ridicat așternuturile și păturile și a aruncat un cearșaf gros de bumbac peste pat. Stai așa, să aduc și niște prosoape.

Simțeam următorul val care se apropia. Cu mâna încleștată pe spătarul fotoliului, mi-am jurat să nu mă las pradă durerii, dar mi-a răpit toată puterea, iar când a trecut, m-am prăbușit în scaun, epuizată și fără suflu. Gânduri nepoftite mi-au inundat mintea; povești cu femei în chinurile facerii zile întregi, femei care au murit de prea multă suferință. Copii născuți vineții. Madame Le Calvez s-a întors cu un teanc de prosoape roșii, pe care le-a așternut pe pat.

— Hai, așază-te pe pat.

Stângace, abia am reușit să-mi manevrez corpul greoi ca să ajung pe pat, apoi m-am ridicat în capul oaselor, cu spatele sprijinit de tăblie. Am aruncat o privire prin cameră și am văzut fotografia unei tinere cu părul lung și negru, care zâmbea către aparatul de fotografiat cu încredere și fericire. Fiica ei, mi-am închipuit.

Madame Le Calvez mi-a întins o cană de ceai.

— Mușețel.

Am clătinat din cap. Nu o puteam lua. Se apropia un nou val de durere.

A pus cana lângă pat și m-a luat de mână. Am strâns-o cu toată puterea. Am văzut-o că tresare, dar nu îi puteam da drumul. Aveam nevoie de ea. După ce a trecut durerea, s-a uitat la ceas.

— O să le cronometrez.

Mi-a întins ceaiul și am luat o înghițitură, încercând să nu mă încordez, în așteptarea următoarei contracții. Când m-a săgetat, Madame Le Calvez s-a ridicat, uitându-se la ceas.

— La distanță de două minute.

— E bine? am rostit pe nerăsuflate, dorind să mă întind din nou după mâna ei, doar că acum stătea prea departe de mine.

— Nu sunt foarte apropiate, s-ar putea să mai dureze o vreme. Aș face bine să mă pun pe treabă. Nu-mi închipui că îmi vei fi de vreun ajutor azi. Va trebui să fac singură untul.

Mi-a venit să râd la gândul că aș putea munci în acea zi. Îmi venea să strig după ea: *Nu mă lăsa!* Dar știam că nu ar fi de nici un folos, așa că nu am spus nimic.

Trebuie să fi trecut numai câteva ore până la răsărit, dar mă simțeam

sleită de puteri. Am simțit o prezență în cameră și, ridicând ochii spre ușă, am văzut-o pe Madame Le Calvez stând acolo și privindu-mă cu o expresie pe care nu o puteam desluși.

— Contracțiile sunt tot la distanță de două minute, a zis ea. Copilul tău nu se grăbește să iasă.

— Probabil știe că nu-i binevenit aici, am zis repede, știind că vine următoarea contracție.

Prin forța sa, m-a făcut să mă ridic în capul oaselor și mi-a smuls un strigăt.

Madame Le Calvez a venit la capul patului.

— Nu te opune.

— Te rog! Cheamă moașa!

— N-o să pățești nimic, a zis ea, punându-și mâna rece pe fruntea mea fierbinte. Nașterea e o treabă dureroasă. Din ochi mi-au țâșnit lacrimi noi. Avea de gând să mă lase să mor aici, împreună cu copilul meu. Lasă-mă să arunc o privire. S-a dus la capătul patului și mi-a pus o mână pe abdomen, iar pe cealaltă între picioare, după care s-a ridicat privindu-mă. Colul nu s-a deschis încă, a conchis.

Am lăsat capul pe pernă, înecată în lacrimi. Nu știam cât timp mai puteam răbda. Mi se învârtea capul și îmi era greață din cauza durerilor. Madame Le Calvez a ieșit din nou din cameră.

Lumea mi se învârtea prin fața ochilor, într-o pâclă de nenorocire și agonie. Nu știu cât timp a trecut, dar mi s-a părut că au fost ore întregi. M-a cuprins panica și am început să țip.

— Te rog! Cheamă moașa!

Am simțit un prosop umed pe frunte.

— Șșș, taci. Lasă-mă să mă mai uit o dată, a zis, iar eu am încercat să mă liniștesc când s-a aplecat ca să se uite din nou între picioarele mele. Apoi s-a ridicat și a zis: O chem acum.

— Se vede capul? am întrebat, disperată.

Dar ea plecase deja. M-am întins pe spate, mulțumită că avea să o cheme. Totul va fi bine când va ajunge aici moașa. Ea va ști ce-i de făcut.

Madame Le Calvez s-a întors după câteva minute, cu o cârpă udă pe care să o strâng între dinți. Când m-a trecut următoarea contracție, ca un fier înroșit în foc, am stors-o până a curs umezeala din ea. De data aceasta, Madame Le Calvez nu m-a mai lăsat singură, ci a stat și mi-a șters fruntea de sudoare. Am închis ochii, adunându-mi tot curajul.

Chiar atunci, s-a auzit o bătaie în ușă, ca un cântec duios. Madame Le Calvez a ieșit din cameră și s-a întors cu un bărbat. Vederea lui m-a

umplut de groază. De ce nu chemase moașa? De ce aveam nevoie de un doctor?

Bărbatul mi-a aruncat o singură privire.

— *On va vous aider, madame*.

Mi-am dat seama că a deschis o cutie cu instrumente. Am închis ochii și m-am rugat.

— Împinge! a strigat el. Împinge!

Cu ultimele puteri, am împins din răsputeri, până când am simțit că îmi ies ochii din orbite. M-a trecut un spasm fierbinte, smulgându-mi încă un țipăt.

— Din nou! a strigat el. Împinge din nou!

Eram una cu durerea. Mă înghițise între fălcile ei. Dar am împins din nou.

Apoi, ca un val care mi-a trecut peste cap, a trecut cu totul. M-am prăbușit pe spate în pat.

După aceea, am auzit un plânset. Copilul meu trăia! Lacrimile de durere s-au prefăcut în lacrimi de fericire.

— E fetiță, am auzit-o spunând pe Madame Le Calvez.

— Pot s-o țin în brațe? am bâiguit eu.

— Mai întâi s-o curăț, a zis doctorul.

— Nu! am strigat eu. Dați-mi-o.

Trebuia să o văd. Trebuia să văd că era adevărată.

Mi-a pus copilul gol-goluț în brațe. Mi-am îngropat fața în trupușorul cald al fiicei mele, iar lacrimile mi s-au topit pe pielea ei.

— O să te apăr, i-am promis.

Partea a treia

1963

CAPITOLUL 49

Paris, mai 1963

Joséphine

Când se trezește, Joséphine se uită în jur la apartamentul lui Isabelle și al lui Eric și se întreabă dacă ar putea fi fericită aici, la Paris. Un nou început i-ar prinde bine. Ar putea deveni o pariziană elegantă, în locul provincialei care simte că este acum.

— Croasante! zice Eric, intrând cu o pungă de hârtie. Nimic nu se compară cu niște croasante proaspete la micul-dejun, nu-i așa?

Isabelle intră și ea, îmbrăcată în cămașa de noapte.

— Minunat, zice, apoi îl sărută pe Eric pe obraz și îi ia punga din mână. Pun de cafea.

Joséphine se întinde.

— Eu mă duc să mă spăl mai întâi.

Când se întoarce de la baie, vede că Isabelle a pus deja pe masă o cafetieră, croasante și gem de căpșune. Joséphine se așază, iar Isabelle îi toarnă cafea.

— Am luat o decizie aseară, anunță Joséphine, privind pe rând la Isabelle și la Eric. Nu vreau să mă fac inginer, așa cum își dorea mama. Vreau să studiez literatura.

Isabelle zâmbește.

— Ce palpitant! O să-ți placă, și vei fi prima din familie care merge la facultate.

— Chiar așa? a zis ea, căci cuvântul *familie* pare să fi căpătat alte valențe de când a descoperit cine a fost tatăl ei adevărat. Nu putem ști sigur. Poate că tatăl meu a fost la facultate sau cineva din familia lui.

Își mușcă buza de jos, gândindu-se la rudele pe care nu le-a cunoscut niciodată, ca de pildă bunicul care se află chiar aici, la Paris. Probabil că o urăște numai pentru că are un tată neamț. Nu i-au lipsit bunicii, căci a avut-o întotdeauna pe Soizic. Și nici nu a suferit de singurătate, dar nu poate să nu se întrebe cum arată singurul bărbat din familie, în afară de Eric, dar el nu le este rudă de sânge. Să îndrăznească să ceară voie să-l vadă? Ce ar avea de pierdut? Singurul lucru care se poate întâmpla e ca Isabelle să spună nu.

— Credeți că aș putea să-l întâlnesc pe bunicul meu?

Vorbele ei au sunat clar și concis, ascunzând în spatele lor neliniștea pe care o simțea.

— Pe țapul ăla bătrân? răbufnește Eric.

— Eric! exclamă Isabelle, aruncându-i o privire urâtă.

— Și-a pierdut mințile. Deși, ca să fiu sincer, mi se pare că acum a făcut progrese, zice Eric, întinzând gem peste croasant. Nu mai tună și fulgeră ca altădată, sau uită de ce a început să tune și să fulgere.

— E confuz câteodată, îl apără Isabelle.

— Amintește vreodată de mine? întreabă Joséphine.

Eric și Isabelle ridică amândoi privirile la ea.

— Nu, răspunde Isabelle în cele din urmă. Niciodată. Nu sunt sigură că își amintește să aibă o nepoată. Și nu vorbește nici despre mama ta.

— În cazul ăsta, poate că nici nu știe cine sunt.

— Adevărat, zice Isabelle, părând să cântărească această idee. Aș putea să o întreb pe bunica ta — să vedem ce părere are ea.

— Ce planuri aveți pentru azi, fetelor? schimbă Eric subiectul, ștergându-și firimiturile din colțul gurii.

— *La Tour Eiffel, Le Louvre*, prânzul. După-amiază, cumpărături, zice Isabelle, zâmbindu-i lui Eric.

— Să vă cumpărați ceva frumos, spune Eric, ridicându-se în picioare și aplecându-se să o sărute pe Isabelle pe creștet. Nu uitați că vă scot în oraș diseară.

Își clătește mâinile la chiuveta din bucătărie și își pune haina.

— Ne vedem pe la șapte.

— *Au revoir, cheri*, îi strigă Isabelle, în timp ce el iese din apartament.

După plecarea lui Eric, Isabelle se întoarce din nou spre Joséphine.

— Dacă ai de gând să te întâlnești cu bunicul tău, trebuie să te avertizez că uneori e foarte morocănos. Mai și strigă; e cam surd.

— Chiar și așa, aș vrea să-l cunosc.

— Desigur, spune Isabelle, care mai toarnă cafea, apoi se uită la Joséphine. Îmi pare rău că nu ți-am fost aproape, ca familie. Sper să putem recâștiga timpul pierdut. O sun acum pe Maman.

Isabelle închide ușa în urma ei și iese pe coridor, acolo unde ține telefonul.

Joséphine rupe în două un croasant cremos. În timp ce privește cum se întinde coca, se întreabă dacă bunicul va fi de acord să o vadă, și-o imaginează pe Isabelle la telefon cum încearcă să o convingă pe bunica ei și simte deja respingerea lor. Îi vine să se ridice și să-i spună lui Isabelle să nu se mai deranjeze. Nu poate suporta să audă că el nu vrea să o vadă din cauza identității tatălui ei. Nedreptatea pe care o simte îi provoacă o explozie de furie. Nici nu mai este sigură că vrea să-l întâlnească.

— E în regulă, zice Isabelle, odată întoarsă în cameră. Ne putem duce în dimineața asta. Bunica ta spune că probabil nici nu își va da seama cine ești, dar cel puțin vei putea să-l cunoști. Te vom prezenta ca Joséphine și o să vedem ce zice. Nu prea îl mai interesează oamenii, explică Isabelle, iar Joséphine pune o lingură de gem peste croasant și îl mănâncă, gânditoare. Puterile l-au lăsat, continuă Isabelle. Depinde de bunica ta în toate privințele.

Joséphine înghite bucata de croasant.

— Atunci ce rost are, dacă nu va ști cine sunt?

— De tine depinde, Joséphine. Credeam că vrei să-l cunoști.

— Bine.

Își alungă îndoielile din minte, gândindu-se că măcar bunica ei va fi bucuroasă să o vadă, sau cel puțin așa i-a spus Isabelle.

O oră mai târziu, trec împreună prin Jardins du Luxembourg, în drum spre apartamentul bunicilor ei. Isabelle o ia de mână.

— E o zi splendidă. Abia aștept să-ți arăt Parisul.

— Afară! strigă cineva, făcând-o pe Joséphine să tresară.

Apoi se aude sunetul unei mingi de tenis lovite în mod repetat. Merg mai departe pe aleile străjuite de castani, oprindu-se pentru a privi la un grup de bărbați cu berete pe cap, care joacă *pétanque*. Când trec pe lângă lacul din fața marelui conac, văd oameni așezați doi câte doi, față în față, pe scaune metalice, cu table de șah între ei.

— Te simți bine? întreabă Isabelle, strângând-o de mână pe nepoata ei.

Nu prea, ar fi răspunsul corect, dar Joséphine spune:

— Da, mă simt bine, mulțumesc.

În scurt timp, părăsesc parcul și se îndreaptă spre Place Saint-Sulpice, unde apa cade în cascadă dintr-o fântână arteziană. Isabelle îi indică o străduță de pe partea opusă și lasă în urmă fântâna, îndreptându-se spre colțul îndepărtat al pieței. Simte că i se taie respirația, în timp ce traversează piațeta pe urmele lui Isabelle și apoi cotește pe strada laterală. Se opresc în scurtă vreme în fața unei uși mari și roșii din lemn. Isabelle apasă pe butonul micuț, iar ușa se deschide cu un clic, ca să poată pătrunde într-un antreu, apoi apasă pe soneria de lângă numele *Chevalier*. Numele de familie al lui Joséphine.

Bunica ei iese în prag și deschide brațele în întâmpinarea lor. Ochii ei căprui-închis sunt calzi, iar în obrajii căzuți îi apar gropițe.

— *Bonjour*, Joséphine. *Bienvenue*, îi zice și o sărută. Îmi pare bine că ai ajuns în sfârșit la Paris.

Joséphine se simte ușurată că bunica ei pare fericită să o vadă, iar

presimțirile rele dispar. Sărută obrajii păstoși și moi ai bunicii, bucurându-se de primirea caldă.

O urmează în bucătărie.

— Pun de cafea, le propune ea. Stați jos. Cum a fost călătoria, Joséphine? E drum lung de la Trégastel.

— A fost bine, mulțumesc. Îmi plac trenurile.

De fapt, i-ar plăcea să vorbească despre tatăl ei.

— Isabelle mi-a spus că acum știi adevărul despre tatăl tău. Mamyne pare să-i fi citit gândurile, iar Joséphine se simte demascată, de parcă tot chinul și suferința i-ar fi lipite în frunte. Cred că a fost un șoc pentru tine.

— Într-adevăr.

Joséphine nu a reușit să explice nimănui că mama ei habar nu are nici că ea știe și nici că se află aici. Minciuna neintenționată s-a făcut tot mai greu de spulberat. Bunica o strânge de mână.

— Mă bucur că știi. Nu am fost de acord cu faptul că ți s-a ascuns adevărul.

Isabelle oftează zgomotos, enervată parcă de mama ei, și se ridică.

— Ce ar fi să trecem în camera de zi acum, ca să-și poată cunoaște bunicul?

— Desigur, încuviințează bunica, luând-o de mână pe Joséphine. Dar fii pregătită. Uneori e foarte confuz.

Le conduce în camera de zi, unde un bătrân stă într-un fotoliu, cu un ziar deschis în poală. Ridică spre ele ochii mari, căprui. Bunica lui Joséphine se apropie de el și se apleacă ca să îi strige în ureche.

— A venit în vizită Isabelle.

El aprobă din cap, iar Isabelle se apleacă și îi dă o sărutare pe obrazul pătat. Apoi face un pas înapoi.

— Am adus pe cineva să te vadă. Privirea lui se mută îndată asupra lui Joséphine și se oprește asupra ei, fixând-o cu o căutătură dură, oțelită. Ea e Joséphine, îi spune Isabelle cu un zâmbet crispat. Nepoata ta.

Joséphine nu se aștepta să-i spună așa, direct. Își coboară ochii în podea, stânjenită de privirea lui scrutătoare, întrebându-se dacă nu cumva își închipuie că este fiica lui Isabelle. Bătrânul încearcă să se ridice, dar picioarele îi sunt atât de subțiri, încât nu par în stare să îl susțină. Bunica ei face un pas în față, luându-l de un braț, în vreme ce Isabelle îl apucă de celălalt, și împreună îl ajută să se ridice.

— Vino aici! îi strigă el. Lasă-mă să te văd.

Șovăitoare, Joséphine face un pas mai aproape, înfricoșată de ochii

lui mari, care par disproporționați față de trupul mic și fragil. O face să se simtă stângace și neîndemânatică. Respirația îi hârâie în piept, în timp ce o studiază.

— Așadar, aceasta este nepoata mea? zice, uitându-se la soția lui. Am o singură nepoată?

— Da.

— Cum ziceai că o cheamă?

— Joséphine, zice soția lui încet.

— Élise. Da. O văd în trăsăturile tale, murmură el și întinde o mână nesigură, de parcă ar vrea să o atingă, dar nu ajunge la ea. Ai aceiași… Își pierde vocea și tușește într-o batistă de bumbac. Apoi se oprește brusc și ridică privirea, iar ochii îi sunt vigilenți. Sper să ai mai multă minte decât a avut ea. Mereu a fost… încăpățânată. În cele din urmă a dat de belea. Știam că așa se va întâmpla, zice, mijind ochii și privind-o țintă. Ai ochii tatălui tău. Nu i-am uitat niciodată ochii.

— Dar nu l-ai întâlnit niciodată, Papa.

Isabelle face un pas în față, îl atinge pe umăr.

În ochii lui plutește confuzia, se încruntă. Apoi încruntătura dispare și îl apucă râsul. Căzând la loc în fotoliu, râsul i se transformă într-un șuierat astmatic.

Isabelle dispare și se întoarce aducând un pahar cu apă. I-l dă bătrânului, iar pielea care îi atârnă pe dosul mâinii tremură când îl apucă. O tăcere stânjenitoare umple camera când ia o înghițitură. Înghite zgomotos, în timp ce mărul lui Adam i se ridică și apoi coboară.

— S-a întâmplat demult. Dar nu am uitat niciodată, zice el, ridicând glasul.

— Ce, Papa? zice Isabelle, apucându-l de umăr.

— Îți amintești? Ridică vocea, uitându-se spre soția lui. Când m-am întors?

— Da, răspunde ea. Îmi amintesc. Erai atât de slab și de obosit, că abia te-am recunoscut.

— Da! Jigodiile de friți au încercat să mă omoare, zice și întoarce din nou capul spre Joséphine, țintuind-o cu privirea. Avea aceiași ochi albaștri. La fel ca ai tăi.

Bunica lui Joséphine face un pas în față.

— Cine? îl întreabă, cu o voce tăioasă. Cine avea aceiași ochi albaștri?

Asprimea din vocea ei îl face să tresară.

— Cine? repetă el, părând nesigur, de parcă și-ar pierde șirul gândurilor. Apoi ochii i se luminează. Tatăl ei. Se uită fix la Joséphine. Tatăl ei.

CAPITOLUL 50

Joséphine

Joséphine duce mâna la piept. I se pare că mâna bunicului ei a pătruns acolo și și-a încolăcit degetele reci și uscate în jurul inimii ei.

— *Mais c'est pas possible!* spune bunica ei, cu glasul pe jumătate șoptit. Nu se poate să-l fi întâlnit!

— L-am întâlnit! strigă el, întorcând din nou capul spre soția lui. A venit aici!

— Nu avea cum să vină! strigă ea. Era mort!

Lui Joséphine i se pare că alunecă în gol. Nu înțelege cum ar fi putut bunicul să-l întâlnească pe tatăl ei. Nimeni nu înțelege.

— Când? întreabă Joséphine. Când a venit aici?

— Să mă gândesc. Se încruntă din nou, și între sprâncene îi apare o încreștitură. Era într-o iarnă, după Crăciun. Tu erai plecată, zice, uitându-se la soția lui. În Bretania. A venit aici, după Élise.

— Ce tot spui? exclamă Mamyne, cu voce spartă.

Bătrânul se întinde și face un gest larg cu mâna, ca măturându-i cuvintele.

— Nu mă asculți niciodată.

Se prăbușește greu în scaun, parcă sleit de puteri.

Joséphine se ghemuiește lângă el și pune o mână pe genunchiul bătrânului.

— Îți amintești anul?

— După război. La doi ani. Face o pauză. Sau poate trei. A fost demult. Nu-mi amintesc exact.

Bunica lui Joséphine se dă în spate și întinde brațele, căutând parcă un punct de sprijin. Isabelle o strânge în brațe pe mama ei.

Bătrânul le privește pe amândouă.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă cu voi, femeilor? oftează el, întorcând capul spre Joséphine. Avea ochi de un albastru-deschis. *Putain de Boche*. L-am dat afară învârtindu-se. A avut noroc că nu l-am omorât.

Joséphine înghite în sec și se uită țintă la bunicul ei.

— Acela era tatăl meu.

Nu murise! Era în viață pe atunci. Poate că este încă în viață. Gândul acesta i-a trimis o undă de șoc pe șira spinării, care i-a străbătut apoi tot corpul, de parcă cineva ar fi ridicat-o de jos, ar fi scuturat-o, după

care ar fi lăsat-o din nou pe pământ — dar nu mai era ea, ci o cu totul altă persoană.

— Da! Tatăl tău! Neamțul ăla nenorocit! I-am zis că Élise a fost împușcată! Și-a meritat-o, nemernicul. După asta, a plecat. Nu l-am mai văzut niciodată.

Isabelle se întoarce cu fața spre el.

— Cum ai putut? țipă ea. Înțelegi ce ai făcut?

Bunica lui Joséphine se desprinde din brațele lui Isabelle și face un pas spre soțul ei. Tremură și are fața roșie.

— I-ai spus că Élise a murit?

— Da! strigă el. Atunci s-au oprit și nenorocitele alea de scrisori.

— Ce scrisori? Ce scrisori? strigă soția lui.

Umerii îi cad brusc, și bătrânul se lasă pe spătarul fotoliului, ca și cum discuția l-a stors de puteri.

— Ce scrisori? repetă Joséphine.

Bătrânul clatină din cap.

— Nici o scrisoare. Amestec lucrurile.

Bunica lui Joséphine se prăbușește pe canapea.

— Ce ai făcut? Ce ai făcut?

El clatină din cap, și carnea moale de pe obraji îi dârdâie.

— Mda, femei! strigă el. Ce-i cu voi? Întotdeauna faceți din țânțar armăsar. Ar fi trebuit să fiți acolo! Ar fi trebuit să vedeți ce ne-au făcut.

Închide ochii, copleșit parcă.

Isabelle o apucă pe Joséphine de braț și o trage în sus.

— La doi ani după terminarea războiului. Ar putea fi încă în viață!

Joséphine simte că sângele îi pulsează zgomotos în tâmple. Tatăl ei ar putea fi în viață, undeva. Oriunde.

— Despre ce scrisori vorbește?

— Nu știu, zice Isabelle, strângând-o pe Joséphine de braț. Lasă-l o clipă. E epuizat.

Joséphine privește cum pieptul bătrânului se ridică și coboară, ca și cum efortul de a respira ar fi prea mare pentru el. Are ochii închiși și pare că a adormit. Dar ea nu mai are răbdare.

— Tatăl meu trebuie să fi scris scrisorile. Probabil că i-a scris mamei.

Isabelle încuviințează din cap, dar nu scoate nici o vorbă.

Joséphine înghite în sec, cu durere. Dacă ar găsi scrisorile, i-ar afla povestea.

CAPITOLUL 51

Paris, mai 1963

Joséphine

— Avem numele lui. Crucea Roșie va reuși să-l găsească. Joséphine crede că poate da de el și fără ajutorul scrisorilor și un fior de entuziasm îi coboară pe ceafă. Ezită: dar de ce nu a încercat mama ei să îl găsească? De ce nu l-a căutat Maman după război?

Propria-i voce îi sună în urechi mică și îndepărtată — timidă, de parcă nu ar trebui să pună asemenea întrebări, de parcă nu s-ar cădea să le pună.

Bunica ei clatină din cap.

— Am crezut că a fost ucis. Eram sigure. Când l-au luat… câtă violență. A fost înfricoșător. Și apoi nu a mai primit nici o veste de la el.

Tusea aprigă și extenuantă care vine dinspre camera de zi răsună în bucătărie.

— Tu stai aici, spune bunica lui Joséphine. Mă duc eu.

Violența. Joséphine vrea să afle adevărul, dar este, în același timp, și speriată. Oare ce a făcut tatăl ei? Ce a îndurat? Dar dorința de a-l cunoaște este mai puternică decât orice, iar acum, că s-a apropiat atât de mult, nerăbdarea ei crește. Se ridică și se duce spre camera de zi, unde privește pe furiș de dincolo de ușă. Bunica îi dă bunicului un pahar cu apă, îi încleștează degetele în jurul paharului. Pe Joséphine o surprinde tandrețea gestului.

— Ai ațipit, o aude spunând. Ne povesteai despre scrisorile acelea.

— Scrisori? zice el, apucând-o de mână. Ți-am spus despre ele?

— Da, mi-ai spus, zice ea, mângâindu-l pe capul chel. Scrisorile de la tatăl lui Joséphine. Unde ziceai că le-ai pus?

— Unde le-am pus? repetă el, scuturând din cap.

Joséphine nici nu mai respiră, îngrozită că nu își va aminti unde sunt sau că va refuza să spună. Sau, mai rău, că le-a distrus.

— Da, spune el atât de încet, încât abia îl aude. Le-am pus bine.

— Așa ai spus, minte bunica ei. Unde le-ai pus?

Bătrânul se încruntă la ea și se caută cu mâinile ca pielea tăbăcită sub cămașă, de unde scoate o cheie, legată cu o bucată de sfoară, și se uită țintă la ea.

— A trebuit să le ascund, zice, încleștându-și degetele în jurul cheii.

Altfel, tu i le-ai fi dat.

— Da, încearcă ea să îl convingă. Îți apărai familia.

El încuviințează din cap.

— Da. Asta făceam.

Dar până și Joséphine aude îndoiala și confuzia pe care i le trădează vocea.

Ușurel, Mamyne îi ia cheia din mână și îi scoate sfoara peste cap.

— Este cheia de la sertarul tău de lângă pat?

El dă din cap că da și se lasă din nou pe spate, răsuflând prelung, eliberat parcă de o mare povară.

Bunica lui Joséphine se îndreaptă spre ușă. Joséphine face un pas în spate și o lasă să iasă.

— Ascultai?

— Da.

Lui Joséphine îi bate inima nebunește-n piept, ca aripile unei păsări captive. Merge după bunica ei în dormitor. Cu degete tremurânde, bunica ei bagă cheia în broască și o învârte ca să deschidă sertarul. Joséphine își ține respirația. Câteva plicuri bleu zac împrăștiate. Toate au timbre cu chipul regelui Angliei. Joséphine se apleacă în față, își trece mâinile peste ele, știind că aici este înscrisă povestea tatălui ei. Le mângâie, ca și cum ar fi descoperit ceva prețios.

Respirația șuierătoare a bunicului ei rupe tăcerea. Stă în prag. Tot corpul îi tremură și se uită spre ea cu o privire năucită, ca și cum nu și-ar aminti cine este și ce caută aici.

— Élise, zice el, uitându-se țintă la Joséphine. Le-am ascuns pentru binele tău. Se încruntă și fruntea i se umple de riduri adânci, apoi clatină din cap. Nu puteam primi un neamț în familie.

CAPITOLUL 52

Paris, mai 1963

Joséphine

Ura față de tot ce era german, pe care bunicul lui Joséphine a nutrit-o în inima lui, trebuie să fi fost mistuitoare, și tot ce îi apăruse în cale a căzut victimă colaterală. Joséphine *este* o victimă colaterală. La fel și mama ei.

Zace întinsă în pat în noaptea aceea, gândindu-se la scrisorile care au rămas ascunse atâția ani; scrisori care ar fi dus-o la tatăl ei, care ar fi reunit-o pe mama ei cu el. Oare ce scrie în ele? Sunt într-un plic mare, cafeniu, aflat la fundul valizei sale, pregătite să fie duse acasă, mamei. Dacă ar deschide una? Pe ultima. Ar putea găsi o adresă înăuntru; un indiciu care să-i spună dacă tatăl ei este încă în viață, poate chiar și locul unde se află acum. Nu merită să știe? Nu este dreptul ei?

Dă laoparte cearșafurile, se ridică de pe canapea și pipăie de-a lungul peretelui, croindu-și drum prin întuneric, în căutarea întrerupătorului. După ce camera este inundată de lumină, se apropie de valiză. O deschide și pipăie cu lăcomie, scoțând plicul cel mare. Îl răstoarnă, împrăștiind plicurile albastre, subțiri, pe pat, apoi verifică timbrele poștale și le pune în ordine cronologică. Prima este datată 14 mai 1945, la numai o lună de la nașterea ei, la șase zile de la capitularea Germaniei. Iar ultima este datată 15 ianuarie 1948. Aproape trei ani de scrisori. O sută una în total. Fiecare scrisoare conține o singură foaie de hârtie foarte subțire, îndoită spre interior pentru a crea plicul, cât se poate de ușoară, în vederea transmiterii par avion. Nu are cum să desfacă vreuna și apoi să o închidă la loc fără să o rupă. Le adună pe toate laolaltă și le îndeasă înapoi în plicul cel mare.

Când Joséphine se trezește a doua zi de dimineață, Isabelle este așezată în fotoliu și soarbe dintr-un bol cu cafea. Se ridică și îi dă un sărut lui Joséphine.

— Cafea?

Joséphine întinde brațele deasupra capului și cască.

— Da, te rog.

O urmează pe Isabelle în bucătărie.

— Astăzi m-am gândit să te duc la Tuileries. Putem traversa grădinile în drum spre Luvru, zice Isabelle, turnându-i o cafea. Vrei să vezi *Mona Lisa*?

— Mona Lisa? repetă Joséphine, căreia nu-i mai păsa de *Mona Lisa*. Nu prea mai am chef de vizite turistice. Aș vrea să mă întorc acasă și să-i duc mamei scrisorile.

Joséphine simte nevoia să știe ce scrie în ele.

— Dar nu ai văzut mai nimic din Paris! exclamă Isabelle, dezamăgită. Nu poți să te întorci deja acasă. Scrisorile au așteptat până acum. Pot să mai aștepte o zi, două. Mama ta oricum nu se întoarce până sâmbătă.

— Trebuie să-i dau de cap poveștii ăsteia.

Lui Joséphine îi pare rău că o dezamăgește pe mătușa ei, dar nu se gândește decât la ce ar putea să scrie în acele scrisori, însă nu le poate deschide înainte de sfârșitul săptămânii.

— Bunicul meu a luat-o complet razna, nu-i așa? Și e un sadic. I-a ținut departe unul de altul.

— A suferit. Și a fost furios. Nu uita prin ce a trecut. A fost prizonier timp de trei ani. Asta cu siguranță nu l-a făcut mai bun.

Se întoarce cu fața spre plită, unde toarnă laptele încălzit în cafeaua lui Joséphine. Joséphine îi ia cana și se întorc în camera de zi, unde se așază în fotolii, cu picioarele strânse sub ele. Imaginea bunicului este vie în mintea lui Joséphine; ochii lui mari, pierduți, încrețiturile adânci ale frunții, confuzia lui, țipetele. Să mintă în felul acesta, să pretindă că fiica lui murise. Cum de a putut face una ca asta?

— Te rog, nu pleca încă, Joséphine. Ar trebui să te bucuri de Paris, nu să-ți faci griji în legătură cu ceva ce s-a petrecut cu o groază de timp în urmă. E totul de domeniul trecutului, zice Isabelle, privind-o pe Joséphine cu milă. Știu că vrei să afli mai multe despre tatăl tău, dar vei avea destul timp să o faci mai târziu.

— Trebuie să aflu dacă mai este în viață sau nu.

— Îmi pare rău că sunt atât de aspră, dar acum e prea târziu, nu? Nu ți-a fost alături în copilăria ta.

— Nu! Nu e prea târziu.

Lacrimi neașteptate îi umplu ochii. Nimeni nu pare să înțeleagă ce simte.

— Îmi pare tare rău. Isabelle pune cafeaua pe masă, apoi ia cana din mâna lui Joséphine și o lasă și pe aceasta jos, își trece un braț pe după umărul fetei și o strânge cu putere. Am fost insensibilă. Sigur, descoperirea aceasta a dat totul peste cap. Dacă vrei să pleci acasă, o să-ți găsim un tren. Parisul poate aștepta.

— Îți mulțumesc, murmură Joséphine, adunându-se și ștergându-și lacrimile. Se desprinde din îmbrățișarea lui Isabelle. Aș putea să mă

întorc vineri.

Isabelle zâmbește și o sărută pe obraz.

— Da, este mult mai bine. Nu te grăbi să pleci, când abia ai sosit.

— Nimeni nu vorbește despre ceea ce s-a întâmplat, nu-i așa? În timpul războiului.

Joséphine vrea să mai discute pe tema asta; nici nu-și poate închipui cum a fost, cum i-a afectat pe oameni.

Isabelle oftează, parcă pentru a spune că nu este o conversație pe care dorește să o poarte.

— Voiam să uităm atât de multe lucruri. Iar aceasta este o epocă nouă. Avem atâta libertate. Nici nu-ți poți închipui cum era pe atunci, zice ea, coborând tonul. Eram reduși la nivelul de cetățeni de mâna a doua. Mai rău chiar. Nu aveam drepturi. Ne era mereu foame, dar cel mai rău lucru era frica. Puteam fi arestați fără nici un motiv, sau numai în baza unei simple suspiciuni. Mulțumeam cerului că cel puțin nu eram evrei. Ai întrebat-o vreodată pe mama ta ce a făcut în timpul războiului? adaugă ea, după o pauză.

— În afară de faptul că s-a culcat cu dușmanul?

— Nu ai vorbit cu ea, așa-i?

— Nu a dorit niciodată să vorbească despre acest subiect.

— Ar trebui să o întrebi. Întreab-o când te întorci acasă.

CAPITOLUL 53

Bretania, iunie 1963

Élise

Mă trezesc cu o tresărire. Am avut din nou visul acela. Cel în care nu o găsesc niciunde pe Joséphine. Alerg în jurul stâncilor, căutând-o disperată, dar de fiecare dată când cred că am găsit-o, nu dau decât de un loc gol și întunecat la umbra pietrelor. Îi strig numele, dar se pierde în vânt. Țipătul mă readuce cu picioarele pe pământ și mă trezesc cu numele ei care mi se topește pe buze.

Desigur, îmi este groază că aș putea să o pierd. E o teamă adânc înrădăcinată, care vine din anii când era foarte mică și eram nevoită să o părăsesc și să plec în fiecare săptămână. A trebuit să învețe cum să trăiască fără mine încă de la o vârstă fragedă. Poate că și-a învățat prea bine lecția. Aș vrea să mai aibă nevoie de mine. Ea este totul pentru mine; este lumea mea întreagă.

Pescărușii țipă tare și simt că nu voi mai putea adormi, așa că mă dau jos din pat și cobor la bucătărie. Monsieur Beaufort s-a trezit deja și își prăjește pâine.

— Sâmbătă, spune el, de parcă nu aș ști. Te pot conduce cu mașina la gară, la ora douăsprezece.

*

Când ajung la Lannion, Soizic așteaptă în locul obișnuit din fața gării. Deschid portiera și urc pe scaunul pasagerului.

— Élise, spune ea, înainte de a porni motorul, și o groază rece mi se răspândește prin trup la auzul tonului apăsat pe care-mi rostește numele. S-a întâmplat ceva săptămâna asta.

— Ce?

Simt groaza cum crește în mine.

— Joséphine a găsit certificatul de naștere.

— Ce? Senzația de groază se solidifică, devenind un nod greu, care îmi coboară în străfundurile stomacului. Cum l-a găsit?

Ah, Doamne, cum de am putut să fiu atât de proastă și nu mi-am imaginat ce se va întâmpla?

— L-a căutat. Ar fi trebuit să-l ascunzi mai bine.

Mă trec valuri-valuri de vinovăție și teamă, imaginându-mi șocul pe care l-a simțit.

— Cum a reacționat? Ce a spus?

— E supărată!

— Cred că mă urăște!

Ce idioată am fost, să-i ascund adevărul pentru atâta vreme.

— I-am spus că tu voiai să-i zici… că eu te-am oprit. Soizic se oprește, cu mâna pe cheia de contact, dar nu pornește mașina. Mai e ceva, Élise. A fost la Paris. S-a dus la Isabelle. S-a întors deja.

La Paris? S-a întors deja? Cum de s-au întâmplat atâtea în numai cinci zile?

— Ai lăsat-o să plece la Paris?

Sună ca o acuzație și exact asta și este.

— Nu am putut s-o opresc. Doar știi cum e.

— Ar fi trebuit să-i spun de mult, zic eu și îmi mușc tare buza. Nu ar fi trebuit să mă iau după tine.

— Era imposibil, zice Soizic, clătinând din cap, de parcă ar încerca să se convingă pe sine însăși. Ai făcut ce trebuia. Ai fi fost ostracizată, iar Joséphine… uite cum l-au tratat pe copilul acela sărman, pe Albert; chiar și profesorii îl ignorau sau îl pedepseau fără nici o vină. Rușinea ar fi fost insuportabilă.

Iată-l din nou, cuvântul acela, desemnând tot ceea ce am fost silită să îndur. *La honte*. Rușinea care m-a urmat de la Paris. Rușinea care m-a făcut să-mi mint copila, care m-a silit să-i neg dreptul de a avea un tată. Mă urăsc pentru că am cedat în fața lui, pentru că i-am permis să-mi dicteze viața.

— Ce rost ar fi avut? continuă Soizic. Doar el nu s-a mai întors niciodată, nu-i așa? Te-a lăsat să înfrunți totul singură.

— Nu a fost vina lui!

— Ar fi trebuit să fie mai precaut. Ar fi trebuit să aibă mai multă grijă de tine.

— Nu! Eu ar fi trebuit să am mai multă grijă de el. A fost vina mea. Numai vina mea.

Am stricat totul, iar acum mi-e teamă că sunt pe cale să îmi pierd și fiica.

Soizic mă privește un răstimp îndelungat.

— Trebuie să te ierți, Élise.

— Poftim? exclam eu, căci nu înțeleg cum îmi poate vorbi despre iertare. Să mergem, o grăbesc. Trebuie să o văd.

Tânjesc să o țin pe Joséphine în brațe, cu o durere care este fizică.

Soizic pornește motorul și pleacă de pe loc. Mâinile îmi sunt încleștate în poală, iar oasele albe ale încheieturilor par că mă privesc. Simt o nevoie imperioasă de a fi alături de Joséphine, dar Soizic

conduce atât de încet, de parcă nu ar vrea să ajung acasă. O tăcere încărcată umple spațiul mic dintre noi, și simt cum crește ghemul de teamă din pântecul meu.

— Mai vrei să-mi spui ceva, Soizic? întreb eu.

— Joséphine l-a cunoscut pe bunicul ei.

— *Quoi?* Dar de ce?

Mi-l imaginez, aruncându-i în față tot felul de injurii. Isabelle ar fi trebuit să știe că nu era cazul să o ducă acolo.

— Ea a vrut să-l cunoască, răspunde Soizic, privindu-mă pieziș. Ar trebui să o las pe Joséphine să-ți spună.

— Ce să-mi spună? Ce s-a întâmplat?

Soizic întoarce privirea înapoi la drum și se uită hotărâtă înainte.

— Să așteptăm până ajungem acasă.

— Te rog, spune-mi.

— Bun, poate e mai bine dacă ești pregătită.

Cuvintele ei îmi provoacă un fior pe șira spinării.

— Pregătită pentru ce?

— Joséphine a descoperit niște scrisori.

— Ce scrisori?

Soizic oftează adânc, în timp ce schimbă viteza și cotește pe alt drum.

— Scrisori de la… de la tatăl ei. Adresate ție.

— De la Sébastian? Ce tot spui? Nu a existat nici o scrisoare. Nu mi-a scris niciodată.

— Ba a scris, spune ea simplu, cu ochii ațintiți asupra drumului, în vreme ce eu simt că inima îmi tremură nebunește, cuvintele mi se îngrămădesc în gură, mă sufocă. Ți-a scris, dar tatăl tău a pus mâna pe scrisori înainte să le vadă altcineva. Le-a ascuns.

— Dar am crezut că a murit! izbucnesc eu, pe un ton care sună ascuțit și frenetic; încerc să respir. Oprește mașina! țip la Soizic.

Vreau să sar afară. Vreau s-o rup la fugă.

— Calmează-te. Trag pe dreapta.

Mă silesc să nu simt nimic cât timp ea caută un loc în care să oprească. Trage mașina pe dreapta pe o potecă ce duce spre o fermă. De cum oprește, deschid în grabă portiera și mă reped afară, cu răsuflarea tăiată.

— Am crezut că a murit! strig, și o simt pe Soizic stând în picioare, aproape de mine. Mă atinge pe umăr, dar eu îi dau peste mână. Nu e mort? țip eu.

— Nu știm. Nu am deschis încă scrisorile. Ție îți sunt adresate. Sunt

la Joséphine.

Soizic vorbește în propoziții scurte, ca și cum aspectele pe care le relatează nu pot fi legate.

— E în viață? întreb eu, iar întrebarea îmi este adresată mai mult mie, decât lui Soizic. E în viață? Simt cum mă umple dorința fierbinte de a ști, cum ia locul fricii și furiei. Trebuie să văd scrisorile, zic eu și fac un pas înapoi spre mașină. Acum.

Mergem următoarele câteva minute în tăcere, în timp ce încerc să înțeleg situația. Dacă mi-a scris scrisori înseamnă că nu a murit.

— Tatăl meu a ascuns scrisorile?

Să fie adevărat?

Soizic îmi pune o mână pe genunchi, cu ochii la drum.

— Îmi pare rău, nu ar fi trebuit să-ți spun. Ar fi trebuit să aștept până ajungeam acasă.

Lacrimile mi se scurg pe față.

— Nu l-am căutat! Nu l-am căutat, repet, mai mult pentru mine decât pentru Soizic.

Vina și suferința mă inundă ca un val ce mă trage la fundul apei. Abia mai respir, când mă gândesc la tot ce s-a întâmplat. Mă aplec și îmi las capul în poală.

CAPITOLUL 54

Bretania, iunie 1963

Élise

— Élise, se aude vocea lui Soizic, plină de îngrijorare. Aproape am ajuns.

Ridic capul. Cum voi putea să mă adun?

Cotim pe aleea de acces. Joséphine așteaptă acolo, vântul șuieră în jurul ei și îi suflă părul blond pe spate. Pare atât de palidă și de fragilă, așa cum stă acolo, în rochia ei de vară decolorată. În mână ține un plic mare, cafeniu. Înăuntrul lui sunt scrisorile, o simt.

Inima îmi bate cu putere când deschid portiera și cobor din mașină.

— Iartă-mă, Joséphine!

Mâna mea planează în spațiul dintre noi, vrând cu disperare să ajungă la ea, o să o atingă, să o țină, să vadă ce este în plic. Dar ea se dă înapoi, iar în ochi îi clocotește furia.

— De ce nu mi-ai spus?

Cuvintele îi sunt aspre, dar simt suferința ce mocnește în spatele lor.

— Am vrut! Am vrut să-ți spun, Joséphine.

Cuvintele îmi ies din gură icnite. Nu spun ceea ce mi-aș dori să-i spun; cu câtă disperare am vrut să mărturisesc adevărul, cum m-a ros pe dinăuntru minciuna.

— Ar fi trebuit.

O spune simplu, de parcă ar fi fost atât de simplu. Nu înțelege cum a fost pentru mine, pentru noi toți.

Ochii mi se desprind de chipul ei. Mă uit țintă la plicul pe care îl ține în mână. Îl ridică, dar nu mi-l dă.

— Ți-a spus Soizic despre scrisori?

Îmi mușc tare buza de jos și încuviințez din cap, de parcă rolurile s-ar fi inversat, și eu aș fi acum copilul.

— Știam că-ți va spune, zice și îmi întinde plicul. Apoi se dă în spate, scărpinându-se în cap cu degetul mic, așa cum făcea când era mică și se simțea încurcată. Se pare că familia aceasta are și mai multe secrete, adaugă, trecând cu privirea peste plic.

Îl răsucesc în mâini. Simt cum freamătă viața în interiorul lui; răspunsurile la întrebările pe care mi le-am pus încă din zorii acelei zile în care l-au luat pe Sébastian de lângă mine. Mă uit încă o dată la Joséphine, dar privirea ei este goală. Îmi doresc cu disperare să

deschid plicul, dar în același timp mă tem.

— Élise, zice Soizic din spatele meu. Ce ar fi să intri în casă și să le deschizi în camera ta?

— Du-te, spune Joséphine. Du-te și deschide-le. În definitiv, nu mă privește pe mine.

Îi simt durerea din voce.

— Vino cu mine, Joséphine. Le putem deschide împreună. Cu o mână țin plicul strâns la piept, iar cu cealaltă o iau pe Joséphine de mână. Este încordată și mi se opune, dar nu-și retrage mâna. Scrisorile acestea îmi sunt adresate mie, dar ne aparțin amândurora. Nu e numai povestea mea. Este și a ta. Simt cum mâna ei se înmoaie. Nu mai trebuie să existe secrete între noi și vreau să facem lucrul ăsta împreună, să descoperim adevărul împreună.

Intrăm în casă, cu Soizic pe urmele noastre.

— O să pregătesc prânzul, zice ea, odată ajunsă în bucătărie, în vreme ce eu și Joséphine mergem în camera de zi.

Îi dau drumul la mână și deschid plicul cel mare, cafeniu, răsturnând tot conținutul pe măsuța de cafea. Plicurile albastre, subțiri se împrăștie. Cred că sunt peste o sută.

Fac un pas în spate, prinzându-mi fața între mâini, iar din pântec mi se ridică un vaiet. Duc un deget la buze, le țin strânse, înghițindu-mi urletul. Îmi scapă un hohot de plâns.

Din fericire, Joséphine rămâne la locul ei. Numai un deget dacă ar pune pe mine, mi-aș pierde orice stăpânire de sine. Cad în genunchi în fața mesei, dar nu îndrăznesc să ating hârtiile fragile, temându-mă că vor dispărea, că nu sunt reale, că totul e numai un vis. Privesc țintă la masă și simt cum timpul își schimbă mersul. Lumea se clatină, iar eu alunec în jos. Mă agăț de prezența lui Joséphine aici, lângă mine, și încerc să nu-i dau drumul. Întind spre ea o mână tremurândă, implorând-o în gând să o apuce.

Ea întinde mâna. Și mă aduce înapoi. Strângându-i degetele, silesc cuvintele să-mi iasă din gâtul încleștat.

— Câte?

— O sută una. Le pun în ordine.

Le aranjează cu îndemânare pe masă, lăsându-le pe unele pe podea, pentru a le lua mai târziu și a le pune la locul corect. Nu aud decât propria-mi respirație bubuindu-mi în urechi, dar mișcările ei încete și măsurate mă liniștesc și reușesc să-mi recapăt suflul.

— Aceasta este prima, zice Joséphine, ridicând-o pe una dintre ele. Este datată 14 mai 1945.

— La numai o lună de la nașterea ta, murmur eu.

Ea mă privește cu luare-aminte.

— Vom afla unde s-a dus, ce s-a întâmplat cu el după război.

Încuviințez din cap, luând-o din mâna ei și întorcând-o pe toate fețele. Este bine sigilată și trebuie să rup un colț, ca să pot vârî un deget înăuntru și să o deschid. Ochii îmi zboară peste ea, dorind cu ardoare să afle adevărul. Unde s-a dus?

Lise, iubirea mea,

Nu trec de primul rând. Închid ochii și îi aud vocea care îmi șoptește în urechi: *Lise*. Simt că mă prăbușesc pe dinăuntru, de parcă trupul meu și-ar fi pierdut miezul.

— Ce spune, Maman? rupe vocea lui Joséphine tăcerea.

Ridic ochii spre ea, apoi mă uit iar la scrisoare, vrând și, în același timp, nevrând să citesc ce scrie acolo, știind că acele cuvinte îmi vor frânge din nou inima. Încep să citesc, mai întâi în minte, apoi cu glas tare.

Războiul s-a terminat! Este pace de-acum, și îmi voi găsi drumul înapoi spre tine. Sunt în Anglia. Prizonier, dar nu sunt în primejdie și nici rănit. Ma chérie*, spune-mi că ești bine. Te rog, spune-mi că nu ți-au făcut nici un rău.*

Instinctiv, mâna îmi zboară la cap și mă simt recunoscătoare că nu a știut ce mi-au făcut. Continui să citesc.

Din septembrie sunt prizonier de război, dar ar trebui să fiu eliberat în scurtă vreme și apoi mă voi îmbarca la bordul primului vas care va pleca spre Franța. Mă voi înapoia la tine.

Oare chiar s-a întors după mine? Din colțul ochiului îmi scapă o lacrimă și alunecă pe obraz, înspre gură. O șterg cu degetul. Ar fi trebuit să-l aștept la Paris. Lacrimi mari, încărcate de regrete și de durerea pierderii, îmi curg în tăcere pe obraji și se opresc pe hârtia subțire, mânjind cerneala neagră. Printre ele, continui să citesc.

Ești în spatele fiecărui gând pe care îl nutresc. În spatele fiecărui lucru pe care îl fac. Visez că te voi regăsi și vom putea să ne iubim liberi. Asta îmi dă dorința de a trăi.

— Dar unde e acum?

Joséphine vrea fapte. Vrea să știe dacă are un tată. Îmi întinde un alt plic.

— Citește-o pe aceasta, Maman. Este ultima scrisoare.

O iau din mâna ei și o deschid.

Partea a patra

1944

CAPITOLUL 55

Paris, 17 august 1944

Sébastian

Bărbații îl țineau strâns pe Sebastian, în timp ce-l târau afară din apartamentul lui Élise. De dragul ei, nu a scos nici un sunet când l-au lovit cu picioarele în rinichi și l-au pocnit în față cu pumnii. A încasat totul în tăcere, în timp ce ei îl târau spre o stradă laterală pustie. Aveau de gând să-l împuște într-un loc unde să nu fie martori. A închis ochii când l-au aruncat pe caldarâm și s-a rugat: *Te rog, Doamne, apăr-o pe Élise!* A primit numaidecât o lovitură în cap. A simțit cum dispare.

S-a trezit întins pe o podea din beton. Nu știa cât timp zăcuse acolo, dar i se părea că trecuse multă vreme. Coastele îi zvâcneau dureros, iar pleoapele erau atât de umflate, că nu mai putea deschide ochii. Nici n-a încercat s-o facă. Avea mâinile legate la spate, și picioarele, unul de altul.

Întins pe o parte, și-a îndoit picioarele și și-a adus genunchii la piept. Frigul i s-a răspândit prin oasele care îl dureau și a început să tremure incontrolabil. Gustul metalic de sânge pe care îl simțea în gură îi dădea senzația de vomă. S-a auzit o ușă deschizându-se. Ori poate închizându-se? A auzit pași în jurul capului său și s-a pregătit pentru o altă lovitură, dar în schimb cineva i-a dus ceva rece la gură. A simțit cum îi picură apă în gură și a încercat să o înghită, dar avea gâtul umflat. S-a înecat și a împroșcat apa. Niște brațe l-au ridicat. A reușit să înghită, și câteva picături din apa răcoritoare i-au alunecat pe gât. A încercat apoi să deschidă un ochi, să vadă cine era lângă el, dar nu a văzut decât un smoc de păr castaniu; tot restul era o pată neclară. Mâinile i-au lăsat capul să cadă iar pe podeaua tare, iar el a simțit cum alunecă din nou în uitare.

Când s-a trezit, era singur. Umerii îi erau înțepeniți; și-a răsucit încheieturile, încercând să le elibereze din funie, dar cu cât se sucea mai mult, cu atât mai tare se strângea funia.

Deodată, ușa s-a deschis și l-a lovit în față. A auzit râsul unui bărbat. Apoi s-a revărsat înăuntru o lumină care îi ardea ochii. Niște brațe puternice l-au săltat în picioare. Coastele îi zvâcneau dureros, iar capul și-l simțea parcă spart cu toporul.

— Arată ca naiba. Ar trebui să-l aranjăm un pic. Cineva l-a împins pe un scaun, dar nu reușea să stea în capul oaselor. N-ar fi trebuit să-l

bată în halul ăsta.

— Putea fi și mai rău. Cel puțin, e în viață.

— Da, vom putea să-l folosim până la urmă. Pascal vrea să facă un schimb de prizonieri.

Sébastian simțea că i se învârte capul, iar vocile bărbaților pluteau în jurul lui, ca desprinse din altă lume. A simțit că se răstoarnă într-o parte. Niște mâini l-au prins, și cineva l-a legat cu o sfoară de jur împrejur, ca să stea drept pe scaun. Coastele îi zvâcneau și s-a pregătit să fie cârpit peste față. Dar palma nu a venit. În schimb, a simțit o cârpă umedă pe obraz, iar vocea de adineauri a vorbit din nou.

— Te-a trădat, gândindu-se că o s-o iertăm pe curva de fii-sa, a zis el, scoțând un hohot fioros, murdar. De ce dracului am respecta o înțelegere cu o nenorocită de colaboraționistă?

Mama lui Élise îl dăduse pe mâinile lor! Îl treceau valuri-valuri de furie și profundă tristețe; să ajungă să facă așa ceva pentru a-și proteja fiica! I-ar fi spus că aceste înțelegeri nu sunt niciodată respectate. Ce se va întâmpla cu Élise acum? A închis ochii, încercând să-și alunge din minte imaginea lucrurilor pe care i le-ar putea face. Nu-i mai păsa de el. Numai de Élise. *Vă rog, nu-i faceți rău*, i-a implorat el în minte. *Întâmplă-se orice, dar asta nu.*

L-au dezlegat și l-au lăsat singur în celulă, cu un castron cu apă, o jumătate de baghetă uscată și o găleată în care să urineze. După două zile, l-au condus pe străzi, cu un pistol la ceafă. Îl dureau coastele, și durerea o simțea ca un cuțit care i se răsucea într-o parte a trunchiului. Gemea la fiecare pas și încerca să se uite numai la pământul de sub picioarele lui, și nu la oamenii de pe stradă. Francezii erau ocupați să scoată dale din pavaj, să ridice baricade, dar se opreau când îl vedeau trecând pe lângă ei.

— *Sale Boche! Putain de Nazi!* îi strigau ei.

L-au condus printr-o ușă laterală de la Hôtel de Ville, unde l-au aruncat într-o cameră cu o grămadă de alți soldați germani. L-au lăsat acolo fără mâncare și fără apă, în vreme ce, pe străzile Parisului, răsunau împușcături și continuau luptele. Mirosul de sudoare stătută, de urină și de respirație grea i-a ajuns la nări, readucându-i senzația de vomă. Și-a îngropat nasul în pliurile cotului, încercând să-și suprime greața și lăsând să i se formeze în fața ochilor imaginea lui Élise. A văzut-o în pantaloni bărbătești, cu o curea groasă, de culoare maro, cămașa neglijent băgată în pantaloni, scărpinându-se în cap cu degetul mic și cu un zâmbet jucăuș pe buze, de parcă imaginându-și-o, ar fi putut să o prefacă în realitate. Și-a alungat alte gânduri, rugându-

se să nu-i facă rău, acum, că puseseră mâna pe el.

Probabil că a adormit. Nu știa cât timp, câte zile trecuseră. Următorul lucru de care a fost conștient a fost intrarea precipitată a cinci bărbați din FFI, cu sticle și arme în mâini. Unul dintre ei a ridicat sticla și a băut direct din ea.

— *Vive la France!*

Un altul a ridicat-o și el pe a sa, toastând:

— *Vive la France!*

Au rânjit batjocoritor înspre prizonieri.

— *Putain de Nazis!*

Și-au pus brațele unul în jurul altuia și au prins să cânte Marseilleza.

— *Formez vos bataillons, marchons, marchons!*

Prizonierii germani au rămas nemișcați și tăcuți, nevrând să își atragă furia francezilor beți. Sébastian a lăsat cuvintele lor să treacă peste el ca un val, iar pleoapele tumefiate începeau să i se închidă iar. Când era cât pe ce să se lase dus de somn, o explozie a cutremurat clădirea. Bărbații băuți s-au oprit din cântat și s-au aruncat la podea. Sébastian, aflat deja pe jos, s-a ridicat cu greu și s-a uitat pe fereastră cu ochi mijiți. Flăcări roșii se ridicau spre cerul negru al nopții, brăzdându-l de parcă văzduhul însuși ar fi sângerat.

— Lepădăturile nenorocite! s-a auzit o voce de francez. Ne bombardează! Bombardează Parisul!

O cizmă a izbit cu putere în stomacul lui Sébastian, care s-a lăsat într-o parte, așteptând un potop de lovituri. În schimb, i-a auzit pe bărbați plecând, ușa trântită în urma lor și cheia învârtită în broască.

Timp de o clipă, nu s-a mișcat nimeni dintre cei rămași în cameră, apoi un ofițer SS s-a ridicat în picioare.

— Nu e totul pierdut! a zis el, ridicând capul, iar vocea i-a răsunat clar și răspicat. Încă avem soldați în tot Parisul.

Sébastian a simțit că îi piere curajul. Se temuse de faptul că naziștii vor planta explozibili, știind prea bine că erau capabili de o asemenea mârșăvie.

— E prea târziu, a mormăit unul dintre bărbații așezați pe podea. N-are nici un rost. Ar trebui să ne predăm.

Ofițerul SS s-a apropiat de el, s-a oprit cu picioarele rășchirate deasupra lui.

— Trădătorule! Te trimit în fața curții marțiale dacă mai rostești asemenea vorbe.

Omul a râs zgomotos, cinic.

— În fața curții marțiale? Nu pricepi? Ești un nenorocit de prizonier!

Toți suntem prizonieri. S-a sfârșit! Am pierdut!

Ofițerul SS și-a tras piciorul înapoi, gata să izbească în stomacul celuilalt. Dar acesta a fost mai rapid și l-a apucat de gheată. Ofițerul a lovit podeaua cu o bufnitură oribilă. Omul a sărit pe ofițer, i-a prins capul între mâini și i-a urlat în față:

— Am pierdut! Am pierdut nenorocitul ăsta de război!

Ceilalți bărbați au rămas cu privirile holbate — prea obosiți, prea flămânzi ca să reacționeze în vreun fel. Sébastian a întors capul.

Ușa s-a deschis brusc. Cei doi membri FFI au intrat în încăpere. Omul a sărit de pe ofițerul căzut la podea.

— Încă zece prizonieri! a zis unul dintre ei, fluturând prin aer o pușcă. De data asta numai soldați SS.

Celălalt francez s-a plimbat printre ei, verificându-le ecusoanele de pe guler în căutarea insignei SS: două linii negre în zigzag, ca niște fulgere.

— Unde ne duceți? a îndrăznit să întrebe unul dintre ofițeri.

— Schimb de prizonieri, a râs bărbatul din FFI, cu un hohot murdar, răutăcios. Dacă aveți noroc.

În următoarele câteva zile, prizonierii rămași nu au mai primit nici un fel de vești. Sébastian s-a ținut departe de ceilalți, cruțându-și trupul suferind, încercând să depășească durerea și foamea care îl copleșeau în valuri cumplite. Li se dădeau pâine și apă, dar Sébastian nu avea energia sau puterea să se lupte pentru porția sa. Unul dintre prizonieri a remarcat și i-a adus niște apă.

— Bea, a zis el, altfel o să mori.

Sébastian trebuia să se întoarcă la Élise. Nu putea muri, așa că a băut.

— Mulțumesc, a murmurat.

În seara următoare, Sébastian a auzit chiar și prin zidurile groase din piatră, de la Hôtel de la Ville, cum s-au dezlănțuit mulțimile de afară. Apoi s-au potolit, când a răsunat o voce. Nu auzea cuvintele, dar și-a dat seama că vorbea de Gaulle. Sébastian s-a uitat în jur, la colegii săi prizonieri, la fețele lor murdare și obosite, când au închis ochii. Și-a imaginat-o pe Élise afară, sărbătorind, rugându-se să fie adevărat.

Mulțimea a ovaționat din nou. Discursul ajunsese, probabil, la final. Pleoapele lui Sébastian s-au închis grele peste ochi și a adormit într-un sfârșit.

Două zile mai târziu, cinci bărbați înarmați cu puști au intrat în cameră.

— *C'est l'heure!* Sunteți relocați, a zis cel mai scund dintre ei,

țintuindu-i cu o privire rece. Ăsta-i cuvântul pe care îl foloseați, așa-i? S-a apropiat de unul din prizonieri, rânjindu-i în față. Nu așa spuneați, când trimiteați mii de oameni în lagărele voastre? a zis francezul, împungând bărbia prizonierului cu arma lui. Pentru binele vostru, ar fi cazul să ni se întoarcă oamenii întregi!

— *Allez*, să mergem.

Un alt francez l-a împuns pe Sébastian în spate cu patul puștii, îmbrâncindu-l spre ușă. Ceilalți francezi au îndemnat grupul de la spate, iar prizonierii și-au târât picioarele spre ieșire, au coborât scările și au ieșit la lumina zilei. Cu mâinile pe cap, au fost mânați pe străzi, incapabili să se apere, în timp ce oamenii îi scuipau și îi înjurau. Un bărbat din mulțimea batjocoritoare s-a apropiat și mai că și-a lipit fața de a lui Sébastian, venind atât de aproape, încât îi putea mirosi răsuflarea înveninată de ură.

— *Sale Boche!* i-a șuierat francezul, apoi l-a scuipat în față, și flegma a aterizat pe nasul lui Sébastian, care nu a încercat să o șteargă.

Apoi a venit spre el o femeie, care l-a plesnit cu putere peste obraz. Avea gâtul uscat, era lihnit, iar soarele torid îi ardea pielea, dar el o căuta din priviri pe Élise. De-ar putea să o zărească! De-ar ști că nu a pățit nimic rău!

Au fost obligați să înainteze pe străzi până au ajuns la Vélodrome d'Hiver, enormul stadion interior pentru ciclism, unde mii de prizonieri evrei fuseseră ținuți în timpul raziilor masive din '42. Părea cât se poate de nimerit ca prizonierii de război germani să fie aduși aici. O tăcere s-a lăsat peste grupul mare de oameni, conduși în interiorul stadionului, unde s-au așezat sau au căzut din picioare acolo unde se găseau, cu uniformele de-acum răvășite și murdare. Dispăruseră soldații mândri care mărșăluiau pe Champs-Élysées în urmă cu patru ani. Fuseseră reduși la o masă tremurândă și înfricoșată de prizonieri slăbiți și epuizați.

Pe Sébastian îl durea gâtul de sete și înghițea zadarnic în sec. Avea nevoie de apă. Reușind să se ridice, și-a ignorat amețeala, punând un picior înaintea celuilalt, conștient că mai mult se clătina decât mergea. A ridicat capul, căutând din priviri o găleată cu apă, sau mai bine un robinet. Dar ochii săi care cercetau uriașul velodrom nu vedeau decât miile de bărbați disperați, înfrânți.

Patru zile mai târziu, Sébastian și restul prizonierilor de război germani erau mânați spre ieșirea din velodrom și urcați în autobuzele care i-au scos din Paris. Sébastian a fost ultimul urcat la bord, împins de la spate, și nu a mai găsit nici un loc liber. Înghesuit între ceilalți

prizonieri, simțea în nări mirosul de sudoare acră.

— Ce părere aveți? a croncănit un ofițer, fără să se adreseze cuiva anume. Rusia, Marea Britanie, Franța, sau poate chiar America?

— Să sperăm că nu Rusia, i-a răspuns o voce obosită când a pornit autobuzul de pe loc, zgâlțâindu-i pe toți în față.

— Și nici Marea Britanie, a zis altcineva.

— Probabil vom muri pe insula aceea fetidă, a gemut un altul. Nu au nimic de mâncare. O să ne lase să murim de foame.

— Sau o să ne muncească până la moarte, a adăugat ofițerul.

— La dracu'! a strigat cineva. Nu s-a terminat încă. E vorba numai de Paris! Controlăm încă restul Franței!

Sébastian a închis ochii, distanțându-se de discuția nebunească. Treptat, zgomotul s-a domolit, în timp ce autobuzul se hurducăia pe șosele, ducându-i spre cine știe ce destinație. Unii au început să ațipească în picioare: obosiți, înfometați și însetați. Somnul era singura lor scăpare acum.

Într-un târziu, autobuzul a oprit în portul Le Havre, iar ei au fost mânați la bordul unuia dintre vasele *Liberty*. Sébastian se simțea mărunt, infim, pe când se uita cu ochi mari la enormul vapor. A traversat pasarela dus de picioare grele, știind că fiecare pas pe care îl făcea îl îndepărta de Élise. S-a oprit și s-a întors să mai privească Franța pentru o ultimă oară.

— Mă voi întoarce, Lise. Îți promit.

CAPITOLUL 56

Anglia, septembrie 1944

Sébastian

Sébastian își simțea genunchii înțepeniți, după ce stătuse la rând timp de trei ore. Și-a scuturat picioarele, uitându-se la prizonierii germani de război care se înșiruiau la nesfârșit pe hipodromul dintr-un loc numit Kempton Park. Uniformele atârnau murdare și zdrențuite pe trupurile prizonierilor epuizați; unii aveau genți de voiaj, alții cutii de carton legate cu sfoară. Sébastian nu-și putea imagina cum reușiseră să-și păstreze obiectele în tot haosul ultimelor zile. Erau amestecați: ofițeri, militari din Wehrmacht, soldați SS. Mulți își țineau privirile în pământ sau se uitau unii la alții, sperând să găsească un chip cunoscut; ofițerii căutau alți ofițeri, soldații SS, alți soldați SS. Sébastian se holba orbește înainte, nedorind să inițieze un contact vizual cu nimeni. Mirosul oțetit, acru al hainelor murdare și al trupurilor nespălate devenea tot mai greu de suportat, pe măsură ce dimineața se sfârșea. Pe hipodrom era o tăcere stranie, numai câteva cuvinte șoptite îi ajungeau la urechi, aerul era greu, iar în jurul lor plutea o burniță ușoară. Sébastian prevedea așteptarea nesfârșită care se întindea înaintea lui. Câtă vreme avea să treacă până să primească vești de la Élise? Cum va putea să o contacteze?

S-a uitat la marele cort improvizat spre care se târa coada de oameni, apoi a observat că mai avea de așteptat la altă coadă, în fața mesei lungi din lemn, unde angajații din armata britanică le notau datele personale.

— Numele?

Militarul nu a ridicat privirea când Sébastian s-a apropiat de masă.

— Kleinhaus, Sébastian.

— Data nașterii?

— 24 iunie 1920.

— Din Tineretul Hitlerist, așadar. Era mai mult o afirmație decât o întrebare, iar Sébastian a încuviințat din cap. Vorbește.

— Da, domnule.

Sébastian a părăsit cortul acela și s-a așezat la coadă în fața altui cort, unde trebuiau să se dezbrace și să facă duș. Nu își putea dezlipi ochii de la tatuajele SS de pe partea interioară a brațelor unora dintre bărbați. Unul dintre ei i-a surprins privirea. A făcut un pas înspre

Sébastian și a ridicat brațul ud.

— Da. SS! i-a șoptit amenințător în ureche. Nu s-a terminat încă.

Sébastian l-a privit țintă în ochi, refuzând să se lase intimidat.

— Dar nu mai durează mult, a răspuns el, menținând contactul vizual.

Ochii soldatului SS clocoteau de furie.

— Nu am pierdut decât o bătălie. Nu am pierdut războiul! a zis el, împungându-l pe Sébastian în piept cu un deget. Iar tu ai face bine să-ți demonstrezi loialitatea.

Sébastian a făcut un pas înapoi și s-a întors cu spatele: Nu avea rost să te pui cu nebunii.

Încă goi pușcă, li s-a făcut un control medical, apoi au fost dați cu pudră pe bază de DDT și violet de gențiană împotriva păduchilor. Le-au fost puse în brațe uniformele cafenii ale prizonierilor de război, cu petice sub formă de diamante galbene cusute pe spatele jachetelor și pe cracii pantalonilor. Sébastian nu a făcut decât să schimbe o uniformă cu alta, care îl făcea să se simtă iar ca o rotiță dintr-un sistem. Avea să fie vreodată liber?

A petrecut următoarele cinci zile gândindu-se la Élise, în timp ce era trimis de la o coadă la alta, iar oasele îl dureau din pricina epuizării și grijilor. Ar fi vrut să aibă o fotografie, dar nu avea decât amintirile; Élise, țintuindu-l cu o privire sfidătoare, provocându-l să vorbească. Élise, cu ochii mari de teamă, pe când îl urma spre ieșirea din sediul Gestapoului. Élise, întinsă în patul lui, cu capul pe pieptul lui, trecându-și degetele încet peste coastele lui. Élise, implorându-l să vină cu ea acasă. Se oprea mereu acolo, la acel moment fatal.

În a cincea zi, a fost urcat într-un tren spre Northwich, oriunde ar fi fost acest loc. S-a uitat pe geam la șirurile de case înguste, cu grădini minuscule, așezate cu spatele la calea feroviară. Nu se zărea aproape nici un copac. Totul părea obosit și cenușiu. În timp ce trenul pufăia mai departe, traversând peisajele rurale, spațiul se deschidea și se vedeau câmpuri întinse, separate de garduri vii dese, iar razele de soare străpungeau norii grei și luminau fâșiile de verde. Unii dintre bărbați formaseră deja grupuri. Că le plăcea sau nu, urmau să aibă nevoie unul de altul, dar Sébastian nu era pregătit pentru asta. Nu voia decât să fie lăsat în pace.

În cele din urmă, când trenul a oprit într-o gară, prizonierii au fost coborâți și conduși spre un camion care aștepta. Un grup de flăcăi din zonă i-au fluierat și au strigat spre ei.

— Vărzari nemernici! Acum ați primit ce meritați!

Lui Sébastian i-a aterizat un scuipat pe obraz și, când se ștergea, a văzut un băiețel în brațele mamei sale, fluturând un steag britanic.

Camionul i-a dus la un conac așezat pe un domeniu vast, unde fuseseră ridicate barăci din beton, cu acoperișuri din tablă. Un ofițer britanic, îmbrăcat elegant, s-a adresat prizonierilor, iar un interpret care stătea lângă el a tradus în germană.

— Bun venit la Marbury Hall, a rostit interpretul, clar și răspicat.

Prizonierii stăteau în picioare în tăcere, iar Sébastian se aștepta ca ofițerul să-și urle ordinele către ei, dar, în schimb, acesta a adoptat un ton diferit, vorbind mai mult ca un director de școală decât ca un comandant. Până acum, nu ați cunoscut decât dictatura. Și îmi pare rău pentru voi. Dar aici, în Marea Britanie, veți învăța ce este democrația.

Câțiva prizonieri s-au uitat de la unii la alții, ridicând cinic din sprânceană. Sébastian se uita înainte cu o privire goală, știind că, odată încheiat acest mic discurs și lăsați singuri, naziștii erau cei de care va trebui să se ferească.

Într-adevăr, după ce au fost repartizați în diferite lagăre, temerile lui Sébastian s-au adeverit; lagărul din care făcea parte era cel de vest. Cel pentru pro-naziști, pentru că făcuse parte din Tineretul Hitlerist.

De cum au fost lăsați să se preumble prin lagăr, unii dintre bărbați s-au îndreptat spre gardul din sârmă ghimpată, întâmpinându-și camarazii cu salutul nazist. Sébastian a închis ochii, îngrozit de ceea ce s-ar fi putut întâmpla dacă ar fi fost salutat de un ofițer SS. Regreta că nu îi spusese comandantului că îl puseseră într-o tabără greșită. Era o nebunie să-i pui pe toți naziștii laolaltă. Futu-i! Cum va reuși să supraviețuiască?

În seara aceea, au fost repartizați în barăci de câte cincizeci de oameni, cu paturi de campanie așezate pe două rânduri, iar la capătul îndepărtat, cinci mese cu băncuțe. Când s-au așezat la cină, doi dintre ei au fost trimiși la bucătărie, ca să aducă de mâncare și un ibric mare de ceai. Conștient că era înconjurat de naziști, Sébastian și-a fixat privirea în tăblia mesei, încercând să se facă invizibil. În noaptea aceea, abia dacă a pus geană pe geană, la urechi ajungându-i discuții de taină, căci se formau deja grupulețe secrete.

În ziua următoare, toată lumea a fost pusă la muncă, să construiască încă două barăci. Era o ușurare să fie ocupat, iar în timp ce amesteca ciment împreună cu un alt prizonier, a inspirat adânc și s-a uitat în jur.

— Plouă din nou, a comentat colegul lui, uitându-se spre cerul gri.

Sébastian l-a studiat atent. Nu părea un om rău; poate că nu strica să vorbească cu el.

— Așa se pare. De câtă vreme ești aici?

— De două săptămâni. M-au săltat de la Ostend. Încercam să fug, a zis, sprijinindu-se de betonieră. Într-un fel, m-am simțit ușurat. Eram mort de foame. Dar nu mă așteptam la așa ceva. Te bagă-n sperieți, futu-i! a zis el, aruncând o privire în jur. Tu ar trebui să fii mai atent, a continuat bărbatul. Ești distant. Nu le place asta. Ai grijă, să nu ajungi în fața vreunuia din tribunalele lor improvizate. Îi spânzură pe cei ca tine.

— Dar paznicii?

— Declară orice crimă ca sinucidere. Nu le pasă. Un nazist mai puțin. Suntem în căcat, a zis el, clătinând din cap.

Un alt prizonier s-a apropiat de ei cu pași mari.

— *Heil Hitler!* a zis, ridicând brațul în semn de salut.

Noul prieten al lui Sébastian a ridicat și el brațul, ca răspuns.

Dar Sébastian a rămas nemișcat, holbând ochii la nazist. Nu mai putea să o facă. Fizic, nu mai putea. Nici măcar pentru a rămâne în viață, de dragul lui Élise. Timp de un minut, s-au uitat țintă unul în ochii celuilalt, iar inima lui Sébastian bătea tot mai tare și mai repede.

Cu viteza unui fulger, nazistul s-a repezit la brațul celuilalt prizonier, l-a îndoit și i l-a răsucit la spate, imobilizându-l.

— Privește și ia aminte! a strigat el, acoperind țipetele bărbatului. Următorul după care vom veni ești tu.

Țipetele bărbatului creșteau, smulgându-i inima din piept lui Sébastian. Era o metodă clasică de intimidare a naziștilor; atacau pe altcineva și te sileau să privești. Prin venele lui Sébastian curgeau furia și ura, iar adrenalina amenința să-i sfărâme inima. A pus mâna pe lopata din betonieră. Dintr-o singură mișcare, a ridicat-o peste cap, apoi a lăsat-o în jos cu toată puterea, luându-l pe nazist prin surprindere și lovindu-l peste față. Rănitul și-a prins capul între mâini și a căzut la pământ, cu sângele țâșnindu-i din rana care îi spinteca obrazul.

— Futu-i! Futu-i! De ce mama naibii ai făcut asta? a strigat celălalt prizonier.

Sébastian a ridicat din nou lopata, privind în jur, pregătit să se apere. Se aștepta ca ceilalți să îl atace acum. Avea dreptate. Un grup de vreo zece prizonieri s-au repezit spre el, cu fețele roșii de furie. A făcut un pas în spate, ținând lopata în dreptul feței. Dar prima lovitură a încasat-o în stomac, a doua în rinichi. A închis ochii și s-a prăbușit la

pământ.

Au apărut paznicii, strigând și lovind în jur cu bastoanele, și i-au pus pe prizonieri la pământ, înfigându-și genunchii în spinările lor și prinzându-le încheieturile în cătușe. Sébastian se aștepta să fie aruncat la izolator, dar în schimb a fost târât într-un birou.

— Ai lovit un coleg prizonier, i s-a adresat, în germană, ofițerul așezat de cealaltă parte a biroului.

Sébastian era încovoiat de durere din pricina loviturii la rinichi și abia putea să vorbească.

— E nazist… domnule.

— Știu! De asta se află aici. De asta te afli și tu aici!

— Eu nu sunt, a zis Sébastian, încercând să stea cât mai drept.

— Ce nu ești?

— Nu sunt nazist, domnule.

Ofițerul s-a lovit cu stiloul în frunte.

— Dar ai fost, nu-i așa?

— Era obligatoriu să faci parte din Tineretul Hitlerist, domnule.

— Și acum vrei să cred că nu mai ești unul dintre ei, asta e?

Sébastian a inspirat dureros.

— Nu am vrut niciodată să fiu.

Ofițerul a ridicat din umeri.

— O să mă omoare, domnule, dacă mă țineți aici.

Ofițerul l-a cercetat din priviri.

— Și ce te face să crezi că-mi pasă?

— Comandantul a zis că vrea să ne învețe ce e democrația, a zis Sébastian, regăsindu-și suflul. A spus că noi n-am cunoscut decât dictatura crudă. Eu vreau să învăț, domnule.

Era adevărat. Voia să învețe. Și voia să rămână în viață pentru a se întoarce la Élise.

Ofițerul a oftat adânc.

— V-am pus laolaltă, pe voi, naziștii, ca să rezolvați problema bătându-vă între voi. S-a oprit și a pus palmele pe birou, aplecându-se în față și privind cu răceală în ochii lui Sébastian. Dar am putea lua în considerare transferul într-un alt lagăr.

— Da, vă rog, domnule.

— Nu putem trimite naziști înapoi în Germania, ca să se reaprindă totul. Avem un plan de reeducare.

— Vă mulțumesc, domnule. Vă mulțumesc.

— Vrei să fii reeducat, așa-i?

— Da, domnule.

— Bine, atunci. Ashton-in-Makerfield.

— Domnule?

— Da?

— Îl veți transfera și pe celălalt prizonier?

Ofițerul s-a încruntat.

— Hans?

— Nu știu cum îl cheamă. Celălalt bărbat. Îl vor omorî dacă nu îl mutați.

Ofițerul a scos un alt oftat adânc.

— Nenorociți mai sunt naziștii. Nu știu când să se oprească.

CAPITOLUL 57

Ashton-in-Makerfield, aprilie 1945

Sébastian

Ashton-in-Makerfield le-a oferit lui Sebastian și lui Hans mult necesarul răgaz ca să se întremeze și să reflecteze, așa cum s-a întâmplat cu mulți dintre bărbații de acolo. Au luat lecții de limbă și au fost încurajați să citească în engleză. Sébastian s-a bucurat că își folosea mintea la ceva și i-a plăcut că învăța, dar lui Hans i se părea greu. Au fost trimiși amândoi la ferma familiei Jones, unde munceau toată ziua, șase zile pe săptămână. Munca grea, fizică era un tonic bun, iar lucrurile au intrat într-o rutină, care includea și un meci de fotbal duminica.

Erau aici de aproape opt luni și tocmai se așezau la masă, într-o duminică dimineață, când a intrat în casă un ofițer.

— Toată lumea în camera de proiecții. Acum!

Prizonierii au ridicat privirile, neobișnuiți să se țipe la ei.

— Am spus acum! a zis ofițerul, îndreptându-se vijelios spre mese. Ridicați-vă cururile de pe scaune!

Prizonierii au sărit în picioare și l-au urmat afară în șir indian, spre sala lungă și îngustă unde vedeau filme și documentare. Era deja plină de oameni din celelalte barăci, așa că au rămas în picioare, tăcuți, păziți, la capătul fiecărui șir, de gardieni care îi priveau cu fețe reci, severe. Atmosfera era tensionată, iar Sébastian a bănuit că unul sau mai mulți dintre ei făcuseră ceva greșit. Poate că avusese loc o încercare de evadare?

Bobina de film a pornit cu zbârnâitul ei cunoscut, dar de data aceasta nu era un film. Era o fotografie alb-negru. Prima impresie a lui Sébastian a fost aceea a unor cranii cu ochi întunecați, scobiți. Apoi le-a văzut hainele dungate și murdare și pantalonii care le atârnau pe trupurile scheletice.

— Aceștia sunt prizonierii evrei pe care i-ați trimis în lagăre, a zis un gardian-șef, lovind cu bastonul în ecranul de proiecție.

S-a auzit cum au icnit cu toții la unison. Era posibil ca un om ajuns atât de slab să mai fie încă în viață? Sébastian s-a frecat la ochi, încercând parcă să-și șteargă imaginea din minte. O bătaie bruscă cu bastonul a gardianului aflat la capătul șirului l-a făcut să se uite în spate.

— Ochii înainte! a strigat un alt gardian.

Prin tot trupul i s-a răspândit o senzație de groază. Urmau și altele. Peste întreaga sală se lăsase o tăcere mormântală, și sunetul propriei lor respirații se auzea prea tare. Toți știau ce credea Hitler despre evrei — paraziți, șobolani, o năpastă abătută asupra rasei ariene. Cu toții fuseseră prezenți la lecțiile de biologie pe tema superiorității lor rasiale și a felului în care era contaminată de evrei. „Cu sânge de evreu pe lama cuțitului", spunea unul din cântecele pe care le cântau Tinerii Hitleriști. Prin urmare, de ce să fie acum consternați de tratamentul aplicat evreilor? Dar erau, totuși.

Sébastian a simțit că Hans îl privea, dar nu și-a dezlipit ochii de la ecran, ținându-și răsuflarea. Următoarea fotografie a apărut pe ecran, cu un clic, și a văzut o groapă mare, plină cu trupuri scheletice. Mii de cadavre. Sébastian a auzit în jurul lui alte icnete de stupoare. A furișat o privire spre chipurile celorlalți bărbați. Unii își țineau buzele strânse, alții își ștergeau ochii, iar câțiva, credea el, plângeau.

— Ce mama dracului? a murmurat Hans, înghițind zgomotos în sec.

Gardianul a lovit din nou în ecran.

— Asta au găsit Aliații când au eliberat lagărele. Sute de mii de cadavre ca acestea, în gropi comune.

În a treia imagine se vedea ceva ce semăna cu o sală mare de dușuri.

— Ce naiba e aia? a șoptit Hans.

Sébastian simțea cum îl cuprinde o presimțire rea.

Fotografia următoare era făcută la alte dușuri comune, de data aceasta sala fiind plină cu cadavre de oameni dezbrăcați, îngrămădite unul peste altul.

— Acesta este Auschwitz! a strigat paznicul. Un lagăr al morții! La sosirea în acest lagăr, mulți prizonieri erau trimiși direct la camerele de gazare. Ce vedeți aici este o cameră de gazare. Gazul otrăvitor era eliberat prin aceste orificii, a arătat el spre ceea ce păreau a fi capetele de duș. Camera era sigilată și pompau înăuntru gazul, până mureau toți prizonierii. S-a oprit, uitându-se fix la bărbații aliniați în fața lui, apoi a lovit în perete cu bastonul. Noi numim asta crimă. Naziștii numesc asta *Soluția finală*.

Sébastian și-a îngropat fața în mâini și și-a frecat ochii cu pumnii până au început să-l doară. Prefera durerea fizică în locul suferinței care îl străpungea acum. Care era diferența dintre un nazist și el? Își amintea de „zilele de acțiune", când Gestapoul și SS-ul descindeau pe străzi. „*Rein!* Intrați în clădire! Închideți obloanele!" Oamenii dădeau fuga înăuntru îngroziți și închideau ușile în urma lor, în timp ce evreii

erau târâți afară din case și aruncați în camioanele care așteptau. Într-o zi, Sébastian se uita pe furiș prin perdele și i-a văzut cum îl trăgeau de barbă afară pe bătrânul domn Baumeister; omul care îi dădea bani ca să-i cumpere pâine, omul care îi spusese că va fi un bun atlet într-o zi. Nu l-a mai văzut niciodată pe domnul Baumeister, iar când a întrebat ce se întâmplase cu el, tatăl lui i-a zis să-și țină gura. Când copiii de evrei dispăruseră din clasa lui, unde își închipuia că fuseseră trimiși? Era un lucru la care mulți dintre ei aleseseră să nu se gândească. La urma urmelor, erau neputincioși în fața mașinăriei naziste.

Fotografiile au schimbat traiul în tabăra de prizonieri. Gardienii nu mai erau la fel de prietenoși, refuzând să-i mai privească pe prizonieri și să mai vorbească cu ei, preferând să stea adânciți în tăcere. Iar o săptămână mai târziu, când au fost duși la ferma unde lucrau, localnicii i-au ocărât în fel și chip. Soția fermierului, doamna Jones, nu le-a mai pregătit ceaiul după-amiaza. Un sentiment colectiv de vinovăție s-a răspândit în rândul multor prizonieri, chiar și dintre cei tineri, care nu aveau decât optsprezece-nouăsprezece ani și nu cunoscuseră nimic altceva în afară de dictatură și război. Dorul lui Sébastian după Élise era mai intens ca niciodată. Gândul la ea singură, aflând despre ororile care se petrecuseră, apoi imaginându-și că fusese ucis sau trimis în Rusia, îl îngrijora cumplit. Trebuia să scape de acolo cât mai curând, trebuia să o găsească.

CAPITOLUL 58

Ashton-in-Makerfield, septembrie 1945

Sébastian

Germania a capitulat, în cele din urmă, pe data de 8 mai. Iar acum era deja septembrie. Dar Sébastian rămânea prizonier. Crezuse că prizonierii de război urmau să fie eliberați odată încheiate ostilitățile. Trebuia să se întoarcă în Franța, la Élise. Îi scrisese în fiecare săptămână în ultimele patru luni, dar nu primise nici un răspuns. Încercase și la Yannick Le Bolzec, dar nici de la el nu primise răspuns. Trebuia să afle ce se întâmplase.

— Vii la un meci de fotbal? l-a înghiontit Hans.

— Mai târziu. Mai întâi, biblioteca. Mă duc să arunc o privire pe ziare. Ar trebui să vii și tu.

— Sigur, l-a surprins Hans. De ce nu? a zis, dând ceaiul pe gât. Doamne, ce amar e!

— Are nevoie de zahăr. Pune măcar un strop de lapte în el.

— N-o să mă obișnuiesc niciodată cu gustul ăsta, a spus Hans și s-a ridicat. Haide, să mergem. Avem o jumătate de oră până se urnesc ceilalți.

Ceilalți bărbați erau încă aplecați deasupra castroanelor cu micul-dejun, clefăind încet terciul searbăd, de ovăz. Sébastian și-a luat castronul gol și cana murdară și le-a dus la bucătărie. Hans l-a urmat.

— Ne vedem mai târziu la meci, i-a spus Hans prietenului său, care era de serviciu la spălat vase.

— Mai întâi, facem curat după voi.

Sébastian și Hans au străbătut curtea luminată de soare, spre mica bibliotecă din spatele cazărmii britanice. De fapt, în sală nu erau decât trei rafturi, pe care se aflau cărți uzate, donate de localnici, și câteva perne decolorate așezate pe podea. Dar presa o primeau. Sebastian a luat ziarul *Punch* — unul din preferatele lui, datorită imaginilor colorate, haioase, care ironizau orice subiect. În Germania, ai fi fost împușcat pentru mult mai puțin. S-a așezat pe una din pernele aplatizate, și-a adus genunchii la piept și a desfăcut ziarul.

— Ia uite, a zis Sébastian, așteptându-l pe Hans să se așeze. Incredibil.

— Ce?

Hans și-a încrucișat picioarele, întinzând ziarul *Telegraph* pe podeaua

din beton.

— Îl critică pe propriul lor prim-ministru.

— Da, au voie, a spus Hans, dând absent prima pagină. Ce se spune?

— Că ar trebui să ne elibereze pe noi, prizonierii de război. Așa stipulează Convenția de la Geneva. Prizonierii de război, a citit Sébastian din ziar, trebuie repatriați la încetarea ostilităților.

Hans a rămas cu gura căscată.

— Nu s-au terminat în urmă cu câteva luni?

Sébastian a citit mai departe.

— Dar prim-ministrul, Attlee, zice că nu este o lege, ci doar, cum se spune? Un îndrumar — niște linii directoare, atât. Așa să fie? s-a încruntat el. Convenția de la Geneva este un simplu îndrumar?

— Nu știu, a zis Hans, ridicând din umeri. Bănuiesc că da. Dacă așa zice acolo.

— Attlee spune că țările care au avut de suferit din cauza naziștilor au dreptul la compensații — reparații de război. Iar munca prizonierilor de război este o formă de compensație.

Sébastian a închis ziarul.

— Ce? Prin urmare, acum suntem compensații? a râs Hans amar. Muncim prea serios. Aceasta e problema noastră. Ne pricepem prea bine să urmăm ordine, a zis el, aruncând o privire spre Sébastian. Dar știi ce, pun pariu că mâncarea e mai bună aici decât ce am primi în Germania.

— Cât timp ne pot ține aici? a întrebat Sébastian, auzindu-și disperarea din propria voce. Pentru numele lui Dumnezeu, nu știa nici măcar dacă Élise mai era sau nu în viață. Nu trecea nici o zi fără să se gândească la ea, să nu-și facă griji în privința ei. Hans, a zis apoi, ridicându-se. Du-te fără mine. Vreau să-l întreb ceva pe comandant.

— Sper că n-o să începi să-i citezi din Convenția de la Geneva.

— Ne vedem mai târziu, Hans.

Sébastian a părăsit biblioteca și a traversat curtea, cu iarba proaspăt tunsă, spre cazarma britanică, unde a bătut la ușa comandantului.

— Da?

Sébastian a intrat în birou, dând scurt din cap.

— Bună dimineața, domnule.

Comandantul s-a lăsat pe spate în scaun, uitându-se la Sébastian peste ramele ochelarilor.

— Cu ce te pot ajuta?

— Domnule, am o întrebare. Dacă se poate.

— Da?

— Când vom fi eliberați, domnule? i-a țâșnit întrebarea de pe buze, înainte să apuce să-și piardă curajul.

Tăcerea a umplut încăperea, în timp ce comandantul îl țintuia pe Sébastian cu o privire glacială. Într-un final, a vorbit.

— Nu am primit instrucțiuni în legătură cu eliberarea voastră.

— Dar, domnule, ostilitățile au încetat de câteva luni…, a zis Sébastian, luându-și inima-n dinți.

— Sunt conștient de lucrul acesta, l-a întrerupt el. Dar după cum am spus, nu am primit informații referitoare la eliberare. Asta-i tot?

— Aveți idee când veți primi vreo informație în acest sens, domnule?

— Nu, nu am.

Comandantul s-a ridicat și a ocolit biroul, deschizând ușa, semn clar că era timpul ca Sébastian să plece.

— Vă mulțumesc, domnule, a zis Sébastian și i-a aruncat o ultimă privire comandantului, înainte de a se îndepărta.

Nu mai avea chef de fotbal. Frustrarea și neputința i se furișaseră în tot corpul. Acum era la mila guvernului britanic și, oricât de corecți și de prietenoși ar fi părut ei, era totuși prizonierul lor. Frustrarea i s-a preschimbat în furie și a început să gândească precum un prizonier. A început să se gândească la evadare.

Când munceau la ferma familiei Jones, nu erau supravegheați tot timpul. Numai Hans și Sébastian fuseseră repartizați la muncă acolo, căci era o fermă mică, iar domnul Jones muncea alături de ei. Numai că uneori trebuia să se ducă la oraș pentru una-alta. Dar rămânea doamna Jones, care începuse să vină din nou după-amiaza, să le aducă o cană de ceai. Și mai erau cele trei fiice. Păreau să petreacă mult timp afară, întinzând rufele la uscat sau plimbându-se pe câmpuri, uneori hârjonindu-se sau dând-o pe cea mică într-un leagăn atârnat de ditamai stejarul. Se uitau de multe ori înspre Sébastian și Hans, cu timiditate la început, dar una dintre cele mai mari începuse să ridice mâna în semn de salut, stârnind râsul surorilor sale. Nu, nu avea rost să încerce să scape din locul acela în plină zi; prea mulți ochi erau ațintiți asupra lui. Ar fi fost mai bine să-și ia tălpășița noaptea, la adăpostul întunericului.

CAPITOLUL 59

Ashton-in-Makerfield, decembrie 1945

Sébastian

De câteva săptămâni, Sébastian ținea ascunsă în pantof o furculiță. De câte ori avea ocazia, se plimba în jurul lagărului, căutând un loc ferit, unde să poată săpa sub gard. Identificase un loc în spatele uneia dintre barăci. De fiecare dată când trecea pe acolo, se prefăcea că își leagă șireturile și mai săpa un pic cu furculița. Pământul nu era prea bătătorit și de aceea se gândea că poate săpa până va elibera sârma. Dacă ar fi plecat pe întuneric, când nu îl vedea nimeni, ar fi avut la dispoziție toată noaptea să se îndepărteze cât mai mult. În timpul acesta, putea acoperi o distanță de treizeci de kilometri. Avea timp să ajungă în alt sat, să-și schimbe hainele și să se urce într-un autobuz sau un tren spre sud, la porturi. Pusese deoparte câțiva șilingi din puținii bani pe care îi primeau pentru munca lor și bănuia că ar ajunge pentru ceva de mâncare și poate chiar și pentru un bilet de autobuz.

Se gândea că de Crăciun ar fi numai bine; nopțile erau lungi, gardienii aveau să fie în toane mai bune; mai puțin vigilenți după un pahar sau două, pregătindu-se să se bucure de sărbători. Văzuse Crăciunul trecut cât de importante erau sărbătorile pentru englezi. Trebuia să încerce.

Așadar, în ajunul Crăciunului, după cină și după ce paznicii băuseră ceva între ei, Sébastian a așteptat cel mai bun prilej. A tras cu ochiul spre ușă. Gardianul care stătea de obicei acolo era la o masă, și nu la postul său, aplecat peste capetele unui grup de prizonieri; părea că îi învață versurile colindului „Silent Night“. Sébastian a aruncat o privire în jur. Nu se uita nimeni la el. S-a îndreptat nonșalant spre ușă.

— Unde te duci? a sărit deodată gardianul care până atunci păruse cufundat în cântare.

Sébastian a băgat mâna în buzunar și a scos câțiva șilingi.

— Am nevoie să trag un fum, a zis el. Ai vreo țigară?

— Sigur, a răspuns gardianul, oferindu-i pachetul lui deschis. Doar e Crăciunul. Ia una.

— Mulțumesc.

Sébastian a scos o țigară din pachet și a ieșit afară. A aprins-o, întrebându-se dacă gardianul îl aștepta să se întoarcă. Bănuia că da, că

doar asta era slujba lui. Așa că s-a învârtit câteva minute, aruncând priviri în jur, ca să vadă dacă nu este cumva urmărit. Proiectoarele rămâneau aprinse toată noaptea, dar în spatele lor nu era nimeni. Nu se așteptau să evadeze careva. Putea să folosească lucrul acesta în avantajul lui, dar însemna să plece numai cu hainele de pe el și cu puținii bani pe care îi avea în buzunar. A cântărit riscul și a decis repede că trebuia s-o facă dacă voia s-o revadă pe Élise.

A intrat înapoi în baracă, surprins să constate că gardianul nu mai era acolo. Privind în jur, și-a dat seama că nici nu i-ar trece prin minte că Sébastian nu se întorsese. Uitase cu totul de el. Iute ca fulgerul, a ieșit din nou. Nu a alergat. Dacă îl oprea cineva, putea spune că avea nevoie de un pic de aer. Dar nu l-a oprit nimeni și, în scurt timp, a ajuns la gardul din sârmă ghimpată. Folosindu-se de furculiță, a încercat să sape; o idee de-a dreptul ridicolă, căci pământul era înghețat bocnă. Dar sârma nu era îngropată adânc și a reușit să o scoată din pământ. Apoi s-a târât pe sub ea, întins pe burtă.

Ajuns afară, s-a ridicat și s-a uitat în jur. Tremura, așa că a luat-o la fugă. Trebuia să meargă toată noaptea, să se îndepărteze cât mai mult posibil și să nu înghețe de frig. A alergat prin pădure, menținând un ritm constant, îndreptându-se spre sud. Dacă putea continua în această direcție, se va îndepărta destul de mult până în zori. În scurtă vreme a ajuns la o poiană și un drum de tractor. A alergat de-a lungul făgașelor noroioase, gândindu-se că poate va reuși să străbată patruzeci de kilometri până în zori.

După vreo două ore, a văzut câteva luminițe împestrițate înaintea sa. Trebuia să fie un cătun. Spera să poată găsi câteva ouă în cotețele găinilor. A încetinit pasul, apropiindu-se de partea din spate a caselor. Apoi a auzit o ușă deschizându-se și hohote de râs revărsându-se dinăuntru, în timp ce câțiva oameni ieșeau pe o ușă din spate. S-a ghemuit la pământ și a văzut că ușa s-a închis, apoi s-a așternut din nou întunericul. Avea bănuiala că oamenii locului nu își încuiau casele. A decis să rămână o vreme pe loc, ca să vadă ce se întâmplă.

Nu a trecut mult timp și a văzut doi oameni care au ieșit dintr-o căsuță și au traversat drumul. Din ascunzătoarea sa, în spatele unui copac, i-a urmărit cum intrau într-o altă casă. Au apărut și alți oameni, care au intrat și ei în aceeași casă. Să fi fost, oare, o petrecere? A mai așteptat câteva minute. Aceasta era șansa lui. S-a strecurat pe furiș prin iarbă, până a ajuns în dreptul casei rămase goale. Aruncând o privire grăbită în jur, a traversat în goană grădina și s-a repezit la ușă. A pus mâna pe clanță și a împins ușa. S-a deschis.

S-a strecurat înăuntru și a închis ușurel ușa în urma lui. În casă era întuneric, dar și-a croit drum pe pipăite de-a lungul peretelui. Era sigur că va găsi o cameră în spatele casei, unde să aprindă lumina fără să se vadă din stradă. În scurtă vreme a ajuns în fața unei uși pe jumătate deschise. S-a furișat dincolo de ea și a închis-o cu grijă în urma lui, după care a căutat pe bâjbâite un întrerupător. Deodată, camera a fost invadată de o lumină puternică, iar el a clipit, așteptând ca ochii să i se acomodeze cu ea. După aceea a văzut că era în bucătărie. A deschis un bufet, căutând ceva de mâncare.

Un zgomot venit din spatele său l-a făcut să înghețe de spaimă.

— Ce dracului?

În fața lui se afla un bărbat.

Lui Sébastian i-a stat inima în loc.

— Nu-ți vreau răul, a zis el, ridicând brațele.

— Hei! a strigat bărbatul. Vino jos, Jeff!

Sébastian s-a întors pe călcâie și a dat să fugă. Însă o lovitură l-a trântit grămadă la podea. Un bărbat masiv a sărit pe el, țintuindu-l la podea.

— E un friț!

I-a tras capul pe spate, apucându-l de un smoc de păr. Cu coada ochiului, Sébastian l-a văzut pe celălalt apropiindu-se.

Apoi a primit în gură un șut puternic.

— Asta-i de la taică-meu! a strigat, apoi l-au întors cu fața în sus și l-au lovit cu picioarele între coaste. Ucis de una din bombele voastre, friți împuțiți ce sunteți!

Sébastian a încercat să se ghemuiască cât mai bine, ca să se apere. Dar loviturile nu pregetau. Durerea era atât de puternică, încât simțea că se învârte toată lumea cu el. Nu putea deschide ochii. A simțit cum își pierde conștiența.

— Gata, destul, a zis unul dintre ei. Să sunăm la poliție. N-au decât să-l ducă înapoi în nenorocita aia de tabără.

CAPITOLUL 60

Un an mai târziu Ashton-in-Makerfield, decembrie 1946

Sébastian

— În curând vine din nou Crăciunul, a zis Hans, încercând să schimbe o vorbă cu el, când a pornit camionul care îi ducea la ferma soților Jones. Cât aș vrea să ne dea drumul de Crăciun, a continuat el, văzând că Sébastian nu răspunde. Tare mi-ar plăcea să îi văd fața mamei dacă aș sosi acasă în ajun.

— Poate de Crăciunul următor, a oftat Sébastian.

Nu avea nici acum vreo veste de la Élise. Asta îl omora cu zile.

— Glumești, nu? Nu mai poate dura mult.

Sébastian nu a răspuns, se gândea la Crăciunul trecut și la tentativa sa ratată de evadare, după care își pierduse toate privilegiile câștigate. Spre surprinderea lui, pedeapsa nu fusese chiar atât de aspră pe cât se așteptase, dar ofițerul care răspundea de ei spusese că rănile și șederea în spital îl fuseseră, probabil, cea mai bună lecție.

Hans l-a înghiontit pe Sébastian.

— Nu mai fi așa posomorât. Pun pariu că vom ajunge acasă înainte de Anul Nou.

Acasă. Sébastian era înduioșat de faptul că Hans se gândea încă la casa lui din München. El, unul, pierduse orice fărâmă de interes față de casa lui. Nu se putea gândi decât la Lise. Unde se afla ea, acolo urma să fie casa lui. Poate că acasă nu era un loc, ci oamenii lângă care voiai să fii.

Camionul a oprit în fața uneia dintre clădirile de la fermă, întrerupându-i șirul gândurilor. Hans și Sébastian au sărit din remorcă și s-au îndreptat direct spre staul, unde își începeau fiecare zi de muncă.

— Sébastian! Hans! le-a strigat domnul Jones, apropiindu-se de ei. Putem schimba o vorbă, vă rog?

O vorbă? Sébastian petrecuse destulă vreme în Anglia ca să înțeleagă că o vorbă însemna ceva mai mult decât o singură vorbă și că, cel mai probabil, avea legătură cu vreo greșeală făcută de ei. S-au întors și s-au îndreptat spre casă.

— Bună dimineața, Sébastian, Hans, a zis domnul Jones, cu glas vesel și limpede. Intrați. Avem o rugăminte.

Hans a ridicat din sprâncene. Nu fuseseră niciodată invitați în casă.

Nu era permis.

Omul trebuie că le-a remarcat ezitarea, pentru că a adăugat în grabă:

— Nu-i nici o problemă. Tocmai ce a fost ridicată interdicția de fraternizare, la timp pentru sărbătorile de Crăciun. Intrați. Soția mea a pus de ceai.

Hans a zâmbit.

— Mulțumim, domnule Jones.

L-au urmat în bucătărie, intrând pe ușa din dos. În casă era cald și lumină, și i-a întâmpinat mirosul de pâine proaspăt coaptă. Doamna Jones așeza un capac deasupra unui ceainic mare.

— Vreți o ceașcă înainte să începeți munca pe ziua de azi? i-a întrebat ea, zâmbitoare.

— Vă mulțumim, au murmurat amândoi.

— Flăcăii mei, a spus domnul Jones, punând pe masă două căni, am vrea să vă invităm la masă în seara de Crăciun. Fiecare familie din sat are dreptul să invite doi oameni din lagăr, iar noi am vrea ca voi doi să ne fiți oaspeți.

I-a privit apoi, așteptând un răspuns.

— Vă mulțumim, domnule, s-a grăbit Hans să zică.

— Da, vă mulțumim, a adăugat Sébastian. Este un gest foarte frumos.

— Nu. Mi-ați fost de mare ajutor. N-aș fi reușit să strâng recolta fără ajutorul vostru. Vă mulțumesc.

— Va fi o onoare, a zis Hans, în cea mai bună engleză a lui.

Sébastian a simțit că îl trece un val de mândrie, știind că lui Hans îi fusese mult mai greu decât lui să învețe engleza. Faptul că era bilingv părea să-i confere lui Sébastian o oarecare ușurință în învățarea unei a treia limbi.

Domnul Jones a zâmbit.

— Atunci, așa rămâne. Beți ceaiul și hai să ne apucăm de muls.

Când s-au întors în lagăr în seara aceea, Hans și Sébastian au auzit că toată ziua se perindaseră pe acolo sătenii, ca să-i invite pe prizonierii de război la ei acasă, pentru a petrece Crăciunul alături de familiile lor. Era un gest de generozitate din partea lor, dar nu asta își dorea Sébastian. El voia să fie eliberat, pentru a o găsi pe Élise.

Hans s-a gândit să le ducă soților Jones un cadou. Unii dintre prizonieri făcuseră niște sculpturi frumoase, din bucăți vechi de lemn. Unul făcuse un căluț-balansoar pentru copii, dar nici Hans și nici Sébastian nu aveau asemenea talente artistice. Hans a venit cu propunerea de a cumpăra ceva de la colegii mai îndemânatici, dar Sébastian nu voia să se despartă de bani.

— Cu siguranță putem lucra ceva împreună, a insistat el.

Hans l-a privit neîncrezător, dar, după o clipă, privirea i s-a luminat.

— O ramă. Va fi ușor; nu avem nevoie decât să găsim câteva bucăți drepte de lemn, sau le putem tăia noi. Hai să vedem ce au în atelier.

Când au ajuns acolo, atelierul deja roia de activitate, iar mai mulți bărbați zăboveau în jur, așteptându-și rândul să folosească fierăstrăul și strungul. Un morman de bucățele de lemn zăceau aruncate lângă perete, în colț. Hans a căutat repede prin ele și a găsit o ramă din lemn ruptă și îndoită.

— Perfect! a zis, ridicând-o ca să o vadă Sébastian.

— Vom putea face două din ele, a zis Sébastian, încuviințând din cap.

Așadar, în dimineața zilei de douăzeci și cinci, stăteau la coadă la dușuri, căci toți voiau să fie curați și eleganți la prima lor vizită în casa unor englezi. La miezul zilei, toți prizonierii au plecat în același timp, mergând doi câte doi către gazdele lor. Sébastian se întreba cum să îi salute — probabil o simplă strângere de mână; cumva, știa că ar fi fost nepotrivită o sărutare pe obraz dată femeilor, așa cum ar fi făcut în Franța, și nu voia să pornească cu stângul.

A deschis portița și au înaintat pe poteca scurtă care traversa grădina, dar înainte de a avea timp să bată măcar la ușă, aceasta a fost deschisă de domnul Jones, care i-a întâmpinat cu mâna întinsă.

— Bună ziua, băieți. Intrați. Intrați.

Sébastian i-a oferit sticla cu vin din flori de soc, făcut în casă, cumpărată de la magazinul din lagăr, și ramele împachetate.

— Crăciun fericit!

Domnul Jones a luat sticla.

— Vă mulțumesc. E cât se poate de binevenită.

Doamna Jones a apărut și ea, ștergându-și mâinile pe șorț înainte de a lua cadoul.

— Nu trebuia!

I-a condus în salon. Cele trei fiice așezate în rând îi priveau cu multă curiozitate, iar în jurul lor părea să se fi creat un spațiu de nepătruns, dar fetele zâmbeau. Sébastian nu le văzuse până atunci decât de la distanță și i se părea oarecum stânjenitor să se afle atât de aproape de ele, de parcă până atunci nu ar fi existat decât în imaginația lui. A privit în jur, gândindu-se cât de diferit era totul față de casele din Germania. Un bufet era acoperit cu fotografii de familie înrămate și bibelouri din porțelan, iar pe pereți atârnau, legate în șir cu panglici, cărți poștale de Crăciun. Nu aveau brad împodobit, ci numai două

lumânări pe polița șemineului, lângă o mlădiță de laur. O ghirlandă din hârtie viu colorată era întinsă dintr-o parte în alta a încăperii, de la coronamentul de coș până la galeria perdelei. Decorul părea copilăros și primitor în același timp, stârnind în Sébastian nostalgia după familie, după un cămin, precum și un mistuitor dor de Élise.

— Luați loc, a zis domnul Jones și a scos dopul sticlei, în vreme ce Hans și Sébastian se așezau pe canapeaua de două persoane. Crăciun fericit!

A întins fiecăruia câte un pahar.

— Crăciun fericit!

Au ridicat paharele, iar Sébastian a remarcat privirea lui Hans ațintită asupra fiicei celei mari. Îi venea să-i dea un ghiont prietenului său, să-i spună să fie mai discret.

— Scuzați-mă, trebuie să merg să văd de mâncare, a zis doamna Jones și a ieșit din încăpere.

Aerul din cameră părea încărcat de toate lucrurile nerostite. Dar apoi au vorbit despre vreme și despre mâncarea din tabăra de prizonieri. Mirosul de mâncare gătită plutea în cameră, venind dinspre bucătărie; nu neapărat apetisant, ci mai degrabă aspru, acid, ca oțetul încălzit.

Domnul Jones a întors capul spre oaspeții săi.

— Ar fi trebuit să cumpăr câțiva curcani pentru fermă. Dar n-am găsit anul ăsta, cu nici un chip!

— Nu-i nimic, a zis Sébastian, părându-i rău pentru el. Suntem onorați să ne aflăm aici.

Când doamna Jones i-a chemat în sufragerie, domnul Jones s-a așezat în capul mesei, alocându-le celorlalți locurile.

— Îmi pare rău că nu vă pot oferi o masă de Crăciun adevărată, s-a scuzat doamna Jones. De vină sunt raționalizările. N-am găsit de cumpărat decât burtă.

— Este minunat, a zis Hans, cu un zâmbet larg. Arată delicios.

— Am vrut să vă oferim o masă gătită în casă, înainte de plecare, a zis domnul Jones, tăind burta. Nu mai poate dura mult de-acum.

Domnul Jones se înșela. A venit și a trecut un alt Crăciun, înainte ca Sébastian să poată strânge, într-un final, în mână documentele de eliberare, cu un singur gând în minte — să o găsească pe Élise. Cu ochii în lacrimi, și-a aruncat brațele în jurul lui Hans. Dar Hans amuțise cu totul și pălise. Sébastian și-a lipit fruntea de cea a lui Hans.

— Hans, s-a terminat! S-a terminat. Mergem acasă!

— Acasă? l-a privit el pe Sébastian printre lacrimi. De asta mi-e și teamă.

— Ei, haide. Abia așteptai să te întorci la München.

Hans s-a tras înapoi, ștergându-și lacrimile.

— Mă tem de ce voi găsi acasă, a zis el, cu un oftat adânc. Ție nu?

— Eu nu mă întorc la Dresda. Toată lumea știa că Dresda fusese culcată la pământ, dar nu acesta era motivul pentru care Sébastian nu se ducea acasă. Trebuie să ajung în Franța. Haide, să plecăm de aici.

S-au întors cu pași grăbiți spre baraca lor. Sébastian nu se putea gândi decât că urma să-și facă bagajele și să își vadă de drum.

— Vino cel puțin să bei un pahar, l-a implorat Hans, în timp ce îl privea cum își arunca puținele obiecte personale într-o geantă militară. Trebuie să sărbătorim. Nu poți să pleci așa, ca un hoț, noaptea.

Sébastian s-a oprit pentru o clipă.

— Bine, un singur pahar.

Hans l-a îmbrățișat și au plecat împreună spre cârciumă. Era deja gălăgie mare când au ajuns acolo și l-au găsit pe domnul Jones stând pe un scaun de la bar. S-a ridicat ca să-i întâmpine, strângându-le mâna cu căldură.

— Ce beți, flăcăi? i-a întrebat și, fără să mai aștepte răspunsul lor, a comandat câte o halbă de bere pentru fiecare. Când au sosit, cu spuma revărsându-se peste margine, domnul Jones a ridicat paharul. Pentru prieteniile neașteptate!

— Pentru voi și frumoasa voastră țară, a toastat Sébastian.

— Da. Bine am făcut că nu v-am lăsat să puneți mâna pe ea!

Au râs cu toții, fără nici o urmă de stânjeneală, cu umorul acela tipic britanic, pe care Sébastian ajunsese să-l îndrăgească. Apoi au ciocnit din nou halbele.

— Mă bucur pentru voi, băieți, a zis domnul Jones, întorcându-se pentru a comanda un alt rând de băuturi.

După încă cinci halbe, fermierul și-a trecut un braț peste ceafa lui Sébastian.

— Ești un flăcău de ispravă. Ce ar fi să rămâi aici?

— Poftim?

— Îți ofer un salariu decent.

— Sunteți foarte generos, domnule.

— Când pun mâna pe un muncitor harnic, vreau să-l țin pe lângă mine. Nu oricine e făcut pentru munca la fermă. Dar tu ești. Ce spui?

— Ați fost foarte bun cu noi, a zis Sébastian, luând o înghițitură mare de bere. Dar am ceva de făcut. Trebuie să găsesc pe cineva.

— Pe cineva?

– Am promis că o voi căuta.

Cel mai probabil, berea era cea care îl făcea să se destăinuiască în felul acesta.

– Ah, promisiuni de îndrăgostiți, a zis domnul Jones, ciocnindu-și paharul de al lui Sébastian. Nimic nu-i mai gingaș. Îți urez noroc, băiete. Da' dacă nu reușești, știi unde ne găsești, bine?

CAPITOLUL 61

Franța, ianuarie 1948

Sébastian

Sébastian purta haine civile. Nimeni nu știa cine este; era un om ca oricare altul, călătorind spre Franța. Pentru prima dată în viață, era liber, dar în timp ce urca pasarela vasului ancorat la Portsmouth, se întreba cât ar valora libertatea sa dacă nu ar fi liber s-o iubească pe Élise. Îndoielile îi roiau prin minte, gândindu-se la câte i s-ar fi putut întâmpla, la motivele care o împiedicaseră să-i răspundă la scrisori. După îmbarcare, nu i-a urmat pe ceilalți pasageri spre restaurant, sau spre cabinele de la bord, ci a găsit scările care urcau pe punte și, cu tot frigul și întunericul de afară, s-a îndreptat spre prora vaporului, de unde a privit peste întinderea mării, spre Franța. Răsuflând încet, s-a uitat la bărbații care ridicau frânghiile grele, groase cât ceafa unui om, de pe tacheții enormi și a ascultat sirena care vuia, în timp ce se îndepărtau de țărmul englezesc.

Când luminile Angliei s-au stins în depărtare, s-a întors înăuntru și a încercat să se așeze comod pe unul dintre fotoliile din zona barului, dar era prea surescitat și neliniștit ca să adoarmă de-a binelea. A ațipit, iar la ora șase dimineața, când au ajuns în portul Le Havre, i se părea că nu dormise deloc. Cafenelele și brutăriile abia se deschideau când pasagerii coborau de pe vapor, iar el a intrat în prima pe care a întâlnit-o și a comandat o cafea și o baghetă la bar, unde era mai ieftin. Nimeni nu i-a aruncat vreo privire, așa că a rămas mult timp acolo, savurându-și cafeaua bună și pâinea franțuzească. Nu se obișnuise nicidecum cu acel ceai cu lapte pe care englezii îl dădeau pe gât tot timpul.

Când a terminat, s-a îndreptat spre gară și a cumpărat un bilet către Paris. În tren a găsit un loc la geam și și-a sprijinit capul de el, ca să se poată odihni. Dar somnul l-a ocolit. În schimb, a reluat în minte toate discuțiile pe care le purtase cu Élise. „Crezi în dragoste la prima vedere?“, îl întrebase ea odată, iar el, ca un idiot, spusese că nu. Dar credea. O iubise de când o văzuse prima oară în librărie și știuse de atunci că nu va mai simți la fel pentru nici o altă femeie. Dar ea știuse? Știuse, oare, care erau sentimentele lui? În anii care se scurseseră, începuse să se întrebe dacă i-o spusese limpede. Unele cuvinte sunt prea greu de rostit, iar el nu era sigur dacă le dăduse

vreodată glas, ca să ajungă la urechile ei. Apoi însă găsise curajul să le aștearnă pe hârtie și să i le trimită. O speriase intensitatea lor? Vorbe. Vorbe. Numai ele rămâneau, când tot restul pierea. „Nu vrei să fugi în lume cu mine, așa-i?“, îi spusese ea, iar el crezuse că glumea, dar dacă fusese serioasă? Dacă crezuse că nu voia? Când, de fapt, era tot ce-și dorea pe lumea asta.

În vreme ce trenul traversa regiunile rurale, ducându-l spre Paris, pe Sébastian îl încercau în egală măsură entuziasmul și teama. Își imagina că tot ce îndurase Élise în ultimii ani se va evapora odată ce o va lua în brațe. Aveau s-o ia de la capăt. Să se căsătorească. Și asta cât de repede cu putință.

Un inel. Avea nevoie de un inel.

A părăsit grăbit trenul când a tras în gara Saint-Lazare și a cotit după clădire, mergând spre magazinul universal Printemps. A găsit raionul de bijuterii chiar la intrare, la parter, ca o invitație ce-i era adresată. S-a uitat prin vitrinele din sticlă, la inele din aur și argint, incrustate cu pietre sclipitoare.

— *Bonjour, monsieur*. Cu ce vă pot ajuta? l-a întrebat femeia din spatele tejghelei.

— *Bonjour, madame*. Am nevoie de un inel. O verighetă, ceva simplu.

— *Oui, monsieur*.

Femeia a scos o tăviță îmbrăcată în catifea albastră, pe care se aliniau verighete din aur.

El a arătat spre cea mai subțire dintre ele.

— Pot să o văd pe aceasta?

Vânzătoarea a ridicat-o și i-a întins-o. Era atât de ușoară, încât abia o simțea în palmă și, învârtind-o între degete, a aruncat o privire spre eticheta discretă. Două sute de franci. Toți banii lui erau trei sute de franci. Părea absurd să cheltuiască două treimi din agoniseala lui pe un inel. Dar voia să fie primul lucru pe care îl cumpăra ca om liber.

— O iau, a zis, scoțând portofelul. O puteți pune într-o cutiuță?

— Desigur, *monsieur*.

Femeia i-a așezat pachețelul frumos ambalat în palmă, iar el l-a cântărit vreme de o clipă, gândindu-se că era primul pas spre viața pe care voia să o ducă.

A hotărât să nu cheltuiască banii pe un bilet de metrou și să meargă pe jos spre Saint-Sulpice. Traversând străzile Parisului, a recunoscut orașul de care se îndrăgostise când îl văzuse prima oară, pe când avea șaisprezece ani — adică, în urmă cu doisprezece ani. Femei cu pantofi eleganți și eșarfe la gât treceau în grabă pe lângă el. Mașinile

claxonau, barjele și vapoarele traversau zgomotos Sena într-o parte și în alta. Orașul Luminilor revenise la viață. Până și aerul mirosea diferit, iar el a inspirat adânc, savurând mirosul de pâine proaspătă și izul stăruitor al fumului de trabuc, care se amesteca cu aroma florilor din gălețile mari amplasate în fața florăriilor. Mirosurile libertății; să poți mânca ce dorești, să-ți alegi singur drumul în viață și, cel mai important, să poți alege pe cine iubești. S-a oprit să cumpere castane prăjite de la un bărbat ghemuit deasupra unui vechi cilindru metalic, în care ardeau mocnit cărbunii aprinși, fierbinți, în timp ce el învârtea castanele pe o sită din metal. Și-a imaginat cum o va ține de mijloc pe Élise, mâncând împreună castanele calde din ziarul făcut sul.

Când a ajuns la Saint-Sulpice, a încetinit pasul, căci prin vene îi goneau nerăbdarea și teama. S-a grăbit să ajungă pe Rue Henry de Jouvenel. Ușa mare, vopsită în roșu-închis, îl țintuia maiestuoasă și oarecum neprimitoare. Și-a alungat presimțirile negre și a apăsat butonul argintiu aflat pe lateral, punând cealaltă mână pe ușă și împingând-o. A remarcat că portăreasa a dat într-o parte perdeaua când a trecut prin dreptul ferestrei sale, îndreptându-se spre intrările în apartamente. Își amintea că apartamentul în care locuia Élise se afla în stânga, și la acea ușă a ciocănit de două ori. Apoi a așteptat, cu sufletul la gură. Dar dinăuntru nu se auzea decât tăcere. A mai bătut o dată. De data aceasta a auzit pe cineva tușind. Ușa s-a deschis brusc, și un bărbat slab îl privea pe Sébastian cu ochii mijiți.

— *Bonjour, monsieur*, a început Sébastian. O caut pe Élise. Élise Chevalier.

Omul a tușit, scoțând un sunet dureros și uscat, apoi și-a vârât degetele în mânecă și a scos de acolo o batistă. S-a șters cu ea la nas.

— Cine ești dumneata?

Sébastian a întins mâna.

— *Bonjour, monsieur*. Eu sunt Sébastian.

Nu voia să-și spună numele de familie; nu voia să introducă în conversație un cuvânt german. Bărbatul acesta, care ignora mâna întinsă a lui Sébastian, era probabil tatăl lui Élise.

— *S'il vous plaît, monsieur*, aș vrea să vorbesc cu Élise.

Bărbatul a clătinat din cap și a tușit din nou.

— Am venit din Anglia, a continuat Sébastian, temându-se să spună mai multe.

— *Pas possible*, a zis bărbatul, privindu-l fix.

— Scuzați-mă. Ce vreți să spuneți?

— *Pas possible*, a repetat el, ridicând tonul.

Sébastian trebuia să treacă de cerber. Trebuia să o vadă, sau măcar să afle unde este.

— Vă rog, a zis el. Puteți să-mi spuneți ce e cu Élise? A pățit ceva?

Fruntea omului s-a zbârcit, umplându-se de riduri adânci.

— Dacă a pățit ceva? *Oui!* a zis bărbatul, iar Sébastian a simțit că pălește, îngrozit de ceea ce urma. A fost luată de cei din Rezistență.

— Ce vreți să spuneți? a întrebat Sébastian, dându-se înapoi, cu pași împleticiți.

— Au venit după ea. Au târât-o afară din casă pe geam, a zis, iar ochii lui erau reci și inexpresivi. Atacuri de răzbunare.

— Unde e acum?

Sébastian nu voia decât să o știe în viață.

— *Les résistants de la dernière heure*, a continuat omul, ca și cum Sébastian nu ar fi zis nimic. Cu toții au devenit *résistants*. Se terminase totul când m-am întors eu din Germania. De Gaulle a preluat controlul. A instaurat legea și ordinea.

A făcut o pauză ca să-și recapete răsuflarea, ca și cum cuvintele spuse i-ar fi răpit toată puterea.

— Unde e acum? a repetat Sébastian, disperat.

— Dar pentru Élise era prea târziu. Au luat-o. Au împușcat-o, a zis el, după o pauză.

Sébastian s-a clătinat, genunchii i s-au înmuiat, mușchii i-au cedat. S-a prăbușit la podea, și-a apăsat pumnii în găvanele ochilor, până când totul s-a făcut de culoarea sângelui închegat. Nu! Nu era posibil. Ar fi știut.

Omul a gâjâit, scoțând un sunet uscat, neplăcut. Și-a îndreptat spatele cocârjat și a privit spre Sébastian.

— Mai bine pleacă.

Sébastian și-a îngropat fața în mâini. Nu se putea ridica. *Lise! Lise!* Pierduse tot ce conta pe lumea asta. Nimic nu mai avea rost. Imaginea trupului ei mort i-a apărut ca o explozie în minte, cu sângele scurgându-i-se de sub cap, închegându-i-se în păr. Lise a lui.

Tatăl ei s-a întors și a intrat în casă, închizând ușa în urma lui, cu un clic ascuțit.

Sébastian nu știa cât timp a stat ghemuit la podea, dar și-a dat seama vag că s-a deschis o ușă interioară.

— Nu poți sta aici.

Era portăreasa, care îl privea disprețuitoare.

A pus palmele pe podea și s-a împins în sus, iar inima îi bubuia din pricina efortului. După ce s-a ridicat în picioare, nu a putut rosti nici

un cuvânt. Ca paralizat, a ieșit pe ușa care dădea în stradă, dar nu mai era omul care intrase pe aceeași ușă în urmă cu cincisprezece minute.

Sébastian a hoinărit, cu pași împleticiți, pe străzile Parisului. Nu avea nici o țintă. Nici o fărâmă de voință. Era un om gol pe dinăuntru. A mers și a tot mers, iar vântul rece și foamea nici nu se comparau cu durerea și pustiirea pe care le simțea crescând înlăuntrul său. S-a trezit înapoi în arondismentul 5, în apropiere de Panthéon. Lângă librărie. Dar nu s-a putut decide să intre. Familiaritatea clopoțelului de la intrare, vederea lui Monsieur Le Bolzec l-ar ucide.

A continuat să meargă, în timp ce soarele palid se cufunda în spatele clădirilor Haussmann, iar la un moment dat și-a dat seama că se afla pe treptele care urcau spre Sacré-Coeur. A intrat în biserică. Era atât de obosit, că nu mai vedea bine și abia dacă a conștientizat prezența celor câtorva oameni îngenuncheați, care se rugau. S-a lăsat să cadă într-o strană, copleșit de epuizarea care-l năpădea în valuri. Apoi și-a amintit de inel. A scos cutia din buzunarul hainei și a deschis-o, ca să se uite la verigheta simplă, din aur. S-a ridicat și s-a îndreptat spre statuia Sfântului Petru, unde a aprins o lumânare, dar nu a spus nici o rugăciune. A sărutat inelul și l-a lăsat să cadă în cutia milei, unde oamenii lăsau bani pentru lumânări. Apoi s-a întors în strană, s-a așezat greu, a lăsat capul pe spate și a privit la tavanul boltit. De data aceasta, Isus părea să-l privească cu milă.

Partea a cincea

1963

CAPITOLUL 62

Bretania, iunie 1963

Élise

Unde ești, Lise, iubirea mea? De ce nu mi-ai răspuns la scrisori? Mă rog la Dumnezeu să nu ți se fi întâmplat nimic rău. Gândul acesta mă umple de groază. Unde ești? Unde ești? În curând ar trebui să fiu eliberat. Nu ne mai pot ține aici mult timp.

Mă aplec în față, stând pe fotoliu, și ultima scrisoare de la Sébastian îmi atârnă umedă și mototolită între mâini.

— Nu înțeleg. S-a întors la Paris?

Inima îmi bubuie-n piept, imaginându-mi-l întors la Paris, descoperind că nu mai eram acolo. Dar Maman i-ar fi dat adresa mea. Nu? De ce nu a venit după mine? De ce nu ne-a găsit?

— Joséphine, ce s-a întâmplat cu el? Unde s-a dus? De ce nu ne-a căutat?

Vocea îmi iese din gâtlej ascuțită, frenetică.

— S-a întors la Paris, explică ea, pe un ton neutru.

Mă uit la ea cu răsuflarea tăiată, înghițind nodul greu din gât.

— De unde știi?

— S-a văzut cu tatăl tău.

Își mușcă buza de jos și înțeleg că ascunde ceva.

— Cu tatăl meu?

Mintea mi se îneacă în confuzie.

— Da, el… Sébastian a venit înapoi la apartament, zice ea, apoi se oprește, ezitând din nou. Tatăl tău i-a spus că fuseseși împușcată. Că ai murit.

— Că am murit! exclam eu, clătinând din cap. I-a spus lui Sébastian că am murit?

Nu înțeleg. Apoi totul se limpezește. Desigur. Ar fi făcut orice ca să scape familia de un friț. Orice.

Lui Joséphine îi apare o cută mică între sprâncene.

— Nu te-ai aștepta ca un tată să mintă despre așa ceva, nu?

Rămân pe loc, înțepenită. Propriul meu tată! Ne răpise totul. Toată viața pe care am fi putut să o avem. Furia îmi arde în piept și se transformă repede în ură. Îl disprețuiesc pe omul ăla cu toată ființa mea.

— Sébastian ar putea fi încă în viață, murmură Joséphine, iar eu

revin cu picioarele pe pământ, aici, în camera în care ne aflăm, înapoi la fiica mea, la scrisorile acestea.

Sébastian ar putea fi în viață? Nu îndrăznesc să sper. Joséphine nu ar trebui să-și facă astfel de speranțe, iar eu nu vreau să-mi imaginez imposibilul. Orice se putea întâmpla de la ultima scrisoare a lui Sébastian, din urmă cu cincisprezece ani.

— Nu, spun eu, nu cred.

Joséphine se apleacă înainte, privindu-mă în ochi.

— Vreau să-l găsim.

— Să-l găsim? repet eu, ca și cum nu i-aș pricepe cuvintele.

— Pe scrisoarea din mâna ta este o adresă. Pot să scriu la adresa aceasta, să întreb dacă se mai află acolo, sau dacă se știe unde s-a mutat.

Din gura ei totul pare atât de simplu, de parcă nu ar fi vorba decât de aflarea unei adrese. Nu îndrăznesc să dau glas temerilor mele. Dacă are o altă familie? O soție?

— Joséphine, zic eu cu glas moale, nu știm ce s-a întâmplat de la ultima lui scrisoare.

— Orice s-ar fi întâmplat, e tot tatăl meu.

— Da, da, firește.

— Vreau să-l găsesc.

Vocea ei este hotărâtă.

— Să mai așteptăm un pic. Nu sunt pregătită. Mai întâi trebuie să termini cu examenele, zic eu, căci gândul de a lua legătura cu el mă îngrozește.

— Nu-ți face griji pentru examenele mele, zice ea cu glas rece, de parcă nu ar fi treaba mea. Pot să scriu la ultima adresă. Asta nu îmi va lua mult timp.

— Bine, să scriem atunci la ultima adresă. Asta putem face.

Mă concentrez asupra aspectelor practice. Orice altceva este prea greu.

Ultima adresă este de la o fermă de undeva din Ashton-in-Makerfield. Joséphine scrie singură scrisoarea, folosindu-se de dicționarul ei englez-francez.

După aproape două săptămâni, când examenele s-au terminat, iar eu mă întorc acasă la sfârșit de săptămână, Joséphine mă așteaptă. Ține în mână o scrisoare, iar chipul îi este îmbujorat de emoție.

— Maman, zice ea, de cum cobor din mașină. Scrisoarea aceasta a venit din partea domnului Jones.

Înțepenesc în loc și mi se face deodată frig. Vreau să știu. Și, în

același timp, nu vreau să știu.

— Să intrăm.

— Trăiește într-un loc numit Coventry, îmi spune Joséphine, înainte de a ne așeza. Adresa este aici.

O adresă. Cum se poate? În tot acest timp îl jelisem ca pe un mort, iar el era în viață.

— Domnul Jones spune că s-a mutat acolo când s-a întors din Franța, în 1948, continuă ea.

— De unde știe că se mai află acolo?

Trebuie să ne gândim bine la toate detaliile.

— Dacă așa spune, înseamnă că știe.

— O să-i scriu.

Îmi imaginez scrisoarea pe care o voi trimite, explicându-i totul, spunându-i că are o fiică.

— Nu! izbucnește ea și apoi coboară vocea. Nu-i scrie, te rog.

— Dar, Joséphine, *ma chérie*… Trebuie să îi scriu.

— Nu, Maman. Poate nu va dori să mă cunoască.

— Ce tot spui? Sigur că va vrea să te cunoască.

Joséphine clatină din cap, tristă.

— Poate că acum are altă viață. Poate că nu va vrea să ne vadă.

— Nu. Se va bucura nespus să afle că are o fiică.

— Nu! Nu ai de unde să știi! spune Joséphine, privindu-mă țintă. L-ai putea speria.

— Ce? râd eu, găsind ideea ridicolă. Nu e genul acela de om, îi repet eu. Va dori să ne vadă.

— Nu știi nimic despre el, cel de astăzi. Ultima dată când v-ați văzut avea douăzeci și patru de ani. Acum are patruzeci și trei.

— Joséphine, orice s-a întâmplat între timp, va dori să ne vadă.

— Nu știi tu totul! L-ai ascuns de mine toată viața mea, iar acum vrei să-i scrii și să-l sperii. Dacă e însurat? Dacă nevasta lui nu-i va da voie să ne întâlnească?

Nedumerită și luptându-mă cu confuzia, mă holbez la fiica mea.

— Deci nu vrei să-i scriu?

— Nu. Vreau să mă duc la el.

Nu înțeleg.

— Vrei să ne ducem acolo, fără să-i scriem mai întâi?

— Nu. Vreau să mă duc eu singură, zice ea, privindu-mă cu ochi reci. Nu vreau să vii cu mine. Este tatăl meu și vreau să fac asta singură. Nu mai sunt un copil. Nu mă poți apăra de orice.

Bucuria de a-l fi găsit pe Sébastian se evaporă și rămân cu un

sentiment de goliciune sufletească. *Nu vrea să fiu și eu de față.* Propria mea fiică nu vrea să fac parte din această poveste. E rănită și sfidătoare.

Sébastian este în viață. Dar simt că lumea îmi scapă printre degete.

— Mi-am scos deja pașaport, adaugă ea.

Inima mi se răsucește în piept, când îmi dă această nouă dovadă că nu mai are nevoie de mine.

CAPITOLUL 63

Anglia, 23 iunie 1963

Joséphine

Soizic o conduce pe Joséphine la Roscoff, de unde va lua feribotul de noapte către Plymouth. Când vaporul părăsește portul, ieșea pe punte în întuneric, privind cum pier în depărtare luminile Franței. Are o cabină mică, numai pentru ea, și în timp ce stă întinsă în patul ei îngust, se lasă legănată de mișcarea apei, până adoarme.

Este smulsă din somn la cinci și jumătate dimineața, de o bătaie puternică în ușă.

— *On est arrivé!* strigă o voce. *C'est l'heure de se lever!*

Joséphine se ridică cu greu din pat și își trage pe ea rochia. În timp ce părăsește cabina, vede alți pasageri care se foiesc în jur, începând să se adune în zona de așteptare. Se întreabă dacă mai merge cineva spre Londra și dacă n-ar putea să o ducă și pe ea, dar îi este jenă să-și pună la încercare engleza de școlăriță. Pasagerii fără mașini sunt conduși spre puntea inferioară, apoi părăsesc vasul și intră într-o clădire pătrățoasă, unde trec pe rând de vamă și de punctul de control al pașapoartelor. Când Joséphine întinde pașaportul ei nou-nouț, femeia de la ghișeu îi zâmbește.

— Prima dată în Anglia?

— Da, *madame*.

— Distracție plăcută, în acest caz. Și, apropo, aici nu spunem *madame*, zice ea, râzând ușor.

Joséphine iese din clădire și vede soarele care abia începe să se ivească peste clădirile cenușii. Un șir de taxiuri așteaptă în șir. Joséphine se apropie de unul dintre ele.

— Bună ziua. La gară, vă rog.

Este prima propoziție completă pe care a adresat-o unui englez și se simte ușurată când șoferul încuviințează din cap și pornește fără să-i ceară să repete.

Următorul obstacol îl reprezintă cumpărarea unui bilet de tren. Acest lucru se dovedește mai dificil, căci femeia care vinde bilete îi tot spune ceva despre faptul că trebuie să schimbe trenul.

— Puteți nota pe o hârtie, vă rog? zice Joséphine, zâmbind cât mai frumos.

Femeia îi face pe plac îndatoritoare, iar Joséphine se urcă în scurt

timp în tren, de unde privește cum îi trec prin fața ochilor peisajele rurale englezești. Cum și-a început ziua în zori, este obosită și înfometată. Caută în geantă și scoate gustarea pregătită de Soizic. În timp ce mănâncă, se uită la hârtia pe care i-a dat-o femeia de la gară. Paddington, 11.10. Euston, 12.15. Are la dispoziție mai bine de o oră pentru a schimba trenul.

Când coboară la Paddington, gara este aglomerată, și Joséphine se oprește o clipă, privind în jur, la bărbații îmbrăcați în costume cenușii, care trec grăbiți pe lângă ea. Urmărește indicatorul spre stația de taxiuri și, în scurtă vreme, găsește un șir de taxiuri negre. Totul este foarte diferit de micul ei sat de pe coastă, dar îi place această aventură. Îi arată șoferului bucățica de hârtie, iar el încuviințează din cap, apoi îi ia valiza și o pune pe podea, în spate. Se așază pe bancheta mare, din piele, simțindu-se ca o regină, în timp ce se uită pe geam la clădirile înalte, colțuroase. Soizic i-a dat niște bani în plus, în caz că are nevoie să înnopteze la hotel. *La hotel! De una singură! Într-o țară străină!* Se simte foarte adultă. Taxiul oprește în fața gării, iar Joséphine achită cursa și apoi se îndepărtează, îndreptându-se spre unul dintre ghișeele unde poate cere informații despre trenul spre Coventry.

— Peronul 12, spune doamna din spatele ghișeului. Pleacă în cinci minute.

Cinci minute! Trebuie să o rupă la fugă. Se întoarce cu spatele la ghișeu și caută neliniștită din priviri prin toată gara. Vede peronul numărul 10 și aleargă spre el, căutând în stânga și în dreapta, ca să vadă unde ar putea fi numărul 12. Iată-l! Trece în fugă de poartă, chiar în clipa în care paznicul fluieră și sare în ultimul vagon, scoțând un oftat de ușurare. Patru bărbați stau pe locuri aflate față în față. Cel mai tânăr dintre ei îi zâmbește.

— L-ai prins la țanc, pare-se, spune el, în timp ce trenul se depărtează de gară.

Joséphine nu înțelege cuvintele, dar le prinde sensul și îl salută pe bărbat din cap, în timp ce se așază, cu valiza între genunchi.

— Vrei o mână de ajutor? se ridică bărbatul, arătând spre valiza ei.

— Vă mulțumesc.

Îi urcă valiza pe grilajul de deasupra capetelor.

— Mergi departe? o întreabă el, când se așază la loc.

Trebuie să fie o întrebare legată de destinația ei.

— Coventry.

Pe fruntea lui apare un rid subțire.

— De unde ești?

Ea își amintește întrebarea de la orele de engleză.

— Franța.

Bărbatul spune ceva printre dinți, apoi deschide ziarul și își îngroapă capul în el. Pare să-l fi dezamăgit. Poate că de vină este accentul ei, sau o fi înțeles ceva greșit? Simțindu-se stângace, își scoate cartea din geantă — *Gloria tatălui meu*, o carte pe care o citea, întâmplător, când a aflat despre tatăl ei. Ce ciudat! Se preface că o citește, dar în realitate mintea îi este prea tulburată ca să se poată concentra. Îi chiorăie mațele și duce mâna la burtă, roșind când tânărul ridică ochii din ziar.

De fapt, Joséphine are în geantă o baghetă cu brânză și șuncă, dar îi e rușine să o scoată și să mănânce în fața tuturor. Când trenul ajunge la Coventry, este înfometată, dar prea neliniștită ca să poată mânca, acum că este atât de aproape. Urcă în alt taxi și îi arată șoferului adresa. Taximetristul încearcă să facă conversație.

— Îmi pare rău. Nu vorbesc bine engleza, răspunde ea, repetând cuvintele pe care le-a învățat la școală.

În scurtă vreme, este lăsată în fața unei porți care duce spre o casă înaltă, lipită de o alta. Nu e o căsuță, precum cea în care locuiesc ele în Bretania, dar nici o vilă. Este genul de casă în care ar locui o familie adevărată, iar Joséphine ezită afară o clipă, încercând să-și recapete răsuflarea, în timp ce își adună curajul, dând deja uitării foamea chinuitoare. Împinge poarta și înaintează pe aleea scurtă care duce în dreptul ușii de la intrare. Un ciocănel din bronz în formă de cap de oaie o privește cu ochi inexpresivi, iar Joséphine simte un fior de teamă pe șira spinării. Își ia inima în dinți, apucă ciocănelul și bate de două ori. O doamnă în vârstă deschide ușa.

— Bună ziua.

— Bună ziua, răspunde Joséphine. Îl caut pe Sébastian Kleinhaus.

— Sébastian? repetă femeia. Nu locuiește aici.

— *Zut*, face Joséphine, simțindu-se deodată decepționată și epuizată. Dar știți unde locuiește?

— Trei case mai jos.

Joséphine se încruntă.

— Cum?

— Te conduc într-acolo.

Femeia ia o jachetă care atârnă într-un cârlig de lângă ușă, și-o pune pe spate, după care se încalță. Apoi pășește afară și traversează aleea. Joséphine o urmează, iar inima îi bate nebunește-n piept, când se

gândește că doamna aceasta o duce la tatăl ei.

— De unde îl cunoști pe domnul Kleinhaus? o întreabă doamna, când o iau spre dreapta, după ce trec de poartă.

— El… el…

Nu poate să o spună așa, pe nepusă masă.

— Mama mea îl cunoaște, dinainte de război.

Joséphine simte ochii femeii ațintiți asupra ei și este ușurată când o iau pe o alee care duce spre altă casă. Fără să bată, aceasta deschide ușa de la intrare.

— Maggie! strigă ea. Sunt Judy. Am o musafiră pentru tine.

O femeie cu un copil în brațe coboară scările.

— Bună ziua.

Se oprește și o privește pe Joséphine.

— Tânăra aceasta îl caută pe Sébastian.

Joséphine întinde o mână, așteptându-se să fie salutată. Dar durează câteva secunde până când femeia își descâlcește brațul din jurul copilului și scutură fără vlagă mâna lui Joséphine. Să fie, oare, soția tatălui ei? E palidă, iar zâmbetul ei e forțat.

— Bună ziua, spune ea, încolăcindu-și din nou brațul în jurul copilului.

Să fie, oare, acesta fratele vitreg al lui Joséphine?

— Aș dori să vorbesc cu Sébastian Kleinhaus.

În engleză, cuvintele ei par stângace și aspre. Este sigură că există o formă mai politicoasă de a cere să-l vadă pe tatăl ei, dar nu cunoaște suficient de bine limba.

— E la muncă. Vine diseară. Ai putea să te întorci pe la șapte și jumătate.

Se uită la valiza lui Joséphine și se încruntă.

— Mulțumesc.

Joséphine își ridică valiza și se întoarce pe călcâie. Este ora trei acum. Patru ore și jumătate. Nu mai trebuie să aștepte decât patru ore și jumătate, dar acum i se pare o eternitate.

CAPITOLUL 64

Coventry, 24 iunie 1963

Sébastian

La șase și jumătate seara, Sébastian parchează mașina pe aleea de acces. Margaret este în bucătărie, sprijinind copilul pe șold, în timp ce pregătește cina. Își ține buzele strânse, iar el știe că e îngrijorată din cauza tusei șuierătoare a copilului. Se apropie de ea și îi înconjoară talia cu brațul.

— Cum se simte puștiulică azi?

Maggie se întoarce spre el, chipul i se relaxează și îi zâmbește.

— Respiră mai ușor. Dar vreau să-l țin drept, zice ea, apoi îl sărută pe obraz. La mulți ani!

— Mulțumesc.

Sébastian îl ia pe Luke din brațele ei, îl lipește de pieptul lui, îl mângâie pe spate, inspirându-i mirosul proaspăt și curat. Copilul se agită, dar nu scoate nici un sunet.

— A venit cineva să te vadă azi.

Maggie îl privește în ochi. Sébastian se joacă cu degetele lui Luke, îl apucă de ele, apoi le dă drumul și se uită cum se strâng la loc.

— Cine? întreabă el, pentru că ea nu îi oferă alte informații.

— O femeie, zice, privindu-l țintă. O franțuzoaică.

Sébastian simte cum îi bate mai tare inima, și i se pune un nod în gât. Înghite în sec.

— Cine?

— Nu și-a spus numele. Am uitat să o întreb. Eram ocupată cu copilul.

— Ce a spus?

Își aude tremurul din glas.

— Nu avea o engleză prea grozavă. I-am spus să se întoarcă la șapte și jumătate.

Luke tușește încetișor, iar Sébastian simte cum trupul lui micuț se lasă moale pe el, de parcă tusea i-ar fi epuizat ultimele resurse de energie. Nu pare să respire destul de adânc.

Maggie întinde brațele și îl ia înapoi.

— Mă duc să-i mai dau niște sirop de tuse. Îl pui tu pe Philip la culcare?

— Dada! exclamă Philip, în pijama deja, intrând cu pași greoi și

întinzându-i o mașinuță.

Sébastian se apleacă și îi ia jucăria din mână.

— E pentru mine? Mulțumesc, spune el, apoi îl ridică pe fiul lui în brațe și îl duce sus.

Întors la parter, se uită la ceasul de la mână: ora șapte. Maggie a pus masa și iau cina împreună, dar atmosfera este încărcată, iar lui Sébastian i-a pierit pofta de mâncare. Se tot uită la ceasul de pe peretele din bucătărie, așteptând.

La ora șapte și jumătate, se aude soneria. Inspirând adânc, se duce la ușă și deschide.

În fața lui, se află o tânără. Zgomotele mașinilor, vocile vecinilor, toate se pierd în fundal, anii se scurg înapoi și îl întorc la Paris. Se simte ușor, ca într-un vis. Tânăra aflată în pragul casei sale este Élise. Dar totuși nu este Élise. Părul ei nu seamănă cu al lui Élise. Este blond și ondulat, iar ochii ei nu sunt verzi, așa cum erau ai lui Élise. Culoarea nu se potrivește, dar chipul este al ei. Asemănarea e izbitoare. Nici nu e o femeie, ci, mai degrabă, o copilă. Trebuie să fie înrudită cumva cu Élise, dar nu își poate imagina în ce fel. Duce mâna la inima care îi bubuie în piept și face un pas înapoi.

— Bună ziua? zice, adăugând salutului o inflexiune care o transformă într-o întrebare.

— *Bonjour*, răspunde ea, apoi se scarpină la frunte cu degetul mic, un gest care îl poartă pe Sébastian înapoi în trecut — înapoi la Élise. Putem sta de vorbă? continuă ea în franceză.

El deschide mai larg ușa. Vrea ca tânăra să intre, ca să poată închide ușa în urma ei. Ca să se poată așeza și apoi să potrivească toate piesele acestui puzzle. Timp de o clipă, se întreabă dacă nu cumva este sora mai mică a lui Élise, Isabelle, care între timp a crescut, dar Isabelle avea zece ani în 1944, prin urmare acum ar avea aproape treizeci de ani. Iar fata din pragul casei sale este departe de a fi împlinit treizeci de ani.

Fata trece pragul casei și intră în locuința lui, iar el o conduce în camera de zi. Rămân pentru o clipă în picioare, stingheri, și el o vede cum își aruncă ochii în jur, privind la toate detaliile, la fotografiile de familie de pe polița căminului, la cățelușii de porțelan din vitrină, și le vede pe toate prin ochii ei. Familia lui.

— *S'il te plaît, assieds-toi*, o invită el să se așeze, folosind în mod reflex adresarea la per tu.

Ea își netezește fusta și se cocoață pe marginea canapelei de două persoane, ca o pasăre pe creanga unui copac, gata să-și ia zborul la cel

mai mic zgomot. Sébastian ar vrea să o liniștească, dar nu știe cum. Îi pare rău că nu s-a oferit să-i ia sacoul ușor, de vară.

— Soția mea mi-a spus că ai venit mai devreme. Încearcă să vorbească pe un ton cald și firesc, încearcă să-și ascundă tremurul care îi căznește gâtlejul. Dar ea îl privește fără să spună nimic. Vrei o cană de ceai? o întreabă. Fata clatină din cap, ochii ei de un albastru-deschis se întunecă un pic, iar el vede că așteaptă ceva. Semeni cu o persoană pe care am cunoscut-o cândva, zice el, iar privirea fetei se luminează un pic. Élise, continuă el. A… Nu știe cum să o spună. Cum să spună că a murit. Unele cuvinte nu pot fi rostite. Și-ar dori ca fata să-l ajute, dar ochii ei nu trădează nimic. Am fost foarte apropiați, încearcă el să explice. Doamne, ce plăpânde îi par cuvintele. Hotărăște să schimbe macazul. Cu ce te pot ajuta?

Ce l-a apucat? Parcă ar fi un vânzător într-un magazin.

— Dumneata ai fost la Paris în timpul războiului, nu-i așa?

Sébastian încuviințează din cap, iar gândurile îi sunt confuze. Nu a mai fost în Franța de cincisprezece ani.

Fata se încruntă, iar între sprâncene i se formează o cută delicată.

— Te-ai întors după terminarea războiului?

Este mai degrabă o afirmație, dar îi adaugă la final o inflexiune care o transformă în întrebare.

Sébastian o cercetează atent. Forma feței ei și ochii au ceva aparte.

— Da, m-am întors, după ce m-au eliberat. Se uită pe geam, iar gândurile îi fug înapoi. Se perpelește pe scaun, se apleacă înainte, își ia capul între palme. Cum te cheamă?

— Joséphine, răspunde ea.

— Joséphine, repetă el, ca și cum i-ar încerca numele. Cine ești tu, Joséphine?

Ea îi răspunde cu o întrebare.

— Spuneai că te-ai întors la Paris după război, ce s-a întâmplat atunci?

— Nu mai rămăsese nimic pentru mine acolo. M-am întors aici.

Sébastian o privește în ochi și i se pare că se uită în ochii lui Élise, așa cum făcea în urmă cu mult timp.

— Nu știi cine sunt, așa-i?

Nu este în totalitate adevărat. Știe. Știe și, în același timp, nu știe, pentru că nu este posibil.

— Ești înrudită cu Élise?

— E mama mea, oftează fata și apoi își întoarce privirea. Tatăl ei v-a mințit, spune ea încetișor. Maman nu a murit. Eu m-am născut în

aprilie, la opt luni după ce ați părăsit Parisul.

Adevărul îl lovește cu toată puterea. Sare în picioare, cu răsuflarea tăiată. Aerul îi țâșnește înapoi în plămâni, izbindu-i cu forța sa. E copilul lui. Copilul lui Élise. Copilul lor.

— Élise trăiește? întreabă el, disperat.

Ea încuviințează din cap.

Sébastian își duce mâinile tremurânde la față. O întreagă viață îi trece prin fața ochilor. Viața pe care ar fi putut să o trăiască. Viața alături de Élise și de copilul lor.

— Dar i-am scris! Am scris!

— Nu a primit scrisorile. Tatăl ei le-a ascuns.

Sébastian își duce mâna la piept, peste inima care îi bate cu putere. Închide ochii, neputând să mai suporte. Deschide ochii. Joséphine îl țintuiește cu privirea. Se întoarce spre fotografiile de pe polița șemineului, fotografii în care se vede familia lui. Apoi întoarce din nou capul spre Joséphine. Nu poate alipi cele două vieți.

Joséphine îi urmărește privirea.

— De ce nu ai căutat-o mai bine? Se ridică și rămâne în picioare în fața lui. De ce nu ne-ai găsit?

— L-am crezut. L-am crezul pe omul acela nebun. Am crezut că fusese împușcată. Își simte capul îngreunat de confuzie. Nu înțelege cum de l-a crezut pe tatăl ei. Și nu înțelege cum de a durat atât de mult timp până ca adevărul să iasă la iveală. Cum m-ai găsit? îngaimă el.

— Datorită scrisorilor. Le-am găsit luna trecută, când am fost la Paris și l-am întâlnit pentru prima dată pe bunicul meu. Au făcut-o pe Maman să plângă.

— Ea unde este? De ce nu a venit? De ce nu a venit și Élise cu tine?

Privirea lui Joséphine se întoarce la fotografiile de pe polița șemineului.

— Am vrut să vin singură, spune ea, apoi se oprește. Nu am vrut să fie aici, în caz că…

— În caz că ce?

— Că ai altă familie acum.

Sébastian închide din nou ochii, imaginându-și durerea pe care o va simți Élise când va afla că el și-a văzut de viață.

— Nu am uitat-o niciodată, zice el în șoaptă.

Vrea să-și ia fiica în brațe. Vrea să-i spună că în toți acești ani i-a simțit lipsa cu toată ființa lui, că viața lui nu a fost întreagă fără ea. Fără Élise.

Ușa se deschide cu un scârțâit. În prag, se află Maggie. Pare frântă de oboseală.

— Am pregătit un pat în camera lui Luke, zice ea, plimbându-și privirile de la Sébastian la Joséphine. Pentru musafira noastră.

— Îți mulțumesc, Maggie, spune Sébastian, vorbind în engleză.

Își dă seama după privirea din ochii ei că știe deja cine este fata aceasta. Probabil a știut de cum a văzut-o.

— Rămâi aici în noaptea asta? se întoarce s-o întrebe pe Joséphine în franceză.

— *Merci*, mulțumesc.

Roșește, și Sébastian se întreabă dacă își făcuse planuri să stea în altă parte.

— Sunt foarte obosită, spune Maggie. Mă duc la culcare.

Fără să aștepte un răspuns, se întoarce pe călcâie și dispare.

Sébastian și Joséphine rămân acolo, față în față. Pentru o clipă, nici unul dintre ei nu vorbește. Atât de tăcută și de nemișcată, ea îi amintește de felul cum se purtase Élise față de el în ziua când se cunoscuseră. Va trebui să o ia ușor.

— Vrei să mănânci ceva?

Se simte mai bine ocupându-se de aspecte practice.

— *Merci*, zice ea.

Îl urmează în bucătărie și acolo rămân stingheri în picioare pentru câteva clipe.

— Pot prăji niște pâine.

Ia pâinea din cutie, aprinde cuptorul și pune două felii pe grătarul din interior.

— Ce ai făcut în timpul războiului?

Întrebarea ei vine pe neașteptate, în timp ce Sébastian caută untul. Înțepenește în loc, iar apoi, inspirând adânc, se întoarce spre ea, dându-și seama că întrebarea aceasta a bântuit-o de când a aflat despre el.

— Făceam parte din Tineretul Hitlerist când a început războiul, zice, dar trebuie să pornească de la început. Știi despre ce e vorba?

— Nu prea, recunoaște ea.

— A fost un program pentru adolescenții de până în optsprezece ani. Planul lui Hitler de a produce o armată tânără și loială. Aveam șaisprezece ani când a devenit obligatoriu să te înscrii, zice, dar pare că își caută scuze și nu dorește asta. Unii tineri s-au opus. Au format alte grupări, ca Leipzig Meuten sau Piraților din Edelweiss; au refuzat să se conformeze și purtau altfel de haine, ascultau jazz, ba chiar își

lăsau părul lung. Se oprește, gândindu-se că au fost trimiși la închisoare și probabil au murit acolo. Întoarce feliile de pâine. Dar eu nu m-am alăturat nici uneia din aceste grupări. Eu eram un conformist. Toți eram așa în familia mea. Tresărind, își dă seama că vorbește și despre familia ei — bunicii ei. Am fost trimis la Paris ca traducător. Iar acolo am cunoscut-o pe mama ta.

— Da, mi-a spus. Ce trebuia să traduci?

— Cel mai adesea, scrisori. Scrisori de denunț. Ea îl privește ca și cum ar aștepta să mai spună ceva, dar el nu se poate justifica. Joséphine, reia, conștient că nu o poate face să îl placă; va trebui să judece singură. Nu pot să pretind că am fost un bărbat curajos. Am fost o oaie ca oricare alta și am trăit cu teamă în suflet de când aveam șaisprezece ani, până când am întâlnit-o pe mama ta. Așadar, mult timp am trăit în frică și nu sunt mândru de mine. Cred că mulți oameni au făcut lucruri pe care acum le regretă. Nu-mi caut scuze, zice el, uitându-se la Joséphine. Nu am fost un erou, spune el, privind-o în ochi. Îmi pare rău. Cuvintele i se opresc în gât. Nu a cerut niciodată iertare, nu a cerut indulgență. Își șterge ochii, înghite în sec. Îmi pare rău, repetă el.

— Nu știu multe despre război. Oamenii nu vorbesc despre asta. Maman nu mi-a spus niciodată că tu ești tatăl meu.

Sébastian scapă felia de pâine prăjită pe care abia a ridicat-o.

— Ce?

— A mințit că tatăl meu e un francez pe nume Frédéric. Am aflat că nu-i așa abia luna trecută, când mi-am găsit certificatul de naștere.

— Luna trecută?

Cuvintele i se opresc în gât.

Joséphine încuviințează din cap.

— Da, de la fiica unui erou francez, am ajuns să am ca tată un… neamț. A crezut că ar fi mai bine pentru mine dacă nu aș știi. Dacă nu ar ști nimeni.

Élise îi negase existența. Cum a putut să-l scoată din viața ei în felul acesta? Ce a făcut cu toate amintirile ei? Reușise să le șteargă? Nici nu-și imaginează cum ar fi cu putință una ca asta. El, unul, prețuise toate amintirile lor, reluându-le în minte, chiar și după ce o întâlnise pe Maggie. Nu ar fi putut niciodată să renunțe la Élise în felul acesta. O senzație de amărăciune și de trădare îl pârjolește pe Sébastian pe dinăuntru.

CAPITOLUL 65

Coventry, 24 iunie 1963

Sébastian

Maggie a lăsat veioza de pe noptieră aprinsă și a mutat pătuțul lui Luke la capătul patului lor. Sébastian se uită la fiul lui cum doarme și pune o mână pe pieptul lui micuț, simțindu-i bătăile regulate ale inimii.

Se duce pe partea lui de pat și se dezbracă, își așază hainele pe spătarul scaunului și își pune pijamaua, înainte de a se strecura în pat și a stinge veioza.

Maggie se întoarce cu fața spre el.

— Ai stat mult, șoptește ea.

— Am făcut pâine prăjită. Lui Joséphine îi era foame.

— Vrei să-mi povestești despre ea?

Este foarte obosit și ar dori să nu trebuiască să explice în seara asta. Dar e o discuție care nu poate aștepta până dimineață.

— Maggie, spune el. Élise nu a murit. Maggie știe despre Élise sau, mai bine spus, știe ceea ce a ales să-i spună Sébastian. Numai faptele seci. Chiar dacă ar fi vrut, i-ar fi fost imposibil să-i explice ce simțea pentru Élise. Tatăl ei m-a mințit. Nu a fost împușcată.

— E în viață?

— Da, zice el, oftând adânc și adunându-se înainte de a spune următoarele cuvinte. A născut o fată, pe Joséphine. Fiica mea.

— Am știut, șoptește Maggie în întuneric. Mi-am dat seama de cum am văzut-o.

— Élise nu i-a povestit despre mine. I-a spus că alt bărbat îi era tată. Cuvintele îi frâng inima. Cum a putut să-l șteargă din viețile lor? A descoperit adevărul abia în urmă cu o lună.

Maggie se întoarce pe spate și îi caută mâna sub așternuturi. Dar Sébastian nu se clintește. Stă întins, cu ochii deschiși în întuneric, gândindu-se cât de mult o vede pe Élise în Joséphine, în felul în care își ține bărbia în palme când se gândește, în ochii ei adânci și pătrunzători. În felul în care zâmbește cu gura închisă și în gropițele care îi apar în obraji. Expresia de pe chip o trădează, la fel cum i se întâmpla și lui Élise. Sébastian descoperise că Élise putea spune un lucru, dar să gândească altul, că încerca să-și ascundă temerile și nesiguranțele, prefăcându-se plină de încredere, când, de fapt, tremura

pe dinăuntru. Vede că Joséphine a făcut același lucru străbătând acest drum până în Anglia, înțelege cât de speriată trebuie să fi fost stând în pragul casei sale, fără să știe la ce să se aștepte. În timp ce gândurile i se îndreaptă spre Élise, durerea din sufletul lui crește. A ajuns să-l urască? Gândul acesta îl face să se întrebe ce i-a spus Élise lui Joséphine. I-a povestit despre ziua în care a doborât indicatorul care interzicea accesul evreilor? Cum o salvase din sediul Gestapoului? Sau despre picnicul din camera de hotel, când visaseră la o viață împreună? Se întreabă dacă Joséphine este mulțumită cu ce a găsit aici sau dacă spera, dacă se aștepta, la altceva.

— Te gândești la ea?

Întrebarea lui Maggie îl readuce în prezent.

— Da, recunoaște el. Mă gândeam la amândouă.

— Seamănă cu mama ei?

— Da, seamănă.

— Are ochii tăi. Ca Philip. Maggie ezită, apoi întreabă: Élise s-a căsătorit?

— Nu știu. Nu am întrebat, zice, dar, într-un fel sau altul, știe. Știe că nu s-a căsătorit. Și mai știe și care este întrebarea pe care Maggie vrea să o pună, dar nu îndrăznește. Nu se va schimba nimic între noi, încearcă Sébastian să o liniștească. Totul a rămas în trecut. Am plâns deja după ea.

Îi strânge mâna lui Maggie sub așternuturi, dar nu se întoarce spre ea. Continuă să se uite țintă la tavan, pe întuneric.

CAPITOLUL 66

Coventry, 25 iunie 1963

Joséphine

Când se trezește, Joséphine crede la început că este acasă, la Trégastel, dar apoi îi revine totul în minte. Este în Anglia, iar tatăl ei se află aici, în această casă. Gândul acesta îi dă un fior, dar în același timp îi este dor de casă, de familiaritatea căminului lor, de Maman și de Soizic. Aude sunetele care vin de la parter: sporovăiala unui copil, zdrăngănitul vaselor, vocea tatălui ei.

Când a răspuns la ușă în seara trecută, îmbrăcat într-un costum închis la culoare și purtând o cravată bleumarin, și-a zis că arăta prezentabil și rafinat. Nu părea genul de bărbat care se enervează, țipă și înjură. Iar apoi îi prăjise pâine în bucătărie, îmbrăcat încă la costum. Dar a simțit o răceală din partea soției sale, Maggie. Speră că nu va rămâne singură cu ea și copiii toată ziua. Cu engleza ei de școlăriță, comunicarea între ele este limitată; iar cuvintele pe care le aude abia dacă le recunoaște din lecțiile de la școală. Se ridică și se duce la baie, unde se spală, apoi își trage pe ea aceeași rochie pe care a purtat-o cu o zi înainte și coboară scara îngustă, pășind ușor, ca să nu deranjeze.

— *Bonjour*, Joséphine, o întâmpină tatăl ei de cum intră în bucătărie. Pâine prăjită? *Toast?*

Acum, că știe cuvântul, îi zâmbește.

— *Oui, s'il te plaît*, îi spune ea, adoptând adresarea familiară.

Zâmbetul lui îi spune că a remarcat.

— Stai jos, continuă el în franceză. Poți să te așezi lângă Philip.

Acasă, dimineața le salută pe Soizic și pe mama ei cu un sărut pe fiecare obraz. Știe însă instinctiv că aici nu se obișnuiește la fel, așa că îi spune bună dimineața lui Philip și se așază alături de el, pe taburetul din dreptul mesei înalte. El este așezat într-un scaun pentru copii și flutură spre ea o felie de pâine prăjită, în semn de salut. Obrajii îi sunt plini de urme de gem lipicios și de firimituri de pâine.

— Ceai? întreabă tatăl ei.

De obicei, bea o cană de Ricoré dimineața — un amestec de cicoare și cafea —, dar își imaginează că nu au așa ceva aici.

— Da, mulțumesc.

Fierbe niște apă și o toarnă într-un ceainic, apoi îl acoperă cu un fel

de jachetică de lână. Totul este atât de diferit aici.

— Mi-am luat liber azi, îi zice tatăl ei, întorcându-se spre ea. Ca să petrecem puțin timp împreună.

O spune atât de firesc, atât de cald, de parcă dorința lui de a petrece timp cu ea ar fi cel mai natural lucru din lume. Joséphine se uită la mâinile lui, în timp ce îi toarnă ceaiul. Are degete lungi, iar între arătător și mijlociu este o mică pată cafenie, de forma unei semiluni. Ridică mâna și se uită la semnul maroniu pe care îl are la baza degetului arătător. Este același. Degetele ei sunt la fel ca ale lui. Lacrimile nevărsate îi pișcă ochii. Clipește repede și le alungă, apoi se întoarce spre Philip, care o împunge în braț cu o lingură.

— Presupun că ești în Anglia pentru prima dată, zice tatăl ei.

— Da.

— Te duc la Coventry astăzi. Să vezi cum arată un oraș englezesc modern.

— Mulțumesc.

O încearcă o tresărire de entuziasm când se gândește că va explora un loc nou.

Sébastian se întoarce și îl ciupește pe Philip de obrazul lipicios.

— Îl luăm și pe micuț cu noi?

Philip zâmbește, ca și cum ar înțelege.

— Câți ani are? întreabă Joséphine.

— A împlinit doi ani săptămâna trecută. Poți să-i vorbești în franceză, dacă vrei. Eu așa fac uneori. Pare să înțeleagă la fel de bine ca atunci când vorbesc în engleză.

— Dar germana? întreabă Joséphine pe negândite. Îi vorbești și în germană?

— Nu, răspunde el. Cred că două limbi sunt de ajuns pentru un băiețel atât de mic. Nu crezi? o întreabă, privind-o cu subînțeles.

— Ba cred că da.

— Avem multe de discutat, Joséphine, zice, punându-i o mână pe umăr. Abia aștept.

Iată deci, îi spune din nou cât de mult vrea să o cunoască. Nu își poate împiedica senzația de căldură care o învăluie.

CAPITOLUL 67

Bretania, 1 iulie 1963

Élise

Durează o săptămână întreagă până sosește prima scrisoare de la Joséphine. Nu am fost îngrijorată; este o fată cu judecată; doar că atunci când a plecat era încă supărată pe mine și abia așteptam să primesc o veste de la ea, să știu că e bine.

Plicul ne este adresat atât mie, cât și lui Soizic, dar când îl deschid, găsesc înăuntru alte două plicuri, din care unul are numai numele meu pe el. Îl îndes în buzunarul rochiei și îl deschid pe celălalt. Citesc cu voce tare, ca să audă și Soizic.

Chère Maman, Soizic,

Mi se pare că lumea mea s-a întors cu susul în jos și nu mai sunt persoana care credeam că sunt. Am descoperit o altă latură a mea despre care nici nu știam că există. Parcă aș fi trăit numai pe jumătate. Aș vrea să stau aici mai mult timp. Tatăl meu are o soție și doi copii. Aș vrea să-i cunosc mai bine.

Simt că inima mi se scufundă. Mă încearcă o stare de greață. O soție! Doi copii! Cum poate să-mi spună cu atâta indiferență că Sébastian are o familie, de parcă ar fi cel mai firesc lucru din lume? Cuvintele se tulbură în fața ochilor mei, apoi prind să se învârtă. Întind mâna spre marginea mesei ca să mă țin de ceva, silindu-mi mintea să accepte această veste și să o pună în perspectivă. Sébastian și-a refăcut viața. M-a lăsat în trecut.

Desigur, luasem în considerare această posibilitate. Dar nu crezusem niciodată cu adevărat în ea. Iar acum iat-o privindu-mă în față, scrisă cu negru pe alb. Cum a putut să se însoare cu altcineva? Să aibă copii cu altcineva? Trebuia să fim noi doi.

Mă uit la Soizic și deslușesc privirea din ochii ei. Milă. Trebuie să mă îndepărtez de ea.

Dar înainte de a apuca să deschid ușa, ea îmi pune o mână pe umăr.

— Joséphine se va întoarce în curând. Are nevoie de timp, asta-i tot.

— Timp! explodez eu. Asta ne-ai răpit!

Ea lasă să-i cadă mâna și ochii i se fac reci.

— Ți-am oferit o casă când nimeni altcineva nu ar fi făcut-o.

— Da! Dar cu ce preț? zic eu, întorcându-i privirea. M-ai făcut să

plătesc cu vârf și îndesat! exclam, iar Soizic pălește cu totul și strânge tare buzele. M-ai obligat să o mint!

Se întoarce cu spatele, ca și cum aș fi pălmuit-o. Apoi se rotește iute și mă înfruntă.

— A fost un preț mic de plătit! A crescut fără povara trecutului. Și e în viață. E în viață!

Ultimele cuvinte îi ies din gură ca un hohot de plâns și știu că se gândește la propria ei fiică. Fiica aceea care ne-a bântuit viața de aici, al cărei mormânt nu suntem demne să-l vizităm, nici eu și nici Joséphine.

Soizic se domolește și sângele îi revine în obraji.

— Când ai ajuns în pragul casei mele, războiul nici nu se terminase. Trebuia să ne protejăm și pe noi, și pe Joséphine. Nu aveam de ales.

Nu mai pot vorbi despre asta, cel puțin nu acum. Trec pe lângă Soizic și ies în grabă din casă, coborând spre plajă. Marea este în reflux, și vântul îmi suflă în față, trecându-mi prin păr, dându-mi-l pe spate. Merg cu pași repezi de-a lungul plajei, spre Île aux Lapins, din nou accesibilă. După ce îmi scot pantofii, traversez cărarea lată, din prundiș și scoici fărâmate și ascuțite, și mă cațăr pe bolovanul cel mai înalt, aflat în capătul îndepărtat al insulei, înfigându-mi picioarele goale în găurile și marginile sale rotunjite, trăgându-mă în sus cu puterea mâinilor. În cele din urmă, ajung în punctul cel mai înalt și mă așez acolo să privesc marea, lăsându-mi gândurile să zboare. Îmi amintesc că i-am răpit fiicei mele dreptul de a avea un tată, prefăcându-mă că nu a existat niciodată. Cum l-am vândut pentru un adăpost. Nervoasă, îmi șterg lacrimile de autocompătimire și mă blestem că am ascultat-o pe Soizic. Jinduisem să îi spun lui Joséphine adevărul despre tatăl ei, dar îmi înfrânasem sentimentele, spunându-mi că era mai bine pentru toată lumea dacă Joséphine nu știa încă și că era mai bine să aștept până era destul de mare ca să poată să înțeleagă. Dar acum simt că vântul răbufnește prin zidurile pe care le-am ridicat în jurul nostru și îmi suflă în față grohotișul adunat în ani întregi, înecându-mă. De ce nu îmi ascultasem inima?

Mă gândesc la Sébastian. Oare ce zice scrisoarea lui? Nu-l învinovățesc că a început o viață nouă, dar îmi pare rău că eu nu am putut face la fel. Am trăit ca o umbră. Am ajuns să mă tem de bărbați, apoi să-i disprețuiesc. Singurul bărbat pe care l-aș fi lăsat să se apropie de mine ar fi fost Sébastian, dar cum îl credeam mort, am pus lacăt peste acea parte a vieții mele. Numai Joséphine a contat pentru mine, iar singura mea dorință a fost să o văd crescând în siguranță.

Zgomotul făcut de niște copii care se joacă mă face să întorc capul. Văd o femeie care aleargă după două fete, până în spatele unei stânci. Fetele țipă de încântare când le prinde mama lor. Aici o aduceam pe Joséphine; construiam castele în nisipul umed, prindeam raci în bălțile formate printre pietre, iar apoi îi eliberam și îi priveam cum fugeau pieziș înapoi spre mare. Oare va ține minte clipele acelea, torturile pe care i le coceam de ziua ei, poveștile pe care i le spuneam la culcare? Sau își va aminti numai că am mințit-o? Soizic spune că are nevoie de timp, dar eu știu cât rău poate face timpul. Cum îi duce pe cei dragi atât de departe, că nu mai este cale de întoarcere. Mi-am pierdut fiica acum, că și-a găsit cealaltă familie? Familia care nu i-a ascuns niciodată nimic.

— *Les filles*, e timpul să ne întoarcem! o aud strigând pe mamă. Vine fluxul.

Fetele aleargă spre ea, o apucă fiecare de câte o mână. Le privesc cum se îndepărtează de-a lungul drumului cu prundiș dintre insulă și plajă. Valurile se izbesc de țărm, apropiindu-se și îngustând tot mai mult cărarea. Iar eu scot scrisoarea de la Sébastian.

Chère Élise,

Întotdeauna mi-a spus Lise. Acum a scris Élise și asta pune o distanță între noi, iar eu abia reușesc să citesc mai departe.

Ești în viață! Și avem o fiică frumoasă! Lucrul acesta îmi umple inima de bucurie. Dar și de tristețe, pentru că nu ne-am regăsit. Nu am încetat niciodată să mă gândesc la tine și să te iubesc.

De ce trebuie să spună asta? Desigur că a încetat să mă iubească. Doar s-a căsătorit cu altcineva.

Am fost un prost. Am fost un prost să-l cred pe tatăl tău când mi-a spus că ai fost împușcată. M-am lăsat copleșit de durere și nu am văzut adevărul. Te rog să mă ierți.

Ochii mi se umplu de lacrimi, iar scrisul devine neclar. Îmi mut privirea, alung lacrimile și apoi citesc mai departe.

Nu aș putea să mai iubesc pe nimeni așa cum te-am iubit pe tine, Élise. Dar altcineva a intrat în viața mea.

Nu mai pot citi. Privesc în față, cu ochii împăienjeniți; a venit mareea, iar poteca a dispărut. Mama și fiicele înaintează pe plajă, ținându-se de mâini, balansându-și brațele, de parcă nu ar avea nici o grijă pe lume.

Ar trebui să mă întorc cât timp apa abia a început să acopere poteca, dar nu mă pot mișca de aici. Mă simt țintuită în loc. Rămân așezată pe piatră, cu scrisoarea boțită între mâini și privirile pierdute deasupra valurilor, fără să mai văd ceva. Simt că dispar. Mă topesc. Rămân suspendată în timp. Nu am unde să mă duc, nu vreau să mă aflu altundeva. Ascult valurile care se rostogolesc spre mine, prinzând putere, iar eu tot nu mă pot clinti din loc. Vântul șuieră printre stânci, pe lângă muchiile lor ascuțite. Firele rătăcite de iarbă sunt îndoite de vânt. Același vânt îmi mângâie părul, îmi șoptește, iar eu îmi dau seama că nu îmi mai este frică. Nu mai am de ce să mă tem. Adevărul a fost eliberat. Ascult ritmul imemorial al valurilor, clipocitul lor pe stânci, retragerea, apoi revenirea. Mă simt imponderabilă, de parcă aș pluti. Închid ochii și îmi potrivesc răsuflarea cu vuietul mării.

CAPITOLUL 68

Coventry, 4 iulie 1963

Sébastian

Joséphine este de zece zile acolo, când o bătaie la ușă întrerupe ceea ce a devenit ritualul lor matinal. În prag se află poștașul, care îi întinde o hârtie maro.

— Telegramă, anunță el, dându-i-o lui Sébastian.

Sébastian o ia. Este atât de scurtă, încât ochii lui o citesc înainte ca mintea să priceapă că nu este, de fapt, pentru el. Îi este adresată lui Joséphine.

Mama ta a avut un accident. E în spital. Vino acasă.

Élise! Élise este în spital! Închide ușa și simte cum i se accelerează pulsul. Oare ce s-a întâmplat? Dacă a fost implicată în vreun accident de mașină îngrozitor? Cum să-i spună lui Joséphine?

Intră în bucătărie, strângând în mână bucata de hârtie. Îi întinde telegrama, cu degete tremurătoare.

— Joséphine. Este vorba despre mama ta.

Fără nici un cuvânt, Joséphine ia bucata de hârtie din mâna lui. O citește într-o clipă, apoi hârtia îi scapă din degete.

— Ce înseamnă asta? întreabă, cu ochii mari de spaimă.

Maggie se apleacă să ridice telegrama. Își mută privirile de la Sébastian la Joséphine și înapoi la el. Tăcerea din bucătărie e apăsătoare și tensionată.

Philip strigă „Dada!“, ca pentru a-i aduce pe toți înapoi în prezent.

Sébastian tresare și o strânge în brațe pe fiica lui, încercând să o asigure că totul va fi bine.

— Este în spital. Au medicii grijă de ea. Se va face bine.

Vorbele lui sună jalnic și se urăște din clipa în care le rostește, se urăște că a fost egoist și a ținut-o pe Joséphine aici, când ar fi trebuit să se ducă acasă.

— Élise e în spital? cere confirmarea Maggie.

— Da, răspunde Sébastian. Joséphine trebuie să plece.

— Ai putea folosi telefonul vecinilor, îi sugerează Maggie. Sună la spital.

Are dreptate; ar putea telefona de la vecini.

— Știi numele celui mai apropiat spital? se întoarce Sébastian spre

Joséphine, ușurat că poate face ceva practic.

— Da, este în Lannion.

— Mă duc la vecini și sun de acolo.

— Pot să vin cu tine? întreabă Joséphine, cu glas sfârșit.

Sébastian încuviințează din cap și ies împreună pe ușa din față.

Vecinii sunt la micul-dejun, dar când văd panica de pe chipul lui Sébastian, îi spun că poate folosi telefonul, desigur, chiar dacă trebuie să sune în Franța. Sébastian apelează mai întâi centrala telefonică, ca să obțină numărul de la spital. Apoi formează numărul, iar degetul arătător îi tremură când îl bagă în cerculeț cu zero și rotește discul până la capăt, apoi pune degetul în următoarea cifră. Pare să dureze la nesfârșit, și inima îi bubuie mai tare cu fiecare rotație.

— *L'hôpital*, se aude o voce de femeie.

— *Bonjour, madame*, începe Sébastian. Tocmai am primit o telegramă prin care sunt informat că Élise Chevalier a fost spitalizată. Puteți să-mi spuneți dacă este la dumneavoastră?

— Cine sunteți, vă rog?

Cine este acum pentru ea? Sébastian ezită.

— Sun în numele fiicei sale, care se află alături de mine. Joséphine Chevalier.

— Da, Élise Chevalier este internată aici.

— Puteți să-mi spuneți cum se simte?

— Este încă în comă.

— În comă? zice el, strângând mai tare receptorul, în timp ce broboane de sudoare i se ivesc la rădăcina părului și în palme.

— Da, îmi pare rău. Nu știați?

— Nu. Ce s-a întâmplat?

— A fost găsită în mare, în apropiere de Île aux Lapins. Au adus-o salvamarii.

În mare! Vrea să întrebe ce căuta acolo. Dar nu spune decât:

— Ajungem mâine.

Simțind cum i se zbate inima în spatele coastelor, șterge receptorul pe pantaloni și îl pune la loc în furcă, apoi se întoarce spre Joséphine.

— În comă? murmură ea, iar chipul ei are o paloare cadaverică.

— Plecăm astăzi, Joséphine.

O ia în brațe și o strânge la piept. Ea nu scoate nici un sunet și este rigidă ca o statuie de piatră.

CAPITOLUL 69

Coventry, 4 iulie 1963

Sébastian

Trebuie să o ducă pe Joséphine acasă, să i-o ducă înapoi mamei sale. În adâncul sufletului, își dorea să facă această călătorie împreună cu fiica lui, dar nu așa.

Își pregătește la iuțeală bagajul și ezită când se uită în sertarul cu șosete. Nu știe cât timp va fi plecat. Simte ochii lui Maggie ațintiți asupra spatelui său și se întoarce să o privească.

— Eu…, începe, dar nu știe ce să spună. Mă întorc cât pot de repede.

Nici nu știe ce înseamnă asta. Când Élise își va reveni din comă? Dar dacă nu își mai revine? Așadar, atunci când va fi pregătit? Dar dacă nu se va simți niciodată pregătit? Dacă nu va mai putea pleca?

Ce ridicol, își spune singur. Povestea lor a fost în altă viață, în alt timp. Acum o iubește pe Maggie. Face asta pentru Joséphine și, odată ajunsă acasă, el se va întoarce. A crescut fără el, ce-i drept, dar îi poate fi alături acum. Trebuie să o facă. Nu are de ales.

— Sébastian, zice Maggie, făcând câțiva pași în cameră, ca să ajungă lângă el. Sper să fie bine, zice ea, punându-și capul pe umărul lui.

Nu este sigur dacă vorbește despre Élise sau despre Joséphine.

În după-amiaza aceea, Maggie îi duce la gară. Joséphine stă în spate, cu Philip în brațe, în timp ce Luke doarme învelit în păturica lui, pe banchetă. Sébastian ține tot drumul o mână pe genunchiul lui Maggie, dorind să-i transmită că inima lui îi aparține tot ei, dar pare un gest mărunt și patetic. De ce nu i-o poate spune? A încercat, dar cuvintele refuză să se facă auzite.

Maggie parchează mașina și coboară cu toții, în afară de Luke, care doarme dus. Sébastian se apleacă spre Maggie și îi dă un sărut scurt pe buze.

— Te iubesc, îi șoptește, în timp ce se retrage.

Simte că Joséphine devine încordată. Apoi se întoarce spre Philip, care o ține de mână pe Joséphine, deși pare puțin îmbufnat. Îl ridică în brațe și îl îmbrățișează. Va fi prima oară când petrece noaptea departe de familia lui, și acest rămas-bun pare nelalocul lui.

— La revedere, Joséphine, spune Maggie, prinzând-o de umeri. Sper ca mama ta să-și revină cât mai repede.

Joséphine o sărută pe obraz, apoi ea și Sébastian intră în clădirea

gării. Sébastian aruncă o privire peste umăr, dar Maggie îl bagă deja pe Philip înapoi în mașină.

Joséphine și Sébastian stau așezați față în față, în vagonul de tren. Joséphine privește fix la peisajele care se perindă prin fața geamului. Lui Sébastian, scena îi amintește de prima lui călătorie cu trenul în țara aceasta, pe când se simțea singur și speriat, neștiind la ce să se aștepte din partea englezilor.

— Crezi că își va reveni? întreabă deodată Joséphine, fără să-l privească.

— Da, așa cred.

Desigur, nu are cum să știe, iar Joséphine înțelege lucrul acesta. Nu întreabă decât pentru a primi mângâiere și asigurarea că totul va fi bine, iar Sébastian face ceea ce fac tații; își liniștește copilul.

— E o înotătoare bună, repetă Joséphine pentru a suta oară. Curenții trebuie să fi fost foarte puternici.

— Da, sunt curenți care formează vârtejuri sub apă și te pot trage la fund. Se numesc cumva, dar nu îmi amintesc cum.

Joséphine întoarce capul și îl privește curioasă, întrebându-se, parcă, de unde ar putea ști asta. Apoi se uită iar pe geam, cu o privire pierdută.

— E totul atât de ordonat, nu-i așa? zice ea, cu o voce care vine de departe.

El îi urmărește privirea, vede câmpurile verzi, împărțite în parcele despărțite de tufișuri și ziduri din piatră.

— Îți place aici? murmură ea, fără să-și dezlipească privirile de peisajele pasagere.

— Da. E casa mea acum.

— Dar Germania?

I-a povestit deja despre părinții lui — bunicii ei — și iubita lui bunică, uciși în timpul bombardamentelor orașului Dresda.

— Nu a rămas nimic pentru mine acolo.

— Vrei să-mi povestești cum a fost? Războiul. Totul. Și despre Maman, zice Joséphine, înghițind în sec. Vrei să-mi spui cum era ea?

Sébastian surâde.

— O văd în tine. Ai ochii ei. Și același mod de a ajunge la adevăr, punea mereu întrebări, așa cum faci și tu. Avea un fel de a mă privi… de parcă… Se simte oarecum ridicol, dar o spune totuși. De parcă ar fi putut privi în sufletul meu.

— Știu ce vrei să spui, îl surprinde Joséphine cu vorbele sale. Întotdeauna a părut să știe ce e în mintea mea. Se oprește,

scărpinându-și fruntea cu degetul mic. De asta am fost consternată când am aflat ce îmi ascundea.

CAPITOLUL 70

Plymouth, 5 iulie 1963

Sébastian

Sébastian a rezervat cabine separate pe feribotul care traversează Canalul, deși costă dublu. Nu poate deodată să fie tatăl pe care ea nu l-a avut niciodată și se teme să nu o sperie cu prea multă intruziune, prea multă familiaritate. Uneori o surprinde cercetându-l curioasă, de parcă nu ar ști cum să-l ia. Lui îi place să o privească, dar adesea își ferește ochii, când de fapt tot ce își dorește este să se învăluie în prezența ei.

Se întreabă cum era pe vremea când învăța să meargă, să vorbească. Ce întrebări punea? Ce monștri îi apăreau în coșmaruri? Ce o pasiona? Ce o neliniștea? Care au fost primele ei cuvinte? Pierduse acei ani de formare. O vede pe tânăra de astăzi, dar nu va cunoaște nicicând învelișurile copilei ascunse înăuntrul ei. Și-o imaginează plină de entuziasm și de curiozitate, dând pe dinafară de întrebări neîncetate, cu pletele lungi și blonde plutind în spatele ei și picioare slăbănoage, care nu se opresc din dans și din alergătură pe plajă. Imaginea aceasta îl umple de melancolie și de o poftă de a ști mai mult. Vrea să o cunoască pe fiica lui într-un fel care îi este inaccesibil.

Sunt obosiți amândoi, însă tot ies pe punte, privind la echipajul care trage în sus parâmele groase și grele aruncate dinspre mal. Sirena fluieră, iar comandantul navei turează motoarele, în timp ce feribotul se îndepărtează. Stau aproape unul de celălalt, iar Sébastian o simte pe Joséphine tremurând. Vrea să-i pună un braț pe umăr și să-i spună că totul va fi bine, dar ar fi un gest arogant și artificial, de parcă el ar avea toate răspunsurile. Nu le are, iar lucrul acesta îl îngrozește.

După ce pier toate luminile de pe mal, intră fiecare în cabina sa. Sébastian se întinde pe patul lui îngust, lăsându-se legănat de ritmul valurilor, până adoarme. Dar se trezește după scurtă vreme, alarmat, îngrijorat pentru Élise și pentru ceea ce vor găsi la spital. Ce înseamnă să fii în comă? Este, oare, ca un somn profund care îi dă timp trupului să își revină? *Trebuie* să-și revină. Gândurile îi zboară la Maggie; s-a simțit vinovat că a lăsat-o singură cu copiii, mai ales acum, că Luke e bolnav. Se simte totuși ușurat știind că mama ei va veni să o ajute. Noaptea întreagă tot ațipește și se trezește, gândindu-se la Élise, apoi la Maggie, apoi la Joséphine și din nou la Élise.

Dis-de-dimineață, o sirenă prelungă anunță apropierea de portul Roscoff. Sébastian se îmbracă în grabă, apoi iese pe coridor. Joséphine stă deja pe unul dintre scaunele din zona de așteptare. Pare nerăbdătoare și obosită, dar este îmbrăcată într-o rochie albastră, curată, iar la gât și-a legat neglijent o eșarfă din mătase, de un cafeniu-deschis. Sébastian stă un minut pe loc și o privește până când ea îl observă, apoi întoarce capul și îl salută cu un zâmbet trist.

Se așază lângă ea.

— Cum ai dormit? întreabă el.

— Bine.

Ochii ei stinși îi spun altceva, însă Sébastian nu zice nimic. Îi ia mâna și o ține, în timp ce așteaptă să debarce.

Nu vorbesc cât timp coboară de pe feribot înaintând încet și trec de biroul de control al pașapoartelor.

Când ajung afară, Joséphine arată spre un Renault 4CV verde, vechi, lângă care stă o femeie cu părul sur, sprijinită de capotă. Alături de ea este o femeie mai tânără, cu părul negru, revărsat pe umeri. Asemănarea cu Joséphine este uluitoare. Pe Sébastian îl străbate un dor chinuitor, când se gândește la toți anii pe care nu i-a trăit alături de Élise — când avea douăzeci de ani, apoi treizeci, apoi spre patruzeci.

— Uite-le pe Soizic și Isabelle.

Joséphine se îndreaptă în grabă spre cele două, iar când ajunge în dreptul lor, femeia mai în vârstă o prinde în brațe și o strânge la pieptul ei. Sébastian o urmează și vede că fiica lui plânge în hohote.

Isabelle îl privește, face un pas mai aproape, și el instinctiv înțelege că ar fi mai potrivit un sărut pe obraz decât o strângere rece de mână. Îi este recunoscător pentru acest mic gest, care spune atât de mult.

Însă când Soizic îi dă drumul lui Joséphine, întinde o mână în față, abia privindu-l.

— *Bonjour, monsieur.*

Tonul ei este rece. Se întoarce și deschide portiera, după care face un pas înapoi, lăsând-o pe Joséphine să urce. Apoi înconjoară mașina, îndreptându-se spre locul șoferului, și ridică scaunul, astfel ca el și Isabelle să intre în spate.

— Mergem direct la spital, anunță Soizic, în timp ce înaintează pe drumurile șerpuitoare.

— Vă mulțumesc, spune Sébastian, încercând să nu o lase pe femeia aceasta să înțeleagă că se simte intimidat și străin. Am fost foarte îngrijorați.

— A prins-o refluxul și a izolat-o de plajă, continuă Soizic. Nu înțeleg de ce a amânat atât de mult întoarcerea. Probabil a adormit la soare.

— Maman nu doarme niciodată în timpul zilei.

Joséphine coboară geamul, și aerul proaspăt pătrunde în habitaclu.

Sébastian se simte confuz. Soizic spune că Élise trebuie să fi adormit, iar Joséphine spune că este imposibil. Prin urmare, ce s-a întâmplat? A adormit? Sau a rămas dinadins pe insulă până a fost prea târziu? De ce și-ar pune viața în primejdie așa?

— Am venit de cum am auzit, zice Isabelle, rupând tăcerea.

— Maman ar fi venit și ea, dar Papa e foarte bolnav.

Lui Sébastian îi coboară un fior pe ceafă când aude de tatăl lui Élise. Nici el, nici Joséphine nu întreabă cum se simte.

Când ajung la spital, sunt întâmpinați de o infirmieră care îi conduce pe un coridor lung, lipsit de ferestre. Miroase a antiseptic, a înălbitor și a varză fiartă, izuri pe care Sébastian încearcă să le ignore, în timp ce merg spre salonul treizeci și doi, unde se află Élise.

CAPITOLUL 71

Bretania, 6 iulie 1963

Sébastian

Élise. Lise a lui. Arată atât de liniștită, de parcă ar adormi numai. La vederea ei, se simte purtat înapoi în timp și își amintește cum o privise dormind pentru ultima oară, în patul lui din hotelul acela. Își ține răsuflarea, privindu-i părul negru răspândit ca un evantai pe pernă. Este mai lung decât în amintirile lui, iar pielea ei ivorie și netedă este lipsită de riduri. Genele lungi și mătăsoase se curbează deasupra obrajilor, singura culoare pe chipul ei palid.

Degetele îl furnică de dorința de a întinde mâna și de a o atinge, însă nu îndrăznește. Își dă seama că își ține respirația. Respiră adânc, iar pulsul îi bubuie în urechi. Joséphine se apleacă peste mama ei, îi pune o mână pe față, îi mângâie fruntea cu tandrețe și apoi îi șoptește ceva la ureche. Soizic îl bate pe Sébastian pe umăr.

— Să le lăsăm câteva clipe, zice, dar Sébastian o ignoră. Abia a ajuns și nu vrea să plece. Haide, insistă Soizic. Isabelle poate rămâne cu ea.

Se întoarce, o privește pe Soizic și înțelege că îl pune la punct. Cu părere de rău, își smulge privirea de la Élise și o urmează pe Soizic afară din salon, pe coridor, unde se așază amândoi pe scaune de plastic. Scoate un pachet de țigări și i-l întinde lui Soizic.

— Nu cred că ar trebui să fumați aici, zice ea scurt.

Se ridică.

— Atunci, mă duc afară.

Fără să mai aștepte un răspuns, se întoarce spre ușa pe care au intrat. E bucuros să se îndepărteze pentru o vreme de bătrâna aceasta care nu-și ascunde antipatia față de el. O simte ca pe ceva fizic. Se îndreaptă spre zona verde, cu arbuști, unde își aprinde țigara, inhalând în timp ce privește spre albastrul cerului senin. *Lise. Lise*. S-a întors. A întârziat însă cincisprezece ani. La dracu'! La dracu' cu toate! Lovește cu piciorul într-o piatră, iar emoțiile îl copleșesc. Regret. Vinovăție. Furie. Teamă. Este îngrozit că Élise nu se va trezi, că nu va mai putea să vorbească cu ea, că nu va putea să-i explice.

Se gândește la inelul pe care i l-a cumpărat, cel pe care l-a lăsat în cutia milei. Se gândește la lumânarea pe care a aprins-o pentru ea. Și se întreabă de ce nu a căutat-o mai bine. De de, Doamne, de ce l-a crezut pe tatăl ei? De ce nu a cerut măcar să-i vadă mormântul? Lasă

privirea în pământ, iar umerii i se încovoiază. De ce a renunțat atât de ușor?

Tânjește să vorbească cu ea. Trebuie să-i spună că a încercat să-și ducă viața mai departe, dar că pe ea a păstrat-o întotdeauna în inimă, că nu a uitat-o niciodată. Aprinde o altă țigară și, încercând să-și domolească anxietatea care îi pompează prin vene, se plimbă de colo-colo printre arbuști.

— *Monsieur* Kleinhaus, aude o voce din spatele lui, care îl face să se întoarcă. Puteți intra să o vedeți pe Élise acum.

Soizic abia îl poate privi în ochi, dar cel puțin a venit să-l cheme.

— Mulțumesc.

Aruncă mucul de țigară pe jos, îl stinge cu vârful pantofului, apoi o urmează înapoi în spital. Vena de la tâmplă îi pulsează puternic, aproape dureros, și simte că îl pândește o migrenă.

Isabelle nu mai e acolo, iar Joséphine stă pe un scaun, lângă pat. Întoarce capul spre el când intră în cameră, iar el îi vede chipul roșu, pătat, și ochii umflați. Îi pune o mână pe umăr. Și se uită la Élise.

Joséphine se ridică.

— Ies afară, șoptește ea.

Fără să-și ia ochii de la Élise, Sébastian se așază pe scaunul de pe care tocmai s-a ridicat Joséphine. Îndepărtează părul de pe chipul lui Élise și se apleacă deasupra ei, sărutând-o pe frunte, așa cum făcea odinioară. Buzele lui zăbovesc acolo și toate lucrurile pe care a vrut să i le spună i se învolburează în capul care a început să-l doară. Nu se mai îndreaptă în scaun. Închide ochii și simte cum răsuflarea i se schimbă. Când inspiră, i se pare că aerul intră mai adânc în plămâni, îi pătrunde până în adâncul trupului, în fundul capului, inundându-i toate celulele corpului cu oxigen. I se pare că trec minute lungi până ce în sfârșit expiră, iar când inspiră din nou, coboară peste el o senzație de pace și de liniște, ca și când ar fi ajuns, în sfârșit, acasă. Își simte capul mai ușor, migrena i-a trecut. Nu se mișcă, rămâne pe loc, lăsându-se pătruns de senzația aceea că se află în locul potrivit.

Apoi își amintește de cutiuța din buzunar. Se îndreaptă de spate și o scoate. Ridică lănțișorul de argint de care atârnă un singur rubin și îl pune la gâtul lui Élise, dându-i părul laoparte, ca să poată închide clema.

— Ți-am spus că ți-l aduc înapoi, îi șoptește la ureche, aproape așteptându-se să-i răspundă, să-i mulțumească.

Aude zgomotul ușii care se deschide și, fără nici un cuvânt, Joséphine se strecoară înapoi înăuntru. Rămâne în picioare lângă el.

El întinde o mână și o prinde pe a ei, apoi o strânge ușurel ca să-i spună că îi este alături.

— Crezi că știe că suntem aici? șoptește Joséphine.

— Da, știe, zice Sébastian, ridicând vocea la nivelul conversației obișnuite. Și sunt sigur că, în sinea ei, zâmbește. Se va trezi când va fi pregătită, spune el, dând drumul mâinii lui Joséphine și apucând-o pe a lui Élise.

— Trebuie să se trezească, zice Joséphine, cu disperare-n glas.

— Se va trezi.

Iar în clipa aceea, chiar crede ceea ce spune. Are sentimentul puternic că Élise le dă timp să se cunoască mai bine, îi oferă lui Sébastian spațiul de care are nevoie pentru a putea deveni cu adevărat tatăl fiicei lor.

— M-am purtat oribil cu ea, zice Joséphine cu glas tremurând, iar el știe că fata încearcă să nu plângă. Nu înțelegeam de ce nu mi-a fost decât rareori alături, de ce trebuie să muncească pentru o altă familie. Și de ce nu mi-a spus nimic despre tine. Am fost furioasă, spune ea, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji. E vina mea?

— Ce vrei să spui?

Sébastian se încordează, temându-se de ce va spune fata.

Joséphine își trage nasul, își înghite lacrimile.

— Crezi că voia să moară?

— Nu! Nu! exclamă, căci i-a trecut și lui prin minte gândul, dar nu i-a permis să persiste, să prindă rădăcini, iar pe Joséphine nu o poate lăsa să gândească astfel. Sigur că nu, insistă el.

Nu ar face una ca asta. Lise nu ar face-o niciodată, nu i-ar abandona în felul acesta.

— Doar te are pe tine, adaugă, apoi se ridică și o apucă pe Joséphine de umeri, întorcând-o cu fața spre el. Știu că te iubește.

— Dar i-am spus că vreau să rămân în Anglia, zice Joséphine, înghițindu-și alte lacrimi. Am vrut să o fac să sufere.

Sébastian o trage la pieptul lui.

— Nu e vina ta.

CAPITOLUL 72

Bretania, 7 iulie 1963

Joséphine

În seara următoare, Joséphine stă la masa din bucătărie și o privește pe Soizic, care desface boabele de mazăre din păstăi, pe un ziar vechi. Ar vrea să-i pună atât de multe întrebări, dar nu știe cum. Regretă că nu a vorbit cu mama ei înainte de a se grăbi să ajungă în Anglia, ar fi vrut chiar să asculte ce avea de spus, dar nu a făcut-o. A devenit necomunicativă și ursuză, ca un copil îmbufnat. Iar acum, toate întrebările pe care ar vrea să i le adreseze lui Soizic îi pier pe buze, înainte de a le rosti.

— Unde e tatăl tău? întreabă Soizic, ridicând capul.

— A plecat la o plimbare.

O invitase pe Joséphine să meargă cu el, dar ea a preferat să rămână, ca să poată vorbi cu Soizic. Trebuie să afle ce o făcuse pe mama ei să intre în apă așa, cu toate hainele pe ea, singură. Trebuie să știe.

— Nu mi-am închipuit nicicând că o să gătesc cina pentru un frit, zice Soizic, clătinând din cap.

— Un frit? face Joséphine, întrebându-se cum poate Soizic să vorbească așa. E tatăl meu.

— Da, acesta este singurul motiv pentru care se află aici, zice ea, clătinând din nou din cap. Pentru numele lui Dumnezeu, nici nu știu de ce o fac.

— Poate l-ai iertat, încearcă Joséphine.

— Nu. Nu. Numai Dumnezeu poate ierta, spune Soizic, părând resemnată. Tot ce putem face noi este să acceptăm. Am acceptat faptul că nu era decât un puștan când a început războiul, că i-a lipsit curajul de a face ce era drept.

— Poate că uneori nu știi ce e drept.

Joséphine se gândește la felul cum a vrut să se distanțeze de mama ei, cum și-a dorit, în schimb, să-l cunoască pe tatăl ei, cum a rănit-o pe mama ei cu bună-știință.

Soizic clatină din cap.

— Nu, eu cred că știm ce-i drept și ce nu, doar că ne lipsește curajul de a face ce trebuie.

Oare la fel s-a întâmplat și cu Joséphine? I-a lipsit curajul de a-și înfrunta mama, alegând, în schimb, să fugă? Nu e sigură. Își șterge

ochii, înghițindu-și lacrimile. Lacrimile nu ajută pe nimeni.

— Care a fost ultimul lucru pe care ți l-a zis mama?

Gata, o spusese.

Soizic înțepenește, iar Joséphine simte că aerul dintre ele se învolburează și devine greu.

— Tocmai primiserăm scrisoarea ta din Anglia, precum și pe cea de la tatăl tău, zice Soizic într-un final. A fost supărată.

— Din cauza mea, spune Joséphine, înghițind în sec și silindu-se să rostească următoarele cuvinte. Pentru că am vrut să stau la… pentru că nu am vrut să vin acasă.

Lacrimile pe care și le-a înfrânat erup de undeva din adâncul ei. Nu le mai poate opri nimic acum. Era vina ei. Știa că era vina ei.

— Nu. Nu.

Soizic se ridică și înconjoară masa, apropiindu-se de Joséphine. O cuprinde cu brațele ei calde și solide și o leagănă blând.

— A fost vina mea. Era supărată pe mine. Pentru că nu i-am dat voie să vorbească despre el. Despre tatăl tău. Nu am lăsat-o să-ți spună adevărul despre identitatea tatălui tău.

— De ce? Furia și vinovăția se contopesc, iar Joséphine se trage îndărăt, depărtându-se de Soizic. Numai pentru că era german?

— Da.

Răspunsul ei este simplu și onest, iar Joséphine nu simte nici o urmă de rușine în vorbele ei.

Soizic bagă mâna în mâneca bluzei și scoate o batistă. Îi șterge ochii lui Joséphine.

— Tu nu ai trăit în vreme de război, zice ea, pe un ton blând. Nu știi cum a fost. Sper ca niciodată să nu fii nevoită să fii martoră la asemenea violență și cruzime. Întreab-o pe mama ta. A trebuit să te protejăm de toate acestea. Dacă oamenii ar fi știut că tatăl tău era neamț, ai fi fost ținta răutăților, chit că nu erai decât un copil. Dar, ca să funcționeze, toată lumea trebuia să se prefacă, mai ales tu. Iar minciuna a ținut, nu-i așa? Ai avut o copilărie liniștită, la adăpost de pericole.

Soizic respiră greu, epuizată parcă după micul ei discurs.

Joséphine simte că buzele i se strâng, formând o linie împietrită.

— O copilărie liniștită, la adăpost de pericole? De asta crezi că am avut parte? zice ea, ștergându-și ochii. Mă simțeam singură. Înțelegeam că oamenii mă bârfesc pe la spate și nu știam de ce. Credeam că e ceva în neregulă cu mine.

— Ce? Dar nu ne-ai spus nimic.

— Nimeni nu a spus nimic! Dar în realitate era ceva în neregulă cu mine, așa-i? Doar că nu știam ce, spune ea, apoi face o pauză. Oamenii știau, nu?

— Nu! Nu am spus nimănui! exclamă Soizic, apoi oftează adânc. Presupun că oamenii trag propriile concluzii când văd un copil blond, cu ochi albaștri, născut în 1945. Fără tată.

— Nu mi-a trecut niciodată prin minte că tatăl meu era neamț. Am înghițit minciunile voastre pe nemestecate. Joséphine își îngroapă nasul în batistă, abținându-se cu greu să nu izbucnească iar în plâns. Tot nu înțeleg de ce ne-ai primit aici.

— Mi-a cerut-o fratele meu, Yannick.

— Deci nici măcar nu voiai să ne primești?

Soizic clatină din cap.

— La început, nu. Dar după nașterea ta, mi-am schimbat părerea. Yannick a știut că așa va fi. Întotdeauna știa de ce au nevoie ceilalți înainte ca ei să-și dea seama. A înțeles că voi ajunge să te iubesc ca pe o fiică, zice ea după o ezitare, iar vocea i se frânge când rostește cuvântul „fiică“.

— Dar tatăl meu nu a avut nici o vină. Joséphine pronunță rar cuvintele, căutându-și curajul de a spune ce avea pe suflet. Nu el a ucis-o pe fiica ta.

Gata, a făcut-o. A pășit pe teritoriu interzis. Ținându-și răsuflarea, așteaptă replica lui Soizic.

Aceasta oftează adânc, umplând aerul dintre ele. Dar nu rostește nici o vorbă.

Joséphine tușește.

— Nu a fost vina lui.

Soizic se ridică și trece pe cealaltă parte a mesei. Fără să se uite la Joséphine, împăturește ziarul peste tecile de mazăre, le ia de pe masă, le duce la chiuvetă și le aruncă pe toate acolo. Apoi se întoarce cu fața spre Joséphine.

— Nu tatăl tău a arestat-o pe Mireille, nici nu a interogat-o și nici nu a ucis-o el, dar făcea parte dintre ei. Era din rândurile lor — ale naziștilor. Toți sunt vinovați, până la ultimul.

Joséphine nu suportă să vadă durerea și suferința care mocnesc în ochii lui Soizic. Lasă privirea în jos, rușinată că a silit-o să-și amintească.

— Au ținut-o pe Mireille trei zile, zice Soizic, iar vocea îi este răgușită, asprită de emoție. Trei zile întregi.

Joséphine înghite în sec, apoi își șterge ochii și se apropie de Soizic.

O îmbrățișează și o ține strâns, parcă temându-se că se va face țăndări dacă îi va da drumul.

— Nu a vorbit, șoptește Soizic printre lacrimi. Nu a spus nimic.

Joséphine continuă să o strângă în brațe pe Soizic, când începe să tremure spasmodic. O strânge mai tare. Știe povestea. Știe cum i-au cusut buzele fiicei sale și apoi au atârnat-o într-un cârlig de măcelărie. Și înțelege că unele lucruri nu pot fi nicicând iertate.

CAPITOLUL 73

Bretania, 7 iulie 1963

Sébastian

Sébastian ar fi trebuit să-și aducă un pulover; serile sunt reci, iar vântul puternic îi suflă în față fire de nisip tăioase. Presupune că a venit oricum vremea să se întoarcă. Soizic pregătește cina. Nu l-ar surprinde dacă i-ar pune ceva în mâncare; animozitatea ei este viscerală. Din fericire, a rezervat o cameră la hotel pentru noaptea aceasta; cina va fi oricum destul de dificilă. O face numai de dragul lui Joséphine, iar Soizic înțelege.

Se întoarce și se îndreaptă înapoi spre căsuță. Când deschide ușa bucătăriei, le vede pe Joséphine și pe Soizic îmbrățișate lângă chiuvetă, plângând.

— S-a întâmplat ceva? Élise? întreabă disperat. Élise a…?

— Nu avem nici o veste, zice Joséphine, trăgându-se înapoi și privindu-l printre lacrimi.

Locul lui nu este aici, în casa lor. Ar trebui să plece.

— Îmi pare rău că v-am deranjat, zice el. Nu vă faceți griji în legătură cu cina, nu mi-e foame. Cred că ar fi mai bine să plec. Nimeni nu îi răspunde. Mă întorc mâine-dimineață.

Fără alte cuvinte, Sébastian se întoarce și iese.

*

În dimineața următoare, se trezește devreme și face o plimbare pe plajă, înainte de a se îndrepta spre căsuță. Se gândește să se întoarcă acasă la Coventry, unde este nevoie de el. A văzut-o pe Élise, dar acum nu mai poate face nimic altceva. Au trăit fără el atâția ani, se vor descurca și de acum încolo. Va mai sta o noapte și apoi va pleca. Se poate întoarce atunci când Élise își va reveni din comă. Așa trebuie să gândească; nu încape nici o îndoială că își va reveni.

Ajunge la căsuță și este pe cale să bată la ușa bucătăriei, când deodată aceasta se deschide, lovindu-l în nas. În fața lui, stă Soizic.

— Îmi pare rău, murmură ea. Sunt în întârziere în dimineața asta. Mă duc să mă ocup de vaci, zice, apoi face o pauză. E cafea pe plită, dacă vrei.

— *Merci*, zice el, mirat, căci niciodată până atunci nu mai vorbise atât de mult cu el. Vreți o mână de ajutor? întreabă el pe negândite.

Ea îl privește în ochi.

— Ce știi tu despre vaci?

— Am lucrat la o fermă în Anglia.

Soizic pare surprinsă.

— Dacă vrei, zice ea în cele din urmă, pe un ton exasperat, de parcă s-ar vedea nevoită să-i suporte prezența.

Sébastian pornește în urma ei spre staul. Îi va prinde bine să aibă ceva de făcut. Intră în staul, iar ea îi întinde un scăunel de lemn pentru muls. Sébastian ia scăunelul, îl așază lângă o vacă, apoi se lasă pe el; este atât de mic, încât trebuie să-și îndoaie genunchii până la piept. Își încălzește mâinile frecându-le una de alta, apoi pune degetele pe uger și începe să tragă ușurel. Vaca mugește răsunător, dar laptele începe să curgă în găleata de sub ea. Îi revin în minte zilele petrecute în Anglia, tot timpul acela în care Élise o creștea pe Joséphine singură, crezându-l mort.

Pierdut în gândurile sale, aproape că uită unde se află. Apoi aude în spatele său vocea lui Soizic.

— Cred că asta-i tot ce o să capeți de la ea astăzi. Sébastian se oprește din muls și ridică capul. Soizic îl studiază cu o expresie pe care nu o poate desluși. Apoi îi vorbește. Mama mea spunea că nu poți da greș cu un bărbat care știe să mulgă o vacă.

Pe chipul lui Sébastian se înfiripă un zâmbet, apoi izbucnește în râs. Îi face bine să râdă. Apoi râde din nou. După aceea își dă seama că Soizic râde și ea. Îi surprinde privirea, iar ea se oprește brusc. Dar au trăit împreună un moment care îi ușurează inima obosită.

— Mă puteți duce cu mașina la spital în dimineața asta, vă rog? întreabă el.

— Da, te duc acum, înainte să se trezească Joséphine. Are nevoie de odihnă.

După o cafea luată în grabă, îl conduce la spital. Nu vorbesc, iar el înțelege să nu întindă coarda. Îi mulțumește și coboară din mașină, îndreptându-se spre intrarea principală. Recepționera îl salută, apoi se apropie de el un doctor, cu o mapă în mână.

— *Monsieur*, zice el. Cred că ați venit la Élise Chevalier, așa-i?

— Da.

Sébastian simte că pulsul i se accelerează brusc. De ce a venit doctorul să-l întâmpine?

— Am fost să o văd în dimineața aceasta, zice doctorul, mergând mai departe, în timp ce Sébastian trebuie să se grăbească să țină pasul cu el. Prezintă mișcări minuscule, continuă el, iar lui Sébastian îi tresare inima în piept. Foarte mici, dar pleoapele se mișcă, ceea ce indică

starea de somn REM — somnul cu vise.

— Vă mulțumesc!

Sébastian iuțește pasul, disperat să ajungă la Lise.

CAPITOLUL 74

Bretania, 8 iulie 1963

Élise

Lumina orbitoare a soarelui se revarsă înăuntru pe ferestrele mari, răsfrângându-se asupra lui Sébastian. Părul lui e pieptănat cu o cărare îngrijită pe mijloc și îmi zâmbește. E fericit. Lângă el stă o femeie cu părul de un blond-închis, care întinde mâna spre mine. O prind de mână și îmi dau seama că e un om bun, că îl iubește. Acum îl pot părăsi.

Sunt imponderabilă, plutesc afară din cameră. Acum înot în mare, pe urmele razelor de soare care sclipesc la suprafața apei. Mă întorc pe spate, iar apa trece ca mătasea peste trupul meu. Privesc la cerul senin. Nu se aude nici un sunet, numai tihna. Aici vreau să mă aflu.

O voce îmi provoacă unde de șoc prin tot corpul, spulberând tăcerea. Marea se rostogolește sub mine. Se separă. Cad și tot cad. Mă uit din nou la cer, dar s-a întunecat și e amenințător. Apa mă trage, mă duce spre străfunduri. Încerc să mă zbat, dar nu-mi găsesc picioarele. Sunt un corp inert și greu, care se tot scufundă.

Vocea răsună din nou prin mine. Dar nu vreau să o ascult. Cu ultimele puteri, mă întind, căutând căldura soarelui. Dar brațele mele refuză să se miște. Mâlul gros îmi acoperă ochii, se agață de mine. Ceva mă trage în adâncuri, în întuneric. Încerc să țip. *Ajutor! Ajutor!* Dar nu iese nici un sunet. Mă folosesc de toate forțele ca să silesc țipătul să-mi iasă din gură, dar nu se aude decât un cârâit minuscul. O să mor aici. O simt cum vine după mine. Moartea. Un gol imens, înfricoșător. Încerc din nou. Țip. Dar țipătul rămâne în mine.

Vocea se aude din nou.

— Lise.

Lise. Un singur om de pe lumea asta îmi spune Lise. Dar el nu e aici. Sébastian nu e aici. Este în camera aceea însorită, împreună cu soția lui.

— Sébastian!

Încerc să strig, dar nămolul îmi umple gâtlejul. Nu mă aude.

— Lise.

Vocea îi este limpede acum. Dar tot nu-l pot vedea, iar bezna scârboasă mă trage în jos. Mă simt atât de slăbită, de obosită. Simt că nu mă mai pot ține și tot cad fără oprire.

— Lise. Sunt aici. Sunt aici.

Cuvintele lui vin de aproape. Dar de ce nu mă salvează? Adunându-mi toată puterea, încerc să mă țin pe loc. Dau să ridic o mână, s-o întind spre el și să-l ating.

Îi ating un deget. Trebuie să mă agăț de el. Trebuie. Dar nămolul umed și vâscos îmi umple gura, nările, vrând să mă sufoce. Trebuie să-mi mișc mâna. Îmi pun toată puterea, toată hotărârea, în mișcarea aceasta. Și totuși, refuză să se miște.

Nămolul îmi umple gura. Nu pot respira, tușesc. Mă arde pe gât. Tușesc din nou. Nămolul greu, care vrea să mă omoare, îmi iese pe gură. Tușesc și scuip. Apa mă inundă, mă îneacă. Aer. Am nevoie de aer. Icnesc. Un suflu adânc îmi inundă plămânii, care stau să-mi explodeze. Iar apoi răsuflu. Respir.

Mă ține în brațe. Sébastian mă ține în brațe. Mă agăț de el. Îi apuc brațele, iar degetele mele se afundă în carnea lui. El mă ține strâns în brațe, iar palmele lui nu îmi dau drumul. Trupul lui se cutremură și îmi dau seama că plânge. Cu obrazul umed lipit de al lui, simt pe limbă sarea din lacrimile noastre.

Agitație, oameni care strigă, zăngănituri care încearcă să ajungă până la mine, dar eu nu le dau voie. Le țin la depărtare și rămân nemișcată.

— Slavă Domnului! Te-ai întors la viață, Lise, zice, iar eu îi înghit vorbele, dorindu-mi cu disperare să aud și altele. Ești în siguranță, Lise, îmi șoptește el la ureche. Sunt aici.

Vreau să-i răspund, dar îmi simt încă gâtlejul plin de nămol. Nu poate răzbate nici un cuvânt. Apoi simt niște mâini pe umeri. Mă trag departe de el. Vocea îmi este eliberată. Țip.

— Lise, zice el ținându-mă încă în brațe, dar vocea îi este mai puternică acum. Totul este în regulă. Doctorul nu vrea decât să te consulte.

Unde sunt? Sunt captivă într-un vis? Sau am murit? Încerc să întreb, dar nu-mi găsesc vocea.

— Șșș, Lise. Nu plec nicăieri. Rămân aici, cu tine.

Deschid ochii. Nămolul s-a dus. Și îl văd. Sébastian. Dar e ceva schimbat la el. Chipul îi este mai plin, mai așezat. Îl privesc în ochi; sunt aceiași. Aceeași nuanță de albastru pe care o au și ochii lui Joséphine. Ea unde este?

— Joséphine, murmur eu, iar numele ei îmi gâlgâie în gât.

— Joséphine e bine, zice el. Fiica noastră. Seamănă cu tine.

— Unde? Unde e?

— Vine în curând, spune el, strângându-mă de mână.

Apoi văd. Marea. Valurile care trec peste mine. Curentul care mă trage de picioare. Mă trage în jos. Încerc să respir.

Cineva mă orbește cu o lumină puternică. Mă doare, dar nu am putere să mă feresc.

— Cum vă simțiți, *madame*? se aude un glas, dar întrebarea este prea dificilă pentru mine. Tușesc din nou. V-au adus salvamarii aici. Vă amintiți ce s-a întâmplat? Deodată îmi amintesc. Scrisoarea. Fluxul se apropie. Frigul. Întunericul. V-ați lovit la cap? mă întreabă. Vă amintiți să fi căzut în apă?

— Da, murmur eu.

Îmi amintesc fragmente. Am încercat să mă încălzesc, dar nu aveam unde să mă duc. Numai pietre. Nu era lună. Nu vedeam nimic. Apoi îmi revin toate amintirile, ca un val uriaș. Cum am sărit în apă, am încercat să înot, cum mă izbeau valurile, stâncile ascuțite.

— Am visat că mă înec.

— Ați avut noroc că v-a observat un pescar. Abia ați scăpat cu viață. Trebuie să vă mai facem niște analize și mâine.

Doctorul se uită spre Sébastian.

Sébastian. Chiar el să fie?

— Nu o lăsați singură deocamdată. Când se va simți mai în putere, poate o ajutați să se ridice, dar nu trebuie să părăsească încăperea.

El e! Sébastian. Nu e un vis. E aievea.

— Lise.

Îmi ia mâna, o lipește de obrazul lui.

— Unde ai fost? întreb eu și închid ochii, căci tâmplele îmi pulsează de durere.

— Sunt aici. Sunt aici acum.

— Te-am așteptat.

Mă concentrez asupra ochilor lui, încercând să nu mă las pradă durerii de cap, încercând să nu alunec înapoi în somn.

— Am încercat. Am încercat să mă întorc la tine.

Mă străduiesc să respir adânc, să opresc amețeala. El mă strânge de mână, iar atingerea lui mă ține pe loc.

— Lise, toate scrisorile acelea pe care ți le-am trimis. Nu le-ai primit.

Închid din nou ochii, înghițind în sec, iar cuvintele se încețoșează și îmi plutesc prin fața ochilor.

— Scrisorile, zic eu, încercând să mă concentrez. Le-am citit. Simt cum se apropie valurile de somn, o evadare din chingile durerii, dar acum vreau să rămân aici, cu el. Inspir adânc, silindu-mă să rezist. Unde ai plecat?

— Sunt aici, acum sunt aici. Vocea îi este răgușită, iar eu știu că se încordează să scoată aceste cuvinte din străfundurile ființei lui. Blând, duce o mână la ceafa mea și mă strânge în brațe, iar eu îi simt iubirea ca pe o forță fizică ce imprimă ritmul bătăilor inimii mele. Nu te-am părăsit niciodată, murmură el.

Vreau să stea cu mine. Vreau să știu totul despre el, dar sunt atât de obosită. Mă las pe pieptul lui, închid din nou ochii și îmi simt capul ușor, ca și cum o greutate imensă ar fi dispărut. Valurile de somn mă trag în larg. Mă opun.

— Spune-mi, murmur eu. Ce s-a întâmplat în noaptea aceea? Noaptea în care te-au luat.

El îmi ia capul și mi-l așază ușor pe pernă.

— Ești obosită, *ma chérie*. Odihnește-te acum.

CAPITOLUL 75

Bretania, 9 iulie 1963

Élise

A doua zi de dimineață, Sébastian intră în camera mea împreună cu Joséphine. Văzându-i, par că și-au petrecut toată viața împreună, zâmbindu-mi în același fel timid.

Întind mâinile spre ei. Sébastian mă apucă de o mână, Joséphine de cealaltă. Mă delectez cu această minunată senzație de a mă afla între ei doi.

Joséphine îmi dă drumul la mână și mă îmbrățișează, îngropându-și fața în gâtul meu. O simt cum începe să tremure, iar lacrimile ei îmi udă pielea.

— Îmi pare rău, Maman. Iartă-mă.

O strâng în brațe.

— Dar, Joséphine, nu ai de ce să-mi ceri iertare. Ar fi trebuit să cunosc mai bine marea. Eu sunt cea care a făcut o greșeală prostească.

— Dar ai primit scrisoarea mea, hohotește ea. A fost oribil… felul cum ți-am spus despre…, spune ea, apoi cuvintele i se pierd. Nu am vorbit serios. Voiam să vin acasă.

— Știu. Știu că erai doar supărată pe mine.

— Dar nu ar fi trebuit să îți spun despre… despre cealaltă familie a lui.

— Nu, zic eu. Ai avut dreptate să-mi spui.

Mă uit peste umărul ei la Sébastian și îi văd în ochi privirea stingheră, care îmi spune totul. Va trebui să vorbim despre asta, să abordăm subiectul, ca să nu rămână nerezolvat. Noua lui viață. Fără mine.

— Cum ți-a plăcut Anglia?

Ea se trage înapoi, ștergându-și lacrimile.

— Mi-a fost dor de tine. Și de Soizic.

— Trebuie să-mi povestești tot.

Vreau să-i aud poveștile, dar capul îmi bubuie din nou de durere.

Ca la un semn, intră asistenta.

— *Bonjour, tout le monde*, spune ea. Sper că nu o obosim pe *madame*. Are nevoie de multă odihnă. Vreau să verific ceva. Vă supărați dacă ieșiți din salon?

Joséphine și Sébastian se ridică în picioare. Sébastian îmi aruncă o

ultimă privire.

— Mă întorc.

— *Au revoir, Maman.*

Joséphine mă sărută pe obraz și apoi ies împreună.

După ce pleacă asistenta, ațipesc la loc. Apoi asistenta se întoarce și mă trezește pentru masa de prânz. Nu îmi este foame, dar când văd farfuria aburindă, cu piure de morcovi și miel, vine și pofta. Îmi face bine să mănânc și deja mă simt mai întremată. Tocmai termin porția de *fromage blanc*, când intră Sébastian.

Inima îmi tresaltă la vederea lui, și pe buze mi se înfiripă un zâmbet, oglindit și pe chipul lui Sébastian, care înaintează spre mine și mută tava din drum, ca să poată sta pe pat. Îmi ia o mână și o duce la buze.

— Ți-ai recăpătat culoarea, zice el, mângâindu-mi obrazul cu dosul palmei.

Mă întind și îi prind mâna, i-o strâng cu putere.

— Ce s-a întâmplat, Sébastian? Ce s-a întâmplat?

— Ai fost luată de curenți, când a venit fluxul. Ai crezut că poți ajunge la mal înot.

— Nu. Îl strâng de mână, privindu-l în ochi și este ca și cum aș privi înapoi în timp. Ce s-a întâmplat cu noi? întreb, dar singurul sunet care se aude este răsuflarea mea. Răsuflarea lui. Tăcerea lui este răspunsul. Mai stai o vreme? stărui eu. Numai puțin, rămâi aici, cu mine.

Nu suport să-l pierd din nou. Nu încă. Nu sunt destul de puternică.

— Da, da, desigur, aud glasul lui cald. Voi rămâne cât timp vei avea nevoie de mine.

Vreau să-i spun că nu voi înceta nicicând să am nevoie de el, că voi avea întotdeauna nevoie de el, că am avut întotdeauna nevoie de el, dar îmi mușc limba și îmi înghit vorbele.

— Așa-i că fiica noastră e incredibilă? Și curajoasă, să facă singură tot drumul până în Anglia, zice el, sărutându-mă pe frunte. Cât aș vrea să fi fost lângă ea în copilărie. Aș da orice să fi fost alături de voi două. Îmi pare foarte rău că a trebuit să o crești singură.

— Am avut-o pe Soizic.

El îmi zâmbește strâmb.

— Îmi închipui că n-a fost ușor. Latră mai rău decât mușcă.

— Sébastian, zic eu, delectându-mă cu sunetul numelui său pe buzele mele. Nu a fost niciodată momentul potrivit pentru noi doi, nu-i așa?

El mă strânge de mână, iar ochii îi devin cu o nuanță mai întunecați. Tăcerea se învolburează între noi. Sunt atât de multe de spus. Și atât de puține.

— Cum e soția ta? mă silesc eu să-l întreb, pe un ton cât se poate de natural.

Aud totuși falsa notă de veselie din vocea mea și știu că o aude și el. Dar acesta este genul de întrebare pe care și-o adresează doi prieteni care nu s-au mai văzut de mult, iar acum asta suntem unul pentru celălalt. Prieteni care au fost cândva îndrăgostiți. Cândva, într-o altă viață.

Întrebarea pare să-l fi surprins.

— Maggie? Numele ei îi alunecă de pe buze cu atâta familiaritate, atâta căldură, că îmi frânge inima. E inimoasă. Are ochi căprui, părul drept, șaten.

Este o descriere vagă, care nu îmi spune nimic. Nu asta doresc, dar știu că el nu vrea să mă facă să sufăr, nu vrea să-mi spună cât de fericiți sunt împreună, dar eu îmi dau seama de asta. Și simt nevoia să o aud de la el.

— Unde ai cunoscut-o? îl ajut eu.

— La muncă, zice el, părând ușurat să poată vorbi despre ceva concret. M-am mutat în Coventry. A fost bombardat în timpul războiului. Face o pauză și eu înțeleg că acesta este motivul pentru care a ales Coventry. Lucram la brevete de proiectare pentru motociclete. Tot acolo lucrez și acum, explică, iar eu aștept să se întoarcă la subiectul soției sale. Maggie făcea ceai în bucătărioara de lângă biroul secretarelor, spune, apoi ezită și îmi dau seama că nu știe dacă ar trebui să continue, așa că nu spun nimic. Lucram acolo de vreo lună, reia el. Nu-mi făcusem prieteni. Oamenii erau politicoși și respectuoși față de mine, ceea ce era deja un pas înainte. Nu mă așteptam la mai mult. Pentru mine, a fost ca un act de penitență să mă duc la Coventry, mărturisește el, iar eu încuviințez din cap, înțelegându-i nevoia de a face acest pelerinaj. Dar Maggie era diferită. M-a întrebat de unde sunt, deși probabil că știa deja. Toată lumea știa că sunt german. Mi-a spus că eram singurul bărbat care punea piciorul în bucătărie și m-a întrebat cum de nu observasem. Mă făcea să râd.

Aș vrea să-i spun să se oprească. Am auzit destul. Dar nu fac decât să mă uit fix la el, încercând din răsputeri să afișez o privire inexpresivă, în timp ce inima mi se frânge încă o dată. El tace, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Apoi întorc capul și privesc în gol spre parcarea spitalului, încercând să-mi potolesc durerea din inimă și s-o ascund acolo unde nimeni nu o poate vedea. Îi simt ochii ațintiți asupra mea, dar nu mă pot uita la el. Nu încă.

CAPITOLUL 76

Bretania, 9 iulie 1963

Sébastian

Sébastian trebuie să folosească telefonul din sat ca să sune acasă la vecinul lor, care o cheamă pe Maggie. Are pregătite zece monede de un franc; ar trebui să fie mai mult decât suficient.

— Ce face Élise? întreabă numaidecât Maggie.

— E bine. A ieșit ieri din comă.

— Ieri? Și se simte bine?

— Da, se înzdrăvenește pe zi ce trece.

Ar trebui să-i spună că vine acasă acum, dar nu este pregătit.

— Ce fac copiii?

— Lui Luke i-a trecut complet tusea. Se simte mult mai bine, spune ea, iar ușurarea din voce i se simte de la depărtare. Philip nu se mai oprește din vorbit. Știi cum e. Îi place să dea din gură, zice ea râzând, iar inima lui Sébastian se umple de dragoste pentru familia sa. Când vii acasă? întreabă ea.

— Săptămâna viitoare, cred.

Este doar o presupunere, dar nu știe ce altceva să spună.

— Săptămâna viitoare? repetă ea, iar în glas i se simte surprinderea. Dar serviciul?

Reduce chestiunea la aspectele practice.

— O să-i sun. Nu-ți face griji, zice el, după care pe linie se așterne tăcerea. Sébastian mai bagă o monedă în aparat, întrebându-se ce îi poate spune pentru a o liniști. O să vin de îndată ce voi putea, adaugă, dar se rușinează de vorbele sale nepotrivite. O să aștept până iese din spital Élise.

— Când se va întâmpla asta? întreabă Maggie, pe un ton ușor tăios.

Nu are de gând să accepte nici un fel de ambiguitate. La urma urmelor, de ce ar face-o?

— În curând. Vreau numai să mă asigur că Joséphine e bine. A avut multe lucruri de înfruntat. Iar săptămâna viitoare primește rezultatele la examen. Aș vrea să fiu aici.

— Poate veni ea în vizită, zice Maggie, nelăsându-l să-și găsească scuze. Lui Philip i-ar plăcea tare mult s-o mai vadă. S-a atașat destul de tare de ea. Vorbește despre ea, îi spune „Io-fiin“. E tare simpatic.

— Știu.

Dar știe că nu o poate lua pe Joséphine de lângă Lise. Are nevoie de fiica ei.

În ziua următoare, Sébastian o vizitează pe Élise. Are voie să iasă din salon atâta vreme cât rămâne în spital, așa că el o ia de braț și se îndreaptă spre zona de recreere, unde găsesc o masă lângă fereastră. Se așază față în față, cu mâinile în poală. Dar lui nu i se pare firesc și întinde mâna peste masă, cu palma desfăcută. Ea își așază mâna subțire într-a lui, iar el i-o strânge ușor, mângâindu-i dosul palmei cu degetul mare. Nici unul din ei nu vorbește, iar, într-un târziu, Sébastian schițează un zâmbet.

— Mă bucur că m-a găsit Joséphine.

— Nu m-a lăsat să vin cu ea.

— Are un caracter puternic. La fel ca mama ei, zice el, strângându-i mâna. Am fost un idiot să-l cred pe tatăl tău când mi-a spus că fuseseși împușcată. Nu îmi vine să cred că nu mi-am dat seama.

— Nu cred că îl voi putea ierta vreodată pentru ce a făcut.

El încuviințează din cap, înțelegându-i suferința.

— Mai bine fugeam împreună, așa cum voiai tu, șoptește el, cu o voce ca dintr-un vis. Luam niște cai și trăiam în pădure până se termina totul. Cel puțin am fi fost împreună, așa cum spuneai tu.

— Nu aveam de unde să știm că nu te-ar fi trădat cineva.

El o strânge puțin mai tare de mână. Știe oare? Știe că mama ei a fost cea care l-a trădat? Nu vrea să-i spună acum. Nu știe ce efect ar avea asupra ei în starea aceasta fragilă, dar întrebarea rămâne suspendată între ei.

— Știi cine a fost? întreabă ea, într-un sfârșit.

El clatină din cap, incapabil să rostească, efectiv, o minciună. Dar ea vede prin el.

— Știi, nu-i așa?

El clatină din nou din cap, coborând privirile asupra mâinilor lor împreunate.

— Cine a fost? Marie, prietena lui Isabelle?

Pentru a treia oară, el clatină din cap.

— A fost mama mea, nu-i așa?

De data aceasta, Sébastian descoperă că nu mai poate clătina din cap.

Élise oftează adânc.

— În adâncul sufletului, am știut mereu.

— Încerca să te protejeze.

— Ce?! Trimițându-te pe tine la moarte? Nu, se gândea numai la ea. Îi era teamă să nu fie acuzată mai târziu de colaboraționism. Voia să

intre în grațiile Rezistenței.

— Nu. I-au propus un schimb. Îți garantau siguranța dacă eu eram predat în mâinile lor.

— Îmi garantau siguranța? râde ea, sarcastic. Asta-i bună. Mă întreb dacă Isabelle știe, adaugă, după o pauză.

— Nu sunt sigur. Poți să o întrebi chiar tu; vine mai târziu, iar diseară pleacă la Paris. Tatăl tău e bolnav, zice Sébastian, apoi tace pentru o clipă. Lise…, începe el. Vrea să știe. Trebuie să știe, dar nu îndrăznește să întrebe. Aerul dintre ei e încărcat de toate lucrurile nespuse. Apoi își ia inima-n dinți și întreabă: Ce s-a întâmplat după ce m-au luat? Simte că Élise încremenește. Nici respirația nu i-o mai aude. Lise, ce s-a întâmplat? Spune-mi.

Așa că îi spune. Îi spune cum au scos-o din casă, cum au dezbrăcat-o până la lenjeria de corp, cum i-au ras părul și au însemnat-o în frunte. El închide ochii strâns, de parcă așa poate scăpa de imaginile care îi gonesc prin minte. Inspiră adânc și se ridică, dându-i părul de pe față, sărutând-o blând pe frunte, acolo unde probabil i-au pictat svastica.

— Iartă-mă, murmură el.

— Nu pe tine trebuie să te iert.

— N-ar fi trebuit să te expun niciodată unui asemenea pericol. Ar fi trebuit să-mi dau seama ce va urma.

Înghite în sec, blestemându-se în gând, blestemând-o pe mama ei, care l-a trădat. Și care, astfel, și-a trădat și propria fiică. Cum putuse să fie atât de proastă?

Vrea s-o strângă în brațe pe Lise, să-i mângâie părul frumos, să-i aline durerea, dar a ajuns prea târziu și îi este teamă să nu pară că o face din milă.

— Lise, spune el, ai fost atât de curajoasă!

— Ba nu, de atunci mă ascund aici.

— Ai venit aici și ai trăit alături de o femeie care avea toate motivele să te urască și să te disprețuiască, dar ai făcut-o ca s-o aperi pe fiica noastră. Apucă o șuviță din părul ei și o sărută. Nu poate opri imaginile care i se perindă prin minte. Bărbații care o dezbracă, îi trec briciul peste cap. Ar fi trebuit să fiu acolo. Ar fi trebuit să-i opresc. Cine au fost? Cine ți-a făcut asta?

— Habar n-am. Niște bărbați oarecare. Dar erau și femei în mulțime. Toată lumea era acolo.

Sébastian își îngroapă fața în părul ei.

— Vreau să-i ucid.

Élise se trage înapoi și îl privește.

— Și uite așa se învârte roata nesfârșită a răzbunării.

— Iartă-mă. Doar că… Îi vine să lovească cu pumnul în perete. În schimb, încearcă să-și liniștească furia care-i mocnește în suflet. Cum ai depășit momentul? Cum ai reușit să…?

— Nu sunt sigură că am făcut-o vreodată, ca să fiu sinceră. Am intrat în regim de supraviețuire. Nu mai voiam nimic, decât ca Joséphine să fie în siguranță, spune ea și apoi face o pauză, iar fruntea i se încrețește de riduri. Mi-au luat toate visurile. Oftează adânc, apoi continuă: Colaborarea orizontală. De Gaulle a spus că e o crimă: *indignité nationale*, așa o numea. Dar pe prostituate nu le-au judecat, zice Élise, cu un surâs vag. Ele își făceau meseria.

— La fel ca polițiștii, spune Sébastian, simțind încă mânia care îi ardea în piept. O strânge de mână pe Élise, iar în inimă i se întețește sentimentul de teribilă nedreptate. Polițiștii au fost acuzați de colaborașionism? Sigur că nu, ei doar urmaseră ordinele primite. Aveau de ales? A fost atât de nedrept, zice el, lăsând capul în jos, înfrânt. Apoi ridică brusc privirea. Lise, a mai fost cineva în viața ta?

Regretă imediat întrebarea pusă. Nici nu înțelege de unde a venit. Nu are nici o importanță. E atât de lipsit de tact. Nu e treaba lui.

— Nu, răspunde ea. Nimeni.

Sébastian își dorește să fi existat. Nu poate îndura gândul că acea parte a vieții ei s-a stins din cauza lui. Nu i se pare drept că el și-a refăcut viața, ba chiar a găsit o nouă iubire, în timp ce ea trăia singură.

— Nu cred că o voi putea ierta vreodată pe mama. Nici pe tata, spune Lise, întrerupându-i șirul gândurilor și întorcând discuția la părinții ei.

Sébastian simte în vocea ei o pustietate pe care ar vrea să i-o poată alunga.

— Mama ta încerca să te apere, zice el din nou. Îți amintești cum era, cu toate fațiunile acelea, puteai face o înțelegere cu una, iar apoi apărea alta care se dezicea de orice. Nu cred că m-a trădat pentru că îmi voia moartea. Ezită, văzând o paralelă între ce a simțit Joséphine față de mama ei când a descoperit că o minți toată viața și ce simte acum Élise față de propria-i mamă. Oamenii greșesc uneori chiar și când au intenții bune. Îmi imaginez că mama ta s-a pedepsit destul și singură.

— Crezi că ar trebui să o iert?

Privind-o în ochi, el încuviințează încetișor din cap.

— Și atunci Joséphine mă va ierta și ea pe mine? adaugă Lise.

— Joséphine te-a iertat deja.

Lise zâmbește.

— Chiar așa?

— Da. Cu toții am făcut lucruri pe care le regretăm, zice el, apoi se oprește, dându-i timp să reflecteze. Poate a venit vremea să vorbești cu mama ta, să-i dai ocazia să-ți explice. Sunt sigur că a fost îngrozită de ceea ce ți se putea întâmpla.

CAPITOLUL 77

Bretania, 10 iulie 1963

Élise

Joséphine intră în camera mea, îmbrăcată în rochia azurie de vară pe care i-am cumpărat-o de ziua ei, cea pe care am ales-o special pentru că merge cu ochii ei. Are un aer sănătos și fața îi este puțin bronzată. Îmi închipui că se bucură de timpul petrecut în aer liber, în timp ce așteaptă rezultatele la examene.

— Ți-am cules câteva flori, spune, scoțând mâna de la spate și dând la iveală un buchet de flori mov și roz. Sunt flori de câmp, zice ea, ca și cum nu aș fi știut.

Eu întind mâna și le iau, le duc la nas și inspir mirosul dulce, proaspăt.

— Mulțumesc. Sunt frumoase, zic și o sărut pe obraz, apoi le pun în carafa cu apă de pe măsuța de lângă pat. Caut mai târziu o vază, adaug.

Ea scoate un râs vesel, ușor. Apoi mă îmbrățișează. Stăm strânse una în alta, iar eu mă bucur să simt pielea ei moale lipită de a mea, căldura trupului ei, mirosul ei proaspăt, de lămâie. Fiica mea.

— Joséphine, murmur eu. Cum te simți?

Ea se trage înapoi.

— Mi-a fost tare frică, răspunde ea, și ochii i se umplu de lacrimi. Am crezut… am crezut că o să mori.

Iau eșarfa pe care și-a legat-o lejer în jurul gâtului și îi șterg lacrimile cu ea.

— Nu, nu te părăsesc. Joséphine, îmi pare rău, iartă-mă că te-am mințit.

— Îmi pare rău că nu ți-am pus mai multe întrebări, Maman, despre ce s-a întâmplat în timpul războiului. Iartă-mă că am fost atât de furioasă pe tine. Isabelle a zis că ar fi trebuit să te întreb.

— Așa a zis?

Mă gândesc să-i povestesc ce am făcut noi doi, eu și Sébastian, cum i-am salvat pe copii, dar mi se pare atât de îndepărtat acel moment.

— La ce se referea? insistă ea.

Așa că îi povestesc.

— Toate poveștile astea ascunse, zice ea, iar între sprâncene îi apare o cută mică. Parcă… parcă te-am cunoscut numai pe jumătate. Îmi

pare rău că nu am știut toate astea, spune ea, după o pauză. Îmi pare rău că nu te-am cunoscut cum trebuie. Se freacă la ochi, cu un gest duios de copil. Imaginează-ți cum ar fi fost viața noastră dacă nimeni nu ar fi mințit. Să minți e ca și când ai fura, pentru că furi adevărul, zice, iar eu mă gândesc cât de înțeleaptă e pentru vârsta ei. Dar acum l-ai restituit, zâmbește ea. Și eu mi-am recăpătat tatăl. Se oprește, iar zâmbetul îi piere de pe chip. Doar că mi-aș dori…

Știu ce are de gând să spună și nu vreau să aud. Îi iau mâna și o frec între palmele mele, așa cum făceam când ieșea din valuri cu degetele înghețate și mă gândesc ce aș putea să spun ca să o opresc. Dar nu sunt destul de rapidă.

— Mi-aș dori, își face ea curaj, tare mi-aș dori să nu aibă o altă familie.

Gata, a spus-o. Sigur, pe de o parte, și eu îmi doresc același lucru, dar trebuie să joc rolul adultului și să privesc în față viitorul.

— Nu, spun eu, asta înseamnă că ai frați și…

— Și ce?

— Înseamnă că a fost fericit. Prefer să știu că a fost fericit în timpul acestor ani, decât singur și trist. Eu, cel puțin, te-am avut pe tine.

— Dar nu a fost de ajuns, nu-i așa?

Observ că a formulat-o mai degrabă ca pe o întrebare decât ca pe o afirmație.

— Ba da. Pentru mine a fost de ajuns. Am fost fericită.

Îi duc mâna la obraz și o țin acolo, în timp ce o privesc în ochi, implorând-o să mă creadă.

— Dar era ceva care lipsea. Era. O simțeam, stăruie ea.

— Da, recunosc eu. Lipsea povestea tatălui tău. Copiii simt lucrurile astea, iar tu știai că ceva nu e în ordine. Mă opresc, amintindu-mi de numeroasele mele momente de tristețe, și îmi spun că e important ca acum să-i vorbesc deschis.

Nu-mi plăcea să te părăsesc în fiecare duminică. Dar așteptam cu nerăbdare sfârșitul de săptămână, când mă întorceam la tine. Îmi era tare dor de tine.

— Dar de ce ai lucrat atât de departe în toți acei ani?

— La momentul acela nu am găsit altă slujbă, iar cei din familia Beaufort au fost buni cu mine. Presupun că am intrat într-o rutină și vedeam că tu ești fericită și bine îngrijită. Am văzut cât de mult te iubea Soizic… cât de mult te iubește și eram mulțumită că totul mergea atât de bine.

— Dar ai fost fericită, Maman?

— Da, am fost. M-am simțit singură uneori, dar tu mi-ai adus atâta fericire, încât a meritat totul. Iar noi am avut lunile de august. Asta era cea mai frumoasă parte. Joséphine zâmbește, iar lacrimile aproape că i s-au uscat. Da, am avut verile noastre minunate, nu-i așa? Ce mult ne plăceau serile acelea lungi când puteam sta pe plajă cât voiam!

— Și o să mai avem astfel de seri. Avem o viață plină de veri în fața noastră.

Îmi iau fiica în brațe și inima îmi debordează de iubire. Și mă întreb: *Ce s-ar fi întâmplat dacă m-aș fi înecat?* Cum am putut să mă las într-atât de absorbită de propria-mi suferință, încât să nu o văd pe a ei?

CAPITOLUL 78

Bretania, 12 iulie 1963

Élise

Soizic vine să mă ia din spital, împreună cu Joséphine. Stau pe scaunul din față, privind câmpurile și căsuțele din piatră, întrezărind apa când trecem peste un podeț care traversează estuarul, spre Trégastel.

— Ți-am pregătit mâncarea ta preferată, răsună glasul plin emoție al lui Joséphine.

— Care anume? mă interesez eu.

— *Confit de canard* și fasole verde. Iar apoi *tarte au citron*.

Vocea ei este triumfătoare.

— Parcă trebuia să fie secret, zice Soizic, pufnind în râs.

Confit de canard; mâncarea pe care am ales-o singura dată când eu și Sébastian am mâncat împreună la restaurant. Ciudat cum a ajuns la concluzia că acesta este felul meu preferat de mâncare. De fapt, prefer mielul, dar nu îi spun.

— Abia aștept, zic eu.

Așa este. Abia aștept să stăm toți patru la masă împreună, ca o familie. Presupun că Sébastian a fost invitat. Dacă nu, voi insista să vină și el. Nu am de gând s-o las pe Soizic să-l excludă. Asta nu se va mai întâmpla niciodată.

Târziu, după-amiază, în timp ce Joséphine și Soizic pregătesc festinul, eu și Sébastian facem o plimbare pe plajă, mergând în picioarele goale prin apa de la mal, lăsând valurile să se spargă peste degetele noastre. Mă stropește în joacă, îl stropesc și eu, apoi mă ia de mână, ca și cum am fi doi prieteni vechi care se simt bine unul în compania celuilalt. Căldura atingerii sale mi se răspândește prin trup, îmi dă fiori, mă face să mă simt vie, cum nu m-am mai simțit de ani lungi. Știu că o simte și el.

Îmi trag mâna și îmi ascund șuvițele de păr după urechi, în timp ce privesc spre orizont, reamintindu-mi să nu mă apropii prea mult. El își bagă mâinile în buzunare, privind departe, în larg.

— E frumos aici, zice el, gânditor.

Îl privesc cum mijește ochii în lumina razelor de soare care sclipesc peste valuri și știu la ce se gândește. Aici ar vrea să fie. Cu mine. Cu fiica sa. Dar mai e o parte a poveștii. Fiii lui. Soția lui.

— Da. E frumos.

Îmi simt inima plină, doar pentru că el e acolo, alături de mine. Jinduiesc să întind mâna și să-l ating, să-i mângâi barba scurtă de pe obraji, să-i dezmierd buzele, dar nu o fac.

— Sébastian, zic, ne întoarcem?

— Ne întoarcem? repetă el, ca și cum nu ar pricepe sensul acestor două cuvinte simple.

— Da, să ne întoarcem acasă.

— Acasă? zice el și clatină din cap, ca scuturându-se de un gând. Da, sigur.

Aud nuanța de regret din vocea lui. Întorcându-mă repede cu spatele la linia orizontului, mă îndepărtez.

Dar el mă apucă de mână. Stomacul mi se strânge și mă întorc cu fața spre el. Mă cuprinde cu o mână pe după talie și mă trage spre el. Îi simt respirația caldă pe obraz. Îmi pune cealaltă mână pe ceafă și își lipește buzele de ale mele. Rămânem pe loc, cu valurile care formează vârtejuri la picioarele noastre, pierduți în sărutul nostru, și simt cum insuflă din nou viață în trupul meu. Aud țipetele pescărușilor și valurile care lovesc malul, dar mi se pare că aceste sunete aparțin unei alte lumi.

CAPITOLUL 79

Bretania, 13 iulie 1963

Sébastian

După micul-dejun luat la hotel, Sébastian se îndreaptă pe jos spre căsuță, dar în loc să intre, se apropie de staulul vitelor, unde inspiră mirosul cinstit, pământesc al animalelor. Lise a dus-o pe Joséphine în oraș, la cumpărături.

— O ieșire ca-ntre fete, a zis ea, zâmbitoare.

S-a bucurat să le lase să plece, căci putea petrece puțin timp singur. Trebuie să se gândească. Să se gândească bine.

Vrea să o prindă pe Lise în brațe, să o sărute din nou și din nou, să îi șoptească la ureche cât de mult o iubește, cât a iubit-o întotdeauna. Îl mistuie dorința de a o face, simte o durere fizică ce-i îngreunează tot trupul. Dar în sufletul lui se dă o luptă. În spatele fiecărui zâmbet, al fiecărui hohot de râs, al fiecărei conversații, e un iureș. Nu vorbește despre asta cu Lise, dar ea știe.

Cum o poate părăsi? I-ar frânge inima. I-o va frânge și pe a lui. Se pot preface că vor fi prieteni buni, poate chiar prieteni pe viață. Dar au fost mai mult de atât. Iar ea va ști că în fiecare seară când se va duce la culcare singură, el va fi în pat cu soția lui. Va suferi dacă nu se va rupe de el. Dacă nu va găsi o altă iubire. Iar el trebuie să-și dorească asta pentru ea. Dar oare asta își dorește? Ar putea suporta ideea? Trebuie să și-o dorească *cu adevărat*. Însă ea însăși nu pare c-ar vrea să-și găsească pe altcineva.

În spatele lui tușește cineva, și Sébastian întoarce brusc capul. Soizic se află în pragul ușii, cu capul plecat într-o parte, cântărindu-l din priviri. Nici unul dintre ei nu vorbește. Apoi o vacă scoate un muget prelung, vrând parcă să acopere tăcerea.

— Vrei o cafea? întreabă ea.

El dă din cap că da și merg împreună în bucătărie, unde, odată ajunși, ea îi întinde râșnița.

— Încheieturile mele nu mai sunt ce erau odată, spune ea.

— Cât timp sunt aici, zice el, m-aș putea ocupa de treburile mai grele. Aș putea să repar zidul acolo unde a început să se surpe.

Ea râde.

— Și zi așa, crezi că te-ai descurca? Un zid de piatră ca acela necesită artă. Iar tu lucrezi într-un birou acum, nu-i așa?

— Nu chiar. Sunt inginer.

Soizic își țuguie buzele. El întoarce capul la râșnița de cafea.

— De ce te-ai întors acolo? întreabă ea.

— În Anglia? Mi s-a părut că așa era corect. Ispășirea mea.

Soizic ridică din umăr, ca pentru a-i ignora vorbele.

— Și acolo ai întâlnit-o pe soția ta?

— Pe Maggie. Da.

Numele ei atârnă greu între ei. Sébastian termină de măcinat boabele și îi întinde râșnița lui Soizic.

— Ce fel de femeie este? întreabă ea.

Sébastian este surprins de întrebarea ei.

— E o femeie bună. Și puternică și răbdătoare.

Soizic îi întinde o ceașcă de cafea.

— Când te întorci acasă? Nu ar trebui să mai amâni. Va fi tot mai greu.

— Știu, zice Sébastian, dar nu știu cum să plec.

Soizic oftează.

— Păi, tot e mai bine decât moartea. Tu, cel puțin, ești în viață, punctează ea, iar pragmatismul ei îi smulge lui Sébastian un zâmbet. Uneori, să iubești pe cineva nu înseamnă neapărat să fii împreună cu acel cineva, continuă ea.

El înțelege de ce Soizic insistă asupra acestui lucru. Și fiica, și soțul i-au fost răpiți în cel mai nemilos mod cu putință și ar fi fost fericită să știe că trăiesc undeva, că sunt în viață.

— Élise va rămâne aici, dar viața ta e în altă parte acum. Cu cât amâni mai mult, cu atât mai greu va fi pentru toată lumea. *Courage*, Sébastian, murmură ea. Trebui să-i spui cât mai curând.

Este prima dată când îi spune pe nume, iar el știe că e felul ei de a-i arăta că l-a acceptat.

CAPITOLUL 80

Bretania, 15 iulie 1963

Joséphine

Luni dimineață, Joséphine se trezește devreme, într-o stare de emoție și anticipare. Astăzi, părinții ei o vor însoți la școală, la fel cum toți ceilalți părinți își vor însoți copiii, ca să afle dacă a trecut bacalaureatul. Și-i imaginează pe colegii ei de școală văzându-l pe Sébastian și înțelegând totul, dar nu se sinchisește de ce vor crede. Va părăsi în curând acest orășel, locul acesta unde lumea s-a întrebat întotdeauna dacă nu cumva tatăl ei era neamț, dar nimeni nu a avut curajul să i-o spună în față.

Când Soizic îi duce cu mașina la școală, tatăl ei stă în față, lângă ea, iar Joséphine și mama ei stau în spate, cu mâinile împreunate pe banchetă și nici una dintre ele nu scoate vreun cuvânt. Joséphine știe că mama ei îi înțelege emoțiile, înțelege cât de important este acest pas pentru ea, din felul în care o privește și îi face cu ochiul, strângând-o de mână. *Totul va fi bine*, pare să-i spună ea.

Soizic parchează mașina.

— Eu aștept aici. *Bonne chance*, zice ea, întorcându-se spre Joséphine.

— Nu vii și tu înăuntru? întreabă Joséphine, dorindu-și ca Soizic să se afle alături de ea.

— Nu, du-te cu mama și cu tatăl tău.

— Dar…

Joséphine ar vrea să-i spună că și ea i-a fost ca o mamă, că trebuie să-i fie alături, ca totul să fie perfect.

— Vreau să vii, zice ea și se lasă înapoi pe banchetă.

— Ești așa de *têtue, ma chère*. Încăpățânată ca un adevărat breton, îi zâmbește Soizic, dar în zâmbetul ei se vede o nuanță de tristețe.

— Voi rămâne eu aici, le întrerupe tatăl ei. Mergi dumneata, Madame Le Calvez.

— Nu!

Lui Joséphine îi vine să plângă. Nu vrea asta. Vrea să meargă toți, împreună.

Mama ei o strânge din nou de mână.

— Soizic, zice ea blândă, aplecându-se în față, vorbindu-i la ureche, deși o pot auzi toți. I-ai fost ca o mamă lui Joséphine, iar ea vrea să fii de față.

Soizic nu se mișcă, iar pentru o clipă, tăcerea se așterne peste ei, ca o ceață deasă.

O bătaie în geamul mașinii îi face pe toți să tresară. Apare chipul lui Hervé.

— Vii? strigă el, de dincolo de geam.

Soizic lasă geamul jos.

— *Bonjour,* Hervé.

Tatăl lui Joséphine iese pe cealaltă parte a mașinii. Cum nu l-a întâlnit până acum pe Hervé, îi întinde mâna peste capota mașinii. Hervé dă mână cu el, apoi tatăl ei ridică scaunul din față, ca să poată ieși Joséphine și mama ei. Rămân pe loc un minut, așteptând-o pe Soizic.

— Haide! zice Hervé, trăgând-o de mână pe Joséphine.

— Așteaptă.

Joséphine se întoarce și o vede pe Soizic ieșind încet din mașină, de parcă trupul i-ar fi devenit brusc prea greu. Joséphine face un pas înapoi și o sărută pe obraz.

— *Merci*, îi șoptește ea.

Cu capul sus, intră în școală, împreună cu mama și tatăl ei, cu Soizic și Hervé. Familia ei.

Rezultatele la bacalaureat sunt afișate pe o listă lipită pe zid, ca să poată fi văzută de toată lumea. Câțiva elevi s-au adunat deja în jurul listei. Țipete de încântare, oftaturi prelungi, grele, ba chiar și înjurături din partea unora dintre băieți — „*Putain!*“ și „*C’est pas vrai!*“ —, toate ajung la urechile lui Joséphine, dar ea rămâne în spate, privind o clipă în jur, așteptând să fie pregătită.

Unul dintre băieți întoarce capul și o vede.

— *Salut*, Joséphine. Ai văzut? Ai luat… Apoi îl observă pe bărbatul de lângă ea. Băiatul întoarce din nou capul, privind la prietenii săi. A venit Joséphine, zice el.

Se întorc cu toții să o privească.

— *Salut, tout le monde*, zice Joséphine. El e tatăl meu, spune ea, ridicând privirea spre el și zâmbind. Am reușit, în sfârșit, să-l găsim.

Întoarce din nou capul spre colegii ei, așteptând să vadă cum vor reacționa. Unii au chipurile împietrite, alții zâmbesc.

— S-a aflat în Anglia tot timpul ăsta. A fost trimis acolo ca prizonier de război.

Un băiat o țintuiește cu o privire glacială, apoi se îndepărtează, o fată îl urmează, apoi un alt băiat. O fată pe care Joséphine o cunoaște din vedere se apropie de ei și întinde mâna.

— Mă bucur să vă cunosc, zice ea, dând mâna cu Sébastian.

Alți elevi spun *Bonjour* și apoi se duc cu toții să verifice lista de pe perete.

— Uite, Joséphine, spune primul băiat. Ai luat optsprezece puncte! E al doilea punctaj pe școală.

Pe Joséphine o trece mai întâi un fior, ca și cum nimic din toate acestea nu s-ar întâmpla în realitate. Înțepenește, inima i se oprește-n loc, apoi, într-o explozie de bucurie, începe să bată tare, furibund, iar Joséphine simte că viitorul i se desfășoară în fața ochilor. Acum se poate duce la Rennes să studieze literatură.

— *Yes!* strigă ea, țopăind.

În dimineața următoare, tatăl lui Joséphine o duce la bijutier. Spune că vrea să-i cumpere ceva special, pentru a sărbători rezultatele la examen. Se opresc asupra unei brățări simple, din argint, apoi merg înapoi spre casă, pe aleile înguste, șerpuitoare.

— Joséphine, spune el. Știi cât de mândru sunt de tine, nu-i așa?

Ea zâmbește timidă.

— Cred că da.

— Și știi cât de bucuros sunt că m-ai găsit.

— Da, zice ea încet, întrebându-se unde duce această discuție.

— Joséphine, trebuie să mă întorc în Anglia.

Ea se oprește-n loc, și aerul din jurul lor devine inert. Știa că va trebui să se întoarcă acasă, dar nu e pregătită încă. A stat numai zece zile. Din toată viața ei, doar zece zile.

Inspirând adânc, Sébastian se întoarce și merge mai departe.

— Ce? strigă ea în urma lui. Ai de gând să dai bir cu fugiții din nou?

El se oprește, apoi se întoarce cu fața spre ea.

— Nu am fugit niciodată. Știi bine, zice el, cu blândețe-n glas. Joséphine, i-ai văzut pe frații tăi. Acum îi cunoști. Și știi mai bine decât oricine cum e să crești fără tată. Nu le pot face una ca asta.

— Dar cum rămâne cu Maman? O iubești și pe ea, știu că o iubești.

— Da, vă iubesc și pe ea, și pe tine. Dar îi iubesc și pe soția mea și pe copiii mei. Nu pot sta, spune el, încruntându-se.

— Nu poți să te duci să-i vizitezi din când în când?

— Nu, zice el, clătinând din cap. Știi bine că nu ar fi de ajuns.

— Așadar, te întorci la Margaret?

— Da.

— Dar nu o iubești cu adevărat. Te-am văzut cu Maman. E cu totul altceva.

— Joséphine, spune el, luând-o de mână. Am ajuns aici prea târziu și

nu v-am fost alături cât ai crescut. Acum trebuie să fiu alături de băieții mei și de Maggie.

Lui Joséphine îi scapă un oftat greu.

— Nu e drept.

El oftează ușor.

— Ah, Joséphine, dar ce e drept? În viață avem de făcut mereu alegeri, adesea unele dificile. Eu nu am făcut întotdeauna cele mai bune alegeri. Dar pe aceasta nu trebuie să o greșesc.

— Dar poate că nu aceasta este alegerea corectă! Poate că le va fi foarte bine și fără tine.

— Știi bine că nu-i așa. Au nevoie de tatăl lor, așa cum ai avut și tu. Voi rămâne alături de tine. Voi veni să te vizitez la facultate, iar tu poți veni să stai cu mine cât timp dorești.

— I-ai spus lui Maman? întreabă ea, tăioasă.

El clatină din cap.

— O să-i spun astăzi.

— Când pleci?

— Am bilet la vaporul de diseară. Madame Le Calvez a fost de acord să mă ducă.

— Diseară? strigă Joséphine, privindu-l cu ochi plini de lacrimi. Diseară!

Sébastian o strânge-n brațe, dar ea este de neînduplecat.

— Am crezut că vii cu mine la Rennes.

— Voi veni, după ce te instalezi. Nu-i pot îngreuna și mai mult situația mamei tale.

Ea îi dă laoparte brațele.

— Atunci, pleacă! Du-te!

Se îndepărtează de el, legănându-și brațele pe lângă corp, cu un aer sfidător. Știe că se poartă copilărește și nedrept, dar nu se poate abține.

CAPITOLUL 81

Bretania, 15 iulie 1963

Élise

Sébastian se întoarce singur; nu știe sigur unde e Joséphine, dar el zice că voia să petreacă ceva timp singură. Îmi dau seama că își face griji în privința ei și îi spun că mai are de acceptat unele lucruri, că îi va face bine să cugete de una singură.

— E o zi foarte frumoasă. Hai să facem un picnic, zic eu și știu că e o idee impulsivă, dar este exact ceea ce îmi doresc astăzi. Am putea merge pe plajă, adaug.

Ridurile de îngrijorare de pe chipul lui Sébastian se destind într-un zâmbet. Și îl văd din nou pe tânărul pe care l-am cunoscut în urmă cu nouăsprezece ani.

— Ce idee minunată! zice el și mă cuprinde în brațe, ca și când am fi un cuplu ca oricare altul.

Mergem împreună la magazinele din zonă pentru a ne aproviziona, la *boulangerie* ca să luăm o baghetă și tarte, apoi la *fromagerie* ca să luăm o bucată de Camembert desăvârșită. A mai rămas să mergem la *épicerie*. Au o mică selecție de vinuri.

— Ce vin era cel pe care l-am băut când am făcut picnic în camera de hotel? îl întreb eu.

Pare surprins și ezită înainte de a răspunde.

— Château Margaux, zice, cu un surâs.

— Ar trebui să luăm o sticlă din ’44.

— De fapt, ar trebui să luăm una din ’39. Asta am băut atunci.

— Nu e prea vechi?

— Nu, dar va trebui să întrebăm dacă îl au.

Se pare că au o sticlă, însă la un preț de-a dreptul ridicol. Dar Sébastian vrea totuși să o cumpere.

— E neprețuită, spune el, când încerc să-l opresc.

Ne întoarcem acasă cu cumpărăturile.

— Nu-i așa că e uimitor, zice el pe drumul înapoi, câte se pot schimba în optsprezece ani? Putem cumpăra orice ne dorim, putem merge oriunde vrem și mânca tot ce ne poftește inima.

Putem iubi pe oricine ne poftește inima, vreau să adaug, dar desigur că nu o fac. Este singura libertate pe care nu o avem. Vreau să-l țin strâns, să-i mângâi părul, să-l simt cum se topește în îmbrățișarea mea,

cum se suie în pat lângă mine în fiecare seară, dar nu pot face nici unul din lucrurile acestea.

— Da, spun eu în schimb. Nu-i minunat?

Ajunși acasă, punem alimentele într-un rucsac. Învelesc cu atenție două pahare de vin în șervete. Nu putem bea un Château Margaux îmbuteliat în 1939, din pahare de plastic. Apoi o pornim de-a lungul celebrei *sentier des douaniers* spre Perros-Guirec, urmând cărarea bătătorită ce trece printre bolovanii de granit de pe plajă și printre pini, de-a lungul peretelui de stâncă. Vorbim despre Paris; retrăim întâlnirile noastre secrete, teama, emoția, vizitele la librărie și apoi tot ce i s-a întâmplat dragului nostru domn Le Bolzec. Rămânem tăcuți o vreme, amintindu-ne de el.

— Ar trebui să-i găsim mormântul, spun eu. Aș vrea să punem câteva flori proaspete la locul lui de veci.

Sébastian mă privește, dar nu spune că da, așa ar trebui. Nu spune nimic.

În cele din urmă, ajungem la Perros-Guirec, unde găsim un loc umbros în fața unor copaci cu ramuri joase, la capătul plajei. Sébastian întinde pătura, iar eu deschid rucsacul și pregătesc micul nostru festin. Mai devreme am strecurat înăuntru cartea cu poezii de Victor Hugo, dar preget să o scot. Am vrut doar să o avem cu noi. Vinul este tare și aromat, iar brânza mi se topește pe limbă. Mă întind pe o parte, cu capul sprijinit într-o mână, privindu-l pe Sébastian, care se uită în zare și soarbe din paharul cu vin. Și-a scos tricoul, și pielea lui este netedă și ușor bronzată, iar pe piept îi sclipesc, la lumina soarelui, câteva fire blonde.

— Sébastian, zic eu, la ce te gândești?

El întoarce capul spre mine, iar privirea lui pătrunzătoare mă sfredelește.

Mă dau mai aproape și îi ating umărul cu vârful degetului. Îl simt cum tremură și nu mă pot abține să nu mă apropii și mai mult, închizând golul dintre noi. Sunt foarte aproape acum. Încet, îi ating firele de păr de pe piept, dorindu-mi să-i simt trupul lipit de al meu.

— Lise, spune el, oftând.

Îl sărut pe buze, de parcă aș putea să alung cuvintele pe care știu că le va rosti.

— Ești tot timpul în gândurile mele, în spatele fiecărui gest și al fiecărui gând.

Îl sărut din nou.

El se trage înapoi.

— Lise, trebuie să plec.

Mă ridic în capul oaselor, cu privirea ațintită înainte, fără să văd nimic. Vântul îmi mângâie părul, mă dezmiardă, în timp ce lacrimi mute îmi curg pe obraji. Nu mă pot uita la el. Dacă l-aș privi, nu i-aș mai putea da drumul.

— În seara aceasta, zice el. Plec în seara aceasta.

Continui să privesc în zare, iar în inimă simt o durere atât de adâncă, încât abia mai pot respira.

El mă sărută pe obraz.

— Te-am iubit întotdeauna. Te voi iubi mereu.

Dacă m-aș întoarce și m-aș încolăci pe trupul lui. Dacă m-aș agăța de el așa cum m-am agățat de el când eram în spital. Dacă l-aș săruta iar și iar, atunci nu m-ar putea părăsi. Știu asta. Mă gândesc câtă nevoie am de el, cât de pustie îmi va fi viața fără el. Aș putea să o fac. Aș putea. Dar îl iubesc prea mult. Așa că nu spun nimic. Nimic nu mă clintește din loc. Mă prefac într-o stâncă.

Simt cum buzele lui îmi ating obrazul, îi simt parfumul lemnos, cu o notă de mosc.

— *Au revoir, Lise. Je t'aime*, murmură el.

Îl aud cum strânge picnicul și știu că nu va lăsa decât pătura pe care stau. Am nevoie de toată puterea ca să rămân pe loc și să nu-mi arunc brațele în jurul lui, să nu-l implor să rămână.

— Lise, nu pot rămâne. Nu-i pot lăsa pe băieții mei fără tată.

Mă mângâie pe păr.

Eu tresar. El simte și își retrage grăbit mâna.

— Îmi pare rău. Îmi pare atât de rău.

Taci, vreau să îi strig eu. Dar nu zic nimic. Îmi imaginez că sunt una din stâncile de granit, și nici un mușchi nu mi se clintește. Trebuie să plece acum. Trebuie. Altfel, am să clachez. Îl simt că se îndepărtează. Dar nu mă uit, iar golul din sufletul meu se întinde ca un hău ce mă înghite și nu mai rămâne nimic. Dar eu continui să respir.

Mă ridic și pășesc în apa mării, simțind valurile care îmi împroașcă picioarele. Mă așez pe nisipul scăldat de apă și privesc cum valurile se învârtejesc în jurul rochiei mele. Mă stropesc pe față, las apa să se amestece cu lacrimile mele, simt gustul sării pe buze. Nu știu cât timp rămân acolo, încercând să găsesc un rost în tot ce se întâmplă, încercând să fiu mai curajoasă decât mi-am dorit să fiu vreodată. Apoi aud un glas care mă strigă pe nume.

Mă întorc și o văd pe fiica mea. Frumoasa mea fiică.

— Maman, Maman!

Acesta este numele meu.

Mă ridic să o întâmpin, iar ea mă îmbrățișează.

— Maman, te iubesc. Nu mi-a mai spus asta de când era mică. Te iubesc, Maman, repetă ea, de parcă ar simți că vorbele ei îmi insuflă viață în trup.

O ridic în brațe și o învârt prin aer, ca atunci când era mică. Mi se pare ușoară ca un fulg. E plăsmuită numai din lumină și aer și iubire.

Sébastian mi-a adus-o înapoi. Și a lăsat-o aici, cu mine, unde îi este locul.

— Joséphine, spun eu, ești aici.

— Da, Maman, sunt aici. Sunt aici!

Mă opresc și o sărut pe obrazul umed. Îi mângâi părul ciufulit. Ea e familia mea și s-a întors acasă. O strâng la pieptul meu, o țin în brațe și îmi alung lacrimile care mă podidesc. Cu ochii încețoșați, privesc peste umărul ei și văd o pereche de porumbei cu picioarele cufundate în apa de la țărm. Ridicând capetele, mă privesc, apoi își întind aripile și se înalță în zbor — un alb strălucitor, pe fundalul cerului albastru. Pe măsură ce păsările se fac tot mai mici, în mine crește un sentiment de libertate. M-am eliberat, în sfârșit, din plasa de minciuni. O strâng pe Joséphine mai tare, simt cum inima îmi bubuie în piept și inspir adânc, lăsând aerul să îmi umple plămânii de forța sa vitală. Viața aceasta. Viața aceasta plină de posibilități. Viața aceasta pe care vreau să o trăiesc.

Epilog

Noiembrie 1963

Este o dimineață rece de iarnă, cu un soare care strălucește glacial. Tremur și îmi trec brațul peste umărul lui Joséphine, în timp ce așteptăm trenul.

— Nu am mai fost la Paris de când am plecat cu tine în pântece.

Râd, deși nu e amuzant.

Ea mă privește serioasă.

— Te simți bine?

Îmi cobor din nou privirea la telegrama primită de la mama.

Papa a murit vineri. Înmormântarea marți. Te rog, vino.

Tatăl meu — Papa; nu i-am mai spus așa de când eram mică. Ies la suprafață amintiri vechi; Papa mă ia de la școală într-o sâmbătă dimineață, mă duce direct la patiserie și mă lasă să aleg un tort pentru ziua de naștere a mamei. Papa cântă cu voce tare în baie. Cine era bărbatul acesta care mi-a fost tată?

Trenul trage în gară și ne îmbarcăm într-un vagon gol. Joséphine se așază la geam, iar eu stau lângă ea, odihnindu-mi mâna pe genunchiul ei. Am nevoie să-i simt fizic prezența. Să știu că este aici.

Pe măsură ce ne apropiem de Paris, iar peisajele rurale lasă loc betonului și clădirilor înalte, simt că mi se strânge stomacul de emoție. Rușinea și teama pe care le simțeam când am plecat nu m-au părăsit. Ca și cum ar ști, Joséphine își pune mâna peste a mea.

— Aproape am ajuns, murmură ea.

Rămân nemișcată când trenul schimbă încetișor macazul și peronul apare dincolo de fereastră. Când ne oprim, Joséphine ridică cu o mână mica noastră valiză, iar cu cealaltă mă prinde de braț.

— Haide, Maman.

Dar eu sunt înțepenită pe locul meu, incapabilă să mă mișc. Paris. Prea multe amintiri. Orașul mă îngrozește.

Joséphine lasă valiza jos și se așază lângă mine. Pune un braț pe după umărul meu și mă strânge.

— Totul va fi bine, îmi zice ea.

Mă uit, cu ochii împăienjeniți de lacrimi, la fiica mea frumoasă și sensibilă și înțeleg că alături de Joséphine voi fi pregătită să îmi înfrunt amintirile. O sărut pe obraz.

— Să mergem, zic eu. Să vedem Parisul.

Coborâm din tren și parcă pășim într-altă lume. Nu este Parisul pe care mi-l amintesc eu. Oamenii trec grăbiți pe lângă noi — vorbind, strigând, râzând. Au dispărut uniformele sinistre, cizmele negre, cetățenii înfometați și pietrificați. Rămân nemișcată o clipă, încărcându-mă de energia, bucuria și libertatea din jur, și mă întreb cum de s-a putut întâmpla ce s-a întâmplat aici. Cum a fost cu putință?

— Élise! strigă cineva. E Isabelle, care aleargă spre noi și ne îmbrățișează pe amândouă. Sunt atât de fericită că ați venit.

Mergem spre vechiul apartament, prin Jardins du Luxembourg, de-a lungul bulevardelor străjuite de copaci, unde frunzele capătă nuanțe de roșu-rubiniu și portocaliu-caramel. Le cer să ne așezăm pe banca din fața parcelei de iarbă perfect tăiate, unde am doborât odată indicatorul acela. Mă uit în gol și mi-o amintesc pe Ellen.

Ridic capul, așteptându-mă parcă să văd soldați naziști trecând pe acolo, dar nu sunt decât copii care aleargă înaintea mamelor lor și cupluri care se plimbă braț la braț, ca și cum n-ar avea nici o grijă pe lume. Închizând ochii, mă las pe spătarul băncii și inspir mirosul cald al toamnei, purtat de briză.

Nu vorbim, dar Isabelle mă ia de mână, iar eu apuc mâna lui Joséphine și împreună traversăm grădinile, spre fostul nostru apartament. Traversând Place Saint-Sulpice, inima începe să-mi bată mai tare și simt că îmi pierd răsuflarea. Străbatem piațeta și apoi cotim pe străduța noastră. Rămân pe loc. Balustrada din fier este tot acolo. Închid strâns ochii, încerc să-mi alung din minte imaginea bărbaților care mă trăgeau în jos, bufnitura surdă cu care m-am izbit de pământ, durerea care mi-a săgetat cotul, strigătele, scandările… *Stop!* Clatin din cap, ca pentru a mă scutura de această amintire. Joséphine mă privește îngrijorată.

— Ești foarte palidă, Maman.

Încuviințez din cap, privind spre ușa de la intrare, vopsită în roșu-aprins. Nimic nu s-a schimbat, și totuși, nimic nu mai e la fel. Isabelle deschide ușa și traversăm holul. Iată numele nostru, *Chevalier*, pe una din cutiile poștale. Mi-l imaginez pe tatăl meu, cu cheia în mână, deschizând-o și scoțând toate scrisorile venite pentru mine, apoi ascunzându-le.

Ușa de sticlă aflată de cealaltă parte a intrării se deschide. Mama stă în prag și pare atât de slabă și de fragilă, în vreme ce ne privește, când pe una, când pe cealaltă, cu multă tristețe în ochi. Deodată, îmi amintesc cum a venit spre mine Joséphine, acolo, pe malul mării,

când mă simțeam înfrântă, și îmi amintesc ce mi-a spus.

Fac un pas spre mama mea și o iau de mână. O duc la buze și o sărut cu blândețe. Isabelle mă ia de cealaltă mână și rămânem toate trei înlănțuite. Apoi Joséphine ni se alătură, punându-și brațele pe umerii noștri. Iar cercul se închide.

Nota autoarei

Cartea de față mi-a fost inspirată de străunchiul meu, Wolfgang, originar din Germania de Est, care, la vârsta de cincisprezece ani, a fost nevoit să intre în organizația Tineretul Hitlerist. În 1943 a fost luat prizonier de armata britanică în Africa de Nord. De acolo a fost expediat spre America de Sud, unde avea să lucreze la câmp. Mai târziu a fost transferat la Coventry, tot ca prizonier de război, iar acolo a cunoscut-o pe mătușa mea Dorothy, pe când lucra la o fermă din Kenilworth. Lui Wolfgang nu îi plăcea să vorbească despre război, iar cu copiii săi nu a vorbit niciodată în germană. Din nefericire, a murit în 2017, însă Dorothy trăiește, este sănătoasă și poate povesti cum toată lumea îl îndrăgea pe Wolfgang „ca pe un fiu“.

Povestea lor m-a intrigat și m-am întrebat întotdeauna ce simțea populația locală față de asemenea mariaje. Am citit la un moment dat cartea *Trautmann's Journey: From Hitler Youth to FA Cup Legend* de Catrine Clay, o relatare adevărată a unui tânăr soldat german ajuns în Anglia ca prizonier de război și care și-a găsit acolo un cămin și a ajuns să joace fotbal pentru Anglia — o carte minunată și o adevărată sursă de inspirație.

Mulțumiri

Mulțumiri încă o dată, din toată inima, tuturor prietenilor mei scriitori, care îmi sunt cu mult mai mult de atât: Ian, Shelley, Maz, Ellen, Melissa, Rachel, Haze, Nancy și Connie. Vă mulțumesc pentru că ne-ați fost alături, mie și numeroaselor versiuni de lucru pe care le-a cunoscut cartea. Voi dați viață cuvintelor.

Sunt foarte norocoasă să am un editor atât de bun și de aceea îi mulțumesc lui Sherise Hobbs, de la Headline Review, pentru că a fost lângă mine pe tot acest drum. Îți sunt recunoscătoare, Sherise, pentru pasiunea și dăruirea față de „poveste“. Când a venit clipa tușelor finale, Flora Reed, corectoarea mea, și-a făcut impecabil treaba, asigurându-se că totul se potrivește de minune. Îți mulțumesc, Flora, pentru atenția ta la detalii și sugestiile pe care mi le-ai dat. Aș mai vrea să-i mulțumesc minunatei mele agente literare, Sheila Crowley, de la Curtis Brown, pentru susținere și efortul depus. Nu m-aș afla aici dacă nu ai fi tu!

Cât despre cei de acasă, aș vrea să-i mulțumesc lui Christian pentru că mi-a stat alături în orice împrejurare, la bine și la rău, în vremuri bune și în vremuri grele.

Traducere de Lucia Demetrius și Tudor Măinescu, Editura Univers, București, 1985, vol. III, p. 484

„Țărancă, provincială“ (în limba franceză în original)

Comisariatul General pentru Afaceri Evreiești

„Mâine, în zori, când totul alb va fi,/ Voi pleca. Tu m-aștepți, o ştiu prea bine./ Prin codru, peste munți, eu voi război./ Departe de tine nu mai pot rămâne.“ (în limba franceză în original)

„La noi își pleacă urechea?/Sau la îngeri? Ori poate la demoni?/La ce se gândește cel ce ne păzește/În aceste tulburi timpuri, când dormim?“ (în limba franceză în original)

Ea umbla pe Rue Pigalle… (în limba franceză în original)

Pahare cu vin roșu (în limba franceză în original)

„Te-am speriat?“ (în limba germană în original)

„Ai intrat direct în ea!“ (în limba germană în original)

„Ce tarif are?“ (în limba germană în original)

La noi își pleacă urechea? Sau la îngeri? Ori poate la demoni? La ce se gândește cel ce ne păzește?

Trupe de gherilă care activau în zonele rurale, în timpul Ocupației naziste a Franței, formate din luptători (*maquisards*) francezi și belgieni

Termen colocvial prin care francezii îi desemnează pe englezi. De la *roast beef*, friptură de vită la cuptor, preparat specific britanic